Bertolt Brecht

Bütün Oyunları

Açıklamalı Berlin ve Frankfurt
Baskılarından
Yayına Hazırlayanlar
Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller

Türkçeye Çevirenler
Ahmet Cemal
Aziz Çalışlar
Yücel Erten
Özdemir Nutku
Filiz Ofluoğlu
Yılmaz Onay
Ayşe Selen

Bertolt Brecht

Cilt 6

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı
Horasyalılar ve Kuriasyalılar
Carrar Ananın Silahları
III. Reich'ın Korku ve Sefaleti

Türkçesi
Yılmaz Onay

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi
Kayıt No. 22447
Tasnif No. 832,91 Bre

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

MitosBOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd Şti

Çalışmaya Katılanlar: Johanna Rosenberg ve Manfred Nössig

Copyright Hakları:
Oyunlar: © Suhrkamp Verlag, Frankfurt - Main, 1988.
Açıklamalar: © Aufbau Verlag Berlin - Weimar ve Suhrkamp Verlag, 1988.

Türkiye Yayın Hakları:
© **TEM** Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (MitosBOYUT Yayınları), 1997.

ISBN 975.8106. 62. 8
Basım Tarihi: Ekim/2000
Baskı ve Cilt: Yeni Güven Ciltevi, Topkapı-İstanbul (Tel. 212 / 567 69 20)

MitosBOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2; Gümüşsuyu - 80090 İstanbul
Tel. (212) 249 87 37-8; Faks. (212) 249 02 18

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı 7
Horasyalılar ve Kuriasyalılar 21
Carrar Ananın Silahları 47
III. Reich'ın Korku ve Sefaleti 77

Açıklamalar

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı'na ait 187
Temel Metin 189
Tarihçe 189
Metnin Oluşum Öyküsü 189
Metin Yazımları 192
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 196
Satır Açıklamaları 200
Horasyalılar ve Kuriasyalılar'a ait Açıklamalar 201
Temel Metinler 203
Tarihçe 203
Metnin Oluşum Öyküsü 203
Metin Yazımları 206
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 207
Satır Açıklamaları 208
Carrar Ananın Silahları'na ait Açıklamalar 211
Temel Metinler 213
Tarihçe 213
Metnin Oluşum Öyküsü 213
Metin Yazımları 217
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 219
Satır Açıklamaları 222
III. Reich'ın Korku ve Sefaleti'ne ait Açıklamalar ... 229
Temel Metinler 231
Tarihçe 231

Metnin Oluşum Öyküsü 231
Metin Yazımları 234
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 237
Satır Açıklamaları 243

Brecht'in Yazıları, Notları 255
Horasyalılar ve Kuriasyalılar 257
Carrar Ananın Silahları 261
III. Reich'ın Korku ve Sefaleti 265

Yayınevlerinin Notları
Alman-Suhrkamp Yayınevi'nin Notu 275
MitosBOYUT Yayınevi'nin Notu 277

KÜÇÜK BURJUVANIN YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAHI

[Die sieben Todsünden der Kleinbürger]

Türkçesi
Yılmaz Onay

Kişiler[20]

Anna I • Anna II • Baba • Anne • İki Erkek Kardeş

Çeşitli Çiftler • Kabare Seyircileri • Patron • Yaşlı Bir Yosma • Bir Film Yıldızı • Rejisör • Bir Film Setinde Görevliler • Figüranlar • Emprezaryo • İki Hizmetkâr • Edward, Anna'nın Zengin Ahbabı • Adolf, Anna'nın Sevgilisi • Edward'ın Arkadaşları • Yoldan Geçenler • Sokak Çocukları • Gazete Okuyanlar • İntihar Eden İki Kişi • Başka Anna'lar[30].

Bu bale, aileleri için bir küçük ev parası kazanmak üzere seyahate çıkmış güney eyaletlerinden iki kız kardeşi göstermekte. İkisinin de adı Anna. Anna'lardan biri menajer, öteki sanatçı; biri (Anna I)[21] satıcı, öteki ise (Anna II) meta. Salonda, üzerine turnenin güzergâhı çizilmiş küçük bir tahta vardır, önünde de işaret çubuğuyla Anna I durur. Yine salonda Anna II'nin gönderildiği değişik pazarlar gösterilir. Yedi ölümcül günahtan nasıl kaçınılabildiğini anlatan her tablonun sonunda Anna II, Anna I'in[22] yanına döner. İki kız kardeşin Louisiana'daki[23][31] baba, anne ve iki erkek kardeşi de salonda ve ölümcül günahlardan her kaçınmayla kazanılan küçük ev, ailenin arkasında adım adım oluşur.

KÜÇÜK BURJUVANIN YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAHI[1]

Haksızlık yapmada tembellik
Kişi için en iyi olanı isteme gururu (satılmazlık)
Adiliğe karşı öfke
Oburluk (doymacılık, damak tatmini)
İffetsizlik (karşılıksız aşk)
Açgözlülük (soygun ve dolandırıcılıkta)
Mutluları kıskanma

KIZ KARDEŞLERİN ŞARKISI[24]

Kardeşimle ben Louisianalıyız
Mississippi şırıl şırıl ay ışığında
Şarkılardan tanırsınız
Ah bir dönebilsek oraya
Bir an önce.

Yola çıkalı dört hafta oldu
Şansımızı arıyoruz kent kent
Yedi yılda bulursak mutluluğu
Ver elini memleket
Bir yıl önce olsa keşke.

Gözü bizde çünkü ana baba iki kardeşin[2]
Ne kazanırsak yolluyoruz onlara
Bu parayla yapılacak küçük ev için
Louisiana'da Mississippi yalısında
Değil mi Anna?
Tabii Anna.

Kız kardeşim güzel, ben iş bilirim.
Kız kardeşim biraz kaçık, ben akıllıyım.
Aslında iki kişi değiliz biz[3]
Tek ve aynı kişiyiz.
İkimizin de adı Anna
Geçmişimiz aynı, aynı gelecek
Kalbimiz, banka defterimiz tek
Ve birimiz ne yaparsa, öteki için
Değil mi Anna?
Tabii Anna.

1
TEMBELLİK

(a) *İki Kızkardeş, turnelerinin ilk uğrağı olan kentte*[32] *ilk kazançlarını sağlamak için bir numaraya başvururlar. Kentin parkında dolaşarak avlayacakları çiftleri gözlerler.* (b) *Anna II, tanıyormuş gibi erkeğe yapışır, sarılır, sitemler eder vb. kısaca onu şaşkına çevirirken, Anna I kız kardeşini tutmaya çalışır. Derken Anna II bir anda kadının üstüne atılıp şemsiyesiyle onu tehdit ederken Anna I, kız kardeşini def etmesi karşılığında erkekten para sızdırır. Bu numarayı birkaç kez hızla art arda yaparlar. Ama bir kezinde* (c) *Anna I, bir erkeği karısından ayırıp kız kardeşinin o anda kadını sıkıştırdığına güvenerek adamdan para sızdırmaya uğraşırken kız kardeşinin işi bırakıp bankta uyukladığını dehşetle görür. Onu* (d) *uyandırıp iş başına getirmesi gerekir.*

AİLENİN ŞARKISI

Ah şu bizim Anna da kendini toplasa

Hep böyle tuhaf ve gevşekti zaten
Yatağından zorla tutup kaldırmadıkça
Uyanmazdı sabah erken.
Her seferinde derdik ki[9]: Tembellik
Kötülüklerin anasıdır[33], Anna.

Oysa bizim Anna
Akıllı çocuktur aslında
Aileye adamıştır kendini
Hep de öyle kalsın isteriz
Hiç ihmal etmesin işini
Yaban ellerde.

2
GURUR[10]

(a) *Küçük salaş bir kabare. Anna (Anna II) sahneye çıkar, iğrenç görünümlü 4-5 seyircinin alkışından fena ürker. Sade giyinmiştir, ayrıksı bir dansı vardır, en güzel dansını yapsa da* (b) *başarısız olur. Seyirciler korkunç sıkılmıştır, köpek balıkları gibi esnerler (maske veya makyajlarının altında koca sivri dişleri görünür), sahneye bir şeyler fırlatırlar, hatta yanan tek lambaya kurşun sıkıp indirirler. Anna II*[25]*, kendini sanatına vermiş, dansını sürdürürken* (c) *Patron gelir onu sahneden atar, yerine yaşlı şişman bir yosmayı çıkarır. Yosma, burada alkış almak için nasıl dans edileceğini Anna'ya gösterir. Dansı pespayedir, baldır bacak göstererek mütlhiş alkış toplar.* (d) *Anna böyle dans etmeyi reddeder. Ama sahnede durup kız kardeşini tek başına alkışlamış ve başarısızlığını göz yaşlarıyla izlemiş olan Anna I, onu istenen şekilde dans etmeye zorlar. Biraz uzun olan giysisini sıyırıp atar, sahneye çıkarır, yaşlı yosmanın gösterdiği gibi eteklerini daha da kaldırıp alkışlar arasında dans ettirir onu. Sonra da yıkılmış kız kardeşini küçük tahtanın başına getirerek teselli eder.*

KIZ KARDEŞLERİN ŞARKISI

Derken giyinip kuşanıp
Çamaşır, elbise, şapkayla
Bir kabarede dansözlük verdiler bize

Turnemizin ikinci durağı Memphis'te.

Ama Anna'ya zor geldi
Prenses gibiydi şapkalı kostümle[11]
Turnemizin ikinci durağı Memphis'te
Dansöz değil sanatçı olmak istedi
Oysa onların istediği
Bu değil ki.

Çünkü para ödüyor onlar
Ve karşılığını bekliyorlar
Bacağını memesini gizleyen bir aptalı
Alkışlamazlar.

Çektim kız kardeşimi, dedim ki: Anna
Gurur, ancak zenginlerde olur!
Onlar ne isterse yapacaksın sen
Senin isteğinin alıcısı yoktur[26].

Sabah akşam uğraştım, didindim[12]
Gururundan vazgeçirmek kolay olmadı!
Sonra onu teselli ettim:
Evimizi düşün, dedim, Louisiana'da!
Döndü, evet Anna, dedi bana.

AİLENİN ŞARKISI

Bu böyle gitmez!
Bunların(5)(13)
Gönderdiği para ev yapmaya yetmez!
Tüm parayı yiyorlar!
Düzelmeli o kafalar
Böyle gitmez yoksa.
Bunların
Gönderdiği para ev yapmaya yetmez.

Düzelmeli o kafalar
Tüm parayı yiyor bunlar[6].

3
ÖFKE

(a) *Anna bir film çekiminde figürandır.* (b) *Filmin Douglas Fairbanks*[34] *tipinde bir adamı olan yıldız oyuncusu, atıyla bir çiçek sepetinin üstünden atlıyor. At alışkın olmadığından yıldız oyuncu onu kırbaçlar. At yere yığılır, altına serilen örtüye ve uzatılan şekere karşın bir daha doğrulamaz. Bunun üzerine yıldız oyuncu atı yeniden kırbaçlar, o anda küçük figüran kız kırbacı yıldız oyuncunun elinden alıp öfkeyle onu kırbaçlar.* (c) *Figüran kızın işine hemen son verilir.* (d) *Anna kız kardeşi atılıp onu geri döndürür, yıldız oyuncunun önünde diz çoktürür ve onun elini öptürür, yıldız oyuncu da rejisöre figüran kızı yeniden işe almasını önerir.*

KIZ KARDEŞLERİN ŞARKISI

Bu böyle gider işte. Los Angeles'a geldik bile.
Figürana tüm kapılar açık.
Kendimizi toparlarsak
Ve hiç hata yapmazsak
Kesin yükseliriz artık.

Haksızlığa engel olan[14]
Hiç yer bulamaz kendine.
Kabalığa öfke duyan
Bez biçtirsin kefenine.
Adiliğe karşı koyan
Çekilir mi, söylesene!
Hiç borcu olmayan
Öder fena halde.

Böylece vazgeçirdim öfkeden kardeşimi
Los Angeles'ta, turnemizin üçüncü kenti.
Haksızlığı açıkça yermek olur mu?
Çok ayıp çok.
Hep dedim ki ona: Geri dur Anna
Başına neler gelmez ki sonra!
Bana hak verdi ve dedi ki:
Haklısın Anna.

4
OBURLUK

(a) *Anna'nın kendisi yıldız olmuştur. İmzaladığı kontrat gereğince ağırlığını aynen korumak zorundadır, yani hiçbir şey yiyemez.* (b) *Bir gün bir elma aşırır ve gizlice yer, ama tartılınca* (c) *bir gram fazla gelir, emprezaryo saçını başını yolar.* (d) *O andan itibaren kız kardeşi yemesini kontrol altına alır. Tabancalı iki hizmetkâr servis yapar ve ortak tabaktan yalnızca bir küçük parça et alabilir.*

AİLENİN ŞARKISI

Philadelphia'dan mektup var
Anna iyiymiş: Kazancı çok iyi.
Dansçı olarak bir kontrat yapmış
Zorunluymuş sıkı perhiz.
Yazık: Yemeyi de pek sever.
Ah şu kontrata uysa bari!
Philadelphia'da elbet aygır istemezler
Tabii yani.

Her gün tartılacak
Bir gram aldıysa vay haline
Çünkü şart konmuş baştan
52 kilo, fazlası yasak
İşi bozar bir gram bile.

Ama anlayışlıdır Anna!
Dışına çıkmaz kontratın.
Der ki: İstediğini ye Louisiana'da
Tavuk mu, çörek mi, ne çekerse canın!
Sarı sarı ballı börek hatta!

Evimizi düşün Louisiana'da!
Bak, çıkmaya başladı bile katlar!
Tut kendini: Pisboğaz derler sonra.

5
İFFETSİZLİK

(a) Anna'nın, kendisine âşık olan ve giysiler, mücevherler getiren bir zengin ahbabı vardır şimdi, bir de âşık olduğu bir sevgilisi vardır, gelen mücevherleri onun elinden almaktadır. (b) *Anna I, sürekli suçlayarak Adolf'u terk edip Edward'a sadık olması için ona baskı yapar.* (c) *Ama bir gün Anna II, bir kafenin önünden geçerken içeride sevgilisi Adolf'un Anna I'le oturduğunu, üstelik başarısız biçimde ona ilan-ı aşk ettiğini görür,* (d) *Anna I'in üstüne saldırır, Edward ve arkadaşlarının gözünün önünde, ayrıca* (f) *yoldan geçen meraklıların ve sokak çocuklarının önünde saç saça baş başa kavgaya tutuşur. Sokak çocukları biribirlerine onun dolgun kalçalarını gösterirler, Edward nefretle kaçar oradan.* (g) *Bu durumda Anna I, kız kardeşine suçlamalar yöneltir, Adolf'la duygulu bir vedalaşmanın ardından onu Edward'a geri döndürür.*

KIZ KARDEŞLERİN ŞARKISI

Derken bir adam bulduk Boston'da
Paralar veriyor, hem de aşkından.
Ama kardeşim yine sorun oldu
Çünkü o da âşık, ama başkasına
Paralar veriyor, hem de aşkından.

Ah ne çok söyledim kardeşime:
Sadık olmazsan yarımdır değerin
Saygı duyulana açılır kese[15]
Para verilmez yaptığına senin.
  Bunu yapan yapar
  Ama kimseye minneti yoksa.
  Ya öteki, battıkça batar
  Kendi halini unutan haspa.

Ona dedim ki, ara boşluğa oturma!
Sonra adama gittim
Böyle duygular sonunda
Kardeşim mahvolacak, dedim.

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

Bunu yapan yapar
Ama kimseye minneti yoksa.
Ya öteki, battıkça batar
Kendini unutan haspa.

Sonra daha sık buluştum Adolf'le
Yoktu bir şey aramızda! Saçma!
Ama kardeşim onunla gördü diye
Bana saldırdı bir anda.
Bunlar yazık ki pek sık
Unutulan şeyler!
Hiçbir çare kalmaz artık
Manzara tersse eğer[27].

Bir de ak kıçını gösterdi[16]
Küçük fabrika eder o kalça
Beleş sundu sokaklara bizimki
Dünyanın imansız bakışında.
Hep gelir bunlar başına
Unutursan kendini!
Bunu yapan yapar ama
Yoktur kimseye minneti.

Aman ne zor oldu hizaya sokmak![17]
Adolf'le vedalaşıp, Edward'dan
Af dilemek! Ve kardeşimin geceler boyunca
Ağladığını duymak ve dediğini:
Böylesi doğru Anna, çok zor ama.

6
AÇGÖZLÜLÜK

(a) *Anna kısa süre içinde Edward'ı batırır, Edward kendini vurur ve* (b) *gazeteler Anna'ya övgüler yağdırır, okuyucular Anna'nın önünde saygıyla şapka çıkarırlar, ellerinde gazete onun peşinde koşmaya başlarlar, kendileri de batmak için. Ama az sonra*(c) *yine Anna'nın soyup soğana çevirdiği bir ikinci genç adam kendini pencereden atınca,* (d) *kız kardeşi atılır ve kendini asmak üzere olan üçüncüyü, Anna'nın (Anna II) ondan aldığı parayı alıp*

adama geri vererek kurtarır. Bunu yapmasının nedeni, (e) *açgözlülüğü yüzünden adı kötüye çıkan kız kardeşinden ahalinin yavaş yavaş yüz çevirmeye başlamış olmasıdır.*

AİLENİN ŞARKISI

Gazeteye bakılırsa bizim Anna
Tennessee'deymiş[18][28][35] ve onun uğruna
Kendini vuruyor insanlar: İyi para yapar.

Bunun manşete çıkması
İyidir! Meşhur eder insanı! Ve
İlerletir kızı.

Yeter ki fazla
İleri gitmesin
Yoksa gözden
Düşer sonra.

Açgözlülüğü
Açıkça yapan sevilmez
Doymuyor diye gözü
Mimlenir hemen.
Bir el alıyorsa
Öbür el verecek
Almak için vermek[37] bu demek!
İşin yasası
Kefeler denk!

Akıllı davransın bizim Anna
Don gömlek bırakmasın soyduklarını
Bilsin ki[7]: Açgözlülük
Girmez reklama.

7
KISKANÇLIK

(a) *Anna'nın bir kez daha büyük bir kentten geçtiği görülür, yürürken başka Anna'lara rastlar (dansçıların hepsinde Anna maskı veya makyajı vardır); bu Anna'ların hepsi, hayatın keyfini çıkarmakta, yani kendisine yasak edilen ölümcül günahların hepsini kaygısızca işlemekte. Bir baleyle* (b) *Sonuncular Birinci Oluyor*[38] *teması gösterilir: Öteki Anna'lar gururla ışığa çıkarlarken, Anna II yorgun ve iki büklüm kendini sürükler, ama sonra* (c) *onun yükselmesi başlar, gittikçe daha başı dik, daha gururlu ve sonunda zaferi kazanmış, öteki Anna'larsa* (d) *çökmüş, umutsuz bir sürü durumuna düşmüş olurlar.*

KIZ KARDEŞLERİN ŞARKISI(47)(8)

Turnemizin son kenti San Francisco oldu.
İyi gitti her şey. Ne var ki
Hep yorgundu Anna, kıskanıyordu
Gününü aylakça geçirenleri
Kendini satmayan, gururlu
Öfkelenebilen her kabalığa
Her keyfi yapanları, mutlu!
Yalnız aşkla sevenleri
Ne isterse alanları, kıskanıyordu.
Zavallı kardeşime dedim ki:

Hepimiz özgür doğduk[39] kızım
Nereye istersek gideriz açıkça.
Yani dikine gitmek de var kafamızın
Onlar yolun sonunu görmüyor oysa.

Kardeşim, beni izle sen, onlara uyma
Onlarda gördüğün zevklerden vazgeç
Sonundan korkmayan o aptallara
Bakma sen kendi yolunu seç.

Yeme, içme, hiç tembel olma
Bedelini düşün âşık olurken!
Ya olsaydın ne olurdu sonunda
Gençliğe güvenme: Solar erken!

Kardeşim, izle beni, göreceksin bak
Sonunda zafer senin en önde git
Onlarsa, yazık, kapıda kalacak!
Boşlukta tir tir, önleri kilit[19]!

Derken kız kardeşim ve ben (çocuğumuz, ikisi de)[29] döndük
Louisiana'ya
Mississippi şırıl şırıl ay ışığında
Şarkılardan tanırsınız
Yedi yıl önce büyük kentlere yollandığımız
Şansımızı aramaya: İşte
Başarmışız.
Yapıldı, bitti, burada
Küçük evimiz, Louisiana'da
Küçük evimiz, Louisiana'nın Mississippi yalısında.

SON

HORASYALILAR
ve
KURİASYALILAR[11]

[Horatier und Kuriatier]

Okul Oyunu

Türkçesi
Yılmaz Onay

Çalışmaya Katılan: Margarete Steffin

Kişiler[7]

Kuriasyalılar Korosu •Horasyalılar Korosu •Üç Kuriasyalı Ordu Komutanı •Okçular, Mızraklılar, Kılıçlılar •Üç Horasyalı Ordu Komutanı •Okçular, Mızraklılar, Kılıçlılar •Horasyalı Kadınlar •Kuriasyalı Kadınlar.

SEFER

Horasyalıların kenti ve Kuriasyalıların kenti. Kentler kendi ordu komutanlarına başvuruyor.

KURİASYALILAR KOROSU
Niye kendi kendimizi yiyelim, Kuriasyalılar?
Tekrar
Bir kış geçti ve hâlâ
Surlarımızda kol geziyor şiddetli
Toprak ve maden mülkiyeti kavgası.
Bu yüzden
Karar verdik biz, silah kuşanıp
Üç ordu halinde
Horasyalıların toprağına girmeye
Dize getirmeye onları
Ve yer altı, yer üstü neleri varsa almaya.
(Horasyalılara seslenirler)
Teslim olun!
Tüm evleri, tarlaları ve araçları teslim edin, yoksa
Öyle bir orduyla geliriz ki üstünüze
Sağ kurtulamaz bir tekiniz bile.
HORASYALILAR KOROSU
Haydutlar geliyor! Müthiş
Bir ordu geliyor üstümüze. Hayatımızı
Bağışlayacaklarmış, bize hayat veren
Her şeyi teslim edersek.
Ölümden
Korkup da açlıktan korkmamak
Niye?
Teslim olmuyoruz!
KURİASYALILAR KOROSU
Birlikler ve silahlar
Komutanların emrine.
HORASYALILAR KOROSU
Birlikler ve silahlar
Komutanların emrine.

(Birliklerin sayıları kadar küçük bayrak saplanmış omuzluklar[12], komutanların sırtına bağlanır; ve kuvvet tablolarına birliklerin sayıları yazılır)

KURİASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi okçu taburu[13].

HORASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi mızraklı milis tugayı[14].

KURİASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi kılıçlı tabur.

HORASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi okçu milis tugayı.

KURİASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi tabur mızraklı.

HORASYALILAR KOROSU

Komutan, işte sana
Yedi kılıçlı milis tugayı.

TÜM KOMUTANLAR

Silahları getirin!

(Ok, yay, mızrak, kılıç ve kalkanlar getirilir)

KURİASYALILAR KOROSU

Seçin
Bu yığınla silah içinden
Beğendiğinizi.

HORASYALILAR KOROSU

Bunlar
Silahlarınız.

(Kuriasyalıların önüne[8] bir yığın yay konur)

KURİASYALI

Yay iyi olmalı. Kötü yayla
Savaşamam.

(Bir yayı gerer, yay kırılır)

KURİASYALILAR KOROSU

At gitsin onu!

(Kuriasyalı yayı atar, başka bir yay alıp gerer. O dayanır)

KURİASYALI

Bu yayı sevdim.

(Horasyalı'nın önüne bir yay konur. Horasyalı yayı dikkatle gerer)

HORASYALI

Daha da fazla gerebilirim, ama kırılır.

HORASYALILAR KOROSU

Bununla yetin. Başka yok.

HORASYALI

Ya dayanmazsa?

HORASYALILAR KOROSU

Daha yakın git düşmana.

HORASYALI

Çok tehlikeli.

HORASYALILAR KOROSU

Evet.

HORASYALI KADINLAR

Okçu yayını iyi bulmazsa
Savaşamaz.

HORASYALI *(Çabukça)*

Razıyım.

(Horasyalı'ya iki mızrak getirilir)

HORASYALILAR KOROSU

Bu senin mızrağın, bu da
Kuriasya mızrağı. Bak işte
İkisi de aynı uzunluk, aynı ağırlıkta.
Demek ki
Denksin düşmana, mızraklı.

KURİASYALILAR KOROSU

Yeni mızrağı getirin!

(Kuriasyalı'ya yeni bir mızrak verilir. Bu çok daha uzundur. Üçüncü Kuriasyalı'nın önüne beş büyük kalkan tutulur. Kuriasyalı bir kalkandan ötekine giderek kılıcını saplar. Kalkanların üçü delinir. Kuriasyalı öteki iki kalkandan birini seçer)

KURİASYALI

Kılıcım körlendi.

(Yeni bir kılıç verilir ona)

KURİASYALILAR KOROSU

İşte sana yenisi.

(Kuriasyalı, miğferinin püskülünden bir at kılı çeker, kılıçla onu ikiye böler)

KURİASYALI

Bu kılıç ve kalkanla sıkı donandım.

(Horasyalı'nın önüne biri küçük, biri büyük, iki kalkan konur)

HORASYALI

Bir deneyip bakayım.

(Büyüğe kılıcını saplayınca delinir. Küçüğe döner)

HORASYALILAR KOROSU

Dur! Onu denedin. Öteki de
Aynı metalden. Ama ilk kalkan
Yanlış tutuldu.

(Bir savaşçı kalkanı tutar, İkinci Horasyalı9 kılıcını eğimli vurur, kılıç kayar)

HORASYALI

Anladım. Dik vuruşa
Dayanmıyor, demek öyle tutmalı ki
Kılıç kaysın.

KORASYALILAR KOROSU

Büyük kalkanı yamayalım mı peki?

KORASYALI

Hayır, küçük daha iyi. Hafif.

(Küçük kalkanı alır)

Bu kalkanı beğendim. Bununla
Daha serbestim. Kılıçsa tanıdık zaten. Kendim
Yapmıştım onu. İyidir
Elimden geldiğince.

HORASYALI ve KURİASYALI KADINLAR

Gidin bakalım. Dönmeyecek
Kiminiz.

KURİASYALI KOMUTANLAR

Ağlamayın! Zafer
Çelenklerini hazırlayın.
Ganimetlerle döneceğiz.

KURİASYALI KADINLAR

Günleri sayacağız siz dönene dek.
Masadaki yeriniz ve yataktaki
Boş bekleyecek.

HORASYALI KOMUTANLAR
Tarlayı bizsiz nasıl sürüp
Nasıl çalıştıracaksınız atölyeleri?
HORASYALI KADINLAR
Tasalanmayın. Tarlalar
Sürülecek. Yeter ki
Ürün de bizden sorulsun.
HORASYALILAR KOROSU
Saldırıyı püskürtmek için
Ve evlerimizi, tarlalarımızı, araçlarımızı
Kaptırmamak, teslim olmamak için, Horasyalılar
Karar verdik, üç orduyla
Hücuma.
Savaşacağız
Dize getirene dek hasmı.

1
OKÇULARIN SAVAŞI

HORASYALI
Dün akşam
Düşman benim saptadığım gibi
Konuşlandı. Onun
Yerini öyle saptadım ki
Bana saldırmak için
Bir tepeyi dolansın. Böylece
Yakın olsun bana,
Yayımın yettiği kadar yakın.
Güneşi bekliyorum şimdi. Güneş
Uygun gelmeli.
KURİASYALI
Düşman beni bekliyor
Bilmediğim tepeler arasında.
Ne kadar yakında, bilmiyorum.
Ama karşıdan esmiyor rüzgâr
Ve yayım kuvvetli.
Güneşi bekliyorum.

D.E.U
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

HER İKİ KORO

Okçular mevzilerini aldılar.
Tan ağarınca başlıyor kavga.

SAVAŞÇILAR

Ağardı.

(Savaşçılar yaylarını gererler. Bir oyuncu sahnenin arkasından bir ayaklı spotu güneş olarak çok yavaş hareket ettirir. Sahnenin sağından soluna geçişi, savaş süresi kadar sürmeli. Güneş Horasyalı'nın tepesinden doğduğu için Horasyalı gölgede kalır, hasmına ışık gelir)

KURİASYALI

Eyvah, güneş gözümü alıyor!
Nişan alamam, hem düşman
Karanlıkta. Dağın gölgesi
Siper ona.

(İlk oklar karşılıklı atılır. Gözüne güneş gelen Kuriasyalı'nın oku fazla üstten gider. Horasyalı'nın oku onun dizine isabet eder)

KURİASYALI

(Oku çıkararak)
Ben isabet aldım
Almadı düşmanım.
Unutmuşum
Güneş aydınlattığı gibi
Kör de eder insanı.
Nişan almak için ışık gerek
Ama ne yandan geldiğine de bağlı.
Mevziim kötü benim.
Dizimden de vuruldum ki, düşman şimdi
Bu mevzide tutar beni.

KURİASYALILAR KOROSU

Zayiatın ne?

(Kuriasyalı, sırtındaki omuzluktan iki küçük bayrağı çekip atarak zayiatını gösterir. Kuriasyalılar Korosu, kuvvetler tablosunda iki taburu silerek savaşçıya seslenir)

Yedi taburundan
İkisi gitti. Ama
Silahın iyi.
Pahalı silahtı, iyidir.
Her şey gibi

Zaman da bizden yana.
Hata yapma.
Silahı iyi olan
Kazanır sonunda.

HORASYALI

Benim yayımın menzili kısa. Ama
Güneş düşmanımın gözünü aldı
Ve okum
Hiç değilse dizinden vurdu onu.
İyi mevzideyim[1].

HORASYALILAR KOROSU

Savaşı niye bıraktın? İyi bir mevzi
Hep iyi kalmaz ki. Daha iyiye gitmedikçe
Kötüleşir durum. Güneşin yükselmesi
Önlenemez gökte. Ve önlenemez
Öğlene dönmesi sabahın.

HORASYALI

Üç ok atışıyla yok etmek istedim
Gözünü güneş alanı. Derken
İlk atışta öldüremedim
Ama isabet ettirdim ya, sindi
Kayanın arkasına ve durdu
Savaşmıyor işte. Ama güneş
Yükseldikçe kısalıyor gölgem; ve
Düşmanımdan uzağa düşüyorum
Ona yetişmez oluyor okum.

HORASYALILAR KOROSU

Yayın kötü olmasına
Kötü. Ama daha iyisi yok bizde.
Yayı fırlat! Yumruğunla savaş!
Savaş, elinde ne varsa.
Yeter ki durma!

HORASYALI

Katılmıyorum size. Eni konu
Bu yayla gene de
Yaraladım onu.
Okçuyum ben, boksör değilim ki.
Sizden haber gelene kadar
Öğlen oldu bile. Şimdi

Kendim kaldım ışıkta.
Bir çıkış yapacağım, öyle ki onun
Gözünü alsın güneş ve
Menzilime girsin. İşte
İkinci atış.
(Güneş bu kez iki tepe arasına gelmiştir ve iki savaşçı da ışıktadır)

KURİASYALI

Güneş tepenin ardından çıkıyor. Düşman
Öne çıktı, sipersiz. İşte şimdi
Vururum belki.

HORASYALI

Çık ortaya, haydut!
At bakalım okunu! Eyvah!
Göremiyorum! Benim de
Gözümü aldı güneş.
(İkinci atışlar. Her iki ok da fazla yüksekten gider)

HORASYALI VE KURİASYALI

(İkisi de kendi korolarına seslenerek)
İkinci atış da karavana.
İkimizde de
İsabet yok.

KURİASYALILAR KOROSU

(Kendi adamlarına)
Ama senin mevziin
Daha iyi oldu.

HORASYALI

Acımasızca
Yükseldi güneş gökte. Ve önlenemez biçimde
Öğlen akşama kayıyor. Ne yapmalı ki?
Güneş tepedeyken
Gözümü aldığında
Düşmanımın da görmüyordur gözleri.
Öyleyse çıkış yaparım
Sizin tavsiyenize göre
Hem de yumruklarımla.
(Sola birkaç adım atar, ama eliyle gözlerine siper yapıp bakınarak kalakalır. Koroya seslenir)
Çıkış yapmak istedim. Ama tam da

Güneş ikinci tepenin arkasında.
Düşman
Gölgede yani. Ve ben
Işığın ortasında.
Tavsiyenize akşam uyarken unutmuşum:
Öğlende iletmiştiniz.
Güneş ikinci tepenin ardına geçmiştir, öyle ki bu durumda Kuriasyalı üçüncü atışında Horasyalı'ya öldürücü oku saplayabilir)

KURİASYALI

Zafer! Son atışım
Hedefi buldu. Konumum
Kötüydü ama gün içinde düzeldi.
Konumum düzelince de
Yayın iyisi belirledi sonucu.

KURİASYALILAR KOROSU

Zafer! Düşmanın bir ordusu
Yok edildi. Beş okçu taburu
Nihai savaş için serbest. Kısa bir
Dinlenmeden sonra öteki ordularımızla
Birleşme hareketi, doğuya doğru.

HORASYALILAR KOROSU

Nihayet saldırma kararını
Bildirdikten sonra bir ordumuzdan
Hiç haber gelmedi. Yok edildi
Demek gerek.
Tek yere çakıldı kaldı
Tek silaha bağlı kaldı
Ve tek bir tavsiyeye
Takıldı. Oysa açımasızca
Yükseldi güneş gökte. Önlenemez biçimde
Sabah, öğlene vardı, öğlen akşama.
(Ordu Komutanı'nın karısına)
Ey kadın, kocandan
Hiç haber yok. Ama düşman kentinden
Zafer naraları geliyor. Demek ki
Okçumuz gitti.
(Kadına dul giysisi giydirilir)
Kuvvet tablosundan yedi milis tugayını silin!

Onların yeri boş şimdi.
Onları hesaba katan plan
Başkalarını bulmak zorunda.
(Tablodan yedi okçu milis tugayını silerler)
Düşman, vadilerimize ilerliyor.
Orduların içinde
Angaryacılar[15] gelmekte.
Kan ağlamışlar ödeyecek bir de.
Verimli tarlalar
Taş kıraç gibi
Çünkü ürün düşmanın elinde.
Çiftçi
Kan ter içinde, ama
Kılıcı çeken
Yiyor ekmeği.

2
MIZRAKLILARIN SAVAŞI

HORASYALILAR KOROSU
Düşman derbentlerden geçip
Bizim tepelere doğru
Coşkun ırmak boyu ilerliyor.
Durdur onu, mızraklı!
HORASYALI
Yaklaştığını görüyorum. Mızrağı
Çok büyük. Yüz yüze kavayla
Durduramam.
Eğer uygun görürseniz
Kendimi tehlikeye atmadan
Alt edeyim onu. Ama o zaman
Çok uzun bir yolu geçmem gerek.
Oysa
Vaktim sınırlı.
HORASYALILAR KOROSU
Orduyu tehlikeden koruman
Çok uygun bizce. Bir orduyu
Yitirdik zaten. Ama
Durdur düşmanı da!

MIZRAĞIN YEDİ DEĞERİ

Tepeleri aşan zorlu bir yürüyüşle Horasyalı, düşmana karşı ilerler ve ötesi yola çıkan bir tepeyi tırmanır. Bu tırmanışta mızrağına dayanmaktadır.

HORASYALI

Tepeyi tırmanıyorum. Mızrak
Bastonum. Üçüncü ayağım benim.
Ne ağrır
Ne yorulur.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Kayalıkta bir yarığın önüne gelir)
Nasıl geçmeli şimdi? Geniş bir yarık kayada.
Çocukken Meşe dalına asılıp
Dereyi geçmiştim, Elma bahçesine
Girmek için. Bir zamanlar
Meşe dalı olan mızrağım, dal olsun yine.
Yarığı geçerim böylece.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Mızrağını yarığın üstüne uzatıp eliyle asılarak karşıya geçmiştir)

HORASYALILAR KOROSU

Düşman vadilerimize giriyor
Durdur onu!

HORASYALI

Şimdi ne yapmalı? Yarık
Geçildi ama önümde bir kar yığını.
Nasıl bilirim ki derin mi, sığ mı?
Mızrağımla ölçmeli.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Kar yığınının derinliğini ölçmüştür)
Nasıl geçmeli? Kar yığını
Çok derin. Karşı kaya yüksek
Atlayamam. Yine mızrağıma
Baş vurmalı.
Atlama sırığım olacak o benim.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Mızrağı sırık gibi kullanarak atlamıştır)

HORASYALILAR KOROSU

İlerliyor düşman! Sürülerimizi
Alıp götürüyor.
Daha hızlı davran! Durdur onu!

HORASYALI

Nasıl gitsem ki? Keskin bir sırt bu.
Ayağımdan daha dar.
Bu sırt beni engellerse her şey boşuna.
Sırtta yürüyeceğim. Dengemi
Mızrağımla bularak. Tırmanışta bana
Fazla gelen ağırlığı
Şimdi işime yarar. Diyorum ya:
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Sırtı mızrağının dengesiyle cambaz gibi yürüyerek geçmiştir)

HORASYALILAR KOROSU

Düşman
Maden yataklarımıza yaklaşıyor.
Durdur onu!

HORASYALI

İşte geldim. Üst kayadan
Eğiliyorum. Altımda
Düşmanın geçeceği yol uzanıyor
Ezeceğim onu bu kayalarla.
Kımıldatmayı mızrağım yapar.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Bir kaya parçasını kımıldatmıştır)
Tutacak olan da mızrağım.
Kayayı tutacak, düşman gelene kadar.
Bir el dokunuşuyla
Ezeceğim düşmanı
Mızrağım yetti bu işe.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
(Bir çeşit kaya çığı oluşturmuştur)
Düşman görünürde yok hâlâ
Bense fena yoruldum.
(Beklemek için oturmuştur)
Geriye yaslanayım, uyuklamak
Kesinlikle yasak. Ama bitkinim
Bir şey yapmaya değil, hiçbir şey

Yapmamaya dayanamayacak kadar. Ve
Dalıp gidiyorum işte.
(Uyuklar. Kuriasyalı görünür. Ağır ağır ilerliyor; Horasyalı uyurken o tehlikeli yeri geçmiştir bile)

HORASYALI

Ve uyanıyorum, yine
Eğilip kayanın tepesinden
Aşağıya bakıyorum ve görüyorum ki
Gelip geçmiş düşman
Onu ezeceğim yerden.
Beni hedefe ulaştıran yürüyüşüm
Bitirdi beni aynı zamanda. Böylece
Planım gerçekleşmedi.

HORASYALILAR KOROSU

Mızraklımız uzun bir yol geçti
Tüm engelleri aştı
Ama bitkinliği
Zahmetinin karşılığını da bitirdi.
Boşlukta kalmak
Kaybedilmiş bir savaştan bin beter.
Kalk ayağa mızraklı
Ve unut şimdiye dek yaptığını. Yeniden
Çık düşmanın karşısına
Umudun azalmış da olsa.

HAROSYALI

Yapamam artık.
Üstüme düşeni yaptım ben.

HORASYALILAR KOROSU

Öğren öyleyse: Yaptığın yeterli değil.
Çayıra uzanıp bulutları seyretmiş olsan
Durumumuz daha kötü olmazdı.
Çok şey yaptın, ama
Durduramadın düşmanı.

HORASYALI

Yaptıklarımın hepsi
Yanlış mıydı yani?

HORASYALILAR KOROSU

Hayır. Ama bitmedi.
Düşmanı durdur!

Buluşlarına
Buluşlar ekle.
O kadar zahmete katlandın
Katlan daha fazlasına.
Durdur düşmanı!
Yaptıkların
Ancak düşmanı durdursaydın yüceltirdi seni.
Ama durduramazsan
Hiç sayılır hepsi.
Yedi zahmet hiç sayılsın
Ama sonuncuyu göğüsleyip
Durdurursan düşmanı
Sekiz zahmetinle birden anılırsın.

HORASYALI

Kabul.
Yeniden davranıyorum, peki.
Geçtiğim tüm yoldan
Dönüyorum geri.
Savaşı umutsuz görmüştüm bir an
Savaşa devam.
(Bundan sonraki koro boyunca Horasyalı döniişii oynar. Kayaları yerine oturtur, altındaki mızrağını çeker alır, keskin sırtı yürür geçer, kar yığınının derinliğini ölçer, atlar, kaya yarığını mızrağa asılarak geçer, yamaç tırmanır. Tipiye tutulur, telaştan bir kurban verir. Küçük bayraklarından biri kar yığıntısına gömülür, bir tanesini keskin sırtta yitirir ve bir tanesini de kaya yarığına düşürür)

HORASYALILAR KOROSU

Geri çekilmeye başla haydi!
Vakit kaybettin. Daha fazla kaybet!
Güç kaybettin. İki kat güç harca[2]!
Tipiler fırtınalar
Morali bozulandan eksik olmaz.
Zaferi hedefleyen, pek çok
Güçlüğü yener, ama asıl güçlük
Geri çekilirken
Önceki tehlikeleri yeniden göğüslemek.
Yenilgiden sonra daha cesur olmak, önce zahmetsizce
Vardığınız[10] eski konuma sırf yeniden ulaşabilmek için

Daha çok buluş yapmak
Her buluş
Geriye. Her atak
Bir hatayı çözmeye yalnızca, ama işte
Kaçınılmaz savaşta geri çekilme de
Bir parçasıdır yeniden
İlerlemenin.

HORASYALI

Başardım. Başladığım noktaya
Yeniden vardım. Savaş için
Tek bir olanak var şimdi
Mızrağımın kısalığına ilişkin.
Planımın başarısı kesin değil
Uygulaması tehlikeli.
Düşmanı durdurmanın
Başka yolu da yok.
Bu plan içinse elbet
Mızrağımın boyu fazla. Uzatmak
Elimde değildi ama
Kısaltmak elimde.
(Mızrağını ikiye böler, bir parçayı atar ve gider)

HORASYALILAR KOROSU

Bize gelince
Karda yiten ve kaya yarığında kalan
Üç milis tugayını daha siliyoruz tablodan.
Umudumuzu
Azalmış ordumuza bağladık.

IRMAKTA DÖRTNALA

KURİASYALI Bir ırmak vadisinde ilerliyorum. Bir yanım yar, öbür yanım su. Yar tırmanılacak gibi değil, ırmak da aşağısında öldürücü bir çavlan olduğu için girilecek gibi değil. Önden bana saldırı gelmez, çünkü mızrağım çok uzun ve düşman kendi mızrağıyla bana ulaşamaz.

(Horasyalı, bir sal üstünde ırmaktan aşağı gelmektedir[3]. Mızrağının kalan parçasıyla kürek çeker)

Sağımda düşmanımı görüyorum, bir sal üstünde ırmaktan aşağı geliyor. Üstünde hiçbir silah görmüyorum. Çok hızla yaklaşıyor. Öyle ki, mızrağımı bu kayalıklar arasında döndürüp fırlatamam, çok uzun. Oysa düşmanım sal küreğini sudan çıkarıp bana doğrulttu bile.

HORASYALI

Irmaktan aşağı kürek çekiyorum
Büyük çavlana doğru
Mızrağım şimdi kürek.
Bir şeyin içinde ne çok şey var.
İşte düşmana yaklaştığımda da
Mızrak oldu yeniden
Saplıyorum onu düşmana.

KURİASYALI Su üstünde atını dört nala koşturur gibi akıyor ve yanımdan geçerken suyun da verdiği güçle mızrak parçasını saplıyor bana. Ben devriliyorum. Hasmımın da işi bitik. Çavlan onu boğar. Ağır yaralıyım ve daracık geçitte kımıldayamaksızın yatıyorum. Irmağın, gidilemez değil, ancak hayat pahasına gidilebilir olduğunu unutmuşum, yani konumum saldırı gelmez bir konum değil, ancak hayatını ortaya koyanın saldırabileceği bir konummuş demek. Böylece düşmanım şehit oldu ama ben de ağır isabet aldım.

KURİASYALILAR KOROSU

Zayiatın ne?

(Kuriasyalı, omuzluğundaki küçük bayraklardan beş tanesini çıkarıp atarak zayiatını gösterir)

HORASYALILAR KOROSU

Mızraklı şehit oldu.
Kuvvetler tablosundan siliyoruz dört milis tugayını.

Yerleri artık boş.
Onları hesaba katan planı
Başkaları yürütmek zorunda.
(Tablodan dört tugay silinir. Mızraklının karısına dul giysisi giydirilir)

MIZRAKLININ KARISI
Nasıl savaştı?

HORASYALILAR KOROSU
Düşmanı durdurdu.
İki harekât yaptı ve
Tüm engelleri aştı.
Son olarak ırmağı dört nala koştu
Ve kendi küçük gücüne
Irmağın büyük gücünü kattı.
Ama onu düşmanına götüren ırmak
Ölüme de götürdü. Daha uzun süre
Kürek çektiğini gördüler. Çavlana kadar
Kıyıya kavuşmak için uğraştı. Ama çavlan
Yine de yuttu onu. Öldürmedi düşmanı
Ama ardındaki savaşçılara
Zayıflamış bir düşman bıraktı.

KURİASYALILAR KOROSU
(Kuvvetler tablosunda beş mızraklı taburunu silerek)
Yedi taburdan beşi gitti, ama
Zafer
Kesin bizim. Yenilmez bir güçle
İlerliyor ordularımız. Düşman
Şaşkınlık içinde. Mızraklarımıza
Atıyor kendini ve azgın sulara.
Ganimet müthiş. Toprağın ve yeni madenlerin
Mülkiyeti uğruna didişmeyi bırakın Kuriasyalılar. Yarın
Son savaş var
Bizim üç ordumuzun karşısında
Düşman tek orduyla.

HORASYALILARIN KARILARI
Kocalarımız kurbanlık gibi şehit düştüler.
Kasap saldırdı ve kurban gitti o.
Biri iyi plan yaptı ve düştü. Öteki
Cesaret gösterdi ve düştü. Ve biz

O plandan ve cesaretten sevinçliyiz, ağlıyoruz.
Savaştıkları için, memnunuz.
Ağlamamız, şehit düştükleri içindir
Savaştıkları için değil. Ah, her sağ dönen
Muzaffer olmaz, ama sağ dönmeyen
Hiç olmaz[16].

HORASYALILAR KOROSU

Soyguncular geliyor!
Savaş daha kapıda, ama şimdiden
Alıp götürüyorlar
Madendeki cevheri.
Savaşçılarının ölüm çığlıklarına
Postabaşlarının
Buyrukları karışıyor.

3
KILIÇLILARIN SAVAŞI

HORASYALI Düşmanı iki gündür diken üstünde tutuyorum. Zırhları kuvvetli olduğu için okçularının ve mızraklılarının üstüme gelmesini bekliyorum.

(Kuriasyalı, ikinci Horasyalı'nın kırık mızrak parçasını ve birinci Horasyalı'nın yayını onun önüne fırlatır)

KURİASYALI Kardeşlerin yok edildi! Teslim ol!

HORASYALI O mızrağı ve o yayı tanıyorum. Demek ki savaşçı kardeşlerim Kuriasyalı'nın dediği gibi yok edilmiş olmalı. Öyleyse zırhına karşın hemen saldırmam gerek, yoksa okçularıyla ve mızraklılarıyla birleşir.

KURİASYALI Bu haberle onu korkutup saldıramaz hale getiririm sanıyordum, ama bakıyorum, saldırıya kışkırtmışım.

HORASYALI Yandan saldıracağım ona.

(Yana geçer ve Kuriasyalının arkasında o ana kadar kamufle olmuş öbür iki Kuriasyalı ordunun geldiğini görür; mızraklılar zafer çelekleriyle süslenmiş, okçular ganimet yüklü ve zafer çelenkleriyle süslenmiş, her ikisi de ayrıca kılıç kuşanmıştır)

HORASYALI

Çok geç. Geliyorlar işte.

KURİASYALI KILIÇLI
(Mızraklıya seslenir)
Kılıcını çek çabuk! Savaş başlıyor!
KURİASYALI MIZRAKLI
Irmak boyu ilerlerken
Bir dar geçitte düşmanı
Irmağa sıkıştırdım. Yedi tugayları
Yok oldu. Kendi zayiatıma karşın
Ve düzensizliğine karşın vasıtaların
Koşuyorum son savaşa.
(Arkaya seslenir)
Savaş başlıyor! Okçu çabuk ol!
KURİASYALI OKÇU
Geliyorum.
Bilmediğim bir arazinin
Tepeleri arasında
Üçüncü ok atışıyla
Düşmanımı devirdim.
Şimdi akşam olmadan, devrilecek
Son ordusu da.
KURİASYALI KILIÇLI
Hasmımdan yedi tabur daha güçlüyüm.
HORASYALI KILIÇLI
Saldırıya geçemem. Kuvvet farkı çok yüksek.
(Horasyalılara sorar)
Ne yapsam acaba?
HORASYALILAR KOROSU
Ordularımız daha cesurken
Daha iyi tanıyorken araziyi
Tüm savaş araçlarını kullandıkları halde
İki savaş kaybedildi. İki ordu
Yok olup gitti. Kentimizde
Üç kadından ikisi
Dul peçesiyle.
Senin tugayların, ey kılıçlı
Son gücümüz bizim.
Destek bekledin
Fazla bekleme, gelen yok.
Sana bakıyor

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

Tarlalarımız, sürülerimiz ve atölyelerimiz.
Soyguncularla aramızda
Sen varsın yalnızca.

HORASYALI

Yaklaşıyorlar.
Bu kuvvet farkıyla
Ezerler beni.
Benim karşımda üç kılıç kalkıyor
Üç kolda.
Nasıl dayanırım?
Kalkanım bile zayıf.

HORASYALILAR KOROSU

Bir adım bile gerileme!
Silahların
Daha iyileşecek değil. Şimdi
Kullan onları. Düşman
Azalmayacak, bunu bil. Karşı dur.
Atıl üstlerine. Yok et...
Hey, nedir bu yaptığın?
(Horasyalı kaçmaya davranmıştır)

KURİASYALILAR KOROSU

Zafer! Düşman
Kaçmak niyetinde!
Düşen peşine, Kuriasyalılar!

KURİASYALI KILIÇLI

Hücum! Kuvvet üstünlüğümüzü görünce
Kaçmaya yelteniyor düşman.
Hücüm! Yoksa kurtulur elimizden!

HORASYALILAR KOROSU

Dur! Bizi duymuyor.
Son adamımız
Bıraktı savaşı. Son savaşçımız
Alet oldu düşmana.
(Horasyalı Kılıçlı, kaçarken el hareketiyle onları sakinleştirmeye çalışır)
İnkâr etme! Niye kaçıyorsun?

KURİASYALILAR KOROSU

Teslim olun! Verin kentinizin anahtarlarını!
Kaçırmayın onu, Kuriasyalılar!

KURİASYALI MIZRAKLI

(Kılıçlı'ya)

Kaçırma sakın! Sen
Koşabilirsin!

(Kuriasyalıların üç ordusu takibe başlar. Ama her üçü aynı hızla ilerleyemez. Ağır yaralı Mızraklı geride kalır. Hafif yaralı Okçu onu geçer ama yine geride kalır)

KURİASYALILAR KOROSU

Nasıl kaçıyor, bakın!
Kurtulacağı yok, ama çöküşünü
Lekeliyor bir de[4].
Kendi insanlarının dilinde
Onurlu bir ağıt olmak[17]
Cesaret ister.

HORASYALI KILIÇLI

İyi ki kalkanım hafif. Daha iyi
Koşuyorum böyle.

HORASYALILAR KOROSU

Alay ediyor bizimle!

KURİASYALI KILIÇLI

Tüm gücümle
Koşuyorum. Kalkanım
Ağır.

HORASYALI KILIÇLI

Ve ben
Senin koşabildiğince kaçıyorum.
Daha hızlı koşmaya bak! Yoksa
Kurtulurum!

HORASYALILAR KOROSU

Silin onun tugaylarını!
Yerleri boş artık.
Onları hesaba katan plan...

(Kılıçlı'nın tugayları tabloda yarı silinmişken, o küçük bir kıvrılmayla geri döner ve Kuriasyalı Kılıçlı'nın üstüne saldırır. Takip sırasında ötekiler birbirlerinden ayrı düşmüşlerdir)

Durun! Dönüyor! Yöneldi!
Saldırıya geçti!

KURİASYALILAR KOROSU

Saldırıyor!

Bizim kılıçlının
Soluğu kesik. Kalkanı
Çok ağırdı. Okçumuz da
Yetişemedi ona[5]!

HORASYALILAR KOROSU

Bizim okçumuz onu
Dizinden vurmuştu ve
Çizmelerine, miğferine, ganimet yüküne esir etti.

KURİASYALILAR KOROSU

Bizim mızraklı da geride kaldı!

HORASYALILAR KOROSU

Bizim mızraklımız
Onun cenahını ezmişti.
(Horasyalı, nefesi tıkanmış Kuriasyalı kılıçlıyı kısa bir kavga sonunda devirir. Sonra saldırısını okçuya yöneltir)

KURİASYALILAR KOROSU

Kılıçlı şehit oldu.
Kuvvetler tablosunda
Silin on iki taburu.
Onların yeri...
(Horasyalı, okçuya da yetişmiş, kılıcını elinden düşürüp kendi kılıcını saplamıştır ona. Saldırıyı sürdürür)
Okçu da şehit. Düşman akını
Sürüyor. Takip,
Takip edenleri ayırdı. Bir hücumdu
Kaçış! Bir tek mızraklı
Kaldı, o da ağır yaralı.
(Horasyalı, mızraklıya yetişir ve kolayca devirir)
On dokuz taburu silin! Onların yeri
Boş artık. Onları hesaba katan planı
Yürütecek kimse de kalmadı.
(Üç Kuriasyalı kadına dul giysisi giydirilir. On dokuz tabur silinir)

HORASYALILAR KOROSU

Zafer! Kılıçlı
Senin hilen düşmanı parçaladı ve gücünü
Yerle bir etti.

HORASYALI KILIÇLI

Okçunun gelişine baktım

Ganimet yüklü, mızraklıdaysa
Yoktu ganimet. Kılıçlıya baktığımda
Zafer çelengini görmedim.
Biliyordum bana saldıracaklarını.
Kılıçlı çevresine bakınıyordu
Birinde zafer çelengi, öteki ganimet dolu.
Anladım: Bu tek bir ordu gibi gelen
Üç orduydu daha önce ve yine
Üçe bölünebilirdi. Biri kuvvetli
Gördüm, ama öteki aksıyordu
Bir ötekiyse çökmüş. Ve düşündüm: Üçü
Savaşabilir, ama ancak bir teki
Koşabilirdi.

HORASYALILAR KOROSU

Soyguncular püskürtüldü.
Okçumuz, hareketli çevrenin büyük çarkını
Yeterli çeviremedi. Ama mızraklımız
Irmakla, salla ve kırık mızrakla
Kendini güçlü bir mermi yaptı.
Kılıçlımız ise eylemle
Bir birliğin nasıl parçalanacağını gördü.
Yaptığı hile böldü düşmanı ve
Yere serdi gücünü[6].
Okçumuz düşmanını zayıflattı.
Mızraklımız ağır isabet kaydetti.
Ve kılıçlımız kesinledi zaferi.

SON

CARRAR ANANIN SİLAHLARI

[Die Gewehre der Frau Carrar]

Türkçesi
Yılmaz Onay

"Duyarsızlık açığı her insanı yıkıma götürdüğü halde, temelde insanın iyi yanını yasıla. öte yandan akılcı tutum bir insanı kötü yapabildiği halde, bozuk düzende toplum içinde ayakta kalabilmesinin bir koşuludur."

Brecht

Çalışmaya Katılan: Margarete Steffin

Bu küçük oyun[5], İspanya İç Savaşı'nın ilk yılında Paris'teki bir Alman ekibi için yazılmıştır. Aristotelesçi (duygusal katılım) dramatiğidir. Bu tekniğin sakıncaları, oyunun İspanya'daki olayları gösteren bir belgesel filmle veya herhangi bir propagandist etkinlikle birlikte sahnelenmesiyle bir ölçüde dengelenebilir.

Kişiler[6]

Theresa Carrar[7], bir balıkçının karısı •José, kadının küçük oğlu •Generalin Sesi •İşçi Pedro Jaquéras, Theresa Carrar'ın erkek kardeşi •Yaralı •Genç Kız Manuela •Peder •Yaşlı Kadın Perez •İki Balıkçı •Kadınlar •Çocuklar.

- Carrar Ana
- Pedro (Kardeşi)
- Juan (ölen oğul)
- Jose (Öteki oğul)

- Oyun (1937)
- İspanya İç savaşı
- Dramatik
- Diyalektik yol kullanın
- Aristotelesçi - Diyalektikle seyircinin tavır alınması sağlanıyor.
- Tarafsızlıktan savaşa katılmaya doğru gelişen bir metin.
- C. Anne'nin değişimi sadece Juan'ın ölümünde değil duygusun uyandırılmasıdır.
- Savaşı yok etmek için savaşmanın zorunluluğu

- C. Ana statik bir şekilde, tek yanlı gösterilip çelişkilerin çelişim ilişkisinde seyirciye anlatılmadığı takdirde, onun silahları alması sulu gözlü, ucuz bir son olur ve onun savaşa katılması sadece öğrenen özne almaktan savaşa katıldığı sonucu uyandırabilir.

- C. Ana duygusallığı içinde birçok olarak ayrıdır ve tarafsızlığın sonucu- oğludur ama bu onun yıkımı görünür. Joyce ghilet dayanıp içinde bulunduğu durumda savaşmanın gerekli olduğunu

(Endülüs'te bir balıkçı evinde 1937 Nisan'ının bir gecesi. Beyaz badanalı odanın bir köşesinde koca siyah bir "Çarmıhta İsa". Kırk yaşlarında bir balıkçı karısı, Theresa Carrar, ekmek yapar. Onbeş yaşındaki oğlu José, açık pencerede bir ağ mantarı yontmaktadır. Uzaktan top gümbürtüleri gelir)

ANNE Juan'ın teknesi görünüyor mu hâlâ?

OĞLAN Evet.

ANNE Feneri de yanıyor mu?

OĞLAN Evet.

ANNE Başka hiçbir tekne gelmedi yanına, ha?

OĞLAN Hayır.

(Sessizlik)

ANNE Hayret. Niye başka kimse çıkmamış ki?

OĞLAN Biliyorsun işte.

ANNE *(Sabırla)* Sorduğuma göre bilmiyorum demektir.

OĞLAN Juan'dan başka kimse çıkmamış, çünkü onların şimdi balık tutmaktan başka yapacak şeyleri var.

ANNE Ha.

(Sessizlik)

OĞLAN Ayrıca, kendisine kalsa Juan da çıkmayacaktı.

ANNE Doğru. Ona kalmamış.

OĞLAN *(Daha hızla yontarak)* Evet.

(Anne hamuru fırına verir, ellerini siler ve bir balık ağını alarak örmeye koyulur)

OĞLAN Acıktım.

ANNE Ama ağabeyinin balık tutmasına karşısın niyeyse.

OĞLAN Balık tutmayı ben de yapabilirim, ağabey imse cepheye gitmeli de ondan.

ANNE Sen de cepheyi istiyordun... gibi kalmış aklımda?

(Sessizlik)

OĞLAN Gıda taşıyan gemiler gelir mi ki?(1)(8)

ANNE Bu ekmekten sonrasına un kalmadı, bildiğim o.

(Oğlan pencereyi kapatır)

ANNE Niye kapadın pencereyi?

OĞLAN Saat dokuz oldu.

ANNE Eee?

OĞLAN Saat dokuzda yine o it konuşur radyoda, Perez'ler de rad-

yoyu açarlar.

ANNE *(Rica yollu)* Aç şu pencereyi. İçerdeki ışık camla vurunca dışarıyı iyi göremezsin.

OĞLAN Niye burada oturup gözleyeyim ki? Senin sözünden çıkıp gitmez. Tek korkun onun cepheye gitmesi.

ANNE Terbiyesizlik etme. Size göz kulak olmak zorunda kalmam yetiyor bana zaten.

OĞLAN Ne demek "size"?

ANNE Ağabeyinden aşağı kalır yanın yok. Daha bile kötüsün hatta.

OĞLAN Sırf bizim yüzümüzden açıyorlar radyoyu. Bu üçüncü akşam. Dün gözlerimle gördüm, pencereyi özellikle açıyorlar ki biz duyalım.

ANNE Bu konuşmalar Valencia'dakilerden[9] farklı değil ki.

OĞLAN Daha iyi deseydin bir de!

ANNE Daha iyi bulmadığımı biliyorsun. Niye generallerden yana olacak mışım? Ben, kan dökülmesine karşıyım.

OĞLAN Kim başlattı? Biz mi?

(Anne susar. Oğlan pencereyi yine açmıştır. Uzaktan bir radyo anonsu işitilir: "Dikkat dikkat! Ekselansları General Queipo de Llano[10] konuşuyor!" Ardından yüksek sesle ve keskin biçimde, bir 'radyo generali'nin İspanya halkına yaptığı akşam konuşması duyulur)

GENERALİN SESİ Bugün ya da yarın, dostlarım, sizlerle çok ciddi şeyler konuşacağız. Bu konuşmamız Madrid'de olacak[11], her ne kadar orada çevremizdekiler artık Madrid gibi görünmeyecek de olsa. Ve Canterbury'nin muhterem başpiskoposu[12], timsah gözyaşlarını haklı olarak dökecek. Bizim uslu Mağribilerimiz[13] hesaplaşmaya girecekler.

OĞLAN Domuz!

GENERALİN SESİ Dostlarım, dünya imparatorluğu denen Britanya, o balçık ayaklı heyula, karşı konulmaz milli davayı engellemeye yeltenen sapık bir halkın başkentini yok etmekten bizi alıkoyamayacaktır. O güruhun kökünü kazıyacağız[14]!

OĞLAN Bizim yani, anne.

ANNE Biz bozguncu değiliz, kimseyi de engellediğimiz yok. Eğer size kalsaydı belki öyle şeyler yapardınız. Senin de, ağabeyinin de aklınız beş karış havada. Babanızdan geçmiş size, hem başka türlü olsaydınız hoşuma da gitmezdi doğrusu. Ama

şimdi durumun şakası yok: Topların gümbürtüsünü duymuyor musun? Biz yoksul insanlarız, yoksullar savaşamaz.

(Kapı vurulur. Theresa Carrar'ın erkek kardeşi işçi Pedro Jaquéras girer. Uzun yoldan geldiği bellidir)

İŞÇİ İyi akşamlar.

OĞLAN Pedro Dayı!

ANNE Seni hangi rüzgâr attı Pedro?

(Onun elini tutar)

OĞLAN Motril'den[15] mi geliyorsun dayı? Oralar nasıl?

İŞÇİ Eh, pek iyi değil. Siz burada nasılsınız?

ANNE *(Çekingen)* Öyle işte.

OĞLAN Oradan bugün mü çıktın?

İŞÇİ Evet.

OĞLAN Dört saatlik yol, değil mi?

İŞÇİ Daha fazla sürdü, çünkü yollar Almeria'ya sığınmak isteyenlerle[16] dolmuş.

OĞLAN Motril dayanıyor ama, ha?

İŞÇİ Bugün olanları bilmiyorum. Dün gece henüz dayanıyorduk.

OĞLAN Niye çıkıp geldin peki?

İŞÇİ Cephede çok şeye ihtiyaç var. Size bir bakınayım dedim yine.

ANNE Bir bardak şarap alır mısın? *(Şarap getirir)* Ekmek yarım saatte olur.

İŞÇİ Juan nerede sahi?

OĞLAN Balık avlıyor.

İŞÇİ Gerçekten mi?

OĞLAN Fenerini pencereden de görebilirsin.

ANNE Yaşamak zorundayız.

İŞÇİ Tabii. Gelirken radyo generalinin sesini duydum. Burada kim dinliyor ki onu?

OĞLAN Karşıdaki Perezler.

İŞÇİ Böyle şeylerde açıyorlar mı hep?

OĞLAN Yoo. Franco'cu değiller, kendileri için açmıyorlar, yani sorduğun buysa.

İŞÇİ Öyle ha?

ANNE *(Oğlan'a)* Ağabeyine de bakıyor musun bu arada?

OĞLAN *(İsteksizce pencereye gider)* Rahat ol, seni üzmek için tekneden düşmemiş.

(İşçi, şarabını alır, kız kardeşinin yanına oturup onun ağ örmesine yardım eder)

İŞÇİ Kaçına geldi Juan sahi?
ANNE Eylül'de yirmibirine basacak.
İŞÇİ Ya José?
ANNE Senin buralarda özel bir niyetin mi var?
İŞÇİ Pek değil.
ANNE Nicedir görünmüyordun.
İŞÇİ İki yıl oldu.
ANNE Rosa nasıl?
İŞÇİ Romatizma.
ANNE Bize bir uğrarsınız sanıyordum.
İŞÇİ Rosa biraz gücenikti, Carlos'un cenazesi yüzünden.
(Anne susar)
İŞÇİ Bir haber verebilirlerdi, diyor. Kocanın cenazesine mutlaka gelirdik, Theresa.
ANNE Çok aceleye geldi.
İŞÇİ Nasıl oldu sahi?
OĞLAN Ciğerine kurşun girmişti.
İŞÇİ *(Şaşırmış)* Ne gibi?
ANNE Ne demek, ne gibi?
İŞÇİ İki yıl önce burada çatışma yoktu ki?
OĞLAN Ama Oviedo'da[17] ayaklanma[2] vardı.
İŞÇİ Peki Carlo niye oradaydı?
ANNE Kendisi gitti.
İŞÇİ Buradan Oviedo'ya ha?
OĞLAN Evet, ayaklanmayı gazetelerde okuyunca.
ANNE *(Acıyla)* Son şansını aramak için başkaları nasıl Amerika'ya gidiyorsa... Çılgınlar nasıl yapıyorsa işte.
OĞLAN *(Ayağa fırlar)* O çılgındı mı demek istiyorsun?
(Anne, titreyen elleriyle ağı sessizce bir yana bırakır ve çıkar)
İŞÇİ Çok ağır geldi ona, değil mi?
OĞLAN Evet.
İŞÇİ Bir daha görememek şok etkisi mi yaptı?
OĞLAN Yoo, gördü, dönüşünü gördü. Ama en beteri de o oldu. Bir şekilde galiba trenle yukarıda Asturien'e varmış, mintanının altında acil bir sargıyla, sonra da buraya dönmüş. İki kez aktarma yapmak zorunda kalmış. Burada istasyonda ölmüş. Derken akşam evde kapı açıldı, boğulmuş birini getirir gibi komşu kadınlar aniden içeri doluştu, tek kelime söylemeden duvara dikildiler, dua mırıldanmaya[18] koyuldular. Sonra o içeri

getirildi, bir örtüye sarmışlar, yere uzattılar. O andan sonra annem kiliseye dadandı işte. Kızıl olduğu bilinen öğretmen kadıncağızı da kapı dışarı etti.

İŞÇİ Şimdi sofu mu oldu yani?

OĞLAN *(Omuz silker)* Juan'a sorarsan, konu komşu annem hakkında ileri geri laf ettiği için olmuş.

İŞÇİ Ne lafı etmişler ki?

OĞLAN Babamı o etkiledi diye.

İŞÇİ Doğru mu peki?

(Oğlan omuz silker. Anne geri döner, ekmeğe bakar, sonra yine ağın başına geçer)

ANNE *(Kendisine yine yardım etmeye davranan İşçi'ye)* Bırak boşver, sen şarabını içmene bak, sabahtan beri ayaktasın madem, dinlen biraz.

(İşçi şarabını alır masaya döner)

ANNE Gece kalıyor musun?

İŞÇİ Hayır. O kadar zamanım yok, bugün dönmem gerek, ama bir su çarpsam suratıma.

(Çıkar)

ANNE *(Oğlan'a el ederek)* Niye geldiğini söyledi mi sana?

OĞLAN Hayır.

ANNE Doğru söyle?

(İşçi bir leğen ve havlıyla döner, yıkanır)

ANNE İhtiyar Lopezler hayatta mı hâlâ?

İŞÇİ Adam yaşıyor yalnız. *(Oğlan'a)* Buradan cepheye giden çok galiba, ha?

OĞLAN Gitmeyenler var daha.

İŞÇİ Bizim orada koyu Katoliklerin bile çoğu gitti.

OĞLAN Burada da var.

İŞÇİ Hepsinin silahı var mı peki?

OĞLAN Yok, hepsinin yok.

İŞÇİ Hoş değil. Şu sırada en gerekli şey silah. Köyde silahınız yok mu hiç?

ANNE *(Telaşla)* Yok!

OĞLAN Silah saklayan bazıları var. Patates gibi yerin altına gömüyorlar.

(Anne, Oğlan'a bakar)

İŞÇİ Yaa.

(Oğlan fırlayıp ayrılır pencereden ve arkaya büzülür)

ANNE Nereye?
OĞLAN Hiç.
ANNE Pencereye dön!
(Oğlan sıkıntı içinde arkada durur)
İŞÇİ Ne oldu?
ANNE Niye kaçıyorsun penceredén? Cevap versene!
İŞÇİ Dışarıda biri mi var?
OĞLAN *(Hızla)* Hayır.
(Dışarıdan çocuk sesleri gelir)
ÇOCUK SESLERİ
Huan'dan olmaz asker
Asker cesaret ister.
Onda yürek selanik
Arar kaçacak delik.
(Pencerede üç çocuk başı görünür)
ÇOCUKLAR Bommm! Gök gürlüyor!
(Kaçarlar)
ANNE *(Kalkar, pencereye gider)* Bir yakalarsam kıçınızda boza pişiririm sizin, piç kuruları! *(Odaya dönerek konuşur)* Yine Perezler!
(Sessizlik)
İŞÇİ Sen kâğıt oynardın José. Bir el oynayalım mı?
(Anne pencereye geçer. Oğlan kâğıtları bulur, oyuna otururlar)
İŞÇİ Hile yapıyor musun hâlâ?
OĞLAN *(Güler)* Hiç yaptım mı?
İŞÇİ Öyle gibiydi. Neyse, kâğıdı ben keseyim de, neme lazım. Tamam, her şey serbest! Savaşta her numara geçerlidir, değil mi?
(Anne bozuk bakar)
OĞLAN Koz kötü.
İŞÇİ İyi ki söyledin. -Haydaa, asıl ondaymış. Beni atlattın ama pahalıya mal olacak sana. Büyük topu patlattın sen, şimdi benden küçükleri geliyor. *(Eli kazanır)* Böyle olur işte. Cesaret iyidir oğlum. Cesur olmasına cesursun da, dikkatli değilsin henüz.
OĞLAN Cesaret etmezsen hiç kazanamazsın.
ANNE Bu laflar hep babadan. "Efendi adam riski göze alır", ha?
İŞÇİ Evet ya, bizim sırtımızdan. Don Miguel von Ferrante bir keresinde Albayın birine yenilip yetmiş köylüsünü bir oturuşta

kaybetmişti. İflas etti, hayatının geri kalanında oniki hizmetkârla yetinmek zorunda kaldı. -Şuna bak, gerçekten düz onlu atıyor!

OĞLAN Mecburum.(*Bir kâğıdı alır)* Son şansımdı.

ANNE Bunlar böyle işte. Babaları da ağ karıştı mı tekneden atıverirdi kendini.

İŞÇİ Çok fazla ağı yoktu herhalde.

ANNE Çok fazla hayatı da yoktu. -Gir Paolo, gir içeri!

(Kapıda başı sarılı, kolu askıda milis üniformalı bir adam durur)

YARALI Sargı için tekrar gelebileceğimi söylemiştiniz Bayan Carrar.

ANNE Tabii ya, leş gibi olmuş!

(Çıkar)

İŞÇİ Nerede oldu?

YARALI Monte Solluve[19].

(Anne, elinde bir gömlekle gelir, onu parçalara ayırır. Yaralının sargısını yenilerken gözü hep masadakilerdedir)

ANNE Yine çalışmışsın!

YARALI Yalnız sağ elimle.

ANNE Yapmaman gerek dediler ya sana.

YARALI Öyle. -Bu gece savunmayı yarıp girer diyorlar. Hiç takviyemiz de yok. Girmiş midir acaba?

İŞÇİ *(Huzursuz)* Hayır, sanmam. Öyle olsa top sesleri değişirdi.

YARALI Doğru ya!

ANNE Acı veriyor mu? Acırsa söyle. Bildiğim iş değil. Olabildiğince hafif yapıyorum.

OĞLAN Madrid'e giremezler[20].

YARALI Belli olmaz.

OĞLAN Hayır, belli bu.

YARALI Aman, koca bir gömleği yırttınız Bayan Carrar! Yapmasaydınız keşke.

ANNE Bir paçavra mı sarsaydım yoksa?

YARALI Ama sizin de çok imkânınız yok ki.

ANNE Olduğu kadar, ne yapalım. Tamam. Ama öteki koluna yetmez artık.

YARALI *(Güler)* Demek bir dahaki sefere daha dikkatli olmalı. *(Kalkar. İşçi'ye)* Ah, bir giremese şu itler!

(Çıkar)

ANNE Öff, bu top gümbürtüsü!

OĞLAN Ve biz balığa çıkıyoruz.
ANNE Kolunuz bacağınız yerinde ya, ona şükredin siz.
İŞÇİ Gerçekten de gitmem gerek. Evet, bu sondu José.
ANNE *(Masaya gelerek)* Kim yendi?
OĞLAN *(Gururla)* O.
ANNE Yatağını yapmayayım mı yani?
İŞÇİ Yok yok, gitmem şart. *(Ama oturmaktadır)*
ANNE Rosa'ya selam söyle. Gücenmesin n'olur. Başımıza daha neler geleceğini hangimiz biliyoruz ki.
OĞLAN Seni geçireyim.
İŞÇİ Zahmet etme.
(Anne ayakta pencereden dışarı bakar)
ANNE Oldukça uzakta. Taa burnun oralarda galiba. *(Odaya dönüp)* Juan'ı da görmek isterdin besbelli.
İŞÇİ İyi olurdu ya. Ama pek erken dönemeyecek galiba?
ANNE *(Telaşla)* Ekmek de olur şimdi. Seslenebiliriz icabında.
OĞLAN Ben fırlayıp çağırırım.
(Kapıda bir genç kız belirir)
OĞLAN Merhaba Manuela. Juan'ın arkadaşı Manuela bu. Dayım Pedro.
GENÇ KIZ Juan nerede?
ANNE Juan çalışıyor.
GENÇ KIZ Biz de çocuk bahçesine gönderdiniz sanmıştık. Top oynasın diye.
ANNE Hayır, balık tutmaya gitti. Balıkçı o.
GENÇ KIZ Okuldaki toplantıya niçin gelmedi?
ANNE Gelmemekle bir şey kaybetmiş değil.
OĞLAN Ne toplantısıydı o?
GENÇ KIZ Eli ayağı tutan herkesin bu geceden cepheye gitmelerine karar verildi. Ama konuyu biliyordunuz. Juan'a haber göndermiştik ya.
OĞLAN Mümkün değil! Haberi olsa Juan asla balığa gitmezdi! Yoksa sana mı söylemişlerdi anne?
(Anne susar. Fırının önüne sinmiştir)
OĞLAN İletmemiş, düpedüz iletmemiş işte! *(Annesine)* Onu niye ille balığa gönderdiğini de anladım şimdi!
İŞÇİ Böyle bir şey yapmamalıydın Theresa.
ANNE *(Dikilerek)* Tanrı insanlara meslek vermiş. Benim oğlum da balıkçı.

GENÇ KIZ Siz bizi ortalıkta gülünç duruma düşürmek istiyorsunuz galiba ha? Nereye gitsem beni gösteriyorlar. Juan adından bile rahatsız olmaya başladım. Ne biçim insanlarsınız siz böyle?

ANNE Yoksul insanlarız biz.

GENÇ KIZ Hükümet tüm savaşabilir erkekleri silah altına çağırdı. Okumadım demeyin sakın.

ANNE Okudum. Hükümet aşağı, hükümet yukarı... Toplu hayvan leşi mezarına atılacakmışız. Ama hiç değilse bunun için çocuklarımı kendim arabaya koyup oraya taşımam.

GENÇ KIZ Öyle mi? Kurşuna dizilmek için götürülene kadar bekleyeceksiniz yani! Böyle aptallık da görülmemiş. Sizin gibiler yüzünden iş buraya geldi zaten, Llano domuzu da sizin gibilerden cesaret alıp böyle konuşabiliyor bize.

ANNE *(Zayıf)* Evimde böyle konuşulmasına dayanamam.

GENÇ KIZ *(Kendini yitirmiş)* Generallerden yana olmaktan mutlu mu şimdi?

OĞLAN *(Sabırsızca)* Hayır! Ama savaşmamızı istemiyor.

İŞÇİ Tarafsız kalmak, ha?

ANNE Evimi bir isyancı yuvasına çevirmek istiyorsunuz, biliyorum. Juan'ın kurşuna dizildiğini görene kadar da rahat vermeyeceksiniz!

MANUELA Bir de sizin için, kocasının Oviedo'ya gitmesine yardımcı oldu diyorlardı.

ANNE *(Hafif sesle)* Kapatın çenenizi! Ben kocama yardım etmedim! Hele öyle bir şey için! Bunu benim üzerime attıklarını biliyorum, ama hepsi yalan! Pis yalanlar bunlar! Herkes tanığım.

GENÇ KIZ Birinin üzerine pislik atmak değil bu Bayan Carrar. Size çok derin bir saygı duyarak söylüyorlardı. Burada hepimiz Carlo Carrar'ın büyük bir kahraman olduğunu biliyoruz. Ama demek ki bunun için gece gizlice evden sıvışmak zorunda kalmış, şimdi bildiğimiz de bu.

OĞLAN Babam gece gizlice sıvışmadı evden Manuela.

ANNE Sen sus José.

GENÇ KIZ Oğlunuza söyleyin, onunla hiçbir ilişkim yok artık. Ayrıca, niye hâlâ gitmen gereken yerde değilsin diye soracağım korkusuyla benden kaçınmasına da gerek kalmadı.

(Çıkar)

İŞÇİ Kızı böyle gitmesine izin vermen iyi olmadı Theresa. Eskiden böyle yapmazdın sen.

ANNE Ben eskiden neysem şimdi de oyum. Belki de Juan'ı kim cepheye götürecek diye bahse girmişlerdir. Onu çağıracağım, bu kesin. Ya da sen git çağır José! Yok yok, dur, kendim gidiyorum. Şimdi hemen dönerim.

OĞLAN Sırf her şeye karşın Manuela onu götürmesin diye gidiyor.

İŞÇİ Baksana José, her şeyi uzun uzun anlatmam gerekmez sana, öyle aptallardan değilsin. Söyle şimdi, o şeyler nerede?

OĞLAN Neler?

İŞÇİ Silahlar!

OĞLAN Babamın?

İŞÇİ Evet, buradadır mutlaka. Giderken öyle şeylerle trene binmiş olamaz.

OĞLAN Onları almaya mı gelmiştin?

İŞÇİ Başka ne için olabilir?

OĞLAN Asla vermez. Sakladı.

İŞÇİ Nereye?

(Oğlan bir köşeyi gösterir. İşçi doğrulup hemen oraya gitmek isterken ayak sesleri gelir)

İŞÇİ *(Yine oturur)* Şşşşt!

(Anne yöreden bir din adamıyla girer. Elbisesi çok eskimiş, uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adamdır)

PEDER İyi akşamlar José! *(İşçi'ye)* İyi akşamlar!

ANNE Kardeşim, peder, Motril'den.

PEDER Sizinle tanıştığıma memnun oldum. *(Anne'ye)* Yine bir rica için geldim, kusura bakmayın n'olur. Yarın öğlen Turillolara bir uğrayabilir miydiniz acaba? Turillo cepheye kocasına gittiği için çocuklar şimdi yapayalnızlar da.

ANNE Giderim tabii, zevkle.

PEDER *(İşçi'ye)* Ne vesileyle buralara geldiniz? Motril'le bağlantının çok zorlaştığını duydum da.

İŞÇİ Burada durum çok sakin hâlâ, değil mi?

PEDER Efendim? Ha, evet.

ANNE Peder sana bir şey sordu galiba Pedro? Buraya ne vesileyle geldiğini...

İŞÇİ Bir uğrayayım demiştim.

PEDER *(Moral verici bir bakışla Anne'ye bakar)* Hemşirenizi ziyaret etmeniz çok iyi. Fark etmiş olmalısınız, durumu zor.

İŞÇİ Cemaatinize sıkı bir mümin kazanmışsınızdır umarım.

ANNE Bir bardak şarap alın. Peder, anası babası cephede olan çocuklarla ilgileniyor. Bütün gün yine oradan oraya koşturdunuz muhakkak, değil mi?

(Peder'e bir bardak şarap getirir)

PEDER *(Oturur, şarabı alır)* Ayakkabılarımı kim tamir edecek, onu bilemiyorum yalnız.

(Bu sırada Perezlerin radyosu yine başlar. Anne pencereyi kapatmaya davranır)

PEDER Bırakınız Bayan Carrar! Benim girdiğimi gördüler ya. Barikatlara gitmememi kınıyorlar, bu yüzden arada bir böyle şeyler dinletiyorlar.

İŞÇİ Sizi çok mu rahatsız ediyor?

PEDER Açık söylemek gerekirse, evet. Ama bırakın pencere açık kalsın.

GENERALİN SESİ ...ama bu beylerin o rezil yalanlarla ulusal davayı kirletmeye çalıştıkları biliniyor. Belki Canterbury'nin muhterem başpiskoposuna kızılların ödediği kadar para ödemiyoruz, evet, ama buna karşılık kendi saygı değer dostlarınca boğazı kesilmiş on bin rahibi[21] hatırlatabiliriz. Yanına bir çek ekleyemesek de bu muhtereme şunu söylemiş olalım ki, milli ordu muzaffer ilerleyişinde bomba ve silah depolarını dopdolu bulurken hayatta kalmış tek bir rahibe bile rastlayamamıştır.

(İşçi, sigara paketini Peder'e uzatır. Peder, sigara içmediği halde gülümseyerek bir sigara alır)

GENERALİN SESİ Çok şükür ki haklı dava, iyi uçakların desteğinde olduğu sürece, muhterem başpiskoposlar olmaksızın da zafere kavuşmayı bilir. Öyle bir destek ki, General Franco[22] gibi, General Mola[23] gibi...

(Radyo dinletme sertçe kesilir)

PEDER *(Rahatlamış)* Neyse ki bunun üç cümlesinden fazlasına kendileri de dayanamıyorlar. Bence böylesi konuşmalar hiç iyi etki yapmaz.

İŞÇİ Yalnız duyduğumuza göre o yalanları dünyaya Vatikan'ın kendisi yayıyormuş.

PEDER Bilemem. *(Üzgün)* Benim fikrimce, siyahı beyaza, beyazı siyaha çevirmek kilisenin işi değildir.

İŞÇİ *(Oğlan'a bakarak)* Değildir kuşkusuz.

ANNE *(Hızlı)* Kardeşim milislerle birlikte savaşıyor Peder.

PEDER Hangi cepheden geliyorsunuz?

İŞÇİ Malaga[24].

PEDER Dehşet verici orası, değil mi?

(İşçi, suskun, sigara içmeyi sürdürür)

ANNE Kardeşim beni iyi bir İspanyalı saymıyor. Juan'ın cepheye gitmesine izin vermeliymişim ona göre.

OĞLAN Benim de! Bizim yerimiz orası!

PEDER Sizin tutumunuzu bütün vicdanımla haklı bulduğumu biliyorsunuz Bayan Carrar. Alt seviyedeki kilise mensupları birçok bölgede yasal hükümeti destekliyor. Bilbao'nun[25] on sekiz piskoposluğundan[26] on yedisi hükümete bağlılığını bildirdi. Benim meslektaşlarımdan cephede hizmet görenler az değil. Bir kısmı da şehit oldu. Ama ben şahsen bir savaşçı değilim. Kilisemin cemaatini bir... *(Sözcük arar)* herhangi bir şey için açıkça kavgaya çağırma kabiliyetini Tanrı bana bağışlamamış. Benim için geçerli olan Tanrı buyruğu: Öldürmeyeceksin[27]! Zengin bir adam değilim. Manastırım yok. Elimde kıt kanaat ne varsa cemaatimle paylaşıyorum. Böyle bir zamanda sözlerime birazcık etki kazandıracak olan da belki yalnızca budur.

İŞÇİ Kuşkusuz. Ne var ki, asıl soru, gerçekten savaşçı değil misiniz acaba? Bakın, anlayın beni. Örneğin, tam öldürülmekte olan bir adam kendini savunmaya çalışırken, "Öldürmeyeceksin!" diye onun kollarına sarılırsanız ve bu sayede adam tavuk gibi boğazlanabilirse, yine de savaşa katılmış oluyorsunuz belki, yani kendinizce tabii. Bunu söylediğim için beni bağışlarsınız, değil mi?

PEDER Şu sırada açlık çekmeye katılmaktayım.

İŞÇİ Peki, duanızda[28] dilediğiniz günlük ekmeğimize kavuşacak mıyız yine, ne dersiniz?

PEDER Bunu bilemem. Yalnızca dilemeyi bilirim ben.

İŞÇİ Öyleyse ilginizi çeker belki, yiyecek getiren gemileri Tanrı dün akşam geri çevirdi[29].

OĞLAN Sahi mi? Anne bak, gemiler geri gitmiş!

İŞÇİ Evet, tarafsızlık bu işte. *(Birden)* Haa, siz de tarafsızsınız değil mi?

PEDER Nasıl yani?

İŞÇİ Karışmamaktan yanasınız işte! Ve karışmamaktan yana olunca da, esasında bu generallerin İspanya halkını kana bulamasını kabulleniyorsunuz.

PEDER *(İtiraz edercesine ellerini yukarı kaldırarak)* Kabul etmiyorum!

İŞÇİ *(Kısık gözlerle ona bakar)* Bir an için ellerinizi öyle yukarıda tutun. İşte bizden beş bin kişi Badajos'da[30] kuşatılmış evlerinden aynen bu halde dışarı çıkarılmışlar. Yine aynen bu halde kurşuna dizildiler.

ANNE Bu ne biçim konuşma, Pedro?

İŞÇİ Hiç, dikkatimi çekti yalnızca, bir şeye karşı çıkma hareketi, teslim alınma hareketiyle nasıl da korkunç bir şekilde aynı oluyor, Theresa! Sık sık okuyoruz, ellerim temiz diye gösterenler, kanlı leğenlerde yıkıyor ellerini. Sonra da o kanın izi görünüyor.

ANNE Pedro!

PEDER Bırakın Bayan Carrar. Böyle zamanlarda zihinler kaynıyor. Bugünler geçsin hele, hepimiz daha sakin düşünürüz.

İŞÇİ Sapkın bir halk olduğumuz için kökümüz kazınacakmış ama.

PEDER Kim söylüyor bunu?

İŞÇİ Radyo generali. Az önce iştmediniz mi? Hâlâ radyoyu pek az dinliyorsunuz.

PEDER *(Aşağılayarak)* Ha, şu general...

İŞÇİ Ha, şu general deyip geçmeyin! O general, bizim kökümüzü kazımak için İspanya'nın tüm pislik takımını kiraladı, Mağribiler, İtalyanlar, Almanlar da cabası[31].

ANNE Sırf para için gelen böyle yaratıkları toplamaları da rezillik doğrusu.

PEDER Karşı tarafta da dürüstçe inanmış kimselerin bulunabileceğine inanmıyor musunuz yani?

İŞÇİ Onların dürüstçe inandıkları ne olabilir, bunu bilmiyorum yalnızca.

(Sessizlik)

PEDER *(Saatini kurar)* Daha Turillolara uğrayacağım.

İŞÇİ Çoğunluğu bizde olan Millet Meclisi'nin[32] dürüst kurallara göre seçildiğini düşünmüyor musunuz?

PEDER Buna da inanıyorum.

İŞÇİ Demin, kendini savunan bir adamın kollarına sarılmak, derken, kelimesi kelimesine durumu kastetmiştim, gerçekten de çıplak kollarımızdan başka bir şeyimiz yok fazla.

ANNE *(Sözünü keser)* Başlama yine, hiç anlamı yok.

D.E.U
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

PEDER Hepimizin bildiği gibi insan çıplak kollarla doğar. Yaradan, ana rahminden elinde silahla çıkarmaz insanı. Dünyadaki tüm sefaletin kaynağı, işçilerin ve balıkçıların -siz işçisiniz sanıyorum- geçimlerini sağlamak için çıplak kollarından başka bir şeylerinin olmamasıdır deniyor; biliyorum bu doktrini. Ama bu dünyanın tam istenen dünya olduğu yazmıyor ki kitap. Tam tersine, dünya, sefaletle, günahla ve baskılarla dolu. Mutlu kişi odur ki, acıları pahasına silahsız kolla dünyaya getirildiği gibi, dünyayı yine eli silahsız terk edebilmiştir.

İŞÇİ Söylemesi güzel. Ben de, bir şey güzel göründü mü ona karşı hiçbir şey söylemek istemem. General Franco'yu etkilemesini isterdim bu sözün. Ama Franco, nasıl gırtlağına kadar silahlıysa, dünyayı terk etmeye de hiç niyeti yok, asıl felaket burada. Dünyadan bir çekip gitse, İspanya'nın tüm silahlarını arkasından atmaya razıyız. Pilotları bildiri atıyor uçaktan, bugün Motril'de sokaktan aldım.

(Cebinden bir bildiri çıkarır. Peder, Oğlan ve Anne bildiriye bakarlar)

OĞLAN *(Anne'ye)* Görüyor musun bak, yine söylüyorlar, her şeyi yok edeceklermiş.

ANNE *(Okuyarak)* Yapamazlar ki.

İŞÇİ Yapabilirler, hem de nasıl. Siz ne dersiniz Peder?

PEDER *(Kararsız)* Belki teknik olarak bunu yapmak ellerindedir, diyelim. Ama eğer Bayan Carrar'ı doğru anladımsa, kendisi şunu kastediyor: Bu öyle sırf uçaklar meselesi değildir. Durumun ciddiyetini halkın gözü önüne sermek için bu tür bildirilerle o tehditleri savurabilirler, ama böyle bir tehdidi askeri nedenlerle gerçekleştirmek çok başka bir şeydir.

İŞÇİ Tam anlayamadım.

OĞLAN Ben de.

PEDER *(Daha da kararsız)* Açık konuştum sanıyorum?

İŞÇİ Cümleleriniz açık ama ne demek istediğiniz tam açık gelmedi, ne bana, ne de José'ye. Bombalamazlar mı demek istiyorsunuz?

(Kısa sessizlik)

PEDER Bana, tehdit gibi geliyor.

İŞÇİ Uygulanmayacak yani?

PEDER Evet.

ANNE Okuduğuma göre, özellikle kan dökmekten kaçınmak için

bizi onlara karşı el kaldırmayalım diye uyarıyorlar.

OĞLAN Generaller kan dökmekten kaçınacak ha?

ANNE *(Bildiriyi ona uzatarak)* Yazmışlar işte: Silahını bırakanı bağışlayacaklar.

PEDER *(Yardım aracısına çevresine bakınır)* Diyorlar ki General Franco bir Hıristiyan olduğunu sürekli vurguluyormuş.

İŞÇİ Sözünü tutacağı anlamına geliyor bu, öyle mi?

PEDER *(Kuvvetle)* Tutması gerek, Bay Jaquéras!

ANNE Savaşmayana bir şey olmaz.

İŞÇİ Muhterem peder... *(Özür dileyerek)* af buyrun, adınızı bilmiyorum...

PEDER Franzisco.

İŞÇİ *(Devam eder)*... Peder Franzisco, benim sorduğum, size göre General Franco'nun ne yapması gerektiği değil, size göre ne yapacağı. Sorumu anlıyorsunuz değil mi?

PEDER Evet.

İŞÇİ Bir Hıristiyan olarak size ne sorduğumu anlıyorsunuz, ya da şöyle desek daha iyi, ifade ettiğiniz gibi kendi manastırı olmayan bir adam olarak ve ölüm kalım meselesi olan bir durumda gerçeği söyleyecek bir adam olarak. Çünkü durum bu, öyle değil mi?

PEDER *(Çok huzursuz)* Anlıyorum.

İŞÇİ Malaga'da olanları anımsatırsam belki yanıtınız kolaylaşır.

PEDER Neyi kastettiğinizi biliyorum. Ama Malaga'da[33] hiçbir karşı silah olmadığından emin misiniz?

İŞÇİ Almeria[34] yolunda ikiyüz yirmi kilometre boyunca kaçmakta olan erkek, kadın, çocuk, elli bin insanın, gemilerden top ateşiyle ve Franco'nun savaş uçaklarından atılan bombalarla, açılan makineli tüfek ateşiyle can verdiğini biliyorsunuz!

PEDER Dehşet uyandırmak için abartılmış bir haber olabilir bu.

İŞÇİ Rahiplerin vurulmasındaki gibi mi?

PEDER Rahiplerin vurulmasındaki gibi.

İŞÇİ Rahipler silahla biçilmedi mi yani?

(Peder susar)

İŞÇİ Bayan Carrar ve oğulları General Franco'ya el kaldırmıyorlar. Demek ki Bayan Carrar ve oğulları güvencede mi?

PEDER İnsani ölçülere göre...

İŞÇİ Evet? İnsani ölçülere göre?

PEDER *(Gerilmiş)* Böyle bir garantinin sorumluluğunu üstlenmemi

istemiyorsunuz herhalde.

İŞÇİ Hayır. Yalnızca gerçek düşüncenizi söyleyin yeter. Bayan Carrar ile oğulları güvencede mi?

(Peder susar)

İŞÇİ Cevabınızı anladık sanıyorum. Dürüst bir adamsınız.

PEDER *(Allak bullak olmuş, ayağa kalkar)* Evet Bayan Carrar, Turilloların çocuklarına bakacağınıza güvenebilirim demek.

ANNE *(O da etkilenmiş)* Yiyecek de götürürüm. Ziyaretiniz için teşekkürler.

(Peder, İşçi'ye ve Oğlan'a bir baş işareti yapar ve çıkar. Anne onu geçirir)

OĞLAN Onu nasıl kandırdıklarını gördün işte! Sakın silahları almadan gitme.

İŞÇİ Nerede onlar? Çabuk!

(Arkaya giderler, bir sandığı öne çekip kapak tahtalarını sökerler)

OĞLAN Şimdi döner ama?

İŞÇİ Silahları pencerenin önüne indiririz. Sonra oradan alır giderim ben.

(Silahları hızla sandıktan çıkarırlar. Silahların sarılı olduğu yıpranmış küçük bir bayrak yere düşer)

OĞLAN Taa o zamanki küçük bayrak bu! Bu acele içinde öyle sakin oturabilmene şaştım.

İŞÇİ Bunları almam şarttı.

(İkisi silahları kontrol ederler. Oğlan bir anda cebinden bir milis kasketi çıkarıp keyifle kafasına geçirir)

İŞÇİ Onu nereden aldın?

OĞLAN Değiş tokuş ettim.

(Kapıya çekingen bir bakar ve kasketi tekrar cebine sokar)

ANNE *(Kapıdan girer)* Silahları geri koyun! Bunun için mi gelmiştin sen?

İŞÇİ Evet Theresa. Bunlara ihtiyacımız var. Generalleri elle durduramayız ki.

OĞLAN Durumun ne olduğunu demin pederden kendi kulağınla duydun ya.

ANNE Eğer sırf silahları almak için geldiysen hiç bekleme. Ve eğer bizi evimizde rahat bırakmazsanız, ben de çocuklarımı aldığım gibi çıkar giderim.

İŞÇİ Theresa, ülkemizin haritasına hiç baktın mı? Kırılmış bir tabak

üzerindeyiz sanki. Nerede çatlak varsa orası su, tabağın kenarları da toplarla çevrili. Tepemizdeyse bombardıman uçakları. Top namlularının içine girmek istemiyorsan nereye gideceksin?

(Anne, İşçi'ye gider, silahları elinden alır ve geriye taşır)

ANNE Silahları alamazsınız Pedro!

OĞLAN Vermek zorundasın anne! Burada pislenip duruyor onlar!

ANNE Kes sesini José. Ne bilirsin ki sen!

(İşçi, sakince sandalyeye çökmüştür yine, bir sigara çıkarıp yakar)

İŞÇİ Theresa, Carlos'un silahlarına el koymaya hakkın yok.

ANNE *(Silahları sandığa yerleştirerek)* Hakkım olsun olmasın, vermiyorum onları size. Evimin döşemesini yarıp benden izinsiz bir şey alamazsınız.

İŞÇİ Bu öyle evin bir eşyası sayılmaz ki. Senin hakkındaki düşüncemi oğlunun yanında söylemek istemiyorum, kocan olsa ne düşünürdü, bundan hiç söz etmeyelim. O savaştı. Bence oğullarını kaybetme korkusuyla aklın karışmış senin. Ama bunu düşünecek durumda da değiliz.

ANNE Ne demek oluyor bu?

İŞÇİ Silahları almaksızın şuradan şuraya gitmem, demek oluyor. Hiç kuşkun olmasın.

ANNE Beni vurman gerek o zaman.

İŞÇİ Yoo, öyle yapmam. General Franco değilim ben. Juan'la konuşsam yeter. Alır giderim.

ANNE *(Çabukça)* Juan dönmeyecek.

OĞLAN Sen kendin çağırdın ya!

ANNE Hayır, çağırmadım. Seni görmesini istemiyorum Pedro.

İŞÇİ Aklıma gelmişti. Ama benim de sesim var elbet. Kıyıya iner seslenirim. Bir cümle yeter Theresa, tanırım ben Juan'ı. Korkak değildir. Onu tutamazsın.

OĞLAN Ben de gidiyorum zaten.

ANNE *(Çok sakin)* Çocuklarımı rahat bırak Pedro! Giderlerse kendimi asacağımı söyledim onlara. Bunun günah olduğunu, ebedi lanetlenme olduğunu da biliyorum. Ama başka türlü yapamam. Carlo ölünce, hem de öyle ölünce, pedere gittim, yoksa daha o zaman asacaktım kendimi. Kuvvet kullanmada da, ataklıkta da başı çekerdi o, ama ben de suç ortağı oldum, bunu çok iyi biliyorum. Durumumuz iyi değil, bu hayata kat-

lanmak kolay değil. Ama kuvvet kullanarak[3] da yürümez. Onu içeri getirdiklerinde, yere uzattıklarında gördüm bunu. Generallerden yana değilim ve benim için bunu söylemek utanmazlıktır. Ama kendimi tutarsam, çıkışlarımı frenlersem, belki dokunmazlar. Basit bir hesap bu. Çok az şey istiyorum. Bu bayrağı da bir daha görmek istemiyorum. Yeterince çektik.

(Küçük bayrağa gider, kaldırır ve yırtar. Sonra hemen eğilip parçaları toplar, cebine sokar)

İŞÇİ Kendini assan daha iyiymiş Theresa.

(Kapı çalınır. Bayan Perez içeri girer, siyahlar giyinmiş bir yaşlı kadın)

YAŞLI KADIN PEREZ Pederin gittiğini görene kadar bekledim biliyor musunuz?

OĞLAN *(İşçi'ye)* Bu, yaşlı Bayan Perez.

İŞÇİ *(Hafif sesle)* Nasıl insanlardır?

OĞLAN Sağlam. Radyoyu açanlar. Kızı geçen hafta cephede şehit oldu.

YAŞLI KADIN PEREZ Bizimkiler yüzünden bir uğrayayım dedim. Görüşlerinizden dolayı size sorun çıkarmalarını doğru bulmuyorum, bunu söylemek istedim.

(Anne susar. Yine de kalkar, elinde ağı ile silah sandığına gider oturur, böylece sandalyesini Yaşlı Bayan Perez'e bırakır)

YAŞLI KADIN PEREZ Çocuklarınız için korkuyorsunuz Bayan Carrar. Bu zamanda çocuk büyütmenin ne kadar zor olduğunu her zaman düşünmüyor insanlar. Ben yedi tane doğurmuştum. *(Biraz da İşçi'ye yönelir, tanıştırılmadığı halde)* Ama hepsi hayatta değil, hele İnez'in ölümünden sonra. İkisi zaten beş yaşını geçememişti. Doksansekiz, doksandokuz açlık yıllarıydı[35]. Andrea'nınsa nerede olduğunu bile bilmiyorum. En son Rio'dan yazmıştı. Mariana Madrid'de. Çok şikâyetçi. En güçlüleri de değildi pek. Biz yaşlılar hep bizden sonra gelenlerin daha zayıf olduğunu zannederiz ya.

ANNE Ama bir de Fernando'nuz var.

YAŞLI KADIN PEREZ Evet.

ANNE *(Yaptığına üzgün)* Kusura bakmayın, sizi kırmak istemedim.

YAŞLI KADIN PEREZ *(Sakin)* Özür dilemenize gerek yok. Beni kırmak için söylemediğinizi biliyorum.

OĞLAN *(Hafif sesle İşçi'ye)* Franco'nun safında o.

YAŞLI KADIN PEREZ *(Durgun)* Fernando'dan söz etmiyoruz artık. *(Kısa bir sessizlikten sonra)* Biliyor musunuz, İnez'in ölümüne hepimizin ne kadar yandığını hesaba katmadan benimkileri anlamanız mümkün değil.

ANNE İnez'i hepimiz çok severdik. *(İşçi'ye)* Juan'a okumayı o öğretmişti.

OĞLAN Bana da.

YAŞLI KADIN PEREZ Sizin öbür taraftan olduğunuzu söylüyorlar ya, ben hep karşı çıkıyorum. Yoksulla zengin arasındaki farkı bizim gibiler iyi bilir.

ANNE Ben çocuklarımın asker olmasını istemiyorum. Kurbanlık koyun değil onlar.

YAŞLI KADIN PEREZ Biliyor musunuz Bayan Carrar, hep derim ki: Yoksullar için hayat sigortası yoktur. Yani, öyle ya da böyle, bela gelir bulur yoksulu. Ya da gelip bulmuşsa onlara zaten yoksul denir. Yoksulu hiçbir tedbir kurtarmaz Bayan Carrar. Bizim İnez, çocuklar içinde tam da en çekingen olanıydı. Yüzmeye cesaret etmesi için kocam ne kadar uğraşmıştı, inanmazsınız.

ANNE Yaşıyor olabilirdi bence.

YAŞLI KADIN PEREZ Ama nasıl?

ANNE Öğretmenken eline silah alıp en yüksek generallere karşı savaşması şart mıydı?

İŞÇİ Hem de aziz papamızın finanse ettiği generallere karşı.

YAŞLI KADIN PEREZ Ben öğretmen kalmak istiyorum, diyordu.

ANNE Malaga'daki okulunda yapamaz mıydı bunu yani? Generaller de generaller!

YAŞLI KADIN PEREZ Kendisiyle bu konuda konuştuk. Öğretmen olabilmesi için babası yedi yıl boyunca sigarayı bırakmıştı, kardeşleri de bir damla sütten mahrum kalmışlardı. Şimdi, diyordu İnez, iki kere iki beştir, General Franco'yu da Tanrı gönderdi diye öğretemem ki[36]!

ANNE Juan bana gelip, generallerin altında balık tutamam artık, dese, ona akıl verirdim. Siz sanıyorsunuz ki, generalleri kovunca toptancılar derimizi yüzmeyecek, öyle mi?

İŞÇİ Silahımız olursa biraz zor yaparlar diye düşünüyorum.

ANNE Yani yine şiddet[4] ha? Ateş devam edecek.

İŞÇİ Ne ilgisi var? Köpek balıkları sana saldırırsa şiddet kullanan sen mi olursun? Madrid'e biz mi yürüdük, yoksa General Mola

mı dağları aşıp[37] üstümüze geldi? İki yıl biraz ışık görmüştük[38], çok zayıf da olsa birazcık ışık; tan ağarması bile denemezdi, ama şimdi yeniden gecenin zifiri karanlığı basacak. Hatta orada bile durmayacak. Örneğin öğretmenler, yalnızca artık çocuklara iki kere ikinin dört ettiğini söyleyememekle kalmayıp, daha önce bunu söylemişlerse kökleri kazınacak.

ANNE Sadece silaha sarılmış olanlar. Beni kandırmaya çalışmayın. Hepinizle başa çıkamam. Oğullarım polise bakar gibi bakıyor bana. Un çuvalı boşaldı mı, beni suçluyorlar, yüzlerinden okuyorum bunu. Uçaklar görününce bakışlarını çeviriyorlar, sanki uçakları ben göndermişim. Peder niye konuşması gereken yerde susuyor peki? Generallerin de insan olduğunu söylediğimde, çok kötü olsalar da deprem gibi konuşulmaz bir şey değillerdir dediğimde, aklımı kaçırmışım gibi bakılıyor bana! Bayan Perez, odama gelip beni böyle sözlerle etkilemeye çalışmanız niçin? Sizin söylediklerinizin benim bilmediğim şeyler mi sanıyorsunuz? Sizinki öldü, şimdi sıra benimkilerde! İstediğiniz bu, değil mi? Vergi tahsildarı gibi giriyorsunuz evime, ama ben çoktan ödedim.

YAŞLI KADIN PEREZ *(Doğrulur)* Sizi öfkelendirmek istemedim Bayan Carrar. Kocamın düşündüğü gibi sizi herhangi bir şeye zorlamak niyetinde değilim. Kocanıza saygımız büyüktü, şimdi de benimkiler sizi rahatsız ettiği için özür dilemek istedim. *(İşçi'ye ve Oğlan'a bir baş işaretiyle çıkar.-Sessizlik)*

ANNE En kötüsü de, inatçılıklarıyla insanı o hale getiriyorlar ki, hiç de öyle düşünmediğin bir sürü şeyi söyler oluyorsun. İnez'e asla karşı değilim ki ben.

İŞÇİ *(Öfkeli)* Hayır, karşısın işte! Ona yardımcı olmadığın için karşı oldun! Ve generallerden yana olmadığını söylüyorsun, değil mi? Bu da bir o kadar gerçek dışı, ister bil, ister bilme. Onlara karşı bize yardım etmeyince onlardan yana oluyorsun. Tarafsız kalamazsın Theresa!

OĞLAN *(Birden annesine doğru gider)* Haydi anne, başka çaren yok! *(İşçi'ye)* Şimdi de silah sandığının üstüne oturdu ki alamayalım. Tamam anne, haydi ver şunları!

ANNE Sen burnunun sümüğünü sil hele!

OĞLAN Ben Pedro Dayımla gideceğim anne! Bizi burada domuz gibi boğazlamalarını bekleyemem. Savaşmayı yasaklayamazsın bana, sigara yasaklar gibi. Daha benim yarım kadar taş

atamayan Phlippo şimdi cephede. Benden bir yaş küçük Andrea şehit oldu üstelik. Tüm köyün maskarası olmayı kabul etmem.

ANNE Evet, biliyorum. Küçük Paolo bir kamyon şoföründen, ölü köstebeğine karşılık kendisini cepheye götürürmesini istemişti. Maskaralık.

İŞÇİ Hiç de maskaralık değil.

OĞLAN Ernesto Turillo'ya söyle, isterse benim küçük kayığı alabilir. Yürü Pedro Dayı!

(Gitmeye davranır)

ANNE Kal orada!

OĞLAN Hayır, gidiyorum! Juan'a ihtiyacın varsa var, ama o zaman bana da ihtiyacın yok ya.

ANNE Juan'ı benim için balığa çıksın diye tutmuyorum. Seni de bırakmam. *(Oğlan'a gider, sarılır)* Sigara içmek istiyorsan iç, balığa tek başına çıkmana da bir şey demeyeceğim, hatta babanın teknesiyle bile!

OĞLAN Bırak beni!

ANNE Hayır, burada kalacaksın!

OĞLAN *(Kurtulmaya çalışarak)* Hayır, gideceğim! Çabuk dayı, al şu silahları!

ANNE Ah!

(Oğlan'ı bırakır ve topallayarak ayrılır, ayağını yere zor basmaktadır)

OĞLAN Ne oldu?

ANNE Bana ne olduğu umurunda mı ki? Sen gitmene bak! Anneni yendin ya, yeter.

OĞLAN *(Kuşkulu)* Hiç itişmedim ki. Sana bir şey yapmış olamam.

ANNE *(Ayağını ovalayarak)* Tabii. Gitsene.

İŞÇİ Çıkık varsa bir bakayım mı?

ANNE İstemez, haydi git! Çık git evimden! Çocuklarımı kışkırtıp üstüme saldırtıyorsun, değil mi?

OĞLAN *(Öfkeli)* Ona saldırmışım ha?

(Yüzü öfkeden bembeyaz olmuş, arkaya çekilir)

ANNE Katil olacaksın! Fırındaki son ekmeğimi de alsaydınız elimden bari! Bir iple sandalyeye de bağlayabilirsiniz! İki kişisiniz ya!

İŞÇİ Kes şu numarayı!

ANNE Juan da delinin biridir ama annesine karşı kuvet kullanmaz!

Dönünce bunun hesabını sorar size! Juan!

(Birden içine bir kuşku düşmüş gibi pencereye koşar. Bu arada topallamayı unutmuştur. Oğlan öfkeyle annesinin ayaklarını gösterir)

OĞLAN Ayak geçiverdi birden!

ANNE *(Kafası allak bullak)* Bir de benimle eğlen bakalım. *(Dışarı bakar. Bir an)* Anlamadım, Juan'ın fenerini göremiyorum!

OĞLAN *(Somurtuk)* Nereye kaybolacak ki?

ANNE Yok işte, gerçekten yok!

(Oğlan pencereye gider, dışarı bakar ve değişik bir sesle İşçi'ye seslenir)

OĞLAN Yok, evet! En son taa burnun oradaydı.

ANNE İn sahile, bağır!

OĞLAN Tamam.

(Hızla çıkar)

İŞÇİ Tam şu sıra dönüş için küreğe asılmış olabilir.

ANNE O zaman fenerini görürdüm.

İŞÇİ Ne olabilir peki?

ANNE Ben olanı biliyorum! O kız küreğe asılıp Juan'a gitti!

İŞÇİ Kim? Deminki kız mı? Mümkün değil!

ANNE Öyle öyle, aldılar onu! *(Artan bir gerginlikle)* Bir plandı bu! Sözleştiler! Akşam boyunca biri gitti öbürü geldi, hele Perez özellikle beni meşgul etmek için gelip çöktü! Katil bunlar! Hepsi!

İŞÇİ *(Yarı şaka, yarı kinaye)* Pederi de onlar göndermiş olamaz ya!

ANNE Herkesi çekip almadan rahat edemez bunlar.

İŞÇİ Cepheye gittiğini düşünmüyorsun herhalde!

ANNE Bunlar onun katili, ama o da az değil! Gece yarısı sıvışıp gitmek ha! Bir daha gözüm görmesin onu!

İŞÇİ Seni anlayamaz oldum Theresa. Oğlunu şu sırada savaştan alıkoymanın, ona en büyük kötülük olduğunu görmüyor musun sahi? Sana teşekkür edecek değil.

ANNE *(Kendinde değil gibi)* Savaşa gidemezsin dedimse, kendim için söylemedim ki bunu.

İŞÇİ Theresa, kendimiz için savaşmamak, savaşın dışında kalmak olmuyor, generaller için savaşmak oluyor!

ANNE Eğer bana bunu yaptıysa, eğer gidip milislere katıldıysa, lanet olsun. Uçakların bombaları düşsün başına. Tankların

paletleri altında kalsın. Anlasın Tanrıyla alay etmek neymiş. Bir yoksulun generallerle başa çıkamayacağını anlasın. Bir makinelinin ardına geçip insanları avlasın diye doğurmadım ben onu. Dünyada eğer bir haksızlık varsa, benim ona öğrettiğim, o haksızlığa katılması değil. Döndüğünde, sırf generalleri yendim dedi diye kapımı açmam ona! Üstünde kan lekesi taşıyan kimseyi evimde istemiyorum diyeceğim, hem de kapı aralığından. Kangren bir ayak gibi kesip atacağım onu kendimden. Öyle yapacağım işte. Bir tane getirip uzattılar zaten önümde. O da mutlu olacağını sanıyordu. Ama hiç şansımız yok. Generaller bizim hesabımızı görmeden kavrarsınız bunu belki. Kılıcını çeken kılıçla ölür[39].

(Kapı önünde mırıltılar duyulur. Sonra kapı açılır, ellerini göğüsleri üstünde kavuşturmuş üç kadın dua okuyarak girerler. Duvar kenarına çekilirler. Açık kalan kapıdan iki balıkçı, kana bulanmış bir yelken bezine sarılı olarak Juan Carrar'ın cesedini getirir. Arkalarında benzi uçmuş José. Ağabeyinin kasketi elinde. İki balıkçı cesedi yere uzatır. Birinin elinde Juan'ın feneri. Anne donup kalmış otururken ve kadınlar dua mırıldanmayı sürdürürken balıkçılar İşçi'ye alçak sesle olanları anlatırlar)

BİRİNCİ BALIKÇI Onların motorlu balıkçı teknesinden açılan makineli ateşi. Geçerken düpedüz taradılar.

ANNE Olamaz! Bir yanlışlık var! Balığa çıkmıştı sadece!

(Balıkçılar susar. Anne yere yığılır, İşçi tutup kaldırır onu)

ANNE İyi değilim.

İŞÇİ Hiçbir şey hissetmemiştir.

(Anne, ölünün yanına diz çöker)

ANNE Juan!

(Bir süre yalnızca dua eden kadınların mırıltısı ve uzaktan gelen top sesleri işitilir)

ANNE Şu bankın üstüne koyabilir misiniz?

(İşçi ile Balıkçılar ölüyü kaldırıp arkadaki bankın üstüne taşırlar. Yelken bezi yerde kalır. Kadınların dua sesi daha yükselir. Anne, Oğlan'ın elinden tutar, birlikte ölüye doğru giderler)

İŞÇİ *(Yine önde Balıkçılara)* Yalnız mıydı? Başka hiçbir tekne çıkmamış mıydı?

BİRİNCİ BALIKÇI Hayır, çıkmamıştı. Ama o sahildeydi.

(İkinci Balıkçı'yı göstermiştir)

İKİNCİ BALIKÇI Bir şey sormadılar bile. Projektörleriyle şöyle bir

geçtiler yanından, sonra Juan'ın feneri teknenin içine düştü.

İŞÇİ Ama sadece balık tuttuğunu görmüş olmaları gerek, değil mi?

İKİNCİ BALIKÇI Evet, görmüş olmalılar.

İŞÇİ Peki Juan onlara hiç seslendi mi?

İKİNCİ BALIKÇI Seslense duyardım.

(Anne, Oğlan'ın elindeki Juan'ın kasketiyle öne gelir)

ANNE *(Yalın)* Kabahat bu kaskette.

BİRİNCİ BALIKÇI Niye ki?

ANNE Sefil. Böyle bir şeyi hiçbir efendi kullanmaz.

BİRİNCİ BALIKÇI Ama başında sefil bir kasket olan herkesi kurşunlamak olur mu?

ANNE Olur. Çünkü kurşunlayanlar insan değil. Bir Cüzzam bu ve Cüzzam gibi yakılıp yok edilmesi gerekir. *(Dua eden kadınlara, kibarca)* Rica etsem, siz gidin. Daha yapacak çok işim var, hem kardeşim yanımda nasıl olsa.

(Ötekiler giderler)

BİRİNCİ BALIKÇI Tekneyi aşağıda bağladık.

(Yalnız kaldıklarında Anne yerdeki bezi alır ve yukarıdan aşağı bir süzer)

ANNE Demin bir bayrak yırtmıştım. Şimdi bir tane daha getirdiler.

(Bezi geriye götürür ve ölünün üstüne örter. Bu sırada uzaktan gelen top sesleri değişir. Bir anda daha yakınlaşmıştır)

OĞLAN *(Farkında olmaksızın)* Bu ne?

İŞÇİ *(Birden gerginleşmiş)* Giriyorlar! Hemen gitmem gerek!

ANNE *(Önde fırına yaklaşır. Yüksek)* Silahları çıkarın. Hazırlan José! Ekmek de pişmiş.

(İşçi silahları sandıktan alırken Anne ekmeğe bakar. Fırından çıkarır, bir beze sarar, ikisine yönelir. Silahlardan birini alır)

OĞLAN Sen de mi geliyorsun?

ANNE Evet, Juan için.

(Kapıya giderler)

SON

[EK]

"CARRAR ANANIN SİLAHLARI"NA ÖN OYUN[40]

Perpignan'da[41] İspanyol sığınmacılar için Toplama Kampı.

Biri nöbet tutan, öteki gazete okuyan iki Fransız askeri ile üç İspanyol arasında dikenli tel vardır. İspanyollardan biri milis üniformalı işçi, öteki asker kepli genç, üçüncüsü de bir sütuna dayanıp çıplak yere oturmuş öylece duran bir kadındır.

GAZETE OKUYAN Çekoslovak Cumhuriyetinin Almanlar saldırdığında niye hiç karşı koymadığı şimdi anlaşılıyor. Birleşik Devletler'deki Chicago'ya kaçan o eski Başkan[42] konuşmuş.

NÖBETÇİ Neymiş peki?

(İşçi merakla dikenli tele yaklaşır ve kulak kesilir)

GAZETE OKUYAN Dinle sen dinle, bu yıl yıkılan ikinci cumhuriyet[43] oluyor bu. O eski başkan, Beneş diye biri...

(İşçi sabırsızlıkla kımıldanır)

GAZETE OKUYAN Tanıyor musun ne? Nereden?

İŞÇİ Eylül'de[44] bütün bunları gazetelerimizde okuyorduk. Bir umudumuz vardı. Çekoslovakya savaşsaydı...

GAZETE OKUYAN Ama savaşmamış işte. Niye savaşmamış? Sovyetler Birliği'yle anlaşmaları varmış, Almanlar tehdit etmeye başlayınca bu Beneş Moskova'ya başvurmuş, yardıma gelir misiniz diye. Moskova, evet geliriz demiş. Ama sonra ne olmuş? Büyük toprak sahipleri Beneş'e gelmişler, bu yardımı kabul etmesini yasaklamışlar, kabul ederse isyan çıkarmakla tehdit etmişler onu. Halkın Sovyetlerle omuz omuza savaşmasındansa ülkenin Prusya çizmesi altına girmesi daha iyiymiş onlar için.

NÖBETÇİ Gerçek mi acaba?

GAZETE OKUYAN Nereden bileceğiz? Gazete yazdığına göre, gerçek değildir.

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

İŞÇİ Gazete yazıyor olsa da bence gerçek bu. Bizim büyük toprak sahipleri de halka karşı yabancıları ülkeye çağırdılar ya.

NÖBETÇİ Niye peki?

İŞÇİ Bilmiyor musun? Hâlâ mı bilmiyorsun? Bu fena işte arkadaş. Bizi karasabanın başında tutmak için uçaklarını[45] bize karşı gönderdiklerini bilmiyorsun ha? Baskının güçleri de enternasyonal[46] tabii ki.

GAZETE OKUYAN Yani diyorsun ki, halkın biri içeriden hücuma uğruyor, sonra da büyükler, kendilerine bu hücumda yardım etmesi için yabancı işgalcilere kapıları açıyor, öteki halk ise yabancı işgalcilerin hücumuna uğruyor, orada da büyükler kapıları açıp işgalcilere yardım ediyor.

İŞÇİ Evet, böyle olduğunu görmek gerek, biz yaşadık çünkü.

NÖBETÇİ Belki de savaşmak bir şeye yaramıyordur. Çekler savaşmadılar, tabii ki yenildiler. Ama siz savaştınız. Eee, siz de yenildiniz. Niye savaşmalı öyleyse?

GAZETE OKUYAN Buna bir diyeceğin var mı?

İŞÇİ Çook. Size en iyi cevabı şuradaki kadın verirdi ama dilinizi bilmiyor. Benim kız kardeşim. İki oğluyla Katalonya'da[47] küçük bir balıkçı köyünde yaşıyordu, yanındaki oğlan hayatta kalan küçüğü. O da sormuştu: Niye savaşmalı? Sonuna kadar değil, ama çok uzun süre, neredeyse sonuna kadar sordu bunu. Ve bu, "NİYE SAVAŞMALI?" sorusunu kendisi gibi daha pek çok kişi de çok uzun süre, neredeyse sonuna kadar sordu. İşte bu soruyu bu kadar uzun süre sormaları, yenilmemizin sebeplerinden biri oldu, görüyorsunuz. Siz de eğer kendi ülkenizde, baskıya karşı niye savaşmalı sorusunu gün olup onlar gibi soracaksanız, siz de yenileceksiniz.

GAZETE OKUYAN Nasıl oldu bu, anlatsana bize, anlatmak ister misin?

İŞÇİ İsterim elbette. Dediğim gibi, Generallerle büyük toprak sahiplerinin isyanı patlak verdiğinde o Katalonya'da bir köyde yaşıyordu. İki oğlu vardı, bunları uzun süre savaştan uzak tuttu. Ama bir Nisan akşamı...

"CARRAR ANANIN SİLAHLARI"NA SON OYUN[40]

Perpignan'da Toplama Kampı.

Dikenli telin ardında İşçi anlatısını bitirir. Gazete Okuyan ona bir sigara uzatır.

İŞÇİ Evet, Maria Carrar[48] böyle girdi işte savaşa, kendisi de, kendi generallerimize karşı ve bir kesimi bizi devirmeye yardım eden, bir kesimiyse durup seyreden bütün bir dünyaya karşı. Böylece de yenildi. Silahları yine bir yerin altında gizli.

GAZETE OKUYAN Bir gün yine oradan çıkarılacak mı silahlar, ne dersin?

İŞÇİ Kesin. Çünkü oradaki kadın şimdi biliyor: Niye savaşmalı?

III. REİCH'IN KORKU ve SEFALETİ

[Furcht und Elend des III. Reiches]

27 Sahne

Türkçesi
Yılmaz Onay

Çalışmaya Katılan: Margarete Steffin

(*)
ALMAN GEÇİT TÖRENİ

Beşinci yılda duyduk ki, kendini[13]
Tanrının lütfu sayan o hazret
Savaşına hazırmış, tanklar, toplar
Savaş gemileri yapılıp bitmiş ve
Hangarlarında öyle çok uçak varmış ki
Onun bir işaretiyle havalandılar mı
Kapkara olurmuş gökyüzü, öyleyse
Bakalım dedik biz de, nasıl bir halktır, ne durumda
Ne düşüncede, nasıl insanlardır toplayacağı
Bayrağının altına. Bir geçit töreni düzenledik.

İşte geçmeye başladı
Karış kuruş, benzi sarı
Bir kalabalık. Önde bayraklar
Kan kırmızı, üstlerinde
Yoksula dönük çengeliyle
Gamalı haç var[14].

Uygun adım atamayanlar
Sürünerek gidiyorlar
Onun savaşına doğru.
Duyulmuyor ne oflama, puflama
Ne soru ne yakınma, yalnızca
Askeri marş uğultusu.

Geliyorlar çocuk kadın
Ağırlığıyla beş kışın
Bir beş daha ne belli?
Yaşlılar, hastalar sırtta
Geçiyorlar sıra sıra
Bu tüm ordunun töreni.

(*) Oyunun bölümleri boyunca da süren bu "balad" için Dessau'nun bestesinin bulunduğu düşünülerek çeviride prosodiye uygunluk daha önde bir ağırlıkla gözetilmiştir. ÇN.

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi

1

HALK BİRLİĞİ[15]

SS'ler[16] geliyor işte
Onun birasıyla, söyleviyle
Şişmiş mide kafa.
İsterler ki güçlü bir halk olsun
İnançlı olsun, korkulsun
İtaat etsin ama.

30 Ocak 1933 gecesi[17]. Çok sarhoş iki SS subayı yalpalayarak sokaktan aşağı gelirler.

BİRİNCİ Başa geçtik işte. Ne muhteşem fener alayı! Dün batmıştık, bugün başbakanlık bizde. Dün çöplük kargasıyken bugün devlet kartalı.

İKİNCİ Şimdi halk birliğine geldi sıra. Alman halkının manevi yükselişi en muazzam olmalı, diyorum.

BİRİNCİ Önce Alman insanını, şu ikinci sınıf insan haşaratından temizlemek gerek. Ne biçim bir yer ki burası? Hiç bayrak asılmamış.

İKİNCİ Yolumuzu şaşırdık galiba.

BİRİNCİ İğrenç bir manzara.

İKİNCİ Azılılar mahallesi.

BİRİNCİ Bir bela gelmesin burada?

İKİNCİ Benim mazbut vatandaşım böyle mezbelelikte oturmaz.

BİRİNCİ Işık da yok hiç!

İKİNCİ Evde değiller.

BİRİNCİ Emekçi kardeşler bunlar. Üçüncü Reich'ın doğuşunu yakından seyretmeye mi gitmişlerdir dersin ha? Arkayı kollayarak tüyelim.

(Yine yalpalayarak yola koyulurlar, biri ötekinin ardında)

BİRİNCİ Kanal boyundaki mahalle değil mi bura?

İKİNCİ Bilmem.

BİRİNCİ Şu köşede bir Marksist yuvasını basmıştık. Sonradan güya

Katolik çırak tekkesiymiş diye tutturdular. Hepsi yalan. Katolik yakalığı yoktu hiçbirinde.

İKİNCİ Halk birliğini başarır mı, ne dersin?

BİRİNCİ Her şeyi başarır o!

(Birden donmuş gibi durur, kulak kesilir. Bir yerden bir pencere açılmıştır)

İKİNCİ Neydi bu?

(Tabancasının emniyetini açar. Açılan pencereden bir ihtiyar adam eğilmiştir, hafifçe "Emma, sen misin?" diye seslendiği duyulur)

İKİNCİ Onlar işte!

(Çılgın gibi dolanıp her yöne ateş etmeye başlar)

BİRİNCİ *(Haykırır)* İmdaaat!

(İhtiyarın olduğu pencerenin karşısındaki bir pencerenin ardından vurulan birinin korkunç çığlığı işitilir).

•

2

İHANET[18]

Komşunun kuyusunu kazan
Gammazcılar göründü uzaktan.
Onları tanıyan yok mu?
Sokak: Ya unutmazsa?
Uykuları kaçar: Çünkü daha
Gelmedi dünyanın sonu.

Breslau, 1933. Bir küçük burjuva evi. Bir adamla bir kadın kapının ardında durmuş dışarıyı dinliyorlar. Sapsarı kesilmişler.

KADIN Merdiveni indiler.

ADAM Henüz değil.

KADIN Korkuluğu kırdılar. Daha kapıdan çıkarırlarken kendini kaybetmişti adamcağız.

ADAM Ben, Rus radyosunun[9] sesi bizden değildi dedim sadece, ne dedim ki?

KADIN Sadece onu demedin işte.

ADAM Başka hiçbir şey söylemedim ben.

KADIN Bana öyle bakma[10]. Hak ettiler zaten. Ne diye komünist oluyorlar ki onlar da?

ADAM Yalnız, ceketini de yırtmaları gerekmezdi yani. Hangimizde var öyle ceket?

KADIN Ceketin ne ilgisi var şimdi canım?

ADAM Yırtmaları gerekmezdi.

3

TEBEŞİR İŞARETİ[19]

SA'lar[20] bu gelenler
Av köpeği gibi izler
Kendi kardeşlerini
Teslim ederler kodamanlara
Ve elleri kalkar selama
Boştur kanlı elleri.

Berlin, 1933. Bir patron konağının mutfağı. Bir Aşçı Kadın, bir Hizmetçi Kız, bir Şoför ve bir SA.

HİZMETÇİ KIZ Hepsi hepsi yarım saatin mi var sahi?

SA Gece talimi!

AŞÇI KADIN Ne talim edip duruyorsunuz ki?

SA Vazife sırrı!

AŞÇI KADIN Bir baskın mı?

SA Yaa, bunu bilmek istiyorsunuz değil mi? Ama benden kimse laf alamaz. Ser verir sır vermeyiz biz.

HİZMETÇİ KIZ Şimdi çıkıp taa Reinickendorf'a mı gideceksin?

SA Reinickendorf veya Rummelsburg[21], hatta belki de Lichterfelde, tamam mı?

HİZMETÇİ KIZ *(Biraz kafası karışmış)* Gitmeden bir lokma bir şey yesen?

SA Girmeden bir kavgaya[11]: Karavanayı kaşıkla!
(Aşçı Kadın bir tepsiyle yemek getirir)

SA Evet, gevezelik yok! Düşmanı gafil avlayacaksın hep! Onun en ufak bir kuşku duymadığı tarafta bitivereceksin. Führer'e bakın, darbesini nasıl hazırlar? Hiç açık vermeden! Tek bir belirti sezemezsiniz. Belki kendi bile baştan bilmez. Ve bir anda yıldırım gibi vurur. Harika. Bizden korkmaları bu yüzden işte. *(Peçeteyi boynuna bağlamış, çatal bıçağa davrandığında sorar)* Anna, efendi birden içeri dalıvermesin? Böyle ağzım dolu sosla enselenirsem. *(Ağzı doluymuş gibi abartıyla bağırır)* Heil Hitler!

HİZMETÇİ KIZ Yok yok, onlar önce araba için zile basarlar, değil mi Bay Francke?

ŞOFÖR Ne buyurdunuz? Ha evet, öyle!

(SA, rahatlamış olarak yemeye koyulur)

HİZMETÇİ KIZ *(Yanına oturur)* Yorgunsun değil mi?

SA Hem nasıl.

HİZMETÇİ KIZ Cuma günün boş ama, ha?

SA *(Başını sallar)* Bir şey çıkmazsa.

HİZMETÇİ KIZ Baksana, saatin tamiri dört buçuk Mark tuttu.

SA Rezalet.

HİZMETÇİ KIZ Saatin kendisi on iki Mark'tı yani.

SA Eczanedeki o tezgâhtar oğlan hâlâ sarkıyor mu sana?

HİZMETÇİ KIZ Amaaan...

SA Bana söyle yeter.

HİZMETÇİ KIZ Söylüyorum ya her şeyi. Yeni çizmeler ayağında mı?

SA *(Keyifsizce)* Evet. Niye sordun?

HİZMETÇİ KIZ Aaa Minna, Theo'nun yeni çizmelerini görmüş müydünüz?

AŞÇI KADIN Yoo.

HİZMETÇİ KIZ Göster göster, Theo! Bunları veriyorlar şimdi.

(SA, bir yandan lokmasını çiğneyerek ayaklarını uzatıp gösterir)

HİZMETÇİ KIZ Ne güzel, değil mi?

(SA, çevresine bakınır)

AŞÇI KADIN Bir şey mi istediniz?

SA Boğazımı ıslatmak için.

HİZMETÇİ KIZ Bira ister misin? Getiriyorum.

(Koşup çıkar)

AŞÇI KADIN Kızcağız sizin için kendini paralıyor Bay Theo!

SA Bende böyle olmalı. Yıldırım gibi.

AŞÇI KADIN Siz erkekler de amma çok şey bekliyorsunuz yani!

SA Kadın öylesini ister. *(Aşçı Kadın ağır bir kazanı kaldırınca)* Ne zorlanıyorsunuz öyle? Bırakın bakalım, bu benim işim.

(Kazanı taşır)

AŞÇI KADIN Ne iyisiniz. Hep bana yardım edecek bir şey bulursunuz. Herkes öyle yapmıyor.

(Şoför'e kinayeyle bakmıştır)

SA Lafı mı olur canım. Seve seve yaparız biz bunu.

(Mutfak kapısı vurulur)

AŞÇI KADIN Gelen benim kardeşim. Radyo lambasını[22] getirmişti de.

(Bir işçi olan erkek kardeşini içeri alır)

AŞÇI KADIN Kardeşim.

SA ve ŞOFÖR Heil Hitler!

(İşçi, ağzının içinde gerektiğinden 'Heil Hitler' gibi de anlaşılabilecek bir sesle mırıldanır)

AŞÇI KADIN Lambayı getirdin mi?

İŞÇİ Evet.

AŞÇI KADIN Hemen takacak mısın?

(İkisi birlikte çıkarlar)

SA Ne biçim biri bu?

ŞOFÖR İşsiz.

SA Sık gelir mi?

ŞOFÖR *(Omuz silkerek)* Ben pek olmam burada.

SA Yani, tombulun milliyetçiliğine diyecek yoktur hani.

ŞOFÖR Kesinlikle.

SA Ama o öyle olmakla, erkek kardeşi pekâlâ çok başka olabilir.

ŞOFÖR Niye, bir şeyden mi kuşkulandınız?

SA Ben mi? Yoo. Asla! Kuşku hiç olmaz bende. Bakın, kuşku zaten kesinlik gibi bir şeydir. Ve o zaman gereken yapılır.

ŞOFÖR *(Mırıltıyla)* Yıldırım gibi.

SA Öyledir. *(Arkaya yaslanmış, bir gözü kapalı)* Ne mırıldandığını anlamış mıydınız? *(İşçi'nin selamını taklit eder)* "Heil Hitler" demiş olabilir. Olmayabilir de ama. Ne severim bu kardeşleri! *(Kahkahayla güler. Aşçı Kadın ile İşçi dönerler. Aşçı Kadın, kardeşine yiyecek bir şey koyar)*

AŞÇI KADIN Kardeşim radyonun ustasıdır. Ama dinlemekten hiç hazetmez. Ah benim zamanım olsa düğmesini hiç kapatmam. *(İşçi'ye)* Oysa senin dünya kadar da zamanın var, Franz.

SA Sahi mi? Bir radyonuz var ve hiç açmıyorsunuz yani, ha?

İŞÇİ Arada bir müzik için.

AŞÇI KADIN Hem de hiç yoktan en kalite bir alet yapıp çıkardı kendine.

SA Kaç lambalı acaba?

İŞÇİ *(İnadına gözünü ona dikerek)* Dört[23].

SA Yani, herkesin zevki kendine göre elbet. *(Şoför'e)* Öyle değil mi?

ŞOFÖR Ne buyurdunuz? Ha, elbette.
(Hizmetçi Kız elinde birayla gelir)
HİZMETÇİ KIZ Buz gibi, buz!
SA *(Elini dostça onun omuzuna atarak)* Soluğun kesilecek nerdeyse kız. Böyle koşturmana ne gerek var, beklerdim ben.
(Hizmetçi Kız onun bardağını doldurur)
HİZMETÇİ KIZ Önemi yok. *(İşçi'nin elini sıkar)* Lambayı mı getirdiniz? Ama oturun birazcık. O kadar uzun yoldan geldiniz yine. *(SA'ya)* Evi Moabit'de.
SA Biram nereye gitti benim? Birisi biramı yürütmüş. *(Şoför'e)* Biramı siz mi aldınız?
ŞOFÖR Yok canım, asla! Nerden çıkardınız? Biranız yok mu?
HİZMETÇİ KIZ Bardağını ben kendim doldurdum ya!
SA *(Aşçı Kadın'a)* Siz içip bitirdiniz demek ki! *(Kahkahayı basar)* Tamam tamam, boşverin. Bizim SA lokalinden[24] küçük bir numara! Çaktırmadan birayı lüplemek. *(İşçi'ye)* Bir diyeceğiniz mi vardı?
İŞÇİ Bayat numara.
SA Bir yapın da görelim öyleyse!
(Bira doldurur verir)
İŞÇİ Güzel. Şimdi bu bira, *(Bardağı kaldırır)* şimdi de numara geliyor,
(Birayı keyifle sonuna kadar içer bitirir)
AŞÇI KADIN Herkes gördü ama!
İŞÇİ *(Ağzını silerek)* Yok ya? Demek ki, beceremedim.
(Şoför kahkahayla güler)
SA Çok mu komikti?
İŞÇİ Siz de başka türlü yapmış olamazsınız ki. Nasıl yapıyordunuz mesela?
SA Biramı bitirdiniz, nasıl göstereyim?
İŞÇİ E, bu da doğru. Biranız olmazsa numara da yapamazsınız. Peki başka numaranız yok mu? Sizlerin numaranız bu kadarcık değildir.
SA Kim bu "sizler"?
İŞÇİ Siz, gençler yani.
SA Haa.
HİZMETÇİ KIZ Bay Lincke bir şaka yaptı ama Theo, ne var bunda?
İŞÇİ *(Ortalığı yumuşatmayı yeğler)* Gücenecek bir şey yok bes-

belli.

AŞÇI KADIN Ben hemen bir bira daha getireyim size.

SA Gerekmez. Yuttum gitti işte.

AŞÇI KADIN Bay Theo şakadan anlamaz mı canım.

SA *(İşçi'ye)* Niye oturmuyorsunuz? Adam yemeyiz biz. *(İşçi oturur)*

SA Hayat bu. Arada şaka da olacak elbet. Niye olmasın? Bizim bir tek fikriyat meselesinde şakamız yoktur.

AŞÇI KADIN Olmamalı da.

İŞÇİ Peki fikriyat nasıl şimdilerde?

SA Fikriyat iyidir. Siz aynı fikirde değil misiniz yoksa?

İŞÇİ Yoo, onu demek istemedim. Yalnız, kimse kimseye fikrini pek söylemiyor da.

SA Söylemiyor mu? Niye ki? Bana söylüyorlar.

İŞÇİ Sahi mi?

SA Düşündüklerini söylemek için sizin ayağınıza gelecek değiller ya. Siz onlara gideceksiniz.

İŞÇİ Nereye mesela?

SA Diyelim, işsizlik yardımı için damga kuyruğuna[25]. Öğleden önceleri o kuyruklara gireriz biz.

İŞÇİ Eh, bazan boşboğazlık eden biri çıkar orada, doğru.

SA Elbette.

İŞÇİ Ama bu yolla ancak bir kişiyi enselersiniz, sizi hemen tanırlar. Ondan sonra yine susarlar.

SA Nasıl tanıyacaklarmış ki? Göstereyim mi size, tanınmadan nasıl olur bu iş? Numaralara pek meraklısınız ya hani? Bir tanesini göstermekle bir şey olmaz, çünkü bolca var bizde. Ve hep derim ki, çantamızın ne hünerlerle dolu olduğunu anlayıp gittikçe incelen bu açmazları asla aşamayacaklarını gördüklerinde herhalde teslim olacaklardır.

HİZMETÇİ KIZ Hadi Theo, nasıl yaptığınızı anlat!

SA Peki, diyelim ki Münzstrasse'deki damga kuyruğundayız. *(İşçi'ye bakar)* Siz de kuyrukta benim önümde duruyorsunuz. Yalnız, önceden küçük bir iki hazırlık yapmam gerek. *(Çıkar)*

İŞÇİ *(Şoför'e bir göz kırpar)* Dur bakalım hele, görelim nasıl yapıyorlarmış.

AŞÇI KADIN Bütün Marksistler enselenecek tabii, her şeyi yerle bir etmelerine göz yumulacak değil ya!

İŞÇİ Yok ya?

(SA döner)

SA Sivil kıyafetteyim tabii ki. *(İşçi'ye)* Hadi bozgunculuğa başlayın.

İŞÇİ Ne konuda?

SA Aman canım bırakın şimdi, her zaman şikâyetlenecek bir şeyleriniz vardır.

İŞÇİ Benim mi? Yoktur.

SA Siz de hepten ağzı sıkı biri çıktınız yani. Her şeyin tıkırında gittiğini de iddia edemezsiniz ya!

İŞÇİ Niyeymiş?

SA Ooo, böyle olmaz ki. Siz hiç katılmazsanız yürümez.

İŞÇİ İyi peki. Madem öyle ağzımı açayım bari. Burada böyle ayakta bekletiyorlar bizi. Sanki bizim zamanımızın hiç değeri yok. Rummelsburg'dan buraya gelmem zaten iki saat sürdü.

SA Bu bir şeye yaramaz. Üçüncü Reich'da Rummelsburg Münze'ye[26] Weimar Kodamanlar Cumhuriyeti'nden daha uzak olacak değil ya. İşin aslına girin bir hele!

AŞÇI KADIN Bu sadece bir oyun Franz, senin burada yaptığının hiç de kendi düşüncen olmadığını biliyoruz elbette.

HİZMETÇİ KIZ Siz o bozguncu denenlerden biriymiş gibi yapacaksınız, o kadar! Theo'nun sizi yanlış anlamayacağına kesin güvenebilirsiniz. Bir şey göstermek istiyor yalnızca.

İŞÇİ Peki. Ben de derim ki o zaman: Bütün SA, güzel görünüşüne bakmadan, hepsi kıçımı yalasın benim. Ben Marksistlerden yanayım, hem de Yahudilerden yanayım.

AŞÇI KADIN Ama Franz!

HİZMETÇİ KIZ Bu kadar da olmaz ki Bay Lincke!

SA *(Gülerek)* Be adam, o zaman sizi hemen en yakın polise tutuklatırım, olur biter! Beş paralık hayal gücünüz yok mu sizin? Öyle şeyler söyleyeceksiniz ki, şöyle az çok gerçekten söylenebilir olsun, icabında lafı çevirmeniz mümkün olsun.

İŞÇİ Tamam, o zaman siz de beni kışkırtın biraz.

SA Nicedir tutmuyor artık ama neyse. Şöyle diyebilirim: Bizim Führer'imiz yeryüzünde gelmiş geçmiş en büyüklerden daha büyüktür, öyle ki Hazreti İsa'yla Napolyon'un toplamından daha büyük. O zaman olsa olsa, eh öyledir, derler. O zaman ben de öbür yola baş vurur, derim ki: Ama büyüklükleri lafta. Hepsi propaganda. O işte çok ustalar işte. Göbbels'le[27] iki bit

fıkrasını biliyor musunuz? Duymadınız mı? İki tane bit, Göbbels'in ağzının bir ucundan öteki ucuna hangisi daha çabuk varacak diye yarışa girmişler, kafayı arkadan dolaşan yarışı kazanmış. O yol daha kısaymış.

ŞOFÖR Vay be.

(Hepsi güler)

SA *(İşçi'ye)* Hadi ama biraz da siz riske girin.

İŞÇİ Yoo, böyle bir durumda ağzımı açamam. Bu fıkrayı anlatan biri rahatlıkla casus olabilir.

HİZMETÇİ KIZ Doğru söylüyor Theo.

SA Amma boktan heriflersiniz be! Ne kafamı bozuyorum ki ben de! Kimsenin bir çıt çıkarmaya cesareti yok.

İŞÇİ Bu şimdi sizin kendi fikriniz mi, yoksa damga kuyruğunda mı söylüyorsunuz?

SA Damga kuyruğunda da söylerim, n'olmuş!

İŞÇİ Hah, eğer siz bunu damga kuyruğunda söylüyorsanız, ben de damga kuyruğunda size diyorum ki: Tedbir, sırça kümesin anasıdır. Ben korkağım, çünkü tabancam yok.

SA Madem tedbirli olmaya bu kadar önem veriyorsun, sana bir şey söyleyeyim arkadaş: Bir tedbirli, iki tedbirli, derken kendini bir anda gönüllü çalışma kampında[28] buluverirsin!

İŞÇİ Peki ya tedbirsiz olursam?

SA O zaman haydi haydi boylarsın orayı, doğru. Kabul ediyorum. Gönlüne göre artık. Boşuna gönüllü dememişler!

İŞÇİ E bu durumda, o öylesine cesur biri olup ikiniz de damga kuyruğunda dikiliyorsanız ve bu mavi gözlerinizle ona öyle bir baksanız ki o da kamptaki gönüllü çalışma üstüne içinden geleni bir kez daha söyleyiverse. Ne dese mesela? Şöyle diyebilir belki: Dün yine onbeş kişi gitmiş. Kendi kendime sorup duruyorum, gidip çalışan, gitmeyip çalışmayandan daha fazla bir şey kazanmıyor, ama daha fazla yemesi gerekiyor, e peki her şey gönüllüyse eğer o gidenlerin gitmesini nasıl beceriyor bunlar? Derken Doktor Ley[29] ile kedi fıkrasını duyunca her şeyi anladım. Fıkrayı biliyor musunuz?

SA Yoo, bilmiyoruz.

İŞÇİ Anlatayım öyleyse. Doktor Ley iş gezisine çıkmış, hani "eğlenerek güçlenme"[30] işte, Weimar Cumhuriyetinin kodamanlarından birine rastlamış, adını bilemeyeceğim, belki de toplama kampında rastlamış zaten, gerçi Doktor Ley çok akıllı

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

olduğundan oraya uğramaz ya neyse, kodaman hemen sormuş, yahu demiş ne yaptınız da bu işçiler eskiden ellerinin tersiyle ittikleri her şeyi şimdi hapır hupur yer oldular? Doktor Ley orada güneşte yatan bir kediyi göstermiş, "Şimdi," demiş "mesela siz şu kedinin önüne bir avuç hardal koysanız ve beğensin beğenmesin o hardalı mideye indirmesini isteseniz, ne yaparsınız?" Kodaman, hardalı alıp kedinin ağzına bulayıvermiş. Tabii kedi hardalı aynen kodamanın suratına pıksırmış, yutmak şöyle dursun bir de adamın yüzünü gözünü tırmalamış. "Olmadı işte," demiş Doktor Ley, başarılı havasıyla, "bu yanlış. Bir de bana bakın!" Hardalı almış, el çabukluğuyla zavallı hayvanın, affedersiniz, kıçına yapıştırmış. *(Bayanlara)* Kusura bakmayın, fıkra işte. -Hayvancağız, acıdan deli gibi kendinden geçmiş vaziyette hemen hardalı yalamaya başlamış. "Gördünüz mü," demiş Doktor Ley gururla, "İşte yiyor! Hem de gönüllü olarak!"
(Gülüşler)

İŞÇİ Evet, bu komik işte.

SA Eh, şimdi oldu biraz. Gönüllü çalışma kampı, iyi bir konu. Ama işin kötüsü, kimse direnmeye kalkmıyor artık. Zaten bize bok bile verseler yemek için, üstüne bir de teşekkür ederiz.

İŞÇİ Yoo, bu da doğru değil. Geçende Aleks[31] Meydanında durmuş düşünüyordum, bu gönüllü çalışma kampına kendiliğimden mi gidip baş vursam, yoksa beklesem de onlar mı alıp götürse, diye. Köşedeki bakkaldan çelimsiz bir kadın çıktı geliyor, içimden, görünüşe bakılırsa bir proleter karısı, diye geçiyordu ki, dur bakalım, dedim, Thyssen'in[32] bile katıldığı bir halk birliği içindeyiz, Üçüncü Reich'da ne zamandan beri proleter kaldı ki artık? "Hayır," dedi kadın, "bana baksanıza siz, margarinin fiyatına yine zam yapmışlar! Elli Fenik'ken tam bir Mark olmuş. Bunu halk birliği diye mi yutturacaksınız bana?". "Bak anacık," dedim, "dikkatli olun biraz, ben iliğime kadar milliyetçiyim," dedim. "Ne iliği be," dedi kadın, "kemik var yalnız, et de yok, una da kepek karıştırdılar zaten, bu hale geldi!" Şaşırıp kalmıştım, mırıldandım: "O zaman tereyağı alın! Daha da sağlıklıdır! Sağlıktan kısmak yok sakın, bu halk birliğimizi zayıflatır, hele en yüksek makamlara kadar bizi kuşatmış düşmana karşı buna asla göz yumamayız... hep uyarıyorlar ya bizi!" Kadın: "Yoo," dedi,"biz hepimiz Nazi'yiz, son ne-

fesimize kadar, zaten son nefesimiz de yakındır bu savaş tehlikesi içinde. Ama geçen gün," dedi,"tek divanımı kış yardımına vermek istedim, çünkü duydum ki Göring[33] hammadde sıkıntısı yüzünden kuru yerde yatıyormuş, götürdüm divanı, dairedekiler ' piyano getirseydiniz daha iyi olurdu' demezler mi? 'Eğlenceyle güçlenme' içinmiş meğer, biz un bulamazken. Aldım divanı 'Kış Yardımı'ndan[34], köşedeki eskiciye götürdüm, ne zamandır ikiyüzelli gram tereyağı almak istiyordum. Dükkândakiler: Bugün tereyağı yok, vatandaş, bir top verelim[35], ister misin? 'Verin!' dedim," dedi kadın, ben: "Bu da ne demek oluyor anacık, ne yapacaksın topu aç karnına?" diye sordum, "Ben açlıktan ölecek olursam, taş üstünde taş kalmasın. Bütün pislik, başta Hitler..." "Nee?" diye haykırdım dehşetle, "Başta Hitler, Fransa'yı da alacağız", dedi, "yünden benzin[6] bile elde ediyoruz ya artık!" "Peki ya yünü?" diye sordum, "yünü de benzinden elde ederiz ne var," dedi, "ihtiyacımız var zaten yüne! Eski güzel günlerden iyi bir yünlü parça düşecek olsa kış yardımına, oradaki ahbap çavuşlar hemen kendilerine ayırıyorlarmış, ah bunları Hitler bir bilse, diyorlar, hiçbir şey bildiği yokmuş onun, kafa tıntınmış, doğru dürüst bir öğrenim bile görmemiş". Eh artık, bozgunculuğun bu kadarı karşısında dilim tutuldu doğrusu. "Hanım," dedim, "sen az bekle, ben Aleks'e bir gidip geleyim!" Ama yanımda bir görevliyle[36] döndüğümde ne gördüm dersiniz, beklememiş gitmiş! *(Oynamayı keser)* Evet, buna ne diyeceksiniz?

SA *(Oyuna devamla)* Ben mi? Evet, ne desem? Kötü kötü bakarım belki. Doğru Aleks'e, derim ya da. Seninle laflamaya hiç gelmez ki!

İŞÇİ Gelmez, doğru. Bana sökmez. Ağzınızdan bir şey kaçırdınız mı yandınız. Vatandaş olarak görevimi bilirim ben, kendi annem bile kulağıma tereyağı fiyatları yükseldi filan diye fısıldamaya kalksa, o an SA merkezine koşarım. Gönüllü çalışma kampı üstüne kendi kardeşim bile bozguncu laflar söylese hemen onu ele veririm. Nişanlım bile mektubunda yazsa ki, kamptakiler "Heil Hitler!" diyerek ırzına geçip hamile bırakmışlar, ihbar ederim onu. Çocuğu düşürmek de yok. Çünkü eğer böyle yapmazsak, eğer hepimiz kendi canımıza ciğerimize karşı bile tavır almazsak, o zaman her şeyin üstünde değer verdiğimiz o Üçüncü Reich da ayakta kalamaz.

Nasıl, daha iyi oynadım mı? Beğendiniz mi?

SA Eh, tamam sayılır. *(Oyunu sürdürerek)* Şimdi rahatça girip işsizlik karneni damgalatabilirsin. Seni anlıyorum, hepimiz anlıyoruz seni, değil mi dostlar? Hem, bana kesin güvenebilirsin arkadaş, bana söylenmiş söz, boş mezara söylenmiş demektir... *(Diyerek elini İşçi'nin sırtına koyar. Sonra oyunu keser)* Evet, şimdi damgalatmak için gir içeri, bak seni nasıl alıp götürüyorlar.

İŞÇİ Siz kuyruktan çıkıp beni izlemeseniz de mi?

SA Evet evet.

İŞÇİ Kimseye de bir işaret çakmadan, ha? O da dikkat çekebilir çünkü.

SA Kimseye.

İŞÇİ Nasıl oluyor o zaman?

SA Numarayı öğrenmek istiyorsunuz, değil mi? Ayağa kalkın, sırtınızı bana dönün bakalım. *(İşçinin sırtını ötekilere gösterir, sonra da Hizmetçi Kız'a gösterir)* Görüyor musun?

HİZMETÇİ KIZ Bir çarpı işareti var sahi, beyaz!

AŞÇI KADIN Sırtının ortasında.

ŞOFÖR Gerçekten.

SA Peki o nereden geldi oraya acaba? *(Avucunun içini açar gösterir)* İşte o çarpının aynı, tebeşirle avucumun içinde çizili! *(İşçi, ceketini çıkarır ve çarpıya bakar)*

İŞÇİ İnce iş.

SA İyi, değil mi? Tebeşiri hep yanımda taşırım. Kafayı çalıştıracaksın, her şey talimnamede yazmaz. *(Keyiflenmiş)* Eh, şimdi doğru Reinickendorf'a... *(Yaptığı gafı düzeltir)* Yani, orada bir teyzem var da. -Ne o, pek hoşlanmış görünmüyorsunuz? *(Hizmetçi Kız'a)* Ne öyle aptal aptal bakıyorsun Anna? Numarayı hiç anlamadın besbelli, ha?

HİZMETÇİ KIZ Anladım, ne sandın, o kadar da ahmak değilim.

SA *(Tüm keyfi kaçmış gibi elini Hizmetçi Kız'a uzatır)* Silsene şunu.

(Hizmetçi Kız bir bezle onun avucunu siler)

SA Führer'imizin tüm milletlere parmak ısırtan başarılarını yerle bir etmek istiyorlar madem, biz de onlara karşı böyle yöntemlerle çalışırız işte.

ŞOFÖR Nasıl buyurdunuz? Çok doğru. *(Saatini çıkarır bakar)* Ben arabayı bir yıkayayım hele. Heil Hitler!

(Çıkar).

SA Bu nasıl biridir?

HİZMETÇİ KIZ Kendi halinde bir insandır. Politikayla hiç ilgisi yok.

İŞÇİ *(Doğrulur)* Ee Minna, ben de yola düşeyim. -Bira için kusura bakmayın n'olur. Açık söyleyeyim, bir kez daha emin oldum ki, Üçüncü Reich'a karşı kötü niyet besleyen hiç kimsenin zerrece şansı yok, bu çok rahatlatıcı bir şey. Bana gelince, benim zaten o bozguncularla bir alışverişim yok, olsa elbette karşı çıkardım. Yalnız bende sizin elinizdeki o yıldırım gücü yok işte. *(Açık seçik)* Evet Minna, teşekkürler ve Heil Hitler!

ÖTEKİLER Heil Hitler!

SA Benden size tavsiye, çok da suçsuz görünmeseniz daha iyi olur. Göze batıyor. Benim yanımda bir iki laf çakıştırmışsınız, sorun değil elbet, şakadan anlarım ben. Hadi, Heil Hitler!

(İşçi Çıkar)

SA Gidişleri pek bir ani oldu bu kardeşlerin. Bir şeylerden gocundular! Reinickendorf'u fena kaçırdım ağzımdan. Av köpeği gibi tetiktedir bunlar.

HİZMETÇİ KIZ Sana bir şey soracaktım Theo.

SA Sorsana, durma!

AŞÇI KADIN Ben gidip çamaşırları çıkarayım. Gençliği biz de yaşadık herhalde.

(Çıkar)

SA Evet, neymiş?

HİZMETÇİ KIZ Ama yine hemen bozulmayacağına söz ver, o zaman söyleyeyim, yoksa söylemem.

SA Çok tehlikeli bir şey galiba.

HİZMETÇİ KIZ Yoo, öyleyse söylemiyorum. Bozuldun işte.

SA Söyle hadi!

HİZMETÇİ KIZ Sırf şey için... söylemesi kolay değil... ortak paramızdan yirmi Mark gerekiyor bana.

SA Nee, yirmi Mark mı?

HİZMETÇİ KIZ Bozuldun işte bak!

SA Ortak hesaptan yirmi Mark gidecek, hiç hoş değil. Ne için istiyorsun ki?

HİZMETÇİ KIZ Söylemesem daha iyi.

SA Sahi mi? Söylemesen daha iyi ha? Garip doğrusu.

HİZMETÇİ KIZ Söylersem kabul etmeyeceğini biliyorum, onun için

en iyisi sebebini hiç söylemeyeyim dedim Theo.

SA Bana güvenin yoksa yani...

HİZMETÇİ KIZ Olmaz olur mu?

SA Ortak hesabı kapatalım mı diyorsun peki?

HİZMETÇI KIZ Ne ilgisi var canım! Yirmi Mark çeksem de doksanyedi Mark kalıyor yine.

SA Bana hesap çıkarmana gerek yok, ne kaldığını ben de biliyorum. Yalnız, başka biriyle kırıştırdığın için benden ayrılmak istiyorsun gibime geliyor. Belki ona hesabı da kontrol ettireceksin sonra, ha?

HİZMETÇİ KIZ Kimseyle kırıştırdığım yok benim.

SA Öyleyse niye?

HİZMETÇİ KIZ Vermek istemiyorsun işte.

SA Peki, aykırı bir şey için olup olmadığını nereden bileceğim? Sorumluluğum var benim.

HİZMETÇİ KIZ Aykırı filan değil, hem ihtiyacım olmasa istemezdim, bunu da biliyorsun.

SA Hiçbir şey bilmiyorum. Tek bildiğim, bu iş fazlaca karanlık kokuyor. Bir anda yirmi kâğıt birden niye gereksin ki? Büyük para bu. Hamile misin yoksa?

HİZMETÇİ KIZ Hayır.

SA Emin misin?

HİZMETÇİ KIZ Evet.

SA Eğer yasaya aykırı herhangi bir niyetin kulağıma gelirse, böyle bir şey sezersem eğer, her şey biter bak, demedi deme. Doğacak çocuğa karşı her girişimin en büyük cinayet olduğunu işitmişsindir, eğer aklından geçiyorsa hani. Alman halkının çoğalması sürmezse, bu onun tarihsel misyonunun sonu demektir.

HİZMETÇİ KIZ Sen nelerden söz ediyorsun anlamadım Theo. Öyle bir şey yok ki! Olsa zaten sana söylerdim, seni de ilgilendirirdi çünkü. Ama madem aklına böyle şeyler geliyor, söyleyeyim o zaman. Sırf Frieda'ya bir kışlık manto almaktı mesele.

SA Peki kız kardeşin kendi mantosunu niye kendisi satın alamıyormuş?

HİZMETÇİ KIZ Malulen emeklilik maaşıyla nasıl alsın, ayda yirmialtı Mark seksen Fenik'le?

SA Kış yardımı ne oluyor peki? Ama asıl mesele bu işte, nasyonal sosyalist devlete güveniniz yok sizin. Şu mutfakta geçen ko-

nuşmalardan bile anlıyorum bunu. Demin benim gösterdiğim numaraya bozulduğunu fark etmedim mi sanıyorsun?

HİZMETÇİ KIZ Nasıl bozulmuşum?

SA Belliydi, belliydi. Aniden tüyen kardeşler gibi tıpkı.

HİZMETÇİ KIZ Bak eğer samimi fikrimi bilmek istiyorsan, öyle şeyler benim de hoşuma gitmiyor doğrusu.

SA Hoşuna gitmeyen nedir, sorabilir miyim acaba?

HİZMETÇİ KIZ Zavallı yoksulları bir de numaralarla, oyunlarla faka bastırman. Benim babam da işsiz.

SA Yaa, bunu duyduğum iyi oldu işte. O Lincke ile konuşurken gerekeni zaten düşünmüştüm.

HİZMETÇİ KIZ Biz hepimiz onu heveslendirdik, o da senin istediğin bir şeyi yaptı diye şimdi adamcağızın başına bir çorap örmek niyetinde misin yoksa?

SA Bir niyetim filan yok, söyledim ya. Ama görevimi yerine getirirken yaptıklarıma karşı bir diyeceğin varsa, "Kavgam"ı[37] oku derim sana. Halkın eğilimini yoklamak için Führer'in kendisi de pek istemediği şeyler yapmış, hatta uzun süre işi buymuş onun, ordudayken yani, ama tüm bunlar Almanya içindi ve büyük sonuçları da gerçekleşti işte.

HİZMETÇİ KIZ Böyle üstüme geleceksen Theo, o zaman ben de yirmi Mark'ı alıp alamayacağımı bileyim, o kadar.

SA Öyleyse benden sana söylemesi, şu anda zırnık kaptıracak havada değilim.

HİZMETÇİ KIZ Kaptırmak da ne demek? Senin paran mı o, yoksa benim param mı?

SA Ortak paramızdan bir anda garip bir biçimde söz etmeye başladın! Kendi vatandaşlarımız bizi sömürsün diye mi biz Yahudileri milli hayatımızdan sürdük yani?

HİZMETÇİ KIZ Bir yirmi Mark için bütün bunları söyleyemezsin herhalde.

SA Benim zaten kendi masraflarım var. Yalnız çizmeler bile yirmiyedi Mark'a patladı.

HİZMETÇİ KIZ Çizmeleri onlar vermişti ya!

SA Evet, öyle sanıyorduk. O yüzden ben de gittim iyisini, tozluklu olanını aldım. Sonra parasını bizden alıverdiler, şapa oturduk.

HİZMETÇİ KIZ Yalnız çizmelere yirmiyedi Mark, ha? Peki başka masraflara ne gitti?

SA Hangi başka masraflar?

HİZMETÇİ KIZ Kendi masraflarım, demiştin ya.

SA Aklımda değil. Hem böyle sorguya çektirmem kendimi. Seni kandırmayacağımı bil, rahat ol. Yirmi Mark'ı da düşünürüm bakalım.

HİZMETÇİ KIZ *(Ağlayarak)* Theo, paramıza ilişkin her şey yolunda deme bana, çünkü değil besbelli. Ne düşüneceğimi şaşırdım. Ortak hesaptaki o kadar paradan bir yirmi Mark'ımız kalmış olmalı hiç değilse!

SA *(Onun omuzunu okşayarak)* Sana hiç para kalmadı diyen var mı canım! Olabilir mi yani? Sen bana güven, yeter. Bana emanet edilen şey, kasaya kilitlenmiş demektir. Eee, Theo'na güveniyor musun yine?

(Kız, cevap vermeksizin ağlamayı sürdürür)

SA Aşırı çalışmaktan sinirlerin bozulmuş senin. Neyse, gece operasyonuma gideyim ben. Cuma günü gelip alıyorum seni, tamam mı? Hadi, Heil Hitler!

(Çıkar.

Hizmetçi Kız, gözyaşlarını tutmaya çalışarak mutfakta bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlar. Aşçı Kadın bir sepet dolusu çamaşırla döner)

AŞÇI KADIN Neyiniz var sizin böyle? Kavga mı ettiniz? Theo çok efendi çocuk. Herkes onun gibi olsa. Ciddi bir şey yok herhalde, değil mi?

HİZMETÇİ KIZ *(Hâlâ ağlamakta)* Minna, kardeşinize gidip, kendini sakınmasını söyler misiniz n'olur?

AŞÇI KADIN Neden, kimden?

HİZMETÇİ KIZ Ben, söylüyorum işte.

AŞÇI KADIN Bu akşam olanlar yüzünden mi? Nasıl düşünebilirsiniz? Theo kesinlikle öyle şey yapmaz.

HİZMETÇİ KIZ Ne düşüneceğimi bilmiyorum artık Minna! Öyle değişti ki. Mahvetmişler onu. Hiç iyi bir ortamda değil. Dört yıldır birlikteyiz, ama şimdi yani öyle ki... Neredeyse içimden size rica etmek geliyor, sırtıma bir bakıverin, benim sırtımda da bir çarpı var mı acaba!

4

HALKA HİZMET

Kamp nöbetçileri bunlar
Katiller ve gammazcılar
Hizmet sunuyorlar halka
Kazık, kırbaç ve dayak
Ve işkence yaparak
Düşük bir maaşla.

Toplama Kampı. Baraka duvarları arasındaki küçük avlu. Salıne aydınlanmadan kırbaçlama sesi duyulur. Sonra bir SS'in güveneeye alınmış bir tutukluyu[39] *kırbaçladığı görülür. SS Grup Şefi, kırbaçlamaya sırtı dönük, arkada sigara içmektedir. Sonra Grup Şefi çıkar.*

SS *(Yorgun, bir varilin üstüne oturur)* Çalış haydi.
(Tutuklu yerden doğrulur, zoraki biçimde bir lağım çukurunu temizlemeye koyulur)

SS Komünist misin diye sorduklarında, hayır, desen olmaz mı, hergele? Senin hayatın kayıyor, bense yorgunluktan gebe rdiğim halde işten çıkamıyorum. Niye Klapproth'u göndermezler ki? O zevkini çıkarır üstelik. O orospu çocuğu yine *(Kulak kesilir)* gelirse kırbacı kendin alıp, yere şaklatacaksın, tamam mı?

TUTUKLU Başüstüne komutanım.

SS Bunu da sırf sizin gibi itlerle uğraşmaktan canım çıktığı için yapıyorum, anladın mı?

TUTUKLU Başüstüne komutanım.

SS Dikkat!

(Dışarıda ayak sesleri duyulur, SS kırbacı işaret eder. Tutuklu kırbacı alır, yere vurur. Kırbaç yerde iyi şaklamadığı için SS tembelce yandaki bir sepeti gösterir, Tutuklu da kırbacı sepetin içinde şaklatır. Dışarıdaki ayak sesleri kesilir. SS öfkeyle çabukça kalkar ve kırbacı Tutuklu'nun elinden alıp onun üstünde

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

şaklatmaya geçer)

TUTUKLU *(Hafif sesle)* Karnıma değil.

(SS, Tutuklu'nun kalçasına vurmaya başlar. SS Grup Şefi kafasını uzatıp içeriye bakar)

SS GRUP ŞEFİ Karnına vuracaksın, karnına.

(SS, Tutuklu'nun karnına vurur).

5

ADALET İŞLEYİŞİ

Bu gelenler yargıç beyler.
Buyurdu tepedekiler:
Halka faydalı olandır hak[40].
Sordular: Nasıl bilinir bu?
Şimdi işletecekler hukuku
Hapse girene dek tüm halk.

Bir mahkeme binasında Yargıç'ın odası. Pencereden sisli Ocak sabahı görülmekte. Toparlak gaz lâmbası hâlâ yanıyor. Yargıç tam da cüppesini giymekte. Kapı vurulur.

YARGIÇ Girin.
(Cinayet masası müfettişi girer)
MÜFETTİŞ Günaydın reis beyefendi.
YARGIÇ Günaydın Bay Tallinger. Sizi şu Häberle, Schünt, Gaunitzer davası için rica etmiştim. İtiraf edeyim, mesele pek açık görünmüyor.
MÜFETTİŞ ?...
YARGIÇ Dosyadan çıkardığıma göre, saldırının yapıldığı Arndt Kuyumcu Dükkânı bir Yahudi dükkânıymış. Efendim?
MÜFETTİŞ ?...
YARGIÇ Ve bu Häberle, Schünt ve Gaunitzer halen de 7. SA Müfrezesi üyesi bulunuyorlar herhalde, değil mi?
(Müfettiş başıyla onaylar)
YARGIÇ Dolayısıyla SA bu üç üyesine kendiliğinden bir disiplin cezası verme gereği duymamış demek ki, ha?
MÜFETTİŞ *(Başını sallar).*
YARGIÇ Saldırının o semtte gerginlik yaratması üzerine yine de SA tarafından bir soruşturma açıldığı düşünülebilir ama, değil mi?
MÜFETTİŞ *(Omuz silker).*
YARGIÇ Tallinger, duruşma öncesi bana birazcık açıklık getirseniz

size müteşekkir olurum, ha?

MÜFETTİŞ *(Kuru)* Geçen yılın 2 Aralık'ında sabah sekiz onbeşte Schlettow Caddesindeki Arndt Kuyumcu Dükkânını basan Häberle, Schünt ve Gaunitzer adlı SA'lar, kısa bir söz dalaşından sonra ellidört yaşındaki Arndt'ı başının arka tarafından yaralamışlardır. Olay sırasında ayrıca 11234 Mark'lık bir maddi hasar meydana gelmiştir. Geçen yılın 7. Aralık'ında yapılan polis tahkikatı sonucu...

YARGIÇ Sevgili Tallinger, dosyada bunların hepsi var zaten. *(Tek sayfalık iddianameyi sinirlice gösterir)* İddianame şimdiye kadar gördüklerimin en yetersizi ve en üstünkörü düzenlenmişi. Şu son aylarda beni sevindirmeye kimsenin niyeti yok besbelli! Ama yine de söylediklerniz iddianamede yazılı. Bana meselenin ardında yatan hususları biraz anlatabilecek durumdasınızdır canım?

MÜFETTİŞ Başüstüne reis beyefendi.

YARGIÇ Evet?

MÜFETTİŞ Meselenin ardında yatan hiçbir husus yoktur efendim.

YARGIÇ Tallinger, gözüm, bana davanın apaçık olduğunu mu iddia etmek istiyorsunuz yani?

MÜFETTİŞ *(Sııtarak)* Hayır, pek açık değil.

YARGIÇ Saldırı sırasında kaybolan mücevherler de varmış. Bulundu mu onlar?

MÜFETTİŞ Bildiğim kadarıyla hayır.

YARGIÇ ?...

MÜFETTİŞ Reis bey, benim çoluk çocuğum var.

YARGIÇ Benim de var, Tallinger.

MÜFETTİŞ Evet efendim.

(Sessizlik)

MÜFETTİŞ Bu Arndt Yahudi'dir biliyorsunuz.

YARGIÇ Adından belli.

MÜFETTİŞ Evet efendim. Hatta olayın altında bir ırk kirlenmesi[41] davasının yattığı söylentisi dolaştı o semtte bir süre.

YARGIÇ *(Bir ipucu görür)* Bak sen. Kim karışmış bu işe?

MÜFETTİŞ Arndt'ın kızı. Ondokuz yaşında ve güzel sayılır.

YARGIÇ Resmi makamlarca üstüne eğilinmiş mi bunun?

MÜFETTİŞ *(Çekinerek)* Hayır. Söylenti sonradan kapanıp gitmiş.

YARGIÇ Yayan kim peki?

MÜFETTİŞ Dükkânın olduğu binanın sahibi. Von Miehl adlı bir bey.

YARGIÇ Binasından Yahudi dükkânını atmak istiyordu herhalde, ha?

MÜFETTİŞ Öyle sanmıştık. Ama sonra caydı demek ki.

YARGIÇ Yine de o semtte Arndt'a karşı belli bir kızgınlığın nereden çıktığı eni konu açıklanabilir oluyor. Öyle ki, gençler de bir çeşit milli heyecana kapılarak...

MÜFETTİŞ *(Kesin)* Sanmıyorum reis bey.

YARGIÇ Neyi sanmıyorsunuz?

MÜFETTİŞ Häberle, Schünt ve Gaunitzer'in ırk kirlenme davasını fazla kurcalayacaklarını.

YARGIÇ Niye ki?

MÜFETTİŞ Söz konusu Ari'nin, yani bu von Miehl'in adı dosyada resmen hiç geçmiyor. Adam kim bilir kimdir. Ari'lerin toplaştığı her yerin içinde olabilir, değil mi?. E bu Ari'ler nerede toplaşmış durumda? Neyse, kısacası SA bu konunun kurcalanmasını istemiyor.

YARGIÇ *(Sabırsız)* Bana niye söylüyorsunuz o halde?

MÜFETTİŞ Çoluk çocuğum var demiştiniz de. Üstüne gitmeyesiniz diye. Komşulardan biri tanıklık ederken konuya giriverirse hani.

YARGIÇ Anlıyorum. Ama bunun dışında anladığım pek bir şey yok.

MÜFETTİŞ Söz aramızda, ne kadar az anlarsanız o kadar iyi.

YARGIÇ Söylemesi kolay. Ama hüküm vermem gerekiyor benim.

MÜFETTİŞ *(Üstü kapalı)* Öyle.

YARGIÇ Demek ki elimizde sadece Arndt'ın doğrudan kışkırtması kalıyor, aksi halde olay tümden açıklamasız.

MÜFETTİŞ Benim görüşüm de aynen bu, reis bey.

YARGIÇ Peki SA'lar nasıl tahrik oldu öyleyse?

MÜFETTİŞ Kendi ifadelerine göre hem Arndt'ın kendisi tahrik etmiş, hem de kar küremek için tuttuğu bir işsiz tahrik etmiş onları. Bira içmeye giderlerken dükkânın önünden geçiyorlarmış, işsiz Wagner ile Arndt'ın kendisi dükkânın kapısından onlara küfretmişler.

YARGIÇ Tanık yok elbet, değil mi?

MÜFETTİŞ Var. Bina sahibi o von Miehl, pencereden Wagner'in SA'ları kışkırttığını gördüm, diye ifade verdi. Arndt'ın ortağı

Stau diye biri ise aynı akşam SA lokalindeymiş ve Häberle, Schünt ve Gaunitzer'in önünde, Arndt'ın zaten her zaman kendisine de SA'yı aşağılayıcı laflar ettiğini söylemiş.

YARGIÇ Aaa, Arndt'ın bir de ortağı var ha? Ari mi?

MÜFETTİŞ Elbette Ari. Kendisine paravan olarak bir Yahudi'yi seçer mi hiç?

YARGIÇ Ama o zaman ortağı kendisinin aleyhine ifade vermez ki!

MÜFETTİŞ *(Kurnaz)* Belki de verir.

YARGIÇ *(Şaşırmış)* Nasıl yani? Häberle, Schünt ve Gaunitzer'in, Arndt'ın tahriki üzerine dükkânı bastıkları kanıtlanırsa, o zaman işyeri tazminat talebinde bulunabilir mi?

MÜFETTİŞ Stau'un tazminat peşinde olduğunu nereden çıkarıyorsunuz?

YARGIÇ Anlamadım. Dükkânın ortağı değil mi?

MÜFETTİŞ İyi ya işte.

YARGIÇ ?...

MÜFETTİŞ El altından, yani resmi olarak değil, Stau'un SA lokaline girip çıktığını tespit ettik. Kendisi de SA'ya kayıtlışmış ya da halen kayıtlı. Arndt da onu bu nedenle ortak yaptı herhalde. Bu Stau'un adı daha önce de SA'nın bir ziyareti olayına karışmıştı da sonunda iş yanlış isme gelip dayanınca olayı örtbas etmek için akla karayı seçmiştik. Tabii şunu demek istemiyorum, Stau'un kendisi bu davada... Neyse, bu Stau pek tekin biri değil. Ama lütfen bunun aramızda kalmasını istirham ederim, az önce çoluk çocuğunuzdan söz etmiştiniz de onun için söyledim.

YARGIÇ *(Başını sallayarak)* Yalnız tek anlamadığım, dükkânın onbirbin Mark'ın üstünde bir hasara uğramasında bu Stau Efendinin ne çıkarı olabilir?

MÜFETTİŞ Bakın, mücevherler ortada yok. Yani demek istediğim, Häberle, Schünt ve Gaunitzer'de değil bunlar. Satmış filân da değiller.

YARGIÇ Haa.

MÜFETTİŞ Böylesine kışkırtıcı bir tutumu kanıtlanabilirse ondan sonra Arndt'ın artık Stau'un ortağı olarak kalması düşünülemez. Üstelik kendi sebep olduğu zararı da Stau'a tazmin etmesi gerekir. Tamam mı?

YARGIÇ Evet, doğrusu tastamam böyle. *(Bir an, hemen yine kuru*

resmi tutumunu takınan Müfettiş'i süzer) Demek ki dava Arndt'ın SA'ları tahrik etmesi yönünde seyredecek. Öyle görünüyor ki adam zaten her yerde istenmez bir duruma düşmüş. Ailesindeki skandal yüzünden de bina sahibinin şikâyetine sebep olduğunu söylememiş miydiniz? Yo yo, biliyorum, o mesele kurcalanmayacak. Ama ne olursa olsun yakında binadan tahliye edilmesi bu yönden de olumlu karşılanacaktır, diye düşünülebilir. Teşekkür ederim Tallinger, bana gerçekten değerli bir hizmet verdiniz.

(Yargıç, Müfettiş'e bir puro ikram eder. Müfettiş çıkar. Kapı aralığında o an girmekte olan Savcı ile karşılaşır)

SAVCI *(Yargıç'a)* Bir saniye görüşebilir miyim sizinle?

YARGIÇ *(Kendine bir elma soymaktadır)* Elbette.

SAVCI Häberle, Schünt, Gaunitzer davasıyla ilgili.

YARGIÇ *(Meşgul)* Evet?

SAVCI Dava oldukça açık, değil mi?

YARGIÇ Tabii. Açık söyleyeyim, savcılığınızın bu konuda dava açmaya niçin gerek duyduğunu anlamış değilim.

SAVCI Ne gibi? Olay çevrede hiç hoş olmayan bir gerginlik yarattı. Hatta doğrudan parti kademeleri tahkikat açılmasının şart olduğu görüşünde.

YARGIÇ Bun burada açık bir Yahudi kışkırtmasından başka şey göremiyorum.

SAVCI Ah, yapmayın Goll! İddianamelerimiz şu sıra veciz bir kısalıkta kaleme alınıyor diye, daha bile derin bir dikkat gerektirmediğini sanmayın sakın. Sizin rahatça hemen ilk akla gelene yükleneceğinizi tahmin etmiştim. Aman sakın hata yapmayın. Yoksa kendinizi Pomeranya'nın en ücra kasabasında bulabilirsiniz. Oralar da pek keyifli değilmiş şu sıra.

YARGIÇ *(Allak bullak olmuş, elma yemeyi de bırakmıştır)* Anlaşılır gibi değil. Yahudi Arndt'ı aklamak niyetinde olduğunuzu söyleyemezsiniz herhalde.

SAVCI *(Büyük havalarda)* Öyle olsa ne lazım gelir? Adamın kışkırtmayla uzak yakın bir ilgisi yok. Sırf Yahudi diye Üçüncü Reich'ın mahkemesinde hakkını alamaz mı diyorsunuz yani? Dikkatinizi çekerim, oldukça garip fikirler besliyorsunuz, Goll.

YARGIÇ *(Sinirli)* Fikir filan beslediğim yok benim. Häberle, Schünt, Gaunitzer'in tahrik olduğunu düşündüm, o kadar.

SAVCI Evet ama onları tahrik eden Arndt değil, oradaki bir işsiz, adı neydi sahi... orada kar küreyen işte... hah, Wagner.

YARGIÇ İddianamenizde bu konuda bir kelime bile yok, sevgili Spitz dostum.

SAVCI Yok elbette. Savcılığa yalnızca SA'ların Arndt'a saldırdıkları bilgisi geldi. Ve savcılığımız görevi gereği olaya el koydu hemen. Ama, von Miehl adlı bir tanık duruşmaya gelip de, olay sırasında Arndt'ın sokakta bile olmadığı, buna karşılık o işsizin, neydi adı sahi... Wagner, evet Wagner'in işte, SA'ya küfürler ettiği yolunda ifade verirse, bunu dikkate almak gerekir değil mi?

YARGIÇ *(Eşekten düşmüş gibi)* Von Miehl mi böyle ifade verecek? Ama o Arndt'ı binasından atmak isteyen mülk sahibi değil mi? Onun lehinde ifade vermez.

SAVCI Şimdi de Bay von Miehl'le karşı ne husumetiniz var? Yeminli ifadesinde neden gerçeği söylemesin? Bay von Miehl'in, SS'e kayıtlı olması bir yana, Adalet Bakanlığıyla çok iyi ilişkiler içinde olduğunu bilmiyorsunuz galiba. Onu saygı değer bir kişi olarak kabul etmenizi rica ederim, sevgili Goll.

YARGIÇ Ediyorum elbette. Ama yani kendi binasında bir Yahudi dükkânı bulunmasını istemeyen kişiye de saygı değmez diye bakılamaz herhalde bugüne bugün.

SAVCI *(Çok havalı)* Adam kirasını ödediği sürece...

YARGIÇ *(Diplomatik)* Onu bir kez başka bir nedenle ihbar da etmiş ama...

YARGIÇ Ha, bunu biliyorsunuz demek. Ama onu binasından atmak istediği için böyle yaptığını nereden çıkarıyorsunuz? Hele sonra bu şikâyet geri alındığına göre? Bundan, aralarında daha da sıkı bir anlaşma doğduğu sonucu çıkabilir olsa olsa, değil mi? Saflığı bırakın sevgili Goll.

YARGIÇ *(Gerçekten öfkelenmiştir)* Sevgili Spitz, bu öyle kolay değil. Adamı koruyacağını düşündüğüm ortağı onu ihbar ederken, onu ihbar etmiş olan bina sahibi adamı korumaya kalkıyor. Gelin de çıkın işin içinden.

SAVCI Maaşımızı ne için alıyoruz?

YARGIÇ İğrenç karışık bir durum. Bir Brazil buyurmaz mısınız? *(Savcı bir Brazil alır, konuşmadan içerler. Sonra Yargıç kara kara irdeler)*

YARGIÇ Ama Arndt'ın kışkırtma yapmadığı mahkeme önünde

kanıtlanırsa, adam derhal SA aleyhine tazminat davası açabilir.

SAVCI Bir defa SA'ya değil, olsa olsa Häberle, Schünt, Gaunitzer'in şahıslarına karşı böyle bir talepte bulunabilir ki onların beş parası yoktur. Kala kala o işsiz herife, neydi adı sahi... tamam, Wagner'e dayanmak zorunda kalmazsa eğer. *(Üstüne basarak)* İkincisi, SA'lara karşı dava açıp açmamayı epey bir düşünecektir herhalde.

YARGIÇ Şu anda nerede bu Arndt?

SAVCI Hastahanede.

YARGIÇ Ya Wagner?

SAVCI Toplama kampında.

YARGIÇ *(Yeniden rahatlamıştır biraz)* Bu şartlar altında Arndt gerçekten de SA aleyhine pek şikâyette bulunamaz. Wagner de suçsuzluğunu ortaya çıkaracak durumda değildir. Gelgelelim, Yahudi'nin serbest kalması SA'nın hiç hoşuna gitmeyecek.

SAVCI Mahkeme SA'ların tahrik edildiğini kanıtlayacak, bunu Yahudi yapmış ya da Marksist yapmış, onlar için fark etmeyebilir.

YARGIÇ *(Hâlâ kuşkulu)* O kesin değil. Kavga SA'lar ile Wagner arasında ama zarara uğrayan kuyumcu dükkânı. SA'nın üstünde kalan bir şeyler var daha.

SAVCI E her şey birden olmaz elbet. Herkese adalet dağıtılamaz. Ve kime karşı adil olacağınızı size milli hisleriniz söyleyecek, sevgili Goll. Ancak şunu vurgulayabilirim ki, milli çevreler -bunu söylerken SS'in en üst makamını da kastediyorum- yargıçlardan artık biraz daha dirayetli davranış bekliyor.

YARGIÇ *(Derin bir iç çekerek)* Ne olursa olsun bugün adaleti yerine getirmek artık hiç de kolay değil, sevgili Spitz. Bunu kabul edin.

SAVCI Memnuniyetle. Ama size dayanak olarak adalet komiserimizin çok güzel sözü var: Adalet, Alman halkının yararına olandır.

YARGIÇ *(İsteksiz)* Evet evet.

SAVCI Ancak endişelenmeyin. *(Ayağa kalkar)* Artık işin içyüzünü biliyorsunuz. O zaman güçlük çıkmaz. Görüşmek üzere sevgili Goll.

(Çıkar. Yargıç çok huzursuz olmuştur. Bir süre pencere önünde

dikilir. Ardından kararsızca dosyayı karıştırır. Sonunda zile basar. Bir Mübaşir gelir)

YARGIÇ Tanık odasından bana cinayet masası müfettişini bir kez daha çağırıverin. Dikkat çekmeden yalnız.
(Mübaşir çıkar. Sonra Müfettiş gelir)

YARGIÇ Tallinger, bana davayı Arndt'ın kışkırtması olarak ele almamı tavsiye ederek az kaldı başıma çorap örüyordunuz. Oysa Bay von Miehl, kışkırtanın Arndt değil işsiz Wagner olduğunu yeminle ifade etmeye hazırmış.

MÜFETTİŞ *(Kapalı biçimde)* Evet, öyle deniyor reis bey.

YARGIÇ Bu ne demek şimdi: "Öyle deniyor"?

MÜFETTİŞ Küfürleri Wagner'in ettiği.

YARGIÇ Eee, doğru değil mi yani?

MÜFETTİŞ *(Sıkışmış)* Reis beyefendi, bu doğru mudur, değil midir, bizler...

YARGIÇ *(Kişiliğini bulmuş)* Şimdi beni dinleyin efendi. Bir Alman mahkemesinde bulunuyorsunuz. Wagner itiraf etti mi, etmedi mi?

MÜFETTİŞ Reis bey, eğer bilmek istediğiniz buysa ben toplama kampında bizzat bulunmadım. Komiserlik soruşturma dosyasına göre -kendisi ayrıca böbreklerinden hasta olan- Wagner, itiraf etmiş. Yalnız...

YARGIÇ Tamam işte, itiraf etmiş! "Yalnız"ı ne?

MÜFETTİŞ Efendim, Wagner harp malulü ve boğazına saplanmış hâlâ duran bir kurşun var. Yani, Stau'un da, hani şu Arndt'ın ortağı, biliyorsunuz, işte onun da ifadesinde belirttiği gibi, adamın sesi çıkmıyor. Von Miehl'in birinci kattan onun küfürlerini nasıl işittiği biraz...

YARGIÇ Aman efendim, o zaman da, birine "kıçımı yala" diye küfretmek için[42] ille de ses gerekmez, denecektir. Basit bir hareketle de yapabilirsiniz bunu. Savcılığın SA'ya bu çıkış yolunu açık bırakmak istediğini kesinlikle sezdim. Daha doğrusu: Başka bir yolu değil de bu yolu.

MÜFETTİŞ Evet reis bey.

YARGIÇ Arndt ifadesinde ne dedi?

MÜFETTİŞ Orada hiç bulunmadığını ve başının merdivenden düşme sonucu yarıldığını söyledi. Ağzından başka laf almak imkânsız.

YARGIÇ Adam belki de tümüyle suçsuz. Hiç yoktan girmiş[43] başı

belaya.

MÜFETTİŞ *(Kabullenir)* Evet reis bey.

YARGIÇ Üyelerinin beraat etmesi de SA için yeterli olabilir pekâlâ.

MÜFETTİŞ Evet reis bey.

YARGIÇ Papağan gibi evet deyip durmasanıza.

MÜFETTİŞ Peki reis bey.

YARGIÇ Ne demek istiyorsunuz siz? Alınganlığı bırakın, Tallinger. Biraz sinirliyim, anlayın bunu. Sizin dürüst bir insan olduğunuzu biliyorum. O halde bana bir tavsiyede bulunduğunuza göre bir bildiğiniz vardır.

MÜFETTİŞ *(Safça son bir hamleyle)* Savcı bey, sırf makamınıza göz diktiği için size tuzak kurmuş olamaz mı, bunu hiç düşünmediniz mi? Böyle şeyler şimdi sık sık geliyor kulağımıza. - Bakınız reis bey, diyelim ki Yahudi'nin suçsuzluğunu teslim ettiniz. Tosunları o kışkırtmadı. Orada bile değildi hatta. Kafasının arkasındaki yara da başkaları itişirken rastlantı sonucu oluverdi. O zaman bir süre sonra dükkânındaki işine yeniden dönecektir. Stau bunu hiçbir biçimde engelleyemez. Onbirbin Mark'ı aşan bir zarar var ortada. Bu artık Stau'un da zararıdır, çünkü onbirbin kâğıdı Arndt'dan talep edemiyor. Böyle olunca Stau, mücevherler için SA'ya yüklenecektir, o tipleri tanırım ben. Bir Yahudi'nin işbirlikçisi olarak Yahudi uşağı sayılacağından dosdoğru kendisi gitmez elbet. Ama elinin altında adamları vardır. Ne denecek: SA, milli galeyanla mücevher çaldı. Ondan sonra SA'dakilerin sizin verdiğiniz karara ne diyeceğini varın düşünün. Sokaktaki adamın zaten havsalası almaz. Öyle ya, nasıl oluyor da Üçüncü Reich'da Bir Yahudi SA'ya karşı haklı çıkabiliyor?

(Bir süredir arkadan gürültüler gelmektedir. Gürültü iyice artar)

YARGIÇ Bu rezil gürültü ne? Bir saniye Tallinger. *(Zile basar, Mübaşir girer)* Bu ne bağırtı böyle, efendi?

MÜBAŞİR Salon dolu. Şimdi de koridorlar öyle tıklım tıklım ki kimse geçemiyor. SA'dan birçok kişi de, duruşmayı izlemek için emir almışlar, ille gireceğiz diyorlar.

(Yargıç'ın yalnızca dehşet dolu bakışı üzerine Mübaşir çıkar)

MÜFETTİŞ *(Devamla)* O zaman yakanıza fena yapışırlar biliyorsunuz. En iyisi siz Arndt'a yüklenin, SA'yı rahat bırakın.

YARGIÇ *(Yıkkınlıkla oturur, başı ellerinin arasında)* Tamam Tallinger, bir düşüneyim hele.

MÜFETTİŞ Gerçekten de düşünmelisiniz reis bey.

(Çıkar. Yargıç güçlükle doğrulur, çıngırağı çalar. Mübaşir girer)

YARGIÇ Yukarıda Adli Müşavir Bay Fey'e çıkın da, birkaç dakika için bana uğramasını rica ettiğimi söyleyiverin.

(Mübaşir gider. Yargıç'ın hizmetçisi elinde kahvaltı paketiyle girer)

HİZMETÇİ KIZ Yine kendinizde değilsiniz hâkim bey. Sizinle halimiz ne olacak? Bugün yine ne unuttunuz bakalım? İyice düşünün bir: En önemli şeyi! *(Küçük paketi uzatır)* Kahvaltı paketini, yaa! Sonra yine o simitlerden alacaksınız, sıcak sıcak, sonra da geçen haftaki gibi mide spazmı çekeceğiz. Sırf kendinize dikkat etmemeniz yüzünden.

YARGIÇ Pekâlâ Marie.

HİZMETÇİ KIZ Az kaldı giremiyordum. Bütün mahkeme binası SA'larla dolmuş, dava var ya. Ama bugün ağızlarının payını alacaklar, değil mi hâkim bey? Kasapta da konuşuyorlardı: İyi ki adalet var hâlâ! Durup dururken bir dükkâncıyı hastahanelik et sen! Bu SA'ları yarısı eksi caniler, bütün mahalle biliyor. Hukuk olmasa kiliseleri yerinden söküp götürür bunlar. Yüzükler için yaptılar bunu, onlardan birinin, Häberle'nin bir nişanlısı var, daha altı ay öncesine kadar herkesle yatardı. Yazık, boğazında hâlâ kurşunla o işsiz Wagner'e de kar kürerken saldırmışlar, herkes görmüş. Açıktan açığa yapıyorlar, mahalleyi kasıp kavuruyorlar, bir şey diyen de çıktı mı punduna getirip leşini çıkarıyorlar.

YARGIÇ Tamam Marie, yalnız şimdi gidin.

HİZMETÇİ KIZ Kasapta söyledim: Hâkim bey onlara günlerini gösterir, dedim. Haksız mıyım? Aklı başında insanlar size bakıyor, yemin olsun hâkim bey. Yalnız fazla acele yemeyin, dokunur. Sağlığa da iyi gelmez. Şimdi ben gidiyorum, sizi tutmayayım, duruşmaya girmeniz gerek, değil mi? Duruşmada sinirlenmeyin. İyisi mi siz önce yeyin. Birkaç dakikadan bir şey çıkmaz, hem de sinirli bir mideyle yememiş olursunuz. kendinize dikkat etmeniz gerek çünkü. Sağlığınız en değerli varlığınızdır, ben şimdi gidiyorum, siz kendiniz bilirsiniz, peki gidiyorum, duruşmaya girmek için sabırsızlanıyorsunuz belli,

ben de zaten baharatçıya uğrayacağım daha.

(Hizmetçi çıkar. İçeriye Yargıç'ın alıbalık daha yaşlıca bir hukukçu olan Adli Müşavir Fey[7] girer)

ADLİ MÜŞAVİR Hayrola?

YARGIÇ Biraz vaktin varsa seninle bir şey konuşmak istiyorum. Bugün öğleden önce berbat bir davam var.

ADLİ MÜŞAVİR Ha, şu SA meselesi.

YARGIÇ *(Gezinmekteyken birden durur)* Sen nereden biliyorsun?

ADLI MÜŞAVİR Bizim orada dün akşamüstü lafı geçti de. Tatsız bir dava.

(Yargıç yine sinirlice gezinmeye başlar)

YARGIÇ Sizin oradakiler ne diyorlar peki?

ADLİ MÜŞAVİR Senin yerinde olmak istemiyorlar. *(Merakla)* Ne yapacaksın sahi?

YARGIÇ Ben de bilmiyorum ki. Ayrıca davanın böylesine ünleneceğini hiç düşünmemiştim.

ADLİ MÜŞAVİR *(Hayret eder)* Sahi mi?

YARGIÇ Bu dükkân ortağı çok tehlikeli bir mahlûkmuş baksana.

ADLİ MÜŞAVİR Öyle diyorlar. Ama o von Miehl de pek adam evladı değil.

YARGIÇ Hakkında biraz bilgi var mı?

ADLİ MÜŞAVİR Eh, yeterince. Birtakım ilişkileri var ya.

YARGIÇ Yüksek?

ADLİ MÜŞAVİR Çok yüksek.

(Sessizlik)

ADLİ MÜŞAVİR *(Dikkatle)* Yahudiyi işe karıştırmayıp, Häberle, Schünt, Gaunitzer'i sonradan dükkâna kaçan işsiz Wagner'in kışkırttığı gerekçesiyle serbest bıraksan, SA memnun kalabilir bundan, ha? Arndt nasıl olsa SA'ya karşı dava açamaz.

YARGIÇ *(Kaygılı)* Ya Arndt'ın ortağı? SA'ya gidip mücevherleri talep edecek. O zaman tüm SA yönetimi gırtlağıma sarılır, Fey.

ADLİ MÜŞAVİR *(Bu olasılığa şaşırmış olarak biraz düşündükten sonra)* Ama Yahudi'yi işin içine sokarsan bu sefer de von Miehl kesinlikle boynunu kırar senin. Herifin banka borçlarından haberin yok galiba. Denize düşen yılana sarılır gibi o da Arndt'a mecbur.

YARGIÇ *(Dehşet içinde)* Banka borçları mı?

(Kapı vurulur)

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

YARGIÇ Girin!

(Mübaşir girer)

MÜBAŞİR Reis beyefendi, Eyalet Mahkemesi Reisiyle[8] Başsavcıya nasıl yer ayıracağımı gerçekten bilemez oldum. Şunu önceden vakitlice bildirseler ya.

ADLİ MÜŞAVİR *(Yargıç susup kaldığı için)* İki kişilik yer ayırın, bizi de rahatsız etmeyin.

(Mübaşir çıkar)

YARGIÇ Bir bunlar eksikti.

ADLİ MÜŞAVİR Bu von Miehl neye mal olursa olsun Arndt'ı harcatmaz, batmasına göz yummaz, ona ihtiyacı var.

YARGIÇ *(Mahvolmuş)* Sağmal inek olarak değil mi?

ADLİ MÜŞAVİR Böyle bir şey ağzımdan çıkmadı sevgili Goll. Böyle bir şeyi nasıl üzerime atabildiğini de anlamıyorum. Sayın von Miehl'in aleyhinde tek kelime sarf etmediğimi belirtmek isterim. Buna mecbur olduğum için de üzgünüm, Goll...

YARGIÇ *(Tepkiyle)* Nereden çıkarıyorsun bunu, Fey? İkimiz arasında hele...

ADLİ MÜŞAVİR "İkimiz arasında" demekle neyi kastediyorsun? Senin davalarına karışamam ki ben? Adalet Komiserliğiyle mi yoksa SA'yla mı kapışacaksın, sana kalmış bu. Herkes kendi başının çaresine bakıyor bugüne bugün.

YARGIÇ Ben de kendi başımın çaresine bakarım. Yalnız nasıl bakacağımı bilmiyorum.

(Kapıda dikilip dışarıdaki gürültüye kulak verir).

ADLİ MÜŞAVİR Çok fena.

YARGIÇ *(Çılgın gibi)* Her şeye razıyım, hay Allah, anlasana beni! Nasıl da değişmişsin? Şöyle de karar veririm, böyle de karar veririm, nasıl isteniyorsa öyle, ama ne istendiğini bir bilsem! İnsan bunu bilmiyorsa hukuk yoktur artık.

ADLİ MÜŞAVİR Yerinde olsam, hukuk yoktur artık, diye bağırmazdım Goll.

YARGIÇ Yine ne dedim ki şimdi? Öyle demek istemedim ki. Benim dediğim, böyle çatışmalar varsa...

ADLİ MÜŞAVİR Biz, halk birliği var diye düşünüyoruz[1].

YARGIÇ Evet, elbette canım! Başka bir şey söylemedim ki. Her sözümde kılı kırk yarmasana sen de!

ADLİ MÜŞAVİR Niye yarmayayım? Ben yargıcım.

YARGIÇ *(Ter basmıştır)* Her yargıcın her sözünü böyle tartacak-

sak, Fey! Ama ben yine de her şeyi inceden inceye, tüm vicdanımla tartmaya hazırım, yeter ki bana hangi kararın daha yüksekten istendiğini söylesinler! Yahudi'yi dükkânında bıraksam, tabii ki bina sahibiyle ters düşüyorum... yok, dükkân ortağıyla, ne diyeceğimi şaşırdım... kışkırtma işsizden gelmiş olsa, bina sahibi bu sefer... nasıl, von Miehl'in istediği... Yoo, beni Pomeranya'ya süremezler, takıntım var benim[44], SA'ya bulaşmak istemem, çoluk çocuk sahibiyim, Fey! Karımın dediği en iyisi, olayın gerçeğin neyse onu araştır yeter! Bu yüzden olsa olsa hastanede açarım gözümü. Saldırıdan mı söz ediyorum ki ben? Kışkırtmadan söz ediyorum. Peki ne isteniyor? Elbette SA'ları mahkûm edecek değilim, Yahudi'yi veya işsizi mahkûm edeceğim, iyi ama bu ikisinden hangisini? İşsiz ile Yahudi arasında nasıl bir seçim yapmam gerekiyor, yani işte dükkân ortağı ile bina sahibinden hangisini tercih edeceğim? Pomeranya'ya asla ve asla gitmem, toplama kampına giderim daha iyi, Fey, mümkün mü bu? Bana öyle bakma! Sanık değilim herhalde! Her şeye hazırım ben!

ADLİ MÜŞAVİR *(Ayağa kalkmıştır)* Hazır olmak, her şey değildir[45] azizim.

YARGIÇ Nasıl karar vereyim peki?

ADLİ MÜŞAVİR Genellikle bunu yargıca kendi vicdanı söyler, Goll. Bunu belirtmiş olayım! Şerefle.

YARGIÇ Evet, tabii. Bütün içtenliğimle. Ama işte bu davada: Neyi seçeyim yani? Hangisini, Fey?

(Adli Müşavir çıkmıştır. Yargıç onun ardından donakalır. Telefon çalar)

YARGIÇ *(Telefonu açar)* Evet? -Emmi? -Neyi iptal etmişler? -Bowling partisini mi? -Kim arayıp söyledi? -Stajer Priesnitz mi? -O da nereden biliyor ki? -Ne demek mi oluyor bu? Davada karar günü de ondan.

(Telefonu kapatır. Mübaşir girer. Koridorlardaki gürültü daha şiddetle işitilmekte)

MÜBAŞİR Häberle, Schünt, Ganitzer davası, reis bey.

YARGIÇ *(Dosyaları toparlamaya çalışır)* Hemen.

MÜBAŞİR Sayın Eyalet Mahkemesi Reisini basın masasına oturttum. Pek memnun oldu. Ama Başsavcı, tanık sandalyesine oturmak istemedi. Yargıç kürsüsüne geçmeyi istiyordu besbelli. Ama o zaman da sizin duruşmayı iddia makamından yürütmeniz

gerekecekti reis bey.

(Yaptığı espriye kabaca güler)

YARGIÇ O hiç mi hiç olmaz!

MÜBAŞİR Çıkış buradan reis bey. Ama iddianamenin olduğu dosya nerede ki?

YARGIÇ *(İyice alt üst olmuş)* Sahi, o lazım bana. Yoksa kimin sanık olduğunu, neyle suçlandığını hiç bilemem. Başsavcı'yı ne yapacağız?

MÜBAŞİR Şimdi de koltuğunuza adres defterini aldınız reis bey. Dosyanız burada.

(Dosyayı Yargıç'ın koltuğunun arasına sokuşturur. Yargıç, terini silerek şaşkınlık içinde çıkar)

•

6

MESLEK HASTALIĞI[46]

Bunlar da tıp doktorları
Devletin hizmetkârları
Parça başı iş yaparlar.
Kasaplar ne gönderirse
Dikip sararlar güzelce
Ve geri postalarlar.

Charité'nin[47] hasta koğuşu. Yeni bir hasta getirilmiştir. Hemşireler hastanın başucundaki tabelasına adını yazmaktadırlar. Hemen yandaki yataklarda iki hasta kendi aralarında konuşuyorlar.

BİRİNCİ HASTA Bu neymiş?

ÖTEKİ Daha pansuman odasındayken gördüm onu. Sedyesinin yanı başında oturuyordum. Henüz kendindeydi ama, neyin var diye sorduğumda cevap vermedi. Tüm vücudu yara bere içinde.

BİRİNCİ Sormana hiç gerek yokmuş ki.

ÖTEKİ Sonra sargıda ancak fark ettim de.

HEMŞİRELERDEN BİRİ Profesör geliyor, susun!

(Operatör koğuşa girer, ardında asistanlar, hemşireler. Bir yatağın başında durur ve ders verir)

OPERATÖR Beyler, önümüzde hastalığın esas nedenlerini sürekli ve tekrar tekrar araştırıp sormaksızın tedaviye geçmenin tıbbı nasıl sahte hekimliğe indirgediğini gösteren çok güzel bir vaka bulunuyor. Hastada, nevraljinin bütün belirtileri görülüyordu ve uzun süre bu yönde tedavi yapıldı. Oysa gerçekte, mesleği icabı, işçi olarak basınçlı hava aletleriyle çalışmasından ileri gelen Reyno hastalığına[48] yakalanmış; yani bir meslek hastalığı beyler. İşte ancak şimdi doğru tedaviye geçmiş bulunuyoruz. Hastanın nereden geldiğini, hastalığa nerede yaka-

landığını, tedaviden sonra yine nereye gideceğini sormak yerine ona salt hastanenin bir öğesi olarak yaklaşmanın ne kadar yanlış olduğu, bu vakada görülmektedir. İyi bir doktorun yapması gereken üç şey nedir? Birincisi?

BİRİNCİ ASİSTAN Sormak.

OPERATÖR İkincisi?

İKİNCİ ASİSTAN Sormak.

OPERATÖR Üçüncüsü?

ÜÇÜNCÜ ASİSTAN Sormak, hocam!

OPERATÖR Evvet, sormak! Ve öncelikle neyi?

ÜÇÜNCÜ ASİSTAN Toplumsal koşulları, hocam!

OPERATÖR Bakışınızı, hastanın maalesef çoğu kez de pek acıklı olan özel yaşamına yöneltmekten asla korkmayacaksınız. Bir insan, kendisini bedenen er ya da geç yıkıma götürecek olan bir meslekte çalışmaya zorunluysa, yani başka bir deyişle aç kalmamak için ölüme gidiyorsa, bunu duymaktan hoşlanmayız, dolayısıyla sormaktan da kaçınırız.

(Kendisini izleyenlerle birlikte yeni hastanın yatağına gelir)

OPERATÖR Bu adamın nesi var?

(Başhemşire Operatör'ün kulağına bir şeyler fısıldar)

OPERATÖR Yaa.

(Belirgin biçimde zoraki ve üstünkörü muayene eder)

OPERATÖR *(Yazdırır)* Sırtta ve kalçada ezikler. Karında açık yaralar. Başka bulgu var mı?

BAŞHEMŞİRE *(Okur)* İdrarda kan.

OPERATÖR Getirilme nedeni?

BAŞHEMŞİRE Sol böbrek parçalanmış.

OPERATÖR Önce bir röntgeni çekilsin.

(Gitmeye davranır)

ÜÇÜNCÜ ASİSTAN *(Hastaya ilişkin notları alırken)* Hastalığın nedeni, hocam?

OPERATÖR Ne bildirilmiş?

BAŞHEMŞİRE Hastalığın nedeni olarak merdivenden düşme gösterilmiş.

OPERATÖR *(Yazdırır)* Merdivenden düşme. -Elleri niye bağlandı?

BAŞHEMŞİRE Hasta, sargılarını iki kez yırttı efendim.

OPERATÖR Neden?

BİRİNCİ HASTA *(Hafif sesle)* Hasta nereden geliyor, yine nereye

gidecek!

(Bütün başlar ona çevrilir)

OPERATÖR *(Bir öksürür)* Hasta rahat durmazsa morfin yapın. *(Bir sonraki yatağa gider)* Eee, şimdi daha iyi miyiz bakalım? Yeniden gücümüzü buluyoruz artık.

(Hastanın boğazını muayene eder)

ASİSTANLARDAN BİRİ *(Ötekine)* İşçi. Oranienburg'dan[49] getirilmiş.

ÖTEKİ *(Gülümseyerek)* Bu da bir meslek hastalığı yani.

7

FİZİKÇİLER[50]

Bilginler geliyor işte
Teuton sakalları sahte
Korkulu gözleri.
Gerçek fizik değil istenen
Ari suratlı fizik ve resmen
Tasdikli Alman fiziği[51].

Bir fizik araştırma enstitüsü. İki bilimci, X ve Y. Y henüz girmiştir. Bir gizli eylemci görünümündedir.

Y İşte burada!
X Ne?
Y Paris'teki Mykowsky'ye[52] gönderdiğimiz soruların yanıtı.
X Çekim Dalgaları[53] üstüne?
Y Evet.
X Ya!
Y Tam bize gerekli olanları yazan kim, biliyor musun?
X Kim?
(Y, bir kâğıda bir isim[54] yazar ve X'e uzatır. X okuduktan sonra Y kâğıdı hemen alır ve küçücük parçalar halinde yırtıp sobaya atar)
Y Mikowsky bizim soruları ona iletmiş. İşte yanıt.
X *(Merakla almak ister)* Versene! *(Birden geri durur)* Ya onunla böyle bir yazışma yaptığımız ortaya çıkarsa?
Y Kesin çıkmamalı!
X Ama onsuz da bir yere varamıyoruz. Ver bakayım.
Y Okuyamazsın ki, kendi sistemimle stenoya geçirdim. Böylesi daha emin. Okuyayım mı?
X Dikkatli ol!
Y Rollkopf laboratuvarda mı?
(Sağı gösterir)

X *(Solu gösterir)* Hayır, ama Reinhardt var. Burada oku.

Y *(Okur)* Karşıt değişken iki herhangi vektör söz sonusu, fi ve nü, bir de karşıt değişken t vektörü. Bunlar yardımıyla ikinci mertebeden bir karmaşık tansörün bileşenleri oluşuyor, buna göre tansörün formülü şöyle:

$$\tilde{o} = C^{ir}_{hi}$$

X *(Formülü o da yazmıştır. Birden susmasını işaret eder)* Bir dakika!

(Kalkar ve ayak parmaklarının ucunda yürüyerek sol duvara gider. Tehlikeli bir şey duymadığı anlaşılır, geri döner. Y, okumayı sürdürür ama arada benzer biçimde okuma kesilir. Sonra telefonu yoklarlar, aniden kapıyı açarlar, vb.)

Y Statik, çekimsiz ve karşılıklı gerilim etkisi yaratmayan maddeler için T=μ'dür ki bu tansöriel enerji yoğunluğunun 0'dan farklı tek bileşenidir. Buradan, oran faktörü 8Òx sabitinin katılmasıyla, denklemi

$$Ùf = 4Òx\mu$$

olan bir statik çekim alanı elde edilir. Uygun uzay koordinatları seçiminde c_dt_ sapması ihmal edilebilir...

(Bir yerden bir kapı kapanma sesi geldiği için notlarını saklamaya kalkarlar. Ama bir sorun olmadığı anlaşılır. Bu andan itibaren de konuya öyle bir dalarlar ki yaptıklarının tehlikesini unutmuşlardır)

Y *(Okumayı sürdürür)* ...öte yandan statik çekim alanı oluşturan kütle yanında soru işaretli kütleler çok küçük olduğu için, çekim alanı içinde yer alan cisimlerin hareketini bu statik çekim alanındaki bir dünya jeodezik çizgisi belirler. Değişim prensibi:

$$Ù¶ds = 0$$

için bu yeterlidir, burada söz konusu dünya çizgisi parçasının uçları sabit kalmaktadır.

X Ama Einstein[55] bu konuda...

(Y'nin dehşetini gören X, yaptığı gafı fark eder ve kendisi de dehşete kapılıp öylece donar. Y, onun yazdığı notları da alır kendi

kâğıtları arasına saklar)

Y *(Soldaki duvara doğru çok yüksek sesle)* Yani tam Yahudice bir sivri zekâlılık numarası! Fizikle ne ilgisi var bunun?

(Rahatlamış olarak notlarını yine önlerine çıkarıp sessizce ve pür dikkat çalışmaya devam ederler).

•

8

YAHUDİ KADIN

Erkekler geçiyor şimdi
Führer aldı eşlerini
Artık Ari'ce çiftleşecekler.
Kızsalar da yok faydası
Soysuzluktu yaptıkları
Soyluluk veriyor Führer.

Akşam. Bir kadın eşyalarını toplamakta. Yanına almak istediklerini seçiyor. Arada valize başka bir şeyi yerleştirebilmek için bir şeyi çıkarıp yine odadaki yerine koyar. Komodinin üstünde duran kocasının büyük bir fotoğrafını alıp almamakta uzun süre tereddüt eder. Sonra fotoğrafı bırakır. Bir ara yorulur ve başını ellerine dayayarak bir valizin üstünde oturur. Sonra kalkar, telefon eder.

KADIN Ben Judith Keith. Siz misiniz doktor? -İyi akşamlar. Briç masanıza yeni bir partner bulmanız gerekecek, bunu söylemek için aradım, yolculuğa çıkıyorum da. -Yoo, çok uzun değil ama birkaç hafta sürer yine de. -Amsterdam'a gidiyorum. -Evet ya, bahar çok güzel oluyormuş orada. -Ahbaplarım var, evet. -Yoo yoo, tek değil, inanmasanız da, ahbaplar. -Briçi nasıl mı oynayacaksınız? -Ama zaten iki haftadır onamıyorduk ki. -Tabii tabii, Fritz de soğuk almıştı. Havalar soğuyunca artık briç oynanamıyor, ben de söyledim ya! -Hayır hayır doktor, nasıl düşünürüm öyle? -Thekla'ya annesi misafir gelmişti tabii. -Biliyorum. -Öyle düşünür müyüm hiç? -Yoo, hiç de ani olmadı, yalnız işte hep erteliyordum, ama şimdi gitmem şart. -Evet, sinemaya da gitmelerimiz de hayal oldu artık, Thekla'ya selamlarımı söyleyin. -Pazar'ları onu telefonla bir ararsınız herhalde, değil mi? -Haydi hoşça kalın! -Elbette, seve seve! -

Adyö!

(Telefonu kapatır. Sonra başka bir numarayı arar)

Ben Judith Keith. Bayan Schöck'le görüşebilir miyim? -Lotte? -Sana kısaca bir allahaısmarladık demek için aradım, biraz buradan ayrılacağım da. -Yoo yoo, bir şey yok, sırf değişik yüzler görmek için işte. -Ha, bak ne diyeceğim. Salı akşamı Fritz'e profesör gelecek, eve, belki siz de gelirsiniz, ben hemen bu akşam gidiyorum da -Salı, evet. -Yoo yoo, ben sadece bu akşam gideceğimi bildirmek istedim, onunla hiç ilgisi yok, siz yine de gelebilirsiniz diyorum. -Tamam, peki, ben olmasam da, diyelim, ha? -Sizin öyle olmadığınızı bilmez miyim canım, hem olsanız da, kötü zamanlar bunlar, herkes öyle dikkat ediyor ki, neyse geliyorsunuz değil mi? -Max da gelebilirse mi? Gelir gelir, sen profesörün de olduğunu söyle ona, yeter. -Şimdi kapamam gerekiyor, haydi hoşça kal!

(Kapatır, başka bir numara çevirir)

Sen misin Gertrud? Ben Judith. Kusura bakma rahatsız ediyorum. -Sağ ol sağ ol, Fritz'le arada ilgilenebilir misin diye soracaktım, ben birkaç haftalığına yokum da, yolculuğa çıkıyorum. -E sen kız kardeşi olarak, diyorum... Niye istemiyorsun? -Hiç öyle anlaşılır mı canım, hele Fritz yani. -E tabii biliyor, aramız o kadar... iyi değildi, ama... -Peki, madem öyle istiyorsun, o seni arasın. -Söylerim, söylerim. -Her şey düzeninde, ama işte ev biraz fazla büyük ya. -Çalışma odasında ne yapılacağını Ida biliyor, bırak o yapsın. -Çok akıllıdır, Fritz de alışık ona. -Ha, bir şey daha, n'olur yanlış anlama ama yemek öncesi konuşmaktan pek hoşlanmaz, bunu bilirsen hani, ben hep kendimi tutardım. -Şimdi bu konuyu tartışmak istemiyorum, trenim birazdan kalkacak, ben daha eşyamı toplamış değilim biliyor musun? -Onun giyimine göz kulak ol, terziye gitmesi gerektiğini hatırlatıver, palto diktiriyordu, bir de yatak odasının ısınması gerek, hep pencere açık yatar çünkü, hava da çok soğuk. -Hayır hayır, soğuğa alışması gerekmiyor bence, neyse kapıyorum şimdi. -Çok teşekkürler Gertrud, daha yazışırız nasıl olsa. -Adyö.

(Telefonu kapatır. Sonra başka bir numara çevirir)

Anna? Ben Judith, baksana, gidiyorum ben. -Yo yo, şart oldu artık, çok zorlaşmaya başladı. -Çok zor! -Evet, ha Fritz istiyor değil, haberi bile yok, ben eşyamı toplayıverdim işte. -

Sanmam. -Pek bir şey söyleyeceğini sanmıyorum. E durumu basbayağı zorlaştı, sırf dıştan gelen bir şey. -Bu konuda bir karar vermiş değiliz. -Böyle şeyleri hiç konuşmadık ki, hiç! - Yoo, değişmedi o, tam tersine. -Biraz ilgilenin onunla diyecektim, ilk günlerde. -Evet, özellikle pazar günleri, hem ikna edin, taşınsın buradan. -Bu ev ona göre çok büyük. - Uğrayıp bir vedalaşmak isterdim seninle ama biliyorsun, kapıcı! - Neyse, hadi hoşça kal, hayır hayır, istasyona gelme sakın, kesinlikle! -Adyö, yazarım arada. -Elbette.

(Telefonu kapatır, başka numara çevirmez. Sigara içmiştir. Bu kez telefon numaralarına baktığı not defterini yakar. Bir iki dolanır. Sonra konuşmaya başlar. Kocasına söyleyeceklerinin provasını yapar. Kocası belli bir sandalyede oturuyor gibidir)

Evet, işte gidiyorum Fritz. Belki fazla bile kaldım, kusura bakma, ama..

(Durur, düşünür, başka türlü başlar)

Fritz, bana engel olmaya çalışma, yapamazsın... Senin yıkımına sebep olacağım açık, korkak değilsin biliyorum, polisten korkmazsın ama daha beteri var. Toplanma kampına götürecek değiller seni, ama hastaneye sokmazlar, yarın değilse öbür gün, bir şey demezsin ama hasta olursun. Seni eve kapanmış gazete karıştırarak oturuyor görmeye dayanamam, sırf kendim için gidiyorum yani, başka bir şey değil. Bir şey söyleme...

(Yine durur. Baştan başlar)

Değişmediğini söyleme, doğru değil! Geçen hafta, Yahudi bilim adamı sayısının hiç de o kadar fazla olmadığı savını objektif bulduğunu söyledin. Objektiflikle başlar hep. Ayrıca şu sıralar bana niye sürekli, şimdiye kadar[12] hiç böylesine Yahudi milliyetçisi olmamıştın, deyip duruyorsun? Elbette öyleyim. Bulaşıcıymış ya bu! Ah, Fritz, biz ne hale geldik?

(Yine durur. Baştan başlar yine)

Gitmek istediğimi, uzun süredir gitmek istediğimi sana söylemedim Fritz, çünkü sana baktım mı konuşamıyorum. Konuşmak boşunaymış gibi geliyor. Her şey kararlaşmış bile. Ne oldu bunlara? Gerçekten istedikleri ne? Ben onlara ne yaptım? Politikaya hiç mi hiç karışmadım ki. Thälmann'cı[56] mıydım? Şu aşçılı hizmetçili burjuva hatunlardan biriyim işte, ama bir anda yalnızca sarışınların mı buna hakkı var oluverdi yani? Son zamanlarda hep neyi anımsadım biliyor musun?

Yıllar önce demiştin ki, değerli insanlar vardır, daha az değerliler vardır ve şeker hastası olduklarında değerli insanlara İnsülin[57] verilir, ötekilere verilmez. Ve ben mankafa da bunu uygun görmüştüm! Şimdi o türden bir başka ayrım yaptılar işte ve şimdi bendeniz o daha az değerlilerden oluyorum. Hak ettim ama.

(Durur. Yine baştan başlar)

Evet, eşyamı topluyorum. Son günlerde bunu fark etmemiş gibi yapman gerekmez. Fritz, her şey olur ama bir tek şey olmaz: Bize kalan şu son saatimizde birbirimizin gözünün içine bakmamak. Bunu başaramamalılar, o herkesi de yalan söylemeye zorlayan yalancılar bunu elde edememeli. On yıl önce biri benim Yahudiliğimin belli olmadığını söylediğinde sen hemen: "Yoo, pekâlâ belli oluyor," derdin. Sevindiriciydi bu. Açıklıktı. Şimdi laf dolandırmak niye? Eşyamı topluyorum, çünkü aksi halde başhekimliğini elinden alacaklar. Çünkü hastanede sana selam vermemeye başladılar ve geceleri uyku tutmaz oldu seni. Bana, gitme, demeni istemiyorum. Acele ediyorum ki bir gün bana, git dediğini işitmek durumunda kalmayayım. Zaman meselesi bu. Karakter, zamana bağlıdır. Eldiven gibi, şu kadar veya bu kadar dayanır. Ama sonsuz değil. Kızmıyorum da ayrıca. Yoo, kızıyorum elbet. Niye her şeye razı olacak mışım? Burnumun biçiminde ya da saçımın renginde kötü olan ne? Bana tereyağı vermekten kurtulsunlar diye doğduğum şehri terk etmek zarunda kalıyorum. Ne biçim insansınız siz, sen de, evet sen de! Kuantum Teorisini[58], Trendelenburg'u[59] buluyorsunuz, sonra da dünyayı fethedesiniz ama istediğiniz bir kadınla evlenmeye bile hakkınız olmasın diye yarı vahşilere yönettiriyorsunuz kendinizi. Canavarsınız siz, ya da canavarların kıç yalayıcısı! Evet bunları söylemem akılsızlık, ama böyle bir dünyada aklın ne yararı var ki? Orada oturmuşsun, karın eşyasını topluyor, görüyorsun da hiç ses çıkarmıyorsun. Yerin kulağı vardır, değil mi? Ama zaten işitilecek bir şey dediğiniz yok ki! Birileri susuyor, ötekiler kulak kesilmiş! Yuh olsun! Benim de susmam gerek ha? Seni sevsem susardım. Seviyorum ama işte, gerçekten. O çamaşırlarımı uzat bana. İç gıcıklayıcı çamaşırlar onlar. Bana lazım olacak. Otuzaltı yaşındayım, çok yaşlı sayılmam, ama macera arayacak halim yok. Gideceğim ilk ülkede durum böyle

olmasın. Benim olacak ilk erkek benimle olabilsin. Para göndereceğim filan da deme, yapamayacağını çok iyi biliyorsun. Hem bütün bunlar sadece dört hafta sürecekmiş gibi de yapma. Burada olanlar yalnız dört hafta sürmeyecek. Sen de biliyorsun bunu, ben de. Öyleyse, bana uzattığın şu kürkü taa gelecek kışa giyeceğimi bildiğin halde: Altı üstü dört hafta canım, deme. Hem talihsizlik de değil söz konusu olan, utanç diyelim buna, utanç. Ah, Fritz!

(Susar. Bir kapı açılır. Hemen kendine çekidüzen verir. Kocası girer)

ADAM Ne yapıyorsun sen? Ortalığı mı topluyorsun?

KADIN Hayır?

ADAM Eşyalarını toplaman niye?

KADIN Gitmek istiyorum.

ADAM O ne demek?

KADIN Ara ara konuştuğumuz olmuştu ya, ben bir süre uzaklaşsam, diye. Burada durumlar pek hoş değil artık.

ADAM Saçma.

KADIN Kalayım mı, dersin?

ADAM Nereye gidiyorsun ki?

KADIN Amsterdam'a. Yani, gitmiş olmak işte.

ADAM Orada kimsen yok ama.

KADIN Yok.

ADAM Burada kalmayı niye istemiyorsun peki? Benden dolayı gitmene hiç gerek yok.

KADIN Öyle.

ADAM Değişmediğimi biliyorsun, biliyorsun bunu değil mi Jüdith?

KADIN Evet.

(Adam Kadın'a sarılır. Valizlerin arasında sessiz dururlar)

ADAM Peki, seni gitmeye iten başka herhangi bir şey?

KADIN Biliyorsun.

ADAM Belki çok da saçma değil. Biraz soluk almak istersin. Burası boğuyor insanı. Seni gelir alırım. İki gün için olsun sınırın öte yanına geçmek bile bana iyi gelecek.

KADIN Evet, iyi olur.

ADAM Bu böyle sürüp gidemez. Bir yerden mutlaka patlak verir. Bir iltihap gibi kurur gider. -Gerçekten bir talihsizlik bu.

KADIN Kuşkusuz. Schöck'le karşılaştın mı?

ADAM Evet, yani merdivende. Bizimle ilişkiyi kestiğine pişman olmuş besbelli. Fena halde mahcuptu. Bizim gibi aydın canavarları[60] uzun süre baskı altında tutamazlar elbette. O omurgasız molozlarıyla savaş da yürütemez bunlar. Kararlıca üstlerine gidildiğinde pek diretmiyorlar bile. Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?

KADIN Dokuz onbeş.

ADAM Parayı nereye göndereyim?

KADIN Amsterdam post-restand olabilir.

ADAM Özel bir izin çıkarttıracağım. Karımı on Mark'la da gönderemem ya, lanet olsun! Bütün bunlar rezillik. Tiksinti veriyor.

KADIN Beni almaya gelebilirsen, sana da iyi gelir.

ADAM Bir kez olsun içinde okunacak şeyler olan bir gazeteyi okumak.

KADIN Gertrud'a telefon ettim. Sana göz kulak olacak.

ADAM Hiç gereği yok canım. Şu birkaç hafta için.

KADIN *(Yeniden eşya toplamaya geçmiştir)* Şimdi şu kürkümü uzatır mısın n'olur?

ADAM *(Kürkü uzatır)* Altı üstü birkaç hafta canım.

•

9

MUHBİR[61]

Profesör beyler bunlar
Göğüs şişiriyorlar
Bir veledin emriyle.
Her öğrenci bir muhbir. Bilgi
Öğrenmeleri gerekmez ki
Kimin bildiği kime?

Ve sevgili çocuklar da
Cellatlarla, kasaplarla
Geliyorlar eve.
İhbar ettikleri kendi
Babaları, anneleri.
Giden baba, kelepçeyle.

(Yağmurlu bir Pazar ikindisi. Baba, anne ve oğlan, yemek sonrası. Hizmetçi Kız girer)

HİZMETÇİ KIZ Klimbtsch'ler soruyor, evde misiniz diye?
ADAM *(Kestirip atar)* Değiliz.
(Hizmetçi Kız çıkar)
KADIN Kendin çıksaydın keşke telefona. Evden çıkmış olamayacağımızı biliyorlar.
ADAM Niye çıkmış olmayalım?
KADIN Yağmur var da ondan.
ADAM Bu da sebep mi yani?
KADIN Hem nereye gitmiş olabiliriz? Şimdi hemen bunu soracaklar.
ADAM Gidecek bir yığın yer var elbet.
KADIN O zaman gidelim.
ADAM Nereye gideceğiz ki?

KADIN Şu yağmur yağmasa hiç değilse.
ADAM Yağmasa bile, nereye gidilir yani?
KADIN Eskiden birileriyle buluşurduk filan.
(Sessizlik)
KADIN Telefona çıkmaman hiç iyi olmadı. Onları evimizde istemediğimizi anlayacaklar şimdi.
ADAM Anlasınlar!
KADIN Tam da herkesin onlarla ilişkiyi kestiği bir sırada bizim de kendimizi çekmemiz hoş değil.
ADAM Kendimizi çekmiyoruz biz.
KADIN Gelmelerini niye istemedin peki?
ADAM O Klimbitsch sıkıntıdan gebertiyor beni.
KADIN Eskiden sıkılmıyordun ama.
ADAM 'Eskiden'miş! Habire eskiden deyip tepemi attırma benim!
KADIN Hele hakkında müfettiş soruşturması açılınca eskiden olsa ilişkiyi kesmezdin işte.
ADAM Korkak olduğumu mu söylemek istiyorsun yani?
(Sessizlik)
KADIN Lemkeleri arayalım mı, bize gelsinler?
ADAM Gelsinler de bizim pasif korunmaya yeterince önem vermediğimizi kanıtlayıp dursunlar ha?
KADIN *(Oğlan'a)* Klaus-Heinrich, kapat şu radyoyu!
(Oğlan gazetelere geçer)
ADAM Bugün şu yağmurun yağması şarttı sanki, bir felaket düpedüz. Ama bu nasıl yaşanmaz bir ülke ki yağmurun yağması felaket oluyor!
KADIN Ortalıkta böyle konuşup durmanın manası var mı şimdi?
ADAM Kendi evimin içinde keyfim nasıl isterse öyle konuşurum. Evimde bile söyleyeceğim sözü kontrol...
(Susar, Hizmetçi Kız kahve takımlarıyla girmiştir. O çıkana kadar kimse konuşmaz)
ADAM Tam da babası site bekçisi[62] olan bir hizmetçiyi tutmak zorunda mıyız be!
KADIN Bunu yeterince konuşmuştuk herhalde, değil mi, hatta sonunda sen kendin söylemiştin, bunun avantajları da var, diye.
ADAM Neler söylemişim neler! Hele bunu bir de annene söyle ki iyice batağa saplanalım.
KADIN Annemle ne konuşacağımı...

(Hizmetçi Kız'ın kahveyle girmesi konuşmayı yine keser)

KADIN Siz öyle bırakın Erna, ötesini ben yaparım.

HİZMETÇİ KIZ Sağ olun efendim.

(Çıkar)

OĞLAN *(Gazeteden başını uzatarak)* Bütün din adamları yapar mı bunu, baba?

ADAM Neyi?

OĞLAN Burada yazanı.

ADAM Ne okuyorsun sen bakayım?

(Gazeteyi Oğlan'ın elinden çekip alır)

OĞLAN Ama bizim ekip şefi dedi ki, bu gazetenin yazdıklarını hepimizin bilmemizde sakınca yokmuş.

ADAM Senin ekip şefinin söylediği beni bağlamaz. Senin neyi okuyup neyi okuyamayacağına ben karar veririm.

KADIN Al şu on Fenik'i, git canının çektiği bir şey al Klaus-Heinrich.

OĞLAN Yağmur yağıyor ama.

(Kararsızca pencereye yaslanır durur)

ADAM Bu rahiplerle ilgili dava haberleri[63] kesilmezse bu gazeteyi almayacağım bir daha.

KADIN Hangisini alacaksın peki? Hepsinde var o.

ADAM Bütün gazeteler bu pisliği yaparsa ben de hiç gazete okumayıveririm, biter gider. Dünyada ne olup bittiğini daha az öğrenmiş de olmam asla.

KADIN Temizlik yapmaları o kadar da kötü değil.

ADAM Temizlik'miş! Hepsi politika bunların.

KADIN Neyse canım, bizi ilgilendirmez ki, biz Protestanız nasıl olsa.

ADAM Bir halk, illa bu rezillikleri düşünmedikçe din meselesini düşünemez olmuşsa, buna aldırmazlık edemez.

KADIN Böyle şeyler oluyorsa ne yapsınlar yani?

ADAM Ne mi yapsınlar? Önce kendilerine bir dönüp baksınlar hele. Kendi kahverengi binalarında[64] da her şey temiz değilmiş, duyduğuma göre.

KADIN Ama bu olsa olsa halkımızın sağduyuya kavuşmasının bir kanıtıdır Karl!

ADAM 'Sağduyu'ymuş! Aman ne sağduyu. Eğer sağlık böyle olacaksa ben hastalığı tercih ederim.

KADIN Bugün çok sinirlisin. Okulda bir şey mi oldu?

ADAM Okulda ne olur ki? Hem sinirlisin deyip durma n'olur, asıl bu sinir ediyor beni.

KADIN Hep böyle kavga etmesek Karl, eskiden...

ADAM İşte tam bunu bekliyordum şu anda. Eskiden! Ne eskiden, ne de şimdi, oğlumun kafasının zehirlenmesini istemedim, istemiyorum.

KADIN Nerede o sahi?

ADAM Bilmem!

KADIN Gittiğini gördün mü?

ADAM Yoo.

KADIN Nereye gitmiş olabilir ki, anlamadım. *(Seslenir)* Klaus-Heinrich!

(Odadan dışarı koşar. Seslendiği işitilir. Döner)

KADIN Gerçekten de gitmiş!

ADAM Niye gitmesin?

KADIN Ama yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor!

ADAM Oğlan bir dışarı çıktı diye neden bu kadar gerildin ki?

KADIN Neler konuşmuştuk biz acaba?

ADAM Ne ilgisi var?

KADIN Son zamanlarda kendine hâkim olamıyorsun.

ADAM Son zamanlarda kendime hâkim olamıyor filan değilim, ama öyle bile olsam, oğlanın gitmesiyle bunun ilgisi ne?

KADIN Biliyorsun, çocuklar dinliyorlar.

ADAM Eee?

KADIN Eee'si şu: Ya ortalıkta anlatırsa? Hitler Gençlik Örgütü'nde[65] hep neyi öğütlediklerini biliyorsun. Her şeyi ihbar edeceksiniz, diye doğrudan talimat veriyorlar. Böyle sessiz sadasız kaybolması biraz garip.

ADAM Saçma.

KADIN Tam ne zaman gittiğini görmedin mi?

ADAM Uzun süre pencerede oyalandı.

KADIN Neleri duydu, bir bilsem.

ADAM Ama ihbar ederse başımıza neler geleceğini bilir canım.

KADIN Peki ya Schmulkelerin anlattığı oğlan? Babası hâlâ kamptaymış. Odada ne kadar kaldığını bileydik.

ADAM Anlamsız bütün bunlar!

(Öteki odaya geçip Oğlan'a seslenir)

KADIN Tek bir kelime söylemeden sıvışıp gitmesini anlayamıyorum. Öyle yapmaz o.

ADAM Belki bir okul arkadaşına gitmiştir?

KADIN O zaman olsa olsa Mummermann'lardadır. Bir arayayım. *(Telefon eder)*

ADAM Bence bütün bunlar boşuna telaş.

KADIN *(Telefonda)* Ben öğretim görevlisi Furcke'nin eşiyim. İyi günler Bayan Mummermann. Klaus-Heinrich size geldi mi? Gelmedi mi? -Nerede ki bu oğlan? -Hitler Gençlik Lokali pazar öğleden sonraları açık mıdır, biliyor musunuz Bayan Mummermann? -Açık mı? -E o zaman oraya bir sorayım. *(Telefonu kapatır. İkisi de susup otururlar)*

ADAM Neyi duymuş olabilir ki?

KADIN Gazete üstüne konuştun ya. Hele kahverengi binayla ilgili olanları hiç söylemeyecektin. Milli duygularda çok hassas o.

ADAM Kahverengi bina üstüne ne söylemiştim acaba?

KADIN Hatırlasana. Orada da her şey temiz değil, filan.

ADAM Bu bir itham olarak yorumlanamaz ki. Her şey temiz değil, yahut daha da yumuşatarak söylediğim gibi her şey pek temiz değil, ikisi farklı şeyler, hem de oldukça farklı, benimkisi daha ziyade halk üslubunda şakacı bir ifade, bir bakıma günlük konuşma diliyle, yani orada bazı şeyler her zaman ve her koşulda Führer'in istediği gibi yürümüyor olabilirmiş, demekten daha fazlası değil. Bu belki'li tonu da üstelik, gayet iyi hatırlıyorum, özellikle altını çizerek ve orada her şeyin pek -evet bu pek'i de yumuşatıcı anlamda kullanarak- temiz olmayabilir"miş", biçiminde dile getirdim, yani "dir" de değil, "miş"! Orada hiçbir şey temiz değildir diyemem, bunun hiçbir kanıtı yok. İnsanların olduğu yerde eksikler de vardır. Daha fazlasını ima bile etmedim, söylediğimi de en yumuşatılmış biçimde söyledim. Dahası, Führer'in kendisi de bu yönde eleştirisini belli bir vesileyle çok daha keskin olarak açıklamıştır.

KADIN Seni anlamıyorum. Bunları bana söylemen gerekmez ki.

ADAM Dilerim, gerekmez! Burada dört duvar arasında heyecana kapılarak söylenmiş sözler hakkında sen kendin de nerelerde nasıl boşboğazlık edersin, bilemem. Nasıl oğlumun kendi babası aleyhine bir şey yapacağı aklımın köşesinden geçmezse, seni de kendi kocana karşı herhangi ucuz laflar yayabilirsin diye suçlamayı asla düşünemem, kabul. Ama bir kötülüğü yapmakla bunun bilincinde olmak arasında dağlar kadar fark var.

KADIN Kes ama artık, tamam mı! Sen asıl k e n d i diline dikkat et. "Hitler Almanya'sında yaşanmaz," lafını sen, kahverengi binayla ilgili olandan önce mi etmiştin, sonra mı, onu hatırlamaya çalışıyorum ben deminden beri.

ADAM Ben bunların hiçbirini söylemedim.

KADIN Şimdi de ben polismişim gibi konuşmaya başladın! Oğlan neyi duymuş olabilir diye yırtınıyorum ben be!

ADAM Hitler Almanya'sı benim sözcük dağarımda yoktur bir kere.

KADIN Yok site bekçisi, yok gazeteler sırf yalan yazıyor, daha geçende pasif korunmayla ilgili sözlerin, oğlanın hiç olumlu bir şey duyduğu yok ki! Yeni yetişen bir insan için hiç iyi değil bunlar, yalnızca tahrip edici. Oysa Führer sürekli vurguluyor, Alman gençliği Almanya'nın geleceğidir, diye. Yoksa çocuk düpedüz gidip birini ihbar edecek tiynette değil gerçekten. Fena oluyorum.

ADAM Kinciliği var ama.

KADIN Niye kin tutsun ki?

ADAM Olur mu olur, her zaman bir şeyler vardır. Belki de yeşil kurbağasını elinden aldığım için.

KADIN Ama onun üstünden bir hafta geçti.

ADAM Olsun, kafasına takmıştır o.

KADIN Ne diye aldın ki sen de elinden?

ADAM Böcek bulup getirmiyordu hayvancağıza. Acından öldürecekti.

KADIN Hiç vakti yoktu gerçekten.

ADAM Kurbağanın suçu ne?

KADIN Gerçi sonradan hiç lafını etmedi zaten. Hem ben az önce on Fenik verdim ona. Ne isterse yapıyoruz.

ADAM Bu ona rüşvet vermek.

KADIN Nasıl yani?

ADAM Çenesini tutması için ona rüşvet vermişsiniz, diyeceklerdir hemen.

KADIN Sana ne yapabilirler dersin?

ADAM Her şey mümkün! Bir sınır yok ki! Hale bak! Gel de burada öğretmen ol! Gençliğin eğiticisi! Onlardan korka korka!

KADIN Senin aleyhinde bir şey yok, değil mi?

ADAM Herkesin aleyhinde bir şey var. Herkes şüpheli şahıs. Bir kimsenin şüpheli olabileceği yönünde bir ş ü p h e 'nin

bulunması bile yetiyor.

KADIN Ama çocuğun tanıklığına güven olmaz ki. Çocuk ne söylediğini bile bilmez.

ADAM Sen öyle de. Ne zamandan beri tanık arıyorlar ki?

KADIN Söylediklerinle ne kastetmiş olabilirsin, biraz hazırlık yapalım mı? Hani o yanlış anlamıştır, demek için.

ADAM Ne söylemiştim acaba? Hiç de hatırlayamıyorum. Bütün suç şu lanet yağmurda. İnsanı karamsar yapıyor. Aslında Alman halkının şu sırada yaşadığı manevi yükselişe karşı laf edecek en son kişi benim. Daha 1932'de her şeyi önceden söylemiştim.

KADIN Şimdi bunu konuşmanın zamanı değil Karl. Her şeyi bir bir doğrultmamız gerek, hemen şimdi. Bir dakika kaybetmeden.

ADAM Klaus-Heinrich yapabilir mi böyle bir şey, düşünemiyorum!

KADIN Şimdi, önce kahverengi bina, sonra da pislikler meselesi.

ADAM Pisliklerle ilgili tek kelime söylemedim.

KADIN Bu gazete pisliklerle dolu, almayacağım artık dedin.

ADAM Gazete için, evet, ama kahverengi bina için değil!

KADIN Din adamlarının içine böyle pisliklerin girmesini kınıyorum, demiş olamaz mısın? Ve şimdi mahkeme önünde hesap veren bu kişilerin pekâlâ bir zamanlar kahverengi binaya ilişkin korkunç masallar uydurup orada her şeyin temiz olmadığı dedikodusunu da yayanlar olabileceğini? Bunlar daha o zaman dönüp kendilerine baksalarmış ya, dedin mesela. Bir de çocuğa, radyoyu bırak gazeteleri oku, dedin, çünkü Üçüncü Reich'da gençliğin, çevresinde olup biteni berrak bir bakışla görmesi gerektiği düşüncesindesin.

ADAM Hiç yararı yok.

KADIN Karl, boyun eğme sakın! Güçlü olman gerek, Führer'in hep dediği gibi..

ADAM Mahkemede sanık sandalyesinde nasıl otururum ben, kendi etim, kendi canım, oğlum benim aleyhime tanıklık ederken?

KADIN Böyle alma canım!

ADAM Klimbtsch'lerle görüşmeyi sürdürmemiz büyük dikkatsizlikti.

KADIN Ama ona daha hiçbir şey olmadı ki.

ADAM Soruşturma ihtimali var.

KADIN Her soruşturma ihtimali çıkan, umutsuzluğa düşerse!

ADAM Site bekçisinin bize karşı bir şeyi var mıdır dersin?

KADIN Ona soracak olurlarsa, diye mi? Doğum gününde bir karton sigara verdik. Yeni yıl bahşişimiz de yüklüydü.

ADAM Yandaki Gauff'lar o n b e ş Mark vermiş!

KADIN Ama onlar 32'ye kadar Vorwärts[66] okumayı sürdürmüşlerdi, hatta Mayıs 33'de bile siyah beyaz kırmızı bayrak[67] asmışlardı!

(Telefon çalar)

ADAM Telefon!

KADIN Bakayım mı?

ADAM Bilmem.

KADIN Arayan kim olabilir ki?

ADAM Bekle, bir kez daha çalarsa o zaman aç.

(Beklerler. Bir daha çalmaz)

ADAM Bu hayat değil artık!

KADIN Karl!

ADAM Bir Yahuda doğurmuşsun bana! Masada oturmuş, önüne bizim koyduğumuz çorbayı kaşıklarken, kendisini yetiştirenlerin ne söylediğini kolluyor, muhbir!

KADIN Böyle diyemezsin!

(Sessizlik)

KADIN Birtakım hazırlıklar yapsak mı dersin?

ADAM Birlikte mi gelirler yani?

KADIN Olur mu olur.

ADAM Demirhaç Nişanı'mı[68] takayım, ha?

KADIN Mutlaka, Karl!

(Adam gider, nişanı getirir ve titreyen ellerle takar)

KADIN Ama okulda senin aleyhine bir şey yok, değil mi?

ADAM Nereden bileyim? Neyin öğretilmesini istiyorlarsa onu öğretmeye hazırım, ama neyi istiyorlar? Bir bilsem? Bismark için ne denmesini istiyorlar, bilmiyorum! Yeni okul kitaplarını bu kadar yavaş çıkarırlarsa! Hizmetçi kıza bir on Mark daha veremez misin? Onun da kulağı hep bizde.

KADIN *(Başını sallar)* Hitler'in resmi. Onu senin çalışma masanın başına mı assak? Daha iyi durur.

ADAM Tamam, öyle yap.

(Kadın, resmi asacakken)

ADAM Ama ya oğlan, yerini mahsus değiştirmişler derse, bu

suçluluk duygusunun kanıtı olur.

(Kadın, resmi yine eski yerine asar)

ADAM Kapı mı açıldı ne?

KADIN Ben bir şey duymadım.

ADAM Evet, açıldı!

KADIN Karl!

(Adam'a sarılır)

ADAM Kendine hâkim ol. Birkaç çamaşır hazırla bana.

(Bina kapısı açılır. Adam'la kadın, donmuş bir durumda odanın köşesinde yan yana duruyorlar. Oda kapısı açılır ve Oğlan, elinde bir küçük poşetle girer.

-Sessizlik)

OĞLAN Ne oluyor size?

KADIN Neredeydin?

(Oğlan, içinde çikolata olan poşeti gösterir)

KADIN Çikolata mı aldın sadece?

OĞLAN Başka ne olacak? Elbette.

(Çikolata yiyerek odayı yürüyüp geçer, gider. Anne, Baba, onu yoklayarak ardından bakarlar)

ADAM Doğru mu söylüyor dersin?

(Kadın omuz silker)

10

SİYAH PABUÇLAR

Dullar ve yetimler sırada
Vaat edildi onlara da
Güzel bir gelecek.
Ama özveri isteniyor önce
Çünkü et pahalandı gene
Gelmiyor o gelecek.

Bir işçi evinin mutfağı. Anne patates soymakta. On üç yaşındaki kızı okul ödevini yapıyor.

KIZ İki Fenik verecek misin anne?
ANNE Hitler Gençliği için mi?
KIZ Evet.
ANNE Para kalmadı ki.
KIZ Ama haftada iki Fenik vermezsem yazın köye götürmezler beni. Oysa öğretmenin dediğine göre Hitler, kentiyle köylünün birbirini tanımasını istiyormuş. O zaman iki Fenik şart.
ANNE Nasıl vereceğimi bir düşüneyim.
KIZ Sağ ol anne. Ben de senin patates soymana yardım ederim. Köy güzeldir değil mi? İyi beslenir insan orada. Jimnastik dersinde öğretmen dedi ki, sırf patates yiyorsun, karnından belli, dedi.
ANNE Karnın yok senin.
KIZ Şimdi yok. Ama geçen yıl vardı biraz.
ANNE Belki hiç değilse sakatat alabilirim.
KIZ Ben okulda francala yiyorum. Sana o da yok. Berta dedi ki, köye gittiklerinde ekmek üstüne tavuk yağı da sürüyorlarmış. Bazan et bile oluyormuş. Ne güzel, değil mi?
ANNE Güzel tabii.
KIZ Hava da temizdir.
ANNE Çok da çalıştırmışlardır, ha?
KIZ Elbette. Ama yiyecek de çok. Yalnız köylü edepsizlik ediyor-

muş, Berta dedi.

ANNE Nasıl yani?

KIZ Hiç işte. Rahat bırakmıyormuş.

ANNE Sahi mi?

KIZ Ama Berta benden büyüktü zaten. Bir yaş fazla.

ANNE Haydi ödevini yap sen.

(Bir sessizlikten sonra)

KIZ Yalnız o yardım diye verdikleri eski siyah pabuçları giymem şart değil herhalde, değil mi?

ANNE Şu anda ihtiyacın yok ki zaten. Şimdilik ayağında bir çift var.

KIZ Onların tabanı delindi de.

ANNE Bu yağmurlu havada.

KIZ Kâğıt koyuyorum idare ediyor.

ANNE Hayır olmaz. Delindiyse pençe ister.

KIZ Çok pahalı.

ANNE Yardım diye verdiklerini[69] niye istemiyorsun?

KIZ İçim istemiyor işte.

ANNE Biraz uzun burunlu da ondan mı?

KIZ Bak, sen de fark etmişsin!

ANNE Eski püskü bir şey zaten.

KIZ Giymem şart mı?

ANNE İçin istemiyorsa hiç de giyme.

KIZ Şımarıklık sayılmaz bu, değil mi?

ANNE Asla. Olgunlaşıyorsun.

(Bir sessizlikten sonra)

KIZ İki Fenik verecek misin peki anne? Köye gitmeyi istiyorum doğrusu.

ANNE *(Ağır ağır)* Ona verecek param yok.

11

ÇALIŞMA KAMPI[70]

Sınıfları uzlaştırmak adına
Çalıştırıyorlar yoksulları zorla
Bedeli bir postal, bir lokma.
Zengin bebelerini aynı kılıkta
Görüyor yoksullar bir yıllığına.
Ücret görmek isterlerdi oysa.

Bataklık. Bir çalışma mangası iş başında. Genç bir işçi ile bir öğrenci birlikte kürekle çalışıyorlar.

ÖĞRENCİ O üçüncü mangadaki kısa boylu güçlü adamı niye deliğe tıktılar?

GENÇ İŞÇİ *(Gülümseyerek)* Postabaşı, böylece çalışmanın ne olduğunu öğreniyoruz, dedi, o da ağzının içinde, ücret almayı da öğresek ya, diye mırıldandı. Aldı götürdüler.

ÖĞRENCİ Niye söylüyor ki böyle şeyleri?

GENÇ İŞÇİ Çalışmanın ne olduğunu biliyordu zahir. Daha altı yaşında annesine yardım için gazete dağıtırmış[2].

ÖĞRENCİ Şşşşt, buraya geliyor.

GENÇ İŞÇİ Onun gözünün önünde el kadarcık yer kazmam olmaz.

ÖĞRENCİ Ben daha fazlasını kazamıyorum ama.

GENÇ İŞÇİ Beni enselerse başım belaya girer.

ÖGRENCİ Ben de sigara vermem.

GENÇ İŞÇİ Ama onun görevi beni enselemek!

ÖĞRENCİ İzne çıkmayı da istiyorsun. Bu kadarcık tehlikeyi göze almazsan sana para verir miyim ben?

GENÇ İŞÇİ Vereceğin paranın karşılığını çoktan yaptım.

ÖĞRENCİ Vermem bak.

POSTABAŞI *(Gelir, bakar)* Eee doktor bey, şimdi çalışmanın ne demek olduğunu görüyorsun, değil mi?

ÖĞRENCİ Evet komutanım.

(Genç İşçi yalnızca el kadar bir yeri kazıp atmıştır. Öğrenci tüm gücüyle toprağı kürekliyor görünür)

POSTABAŞI Bunu Führer'e borçlusun.

ÖĞRENCİ Evet komutanım.

POSTABAŞI Gurur yok, kibir yok, omuz omuza dayanışma var, denmiştir. Kurduğu çalışma kamplarında Führer hiçbir ayrım istemiyor. Babanın kim olduğuna bile bakılmaz. Haydi devam. *(Gider)*

ÖĞRENCİ Fazla yer kazdın.

GENÇ İŞÇİ Hayır, el kadardı işte.

ÖĞRENCİ Bugün sigara yok sana. Böylece belki senin gibi sigara isteyen daha pek çok kişinin bulunduğunu düşünürsün.

GENÇ İŞÇİ *(Ağır ağır)* Doğru, benim gibisi çok. Bunu unutuveriyoruz bazan.

12

İŞÇİNİN SAATİ

Goebbels'in uyduları[71] geliyor işte
Halkın nasırlı ellerine
Uzatıyorlar mikrofonu.
Ama pençeleri tam da
Dudakla gırtlak arasında.
Halka güvenmek olur mu?

Bir fabrikada ustabaşının bürosu. Bir radyo sunucusu, elinde mikrofon, bir orta yaşlı, bir yaşlı, bir de bayan işçiyle röportaj yapıyor. Geride bir Büro Şefi ile SA üniformalı bir kabadayı duruyor.

SUNUCU Kayışların çarkları çevirdiği makinelerin ortasında, sevgili vatanımızın ihtiyaçlarını karşılamada kendi üstlerine düşeni yapmak için bıkmadan usanmadan çalışan halk çocuklarıyla birlikteyiz. Bugün öğlen bulunduğumuz tesis, Fuchs Anonim Şirketinin tekstil fabrikası. Ve iş ne kadar zor, adaleler ne kadar gergin olsa da, çevremizdeki yüzler hep neşeli ve memnun. Ama biz sözü halk çocuklarının kendilerine bırakalım. *(Yaşlı İşçi'ye)* Siz 21 yıldır bu işletmede çalışıyorsunuz değil mi Bay..

YAŞLI İŞÇİ Sedelmaier.

SUNUCU Bay Sedelmaier. Evet Bay Sedelmaier, burada çepeçevre böyle hiç bıkkınlık belirtisi göstermeyen neşeli yüzler görmemizin kaynağı nedir acaba?

YAŞLI İŞÇİ *(Biraz düşündükten sonra)* Durmadan espri yaparlar.

SUNUCU Ha evet. Böylece de zinde şakacıklar arasında iş el üstünde kayar gibi gider, değil mi? Nasyonal Sosyalizm, hayatın düşmanı olan karamsarlığı tanımıyor demek istiyorsunuz. Önceden böyle değildi yani, ha?

YAŞLI İŞÇİ Evet yani.

SUNUCU Eski sistemde[72] işçinin gülecek hali yoktu diyorsunuz. Ne için çalışıyoruz denirdi o zamanlar!

YAŞLI İŞÇİ Tabii, şimdi de böyle diyenler var.

SUNUCU Efendim? Haaa, şu bozguncuları kastediyorsunuz, hani Üçüncü Reich'ta kuvvetli bir el duruma hâkim olunca her şeyin ileri gittiğini ve ne yapsalar nafile olduğunu gördükleri için sayıları sürekli azalsa da yine orada burada rastlanan şu boşboğazları, değil mi? *(İşçi Kız'a)* Siz de bunu söylemek istiyorsunuz elbet Bayan..

İŞÇİ KIZ Schmidt.

SUNUCU Bayan Schmidt. Siz hangi dev makinenin çelik kolları arasında çalışmaktasınız sahi?

İŞÇİ KIZ *(Ezberlemiş)* Bir de iş yerimizi süsleme işi vardır ki bu bize çok esenlik verir. Führer'imizin resmi gönüllü bağışlarla sağlandı ve bundan gurur duyuyoruz. Ayrıca iş yerinin kurşuni soğuğuna büyülü bir renk katan Sardunya fidelerimiz de gurur kaynağımız, Bayan Kinze'nin buluşu.

SUNUCU Ah, demek çalışma mekânlarınızı çiçeklerle süslüyorsunuz, kırların o sevimli çocuklarıyla! Ve Almanya'nın kaderinin değişmesinden bu yana, işletmenizde zaten her şey bir başka olmuştur her halde?

BÜRO ŞEFİ *(Kopya verir)* Lavabolar.

İŞÇİ KIZ Lavabolar. Lavabolar sayın müdürümüz Bäuschle'nin bizzat şahsi fikridir ve kendisine yürekten teşekkürü borç biliriz. İsteyen o güzel lavabolarda yıkanabilir, herkes yığılıp da çok kalabalık olmadıkça.

SUNUCU Ah, herkes önce ben, diyor belli ki ve eğlenceli bir curcuna oluşuyor.

İŞÇİ KIZ 552 kişiye hepsi hepsi altı musluk. Her seferinde bir kör dövüşü oluyor. Bazıları çok edepsiz.

SUNUCU Ama işte her şey en güzel bir uyum içinde sürüp gidiyor. Evet, şimdi de Bay, ah, adı dilimin ucunda, evet o bir şeyler söylemek istiyor bize, Bay.. neydi sahi..

İŞÇİ Mahn.

SUNUCU Mahn, evet. Bay Mahn. Söyleyin bakalım, fabrikadaki bütün bu yenilikler iş arkadaşlarınızın zihninde yankısını buluyor mu?

İŞÇİ Nasıl yani?

SUNUCU Canım yani bütün çarkların yeniden dönmesi ve herkesin bir işinin olması mutlu ediyor mu sizi?

İŞÇİ Evet, yani.

SUNUCU Ve tabii herkesin evine haftalığı cebinde gidebilmesi, bunu da unutmayalım, değil mi?

İŞÇİ Hayır.

SUNUCU Her zaman böyle olmuyordu. Eski sistemde kimi halk çocuklarımız işsizlik yardımına muhtaç olmanın acısını çekiyorlardı. Bir sadakaya mahkûm olmanın..

İŞÇİ 18 Mark 50. Kesintisiz.

SUNUCU *(Salıte bir gülüşle)* Hahaha! Muhteşem espri! Bunun kesintisi olmazmış ki zaten!

İŞÇİ Hayır, şimdi var.

(Büro Şefi öfkeyle öne fırlar, aynı anda SA üniformalı kabadayı da fırlamıştır)

SUNUCU Evet ya, şimdi Üçüncü Reich'ta herkesin işi ve ekmeği var, çok haklısınız Bay... adınız neyse işte. Hiçbir çark durmuyor[73] artık, Adolf Hitler'in Almanya'sında hiçbir kol paslanmıyor artık. *(İşçi'yi hoyratça itip mikrofondan uzaklaştırır)* Kol işçileri ile kafa işçileri[74] neşeli bir beraberlik içinde çalışarak sevgili vatanımızın yeniden yükselmesine yürüyorlar.

Heil Hitler!

•

13

SANDIK

Geliyorlar çinko tabutlarla[75]
İnsanı ne hale koymuşlarsa
Çinkonun içinde gizli.
Daha iyi bir yaşam uğruna
O büyük sınıf kavgasında
Teslim olmamış, direnmişti.

İşçi evi. İki çocuğuyla bir kadın. Genç bir işçiyle karısı ziyarete gelmişler. Kadın ağlıyor. Merdivenden ayak sesleri duyulur. Kapı açıktır.

KADIN Yalnızca aç bırakmayacak kadar bir ücret veriyorlar, demişti. Yalan değil ki. Büyüğün ciğerlerinde ince hastalık var, süt bile alamıyoruz. Ona bir şey yapmış olamazlar.
(SA'lar büyük bir sandığı getirip yere koyarlar)

SA Tantana yapmanın âlemi yok. Herkes zatürree olabilir, ne yani! İşte evrakları. Hepsi kitabına uygun. Bir aptallık yapmaya kalkmayın sakın, tamam mı!
(SA'lar gider)

ÇOCUKLARIN BİRİ Anne, bunun içindeki babam mı?

İŞÇİ *(Sandığa gitmiştir)* Çinkodan yapılmış[76].

ÇOCUK Açamaz mıyız?

İŞÇİ *(Hızla)* Açarız tabii! Alet kutun nerede?
(Aletleri arar. Genç karısı onu engellemeye çalışır)

GENÇ KADIN Açma Hans! Seni de götürürler. Olacağı bu.

İŞÇİ Ona ne yaptıklarını görmek istiyorum. Görülmesinden korkuyorlar besbelli. Yoksa çinko içinde getirmezlerdi. Bırak açayım!

GENÇ KADIN Bırakmam. Ne dediklerini duymadın mı?

İŞÇİ Hiç değilse bakabilir insan ama, değil mi?

D.E.U
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

KADIN *(Çocuklarını yanına alıp çinko sandığa doğru gider)* Bir de erkek kardeşim var benim, Hans. Onu da götürebilirler. Ve seni, seni götürebilirler. Sandık kapalı kalsın. Görmemiz şart değil. Ama, asla unutmayacağız.

•

14

ENTERNASYONAL[77]

İşte kasaplar, cellatlar
İşkence kâşifleri bunlar
"Savaşın iç yüzü"nde.
İşkenceden kolları ağrır bazan
Ve şu söz çıkar birinin ağzından:
Ne yapsak nafile!

Bir toplama kampının avlusu. Tutuklular ve SS'ler. Bir tutuklu kırbaçlanıyor.

SS Kolum ağrıdı be. Bir daha Enternasyonal'i söyleyecek misin, hıyar!
(Kırbaçlanan burnundan solur)

SS Bir kere de siz burada şu hıyarın Enternasyonal söylemesinin hıncını alsanız fena mı olur yani? *(Bir tutukluya)* Bana bak, sen yoldaş, al şu kırbacı vur, ama iyi vur ha, yoksa kendin yersin.
(Tutuklu duraksar)

SS Karşı koymak, ha?
(İkinci tutukluya vurur. İkinci tutuklu kırbacı alır, ilk tutukluyu kırbaçlamaya başlar)

SS Kuvvetle vurma emrine itaatsizlikten on kırbaç da sana.
(Tutuklu daha kuvvetle kırbaçlar)

SS Sana on kırbaç daha, etti yirmi.
(İkinci tutuklu daha da kuvvetle kırbaçlar. İlk tutuklu hırsla Enternasyonal'i söylemeye başlar. İkinci tutuklu kırbaçlamayı bırakır ve Enternasyonal'e katılır.
-SS'ler tutuklulara saldırır)

15

SERBEST BIRAKILAN[78]

Bunlarsa işkence görenler
Kırbaçla sorguya direnenler.
Konuşmadılar gece boyunca.
Ama arkadaşları, eşleri bile
Kaygıyla bakmalı yüzlerine:
Ya sabaha karşı konuştuysa?

İşçi mutfağı. Pazar öğlen öncesi. Adam ve karısı. Uzaktan askeri marşlar duyulur.

ADAM Gelmesi yakındır.
KADIN Onun aleyhinde bir şey bilmiyorsunuz ki.
ADAM Toplama kampından serbest bırakıldığını biliyoruz, o kadar.
KADIN Öyleyse niye kuşkulanıyorsunuz ondan?
ADAM Çok şeyler oldu. İçerde içine işliyorlar insanın.
KADIN Peki şu durumda kendini nasıl kanıtlasın?
ADAM Hangi tarafta olduğunu anlarız nasıl olsa.
KADIN Çok uzun sürebilir bu.
ADAM Evet.
KADIN Ya en sağlam yoldaşsa?
ADAM Olabilir.
KADIN O zaman herkesin kendisine kuşkuyla baktığını görmesi felaket olur herhalde.
ADAM Bunun zorunlu olduğunu o da biliyor.
KADIN Yine de..
ADAM Bir ses duydum. Biz konuşurken hiç buradan ayrılma.
(Kapı çalınır. Adam kapıyı açar, serbest bırakılan içeri girer)
ADAM Merhaba Max.
(Serbest bırakılan, Adam'ın ve Kadın'ın elini sessizce sıkar)
KADIN Bir kahve içer misiniz bizimle? Şimdi yapmıştım.

SERBEST BIRAKILAN Zahmet olmazsa.

(Sessizlik)

SERBEST BIRAKILAN Yeni bir dolap almışsınız.

KADIN Aslında eski. Onbir buçuk Mark'a aldık. Öbürü iyice dağıl dı da.

SERBEST BIRAKILAN Haa.

ADAM Sokakta bir şey mi oluyor?

SERBEST BIRAKILAN Yardım topluyorlar[79].

KADIN Willi'ye yardımdan bir elbise verseler, çok ihtiyacımız vardı.

ADAM Ben işsiz değilim ki.

KADIN Bu yüzden senin daha da çok ihtiyacın var elbet.

ADAM Saçmalama.

SERBEST BIRAKILAN İşi olsun olmasın herkesin bir şeylere ihtiyacı olabilir.

ADAM İş buldun mu?

SERBEST BIRAKILAN Vereceklermiş.

ADAM Siemens'de mi?

SERBEST BIRAKILAN Evet, ya da başka bir yerde.

ADAM Artık o kadar zor değil tabii.

SERBEST BIRAKILAN Değil.

(Sessizlik)

ADAM Bu sefer ne kadar kaldın içerde?

SERBEST BIRAKILAN Altı ay.

ADAM Kimseye rastladın mı içerde?

SERBEST BIRAKILAN Tanıdık kimse yoktu.

(Sessizlik)

Artık herkesi değişik kamplara götürüyorlar. Bavyera da olabilir.

ADAM Haa.

SERBEST BIRAKILAN Dışarıda pek bir değişiklik yok.

ADAM Pek yok.

KADIN Biliyor musunuz, tümüyle kendi halimizde yaşıyoruz. Willi eski arkadaşlarıyla hemen hiç buluşmuyor, değil mi Willi?

ADAM Evet, gelen gidenimiz az.

SERBEST BIRAKILAN Çöp bidonlarını koridorun dışına atamadınız mı hâlâ?

KADIN Ah, bunu da biliyor muydunuz? Hayır atamadık. Beşku

Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi

koyacak yer yok, diyor.

SERBEST BIRAKILAN *(Kadın onun fincanına kahve doldururken)* Bir yudum alacağım sadece. Fazla kalmak istemiyorum.

ADAM Yapacağın bir şey mi var?

SERBEST BIRAKILAN Hastayken Selma'ya göz kulak olmuşsunuz, kendisi söyledi. Sağ olun.

KADIN Önemli değil. Akşamları sık sık bize uğra derdik ama radyomuz bile yok.

ADAM Radyoda olan gazetede de var.

SERBEST BIRAKILAN Mottenpost'ta[80] pek bir şey yok.

KADIN Völkische'nin[81] yazdığı kadar onda da var ama.

SERBEST BIRAKILAN Ve Völkische'de de Mottenpost'un yazdığı kadar var, değil mi?

ADAM Akşamları pek okuyamıyorum. Yorgunluktan.

KADIN Eliniz! Elinize ne oldu? İyice ezilmiş, iki parmağınız da yok!

SERBEST BIRAKILAN Orada düştüm.

ADAM İyi ki sol elin.

SERBEST BIRAKILAN Evet, hiç değilse. Seninle konuşmak isterdim. Kötü bir şey değil Bayan Mahn.

KADIN Tabii, tabii. Yalnız şu ocağı toplayacaktım.

(Ocakla meşgul olur. Serbest bırakılan, hafif gülümsemeyle onu izler)

ADAM Yemekten sonra hemen çıkacaktık. Selma iyileşti mi?

SERBEST BIRAKILAN Kalça ağrısı geçmedi daha. Çamaşırcılık iyi gelmiyor. Söylesenize...

(Susar, ikisine bakar. Onlar da kendisine bakıyor. Konuşmaktan vazgeçer)

ADAM *(Çabukça)* Yemekten de önce bir Alex'e uzansak mı? Yardım toplama şenliğine baksak ha?

KADIN Elbette, niye olmasın?

ADAM Tabii ya.

(Sessizlik)

SERBEST BIRAKILAN *(Hafif sesle)* Bak Willi, ben hep aynı Max'ım.

ADAM *(Yüzeysel)* Evet. Alex'te müzik de vardır belki. Hazırlan Anna. Kahvemizi içtik. Ben saçlarımı bir düzelteyim.

(Karı koca yandaki odaya geçerler. Serbest Bırakılan oturur kalır. Kasketini almıştır. Dudağında hafif bir ıslık. Ötekiler giyinmiş

dönerler)

ADAM Gel haydi Max.

SERBEST BIRAKILAN Güzel. Bir tek şey söyleyeceğim sana: Bu yaptığınız, çok doğru.

ADAM Peki, gidelim öyleyse.

(Birlikte çıkarlar)

16

SEÇİM[82]

Dipçiklerle sürüklendiler
Ve boştu mideler.
İnilti yükseldi gökyüzüne.
Acıyarak sorduk:
Nereye ey yoksulluk?
Haykırdılar: Zafere!

29 Mart 1936. Seçimin yapıldığı salon. Duvarda büyük bir pankart asılıdır:
"Alman halkına yaşam alanı gerek -Adolf Hitler."
SA'lar çepeçevre dururlar. Sandık başkanı da SA üniformalıdır. Çan sesleri. İki SA'nın korumasında, kırk yaşlarında gözleri kör bir adamla ihtiyar bir kadın girer. Çok yoksul giyimlidirler.

GÜVENLİK *(Duyurur)* Savaşta gözlerini yitirmiş bir gazi!
(Herkes Hitler selamına durur)

HERKES Heil Hitler!

SA *(İkisini getirenlerden)* Jakob Kehrer, Rummelsburger Allee 34, ve annesi, Bayan Anna Kehrer.
(Oy pusulası ve zarflar verilir)

İHTİYAR KADIN *(Çevresindeki sivillere)* Yine savaş mı çıkacak acaba?
(Kimse yanıtlamaz. SA'nın biri öksürür)

SANDIK BAŞKANI *(İhtiyar Kadın'a)* Haç'ı nereye basacağını oğlunuza gösterirsiniz, değil mi? *(SA'lara söylüyor gibidir, ama konuşması bekleyen seçmenler içindir)* Bu bay savaşta gözlerini yitirdi. Ama damga nereye basılması gerekiyorsa kendisi buluyor. Bazı seçmenlerimize ders olmalı bu. Gazimiz, gözlerinin ışığını milleti için severek ve sevinerek feda etti. Ama şimdi, Führer'inin çağrısıyla Almanya'nın şerefi için yine seçimini yapmakta bir an tereddüt etmiyor. Milletine sadakat ona ne

para ne de mülk getirmedi. Paltosunun haline bakar bakmaz görürsünüz bunu. Sürekli bozgunculuk yapan kimi halk çocukları biraz durup düşünsün: Bu insanı seçim sandığının başına getiren nedir?

(İhtiyar Kadın'a kabinin girişini gösterir)

Buraya!

(İhtiyar Kadın, duraksayarak oğlunu kabine doğru götürür. Bir ara güvensizce durup çevresine bakar. Tüm SA'lar gözlerini ona dikmiş bakar. Fena halde ürkmüştür. Tedirginlikle, sırtından geriye baka baka kör oğlunu kabine sokar)

•

17

YENİ ELBİSE

Bu gelenler, işadamları
Yeni yaptıkları kumaş anlı şanlı[83]
Ama yağmura gelmiyor yazık.
Ahşap, kâğıt, talaş.
Çünkü yün kumaş
Ordu için artık.

Bina girişi. Yağmur yağmakta. Kapıda iki SA. Bir çift, yağmurdan kaçarak içeri sığınır.

ADAM Birkaç damla düştü sadece. Şimdi kesilir.

KIZ Şu elbisemin haline bak! Birkaç damla ama elsbisem ne hale geldi! 28 Mark verdim üstelik! Hemen paçavra oluverdi. Alman malı kumaş! İki damla yağmur yedi mi paçavraya dönüyor! Ekmeğini kazanmaktan başka derdi olmayan insana canlarının istediğini yapabileceklerini mi sanıyor bunlar yani? Haftalığım 22 Mark benim.

ADAM Sakin olsana.

KIZ Ama yün kumaştan yalnız üniforma yapılacak. Biz çıplak gezsek de olur. Rezillik düpedüz! Üç ay yemedim, içmedim, tasarruf ettim. Kimse geri veremeyecek şimdi. Bunlar...

SA'LARDAN BİRİ Evet bayan, nedir?

(Kız SA'ları yeni fark etmiştir, bir çığlık atar)

ADAM Elbise yüzünden birazcık gerildi de.

KIZ *(Kekeleyerek)* Şu yağmur, yağmasa yani, diyordum, değil mi?

18

KIŞ YARDIMI

Kış yardımcıları bunlar
Bayrak, borozan, giriyorlar
En yoksul eve bile.
Eski demeden, artık demeden
Zorla alıyorlar yoksulun elinden
Yoksul komşu için, diye.

Bu el kardeşini ezmişti
İkramla uzanıyor şimdi
Yakınmayı kessin yeter.
Ama verdikleri sadaka
Tıkanıyor boğazına
Bir de Heil Hitler.

Yaşlı bir kadının kızıyla birlikte masada oturduğu eve, SA'lar kış yardımından bir paket getirirler.

BİRİNCİ SA Evet ana, bunu size Führer gönderdi.
İKİNCİ SA Sizi düşünmüyor demeyesiniz diye.
YAŞLI KADIN Sağ olun, var olun. Erna bak, patates. Bir yün fanila. Ve elma.
BİRİNCİ SA Bir de Führer'den mektup var içinde. Açın bir bakın!
YAŞLI KADIN *(Mektubu açar)* 5 Mark! Buna ne diyorsun Erna?
İKİNCİ SA Kış yardımı!
YAŞLI KADIN Siz de bir elma alın delikanlı, bir tane de siz. O yokuşu tırmanıp buraya kadar geldiniz madem. Başka ikram edecek şeyim yok ki. Ben de bir tane alacağım hemen.
(Elmayı ısırır. Genç Kadın dışında hepsi elma yerler)
YAŞLI KADIN Bir tane de sen ye Erna, öyle durma. Görüyorsun bak, hiç de kocanın dediği gibi değil.
BİRİNCİ SA O ne diyor ki?

GENÇ KADIN Bir şey dediği yok. İhtiyarın saçmalaması.

YAŞLI KADIN Yok işte canım, yalnızca laf, kötü bir şey değil, herkesin söylediği. Fiyatların son zamanda biraz yükseldiği, filan. *(Elindeki elmayla kızını göstererek)* E yani gerçekten de tuttuğu hesaba göre bu yıl gündelik masraf geçen yıldan 123 Mark daha fazla tutmuş. Değil mi Erna? *(SA'ların tersleştiklerini görünce)* Ama bunların hepsi silahlanmanın gereği elbet, değil mi? Ne oldu? Bir şey mi dedim?

BİRİNCİ SA Bu hesapları nerede saklıyorsunuz genç bayan?

İKİNCİ SA Ve kimlere gösterip dolaşıyorsunuz acaba?

GENÇ KADIN Evde duruyor. Kimseye gösterdiğim yok.

YAŞLI KADIN Evin hesabını tutuyor diye onu suçlamazsınız herhalde, değil mi?

GENÇ KADIN Felaket tellalığı yapmasını da suçlamayalım, ha?

İKİNCİ SA Kapıdan girdiğimizde Heil Hitler deyişi de öyle pek kuvvetli gelmedi kulağıma, ya senin?

YAŞLI KADIN Heil Hitler dedi ama, ben de diyorum işte. Heil Hitler!

İKİNCİ SA Tam bir Marksist yuvasıymış meğer bu girdiğimiz Albert. O hesap defterine bir de yakından göz atalım bakalım, hemen şimdi bizimle geliyorsunuz, dosdoğru evinize. *(Genç Kadın'ı kolundan yakalar)*

YAŞLI KADIN Ama üç aylık hamile! Olmaz ki... yapmayın! Paketi getirdiniz ne güzel, elmaları da kabul ettiniz. Erna! Heil Hitler diye bağırdı o, ne yapsam ki, Heli Hitler! Heil Hitler! *(Yediği elmayı kusar. SA'lar kızını götürmektedir)*

YAŞLI KADIN *(Kusması sürmektedir)* Heil Hitler!

19

İKİ FIRINCI

Fırıncılar geliyor ardından
Un değil sırtlarındaki, saman
Nasıl ekmek yapsınlar?
Yine de yapıyorlar ne çare
Bol kepek ve yasa maddeleriyle
Ekmeklerini çıkarıyorlar.

Hapishane avlusu. Mahpuslar volta atmakta. Her öne gelişte iki mahpus alçak sesle birbirine seslenir.

BİRİ Hoş geldin, sen de fırıncısın ha?
ÖTEKİ Evet. Ya sen?
BİRİ Ben de. Seni niye attılar içeri?
ÖTEKİ Şşşşt!
(Voltaya devam ederler)
ÖTEKİ Una kepekle patates karıştırmadım diye. Ya sen? Kaç yıldır yatıyorsun?
BİRİ İki yıldır.
ÖTEKİ Senin suçun neydi peki? Şşşşşt!
(Voltaya devam)
BİRİ Una kepek karıştırdım diye. İki yıl önce bu, gıdada sahteciliğe giriyordu.
ÖTEKİ Şşşşt!

20

KÖYLÜ HAYVANINA YEM VERİYOR

Köylü de katılmış geçit alayına
Suratından düşen bin parça.
Mahsulüne para veren yok.
Domuzuna yem diye verse
Para kalmıyor zamlı süte.
Köylünün kafası bombok.

Çiftlik. Gece. Köylü domuz ahırı önünde karısıyla iki çocuğuna talimat verir.

KÖYLÜ Sizi karıştırmak istemedim, ama görmüş oldunuz, demek ki çenenizi tutacaksınız. Yoksa babanız Landsberg'deki kodesi boylar, hem de müebbet. Hayvanımız aç diye onu yemliyorsak bu suç değil. Yüce Tanrı hiçbir mahlukatının aç kalmasını istemez. Aç kalan hayvan ne yapar, bağırır, ben çiftliğimde açlıktan bağıran hayvana dayanamam. Ama neymiş, ona yem vermeyecekmişim. Devlet öyle buyurmuş. Yemlerim ben işte, o kadar. Niye, çünkü yem vermezsem hayvan ölür, ama kimse zararımı sormaz da, ödemez de.

KARISI Aynen. Süt bizim sütümüz[3]. O rezillerin dediğini yapacak değiliz. Yahudileri kovdular, ama devlet Yahudi'nin dik âlâsı. Papaz ne dedi: Toprağı sürdüğün öküzün ağzını bağlamayacaksın[84]. Demek istiyor ki yani, hayvanına rahatça yem verebilirsin. Onların Dört Yıllık Planını[85] yapan biz değiliz, yaparken bize mi sordular?

KÖYLÜ Tastamam öyle. Onlar köylüden yana değilse köylü de onlardan yana değil. Kendi mahsulümü onlara teslim edeceğim, sonra yemi pahalıya alacağım ha? Neymiş, o haydut[86] top alacakmış.

KARISI Papaz ne dedi: Sulh içinde olun[87], dedi. Kitapta yazıyor[4].

KÖYLÜ Sen kapıları kolla Toni, sen de çayıra koş, bir gelen olursa

hemen haber verin.

(Çocuklar nöbete geçer. Köylü, domuz yemini karar, çevresine tedirgin bakınarak yemi alırın önüne götürür. Karısı da tedirgin, çevreyi kollar)

KÖYLÜ *(Yemi domuzun önüne boşaltırken)* Al işte, afiyetle ye Lina. Heil Hitler. Mahlukat aç kaldı mı devlet mevlet yok demektir.

•

21

ESKİ MUHARİP[88]

Seçmenler geliyor işte
Yüzde yüz denilen kitle[89]
Kendilerini ezeni seçenler.
Aşları ekmekleri yok
Paltoları ceketleri yok
Onların seçtiğiydi Hitler.

Württemberg'in bir kentinde küçük dükkânlarla çevrili bir alan. Geride bir kasap dükkânı, önde bir sütçü. Karanlık bir kış sabahı. Kasap henüz kapalıdır, ama sütçü açılmış ve önünde müşteriler bekleşmektedir.

BİR KÜÇÜK BURJUVA Tereyağı bugün de yok galiba.

BİR KADIN Benimkinin kazancına göre zaten çok az alabilirim. O kadarı bulunmalı.

BİR DELİKANLI Bozgunculuk istemez. Artık kesin ki Almanya'nın ihtiyacı tereyağı değil, top. Apaçık söyledi bunu.

KADIN *(Mırıltıyla)* O da doğru.

(Sessizlik)

DELİKANLI Tereyağıyla Ren Bölgesini işgal edebilir miydik acaba? O zaman herkes destekledi ama kimse fedakârlıkta bulunmak istemiyor.

İKİNCİ KADIN Ağır olun bakalım. Hepimiz fedakârlık yapıyoruz.

DELİKANLI *(Kuşkuyla)* Nasıl yani?

İKİNCİ KADIN *(Birinciye)* Yardım toplandığında bir şey vermiyor musunuz mesela?

(Kadın omuz işaretiyle onaylar)

İKİNCİ KADIN Buyrun. Veriyor işte. Biz de veriyoruz. Gönüllü olarak.

DELİKANLI Çok gördük öylelerini. Führer o yüce amaçlar için bir

çeşit destek isteyince her Feniği ipe dizerler. Kış yardımına da paçavralardan başka bir şey hibe etmezler. Onlara kalsa güve yeniklerini vermek isterlerdi. Hepsinin ciğerini biliriz[91] biz. On bir numaradaki fabrikatör gerçekten de artık giyilmez haldeki süvari çizmelerini vermiş.

KÜÇÜK BURJUVA Ne dikkatsiz insanlar var!

(Sütçü dükkânından önünde beyaz önlüğüyle sütçü kadın gelir)

SÜTÇÜ KADIN Az sonra tamam. *(İkinci Kadın'a)* Günaydın Bayan Ruhl! Duydunuz mu, yandaki genç Lettner'i dün akşam almışlar.

İKİNCİ KADIN Kasabı mı?

SÜTÇÜ KADIN Oğlunu.

İKİNCİ KADIN Ama oğlan SA'daydı?

SÜTÇÜ KADIN Öyleydi. Baba 29 yıldır Partide. Dün hayvan alımı için dışardaymış adam, yoksa onu da götüreceklermiş.

İKİNCİ KADIN Ne yapmışlar ki?

SÜTÇÜ KADIN Ete zam yapmışlar. Son zamanlarda satacak mal bulamıyordu, müşterileri eli boş göndermek zorunda kalıyordu. O da karaborsadan almış, hatta Yahudiden almış diyorlar.

DELİKANLI Bir de yakalayıp götürmesinler mi yani?

SÜTÇÜ KADIN Hep en koyu taraftarlardandı. On yedi numaradaki ihtiyar Zeisner'i, Völksche'ye abone olmadı diye içeri attırmıştı. Kasap eski muhariplerden.

İKİNCİ KADIN Döndüğünde şaşıp kalacak.

SÜTÇÜ KADIN Dönerse eğer!

KÜÇÜK BURJUVA Ne dikkatsiz insanlar var!

İKİNCİ KADIN Bugün dükkânı hiç açmayacaklar galiba.

SÜTÇÜ KADIN En iyisi o! Polis bakmak istedi mi her zaman bir şey bulur, değil mi ya. Mal bulmanın böyle zor olduğu şu günde! Neyse ki biz kooperatiften alıyoruz, o kadar sorun olmuyor. *(Yüksek sesle)* Kaymak yok bugün! *(Genel bir homurtu)* Lettner'lerin bina da ipotekliymiş. İpoteğin kaldırılacağını hesapladılar zahir, ya da kim bilir ne.

KÜÇÜK BURJUVA İpotek öyle ha deyince kaldırılır mıymış! Bu kadarı biraz fazla yani.

İKİNCİ KADIN Oğlan çok iyi bir çocuktu.

SÜTÇÜ KADIN Katı olan babaydı. Oğlanı zorla SA'ya soktu. Yoksa

çocuk kız arkadaşıyla gezmeyi tercih ederdi besbelli.

DELİKANLI Katı, demekle ne kastediyorsunuz?

SÜTÇÜ KADIN Ha, öyle mi dedim? Yani işte, ülkücülüğe karşı sözler duydu mu çok katı tepki gösterirdi, önceleri. Hep ülkü peşindeydi, insanın kendini düşünmesini bencillik diye kesip atardı.

KÜÇÜK BURJUVA Dükkân açılıyor yine de.

İKİNCİ KADIN Yaşamak zorundalar, ne yapsınlar.

(Yarı aydınlanmış kasap dükkânından şişman bir kadın çıkıp gelir. Kaldırımda durur, yola bakınır. Sonra Sütçü Kadın'a döner)

KASABIN KARISI Günaydın Bayan Schlichter. Bizim Richard'ı gördünüz mü? Çoktan eti alıp dönmüş olması gerekiyordu!

(Sütçü Kadın cevap vermez. Herkes gözünü dikmiş öylece bakar. Kasabın karısı durumu anlar ve hızla dükkâna döner)

SÜTÇÜ KADIN Hiçbir şey olmamış gibi yapıyor. Adamın evvelsi gün bütün meydanda duyulacak şekilde haykırıp durması çok kötü oldu. O zaman mimlediler onu.

İKİNCİ KADIN Benim hiç haberim yok bundan, Bayan Schlichter?

SÜTÇÜ KADIN Sahi mi? Ona verdikleri kâğıttan boyama jambonları vitrine asmayı reddetti ya hani. Bir hafta boyu vitrininde fiyat etiketlerinden başka hiçbir şey görünmeyince uyarmışlar, o da ısmarlamış. Vitrine koyacak mal kalmadı, diyordu. Derken kâğıttan boyama jambonlar gelince, hatta yarım dana da vardı içinde, aynen hakiki gibi yapılmış, o zaman haykırmaya başladı, vitrinine sırf manzara olsun diye bir şey asmazmış, daha ağıza alınmayacak neler neler... Hepsi hükümete karşı. Ardından da o getirdiklerini sokağa fırlatıp attı. Çamurun içinden ayıklayıp çıkarmak zorunda kaldılar.

İKİNCİ KADIN Cık cık cık.

KÜÇÜK BURJUVA Ne dikkatsiz insanlar var!

İKİNCİ KADIN Nasıl da kendini kaybediveriyor birileri?

SÜTÇÜ KADIN En kurnazları hem de!

(Bu anda kasap dükkânında ikinci ışık yanar)

SÜTÇÜ KADIN Bakın bakın!

(Yarı aydınlık kasap vitrinini gösterir)

İKİNCİ KADIN Vitrinde bir şey var!

SÜTÇÜ KADIN Baba Lettner bu! Paltosuyla! Ama, ayağının altı boş, nasıl duruyor? *(Birden çığlık atar)* Bayan Lettner!

(Sütçü Kadın, dili tutulmuş, vitrini gösterir. Kasabın karısı döner bir bakar, çığlık atarak düşer bayılır. SütçüKadın'la İkinci kadın oraya doğru giderler)

İKİNCİ KADIN *(Omuzundan geriye)* Vitrine kendini asmış!

KÜÇÜK BURJUVA Bir de bant var çevresinde.

BİRİNCİ KADIN Fiyat etiketi. Üstünde bir şey yazılı.

İKİNCİ KADIN Bir yazı, evet: BEN HİTLER'İ SEÇTİM!

•

22

DAĞ ÖĞRETİSİ[92]

Hıristiyanlar korkuyla
On emri gizlemek zorunda
Yoksa alay, işkence baskısı.
Hıristiyan kalamazlar
Kovdu bu yeni tanrılar
Yahudi barış tanrısını.

Bir balıkçının mutfağı. Balıkçı ölüm döşeğinde. Baş ucunda karısı ve SA üniformalı oğlu. Papaz duaya gelmiştir.

ÖLÜM HALİNDEKİ Söyleyin, öte dünya var mı sahi?

PAPAZ Kuşkularla kendinize zulüm mü ediyorsunuz?

KADIN Öyle çok konuşuluyor, öyle çok şey vaat ediliyor ki, hangisine inanmalı deyip duruyordu son günlerde. Kusuruna bakmayın papaz efendi.

PAPAZ Ölümden sonrası sonsuz ebedi hayat.

ÖLÜM HALİNDEKİ O buradakinden iyi mi?

PAPAZ Evet.

ÖLÜM HALİNDEKİ Öyle olmalı ya.

KADIN Kendini helak etti biliyorsunuz.

PAPAZ İnanın, Tanrı da biliyor.

ÖLÜM HALİNDEKİ Sahi mi? *(Bir sessizlikten sonra)* Yukarda ağzını açabilir insan hiç değilse, ha?

PAPAZ *(Biraz şaşkın)* Kitap, iman dağları devirir[93] diye yazıyor. İman etmelisiniz. Tahammül daha kolay olur.

KADIN İmanı noksan sanmayın papaz efendi. Akşam duasını hep yapardı. *(Kocasını sıkıştırarak)* Papaz efendi senin imanını yitirdiğini sanıyor. İman ediyorsun oysa, değil mi?

ÖLÜM HALİNDEKİ Evet...

(Sessizlik)

ÖLÜM HALİNDEKİ Başka neyim var ki zaten?

PAPAZ Başka neyim var, demekle ne kastediyorsunuz?

ÖLÜM HALİNDEKİ Başka bir şey yok ortada işte. Var mı yani? Bir şeyim olsaydı eğer, herhangi bir şeyim...

PAPAZ Ne gibi mesela?

ÖLÜM HALİNDEKİ Neyse ne.

PAPAZ Ama sevgili eşiniz var, oğlunuz var.

KADIN Evet ya, bizler varız işte, değil mi?

ÖLÜM HALİNDEKİ Evet...

(Sessizlik)

ÖLÜM HALİNDEKİ Diyorum ki, hayatta herhangi bir şey olsaydı...

PAPAZ Tam anlayamadım galiba. Sırf hayat çalışıp didinmekten ibaret[94] diye iman ettiğinizi söylemiyorsunuz herhalde.

ÖLÜM HALİNDEKİ *(Gözüyle oğlunu bulana dek bakınır)* Bunlar için daha mı iyi olacak şimdi?

PAPAZ Gençliği mi kastediyorsunuz? Evet, umudumuz o.

ÖLÜM HALİNDEKİ Bir motorlu takamız olsaydı...

KADIN Bunları bırak şimdi!

PAPAZ Böyle şeyleri düşünmemelisiniz artık.

ÖLÜM HALİNDEKİ Mecburum.

KADIN Biz idare ederiz.

ÖLÜM HALİNDEKİ Ya bir de savaş çıkarsa?

KADIN Bundan söz etme şimdi. *(Papaz'a)* Son zamanlarda oğlanla hep savaşı konuştular. Biribirlerine girdiler bu yüzden.

(Papaz, Oğul'a bakar)

OĞUL Yükselme denen şeye inanmıyor.

ÖLÜM HALİNDEKİ Söyleyin öyleyse, yukarıdaki savaş olsun ister mi?

PAPAZ *(Duraksayarak)* Sulh içindekiler mübarek olsun denilmiştir.

ÖLÜM HALİNDEKİ Savaş çıkarsa peki...

OĞUL Führer savaş istemiyor!

(Ölüm Halindeki, eliyle "Haydi canım sen de," der gibi bir hareket yapar)

ÖLÜM HALİNDEKİ Ya çıkarsa savaş...

(Oğul bir şey söylemek ister)

KADIN Sen sus şimdi.

ÖLÜM HALİNDEKİ *(Oğlunu göstererek)* Sulh içindekilerle ilgili dediğinizi ona söyleyecek misiniz öyleyse?

PAPAZ Hepimiz Tanrıya emanetiz, bunu unutmayın.

ÖLÜM HALİNDEKİ Ona söyleyecek misiniz?

KADIN Ama savaşa karşı papaz efendinin elinden ne gelir ki, aklını başına topla! Şu sıralar bunun sözünü bile etmemeli, değil mi Papaz efendi?

ÖLÜM HALİNDEKİ Hepsi dolandırıcı, biliyorsunuz. Ben takama bir motor alamıyorum. Onlar uçaklarına motor takıyorlar. Savaş için, boğuşma için. Bense motor olmayınca kötü havada kalakalıyorum[96]. Dolandırıcı bunlar, savaş çıkaracaklar! *(Halsizlikle çöker)*

KADIN *(Dehşet içinde bir tas su getirip havluyla kocasının terini siler)* Hiç kulak vermeyin. Ne dediğini bilmiyor artık.

PAPAZ Sakin olun Bay Klaasen.

ÖLÜM HALİNDEKİ Sulh içindekiler'i ona söyleyecek misiniz?

PAPAZ *(Bir sesizlikten sonra)* Kendisi okuyabilir. Dağ Öğretisi'nde yazılı.

ÖLÜM HALİNDEKİ O diyor ki, bütün bunlar bir Yahudi'den çıkmaymış, geçerliği yokmuş.

KADIN Başlama yine! Kendi fikri öyle değil. Arkadaşlarından duyuyor.

ÖLÜM HALİNDEKİ Evet. *(Papaz'a)* Geçerli değil mi?

KADIN *(Korkuyla oğluna bakarak)* Papaz efendinin başını belaya sokma Hannes! Ona böyle şey sorma.

OĞUL Niye sormayacakmış ona?

ÖLÜM HALİNDEKİ Geçerli mi, değil mi?

PAPAZ Kitapta yazılıdır.

(Oğul, susarak çıkar. Papaz dehşet içinde onun ardından bakar)

KADIN Kocama hak vermeniz iyi olmadı.

PAPAZ Olmadı galiba.

KADIN *(Kocasına)* Bunu da sorman şart mıydı[5]?

23

PAROLA[97]

Genç çocukların beyinlerine
Zenginler uğruna ölsünler diye
Parola akıtıyorlar.
Ölmek kolay değil besbelli
Ama görünce şefin sillesini
Korkaklıktan korkuyor çocuklar.

Bir Hitler Gençliği Lokali. Çoğu gaz maskesi takmış bir grup çocuk. Küçük bir grup, bir bank üstüne oturmuş çaresizlik içinde ezber için dudaklarını kıpırdatan maskesiz bir çocuğa bakmakta.

BİRİNCİ ÇOCUK Hâlâ maskesi yok.
İKİNCİ ÇOCUK Annesi moruk satın almıyor.
BİRİNCİ ÇOCUK Oğlunun başına neler geleceğini bilmez mi?
ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Mangırı olmayınca...
BİRİNCİ ÇOCUK Şişko da fena halde mimlemişken!
İKİNCİ ÇOCUK Ezber yapıyor yine. Parolayı.
DÖRDÜNCÜ ÇOCUK Hepsi hepsi iki kıta ama beş haftadır ezberliyor.
ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Çoktan ezberledi ama.
İKİNCİ ÇOCUK Korkudan takılıveriyor hep.
DÖRDÜNCÜ ÇOCUK Ne komik oluyor, değil mi?
BİRİNCİ ÇOCUK Gülmekten patlarsın. *(Seslenir)* Ezberledin mi Pschrirer?
(Beşinci Çocuk ürkerek bakar, anlamıştır, omuz silker. Ezbere devam eder)
İKİNCİ ÇOCUK Sırf gaz maskesi yok diye taktı ona şişko.
ÜÇÜNCÜ ÇOCUK Söylediğine göre şişkoyla sinemaya gitmediği içinmiş.
DÖRDÜNCÜ ÇOCUK Bana da öyle dedi. İnanıyor musunuz?
İKİNCİ ÇOCUK Olur mu olur. Ben de onunla sinemaya gitmedim. Ama bana dokunması için maça ister. Babam ortalığı biribirine

katar yani.

BİRİNCİ ÇOCUK Şşşşt, şişko geliyor!

(Çocuklar iki sıra olup esas duruşa geçerler. Şişmanca bir grup şefi içeri girer. Hitler selamı)

GRUP ŞEFİ Sağdan say!

(Sayarlar)

GRUP ŞEFİ Gaz maskesi takılacak! Tak!

(Çocuklar gaz maskelerini kafalarına takarlar. Bazılarının henüz yoktur. Onlar da varmış gibi takma hareketini yaparlar)

GRUP ŞEFİ Önce, parola. Kim söyleyecek bakalım? *(Kararsızmış gibi bakınır. Birden seslenir)* Pschirer! Sen pek güzel söylersin. *(Beşinci Çocuk öne çıkar, sıranın önünde yerini alır. Benzi uçmuştur)*

GRUP ŞEFİ Becerebilecek misin sanatçı başı?

BEŞİNCİ ÇOCUK Başüstüne şefim!

GRUP ŞEFİ Başla öyleyse! Önce birinci kıta!

BEŞİNCİ ÇOCUK

Yürü ölümün üstüne
Çağımızın parolası.
Cepheye gönderilince
Yok korkunun bir damlası.

GRUP ŞEFİ Altına etme sakın! Devam! İkinci kıta!

BEŞİNCİ ÇOCUK

Vur yalnızca, kes, doğra, deş!
Bu gerek zaf...

(Takılır kalır. Aynı sözleri yineler. Bazı çocuklar pıksırmamak kendilerini tutarlar)

GRUP ŞEFİ Yine ezberlememişsin ha?

BEŞİNCİ ÇOCUK Başüstüne şefim!

GRUP ŞEFİ Evde başka şeyler öğreniyorsun, değil mi? *(Haykırır)* Devam!

BEŞİNCİ ÇOCUK

Bu gerek ...zaferler için
Bir Alman ...ol, ateş ateş!
Bir Alman ol, ateş ateş
Ver canını, bu can kimin!

GRUP ŞEFİ Zor olsa bari!

24

ALMERİA'NIN[98] BOMBALANDIĞI KIŞLALARDA DUYULUYOR

Askerler geliyor askerler
Çorba, kebap, beslenirler
Sınırı yok cömertliğin
Ki savaşsınlar onun uğruna
Ama sormasınlar asla
Onun savaşı kim için?

Bir kışlada geçit. İki proleter genç, kâğıda sarılı birer paketi ürkekçe çevrelerine bakınarak dışarı çıkarırlar.

BİRİNCİ GENÇ Bugün pek gerginler, değil mi?

İKİNCİ GENÇ Söylediklerine göre savaş çıkabilirmiş de ondan. İspanya meselesi.

BİRİNCİ GENÇ Bazılarının yüzü kireç gibi.

İKİNCİ GENÇ Almeria'yı bombaladığımız için. Dün akşam.

BİRİNCİ GENÇ Ora nere ki?

İKİNCİ GENÇ İspanya'da ya. Hitler telgraf emri göndermiş, bir Alman savaş gemisi hemen Almeria'yı bombalayacak demiş. Ceza olarak. Çünkü oradakiler kızılmış ve kızılların Üçüncü Reich'tan ödleri kopup altlarına etmeleri gerekiyormuş. Şimdi savaş çıkabilir işte.

BİRİNCİ GENÇ Ve de şimdi bunlar altlarına ediyor.

İKİNCİ GENÇ Evet, ödleri kopmuş.

BİRİNCİ GENÇ Savaş çıkacak oldu mu ödleri kopuyor, bet beniz atıyor da o kabadayılıkları neydi öyle?

İKİNCİ GENÇ Kabadayılık gösterileri sırf Hitler istediği içindi.

BİRİNCİ GENÇ Ama Hitler'in istediğini onlar da istiyor. Genç orduyu kurduğu için.

İKİNCİ GENÇ Doğru.

(Sessizlik)

BİRİNCİ GENÇ Ne dersin, çıkabilir miyiz artık?

İKİNCİ GENÇ Biraz daha bekle, yoksa öyle bir teğmenin eline düşeriz, elimizdekileri alır, verenler de açığa çıkar.

BİRİNCİ GENÇ Her gün bizi içeriye bırakmaları büyük iyilik doğrusu.

İKİNCİ GENÇ Onlar da milyoner bebesi değiller ki. Halden anlıyorlar. Benim valdenin haftalığı on Mark, üç kardeşiz biz. Patatese talim.

BİRİNCİ GENÇ Ama buradakiler hakiki tereyağı yiyor. Bugün kebap vardı.

İKİNCİ GENÇ Kaç parça verdiler sana?

BİRİNCİ GENÇ Bir parça. Her zamanki gibi. Niye sordun?

İKİNCİ GENÇ Bana bugün iki parça verdiler de.

BİRİNCİ GENÇ Bakayım? Benimki tek parça.

(İkinci Genç gösterir)

BİRİNCİ GENÇ Bir şey mi söyledin onlara?

İKİNCİ GENÇ Yoo. Günaydın, dedim, her gün dediğim gibi aynen.

BİRİNCİ GENÇ Anlaşılır şey değil. Ben de aynen her günkü gibi, Heil Hitler, dedim.

İKİNCİ GENÇ Tuhaf. Bana iki parça verdiler.

BİRİNCİ GENÇ Birden ne oldu ki? Anlamadım.

İKİNCİ GENÇ Ben de. -Tehlike gitti, tamam.

(Hızla çıkarlar)

25

İŞ SAĞLAMAK[99]

İş sağlayıcılara bakın
Yoksul, oyuncağıdır onların
Sokarlar istedikleri yere.
Buyursun yine hizmet etsin
Savaş makinelerini beslesin
Kanıyla, alın teriyle.

(Bir işçi, evine döndüğünde komşusu bayanla karşılaşır)

KOMŞU KADIN İyi akşamlar Bay Fenn. Eşinizden biraz ödünç ekmek almaya gelmiştim. O çıktı, hemen dönecek.

ADAM Tabii Bayan Dietz, elbette. Bulduğum işe ne dersiniz?

KOMŞU KADIN Haa, şimdi herkese iş var, Yeni motor fabrikasındasınız, değil mi? Bomba yapıyorsunuz herhalde.

ADAM Sürekli.

KOMŞU KADIN Şimdi de İspanya için[100] elbet.

ADAM Niye özellikle İspanya?

KOMŞU KADIN Oraya neler gönderdikleri konusunda bir sürü söylenti var. Utanç verici.

ADAM Ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun lütfen.

KOMŞU KADIN Siz de mi öyle oldunuz artık?

ADAM Hiçbir şey olmadım ben. İşimi yapıyorum. Martha nerede ki?

KOMŞU KADIN Evet, bu durumda sizi biraz hazırlamam gerek belki de. Tatsız bir şey oldu galiba. İçeri girdiğimde postacı gelmişti, getirdiği mektup eşinizi fena yaptı. Hatta ekmeği Schiermann'lardan mı istesem diye düşündüm.

ADAM Ne ola ki? *(Seslenir)* Martha!

(Karısı girer. Matem giysisi içindedir)

ADAM Ne oldu sana? Ölen kim?

KADIN Franz. Mektup geldi.

(Bir mektup uzatır kocasına)

KOMŞU KADIN Aman Allahım! Ne olmuş yazık!

ADAM Bir kaza sonucu.

KOMŞU KADIN *(Kuşkulu)* Pilottu, değil mi?

ADAM Evet.

KOMŞU KADIN Ve kazaya kurban gitmiş ha?

ADAM Stettin'de. Birliğin gece talimi sırasında diye yazıyor.

KOMŞU KADIN Kaza filan değil bu. Hiç anlatmayın bana.

ADAM Burada yazanı söylüyorum. Mektup karargâh komutanından.

KAMŞU KADIN Peki son zamanlarda yazmış mıydı size? Stettin'den yani?

ADAM Kendine koyverme Martha. Hiç yararı yok.

KADIN *(Hıçkırarak)* Evet, biliyorum.

KOMŞU KADIN Çok da iyi bir insandı, kardeşiniz. Bir kahve yapayım mı size?

ADAM Evet, zahmet olmazsa Bayan Dietz.

KOMŞU KADIN *(Kahve için kap aranırken)* Acının böylesine dayanmak hiç kolay değil.

KADIN Sen yıkanacaksan yıkan Herbert, Bayan Dietz kusura bakmaz.

ADAM Daha sonra.

KOMŞU KADIN Stettin'den hâlâ yazıyor muydu?

ADAM Mektupları hep Stettin'den gelirdi.

KOMŞU KADIN *(Bir bakar)* Öyle mi? Güneyde de bulundu herhalde ha?

ADAM Ne demek güney?

KOMŞU KADIN Güneyde, uzakta, güzel İspanya hani?

ADAM *(Karısı yine hıçkırıklara boğulunca)* Kendine hâkim ol Martha! Bayan Dietz, böyle konuşmasanıza.

KOMŞU KADIN Bilmek isterdim doğrusu, Stettin'e gidip kaynınızın cenazesini getirmek isteseniz ne derlerdi acaba?

ADAM Stettin'e gitmem.

KOMŞU KADIN Her şeyi ne güzel örtbas ediyorlar. Bir de şehit efsanesi yaratırlar ki, hiçbir şey açığa çıkmasın. Birahanede biri, savaşı nasıl gizlediklerini övünerek anlatıyormuş. Böyle bir bombardman uçağı isabet alıp da pilot paraşütle atladığında, kızılların eline düşüp nereden geldiğini itiraf edemesin diye, öteki bombardman uçaklarındaki kendi silah arkadaşı

pilotlar onu makineli tüfek ateşiyle havadayken öldürüyorlarmış.

KADIN *(Fenalaşır)* Biraz su ver Herbert n'olur, çok kötü oluyorum.

KOMŞU KADIN Üzüntünüzü artırmak istemem, gerçekten istemem. Yalnız, nasıl da örtbas ediveriyorlar her şeyi? Yaptıklarının cinayet olduğunu çok iyi biliyorlar, savaşlarını aydınlıktan kaçırıyorlar. Bu da aynı işte. Talim sırasında kaza! Ne talimi yapıyorlar peki? Savaş talimi!

ADAM Hiç değilse sesinizi alçaltın burada. *(Karısına)* Biraz düzeldin mi?

KOMŞU KADIN Siz de her şeye göz yumanlardansınız. Faturanız o mektupta işte.

ADAM Kesin ama artık, tamam mı!

KADIN Herbert!

KOMŞU KADIN Evet ya, kesin artık, dersiniz. Niye? Bir işiniz oldu diye. Kayınınız da iş bulmuştu! Tam da sizin fabrikada yaptığınız nesneyle sözde kazaya uğradı.

ADAM Bu kadarı da fazla ama Bayan Dietz. Öyle bir nesnede çalışıyorum. Peki başkaları nerde çalışıyor? Kocanız ne iş yapıyor? Ampul, ha? Savaş için değil, öğle mi? Sırf aydınlatma. Peki neyi aydınlatma? Aydınlatılacak olan ne? Belki de tankların ışıkları! Ya da bir savaş gemisinin. Hatta, öyle bir nesne, dediğinizin. Ama o yalnızca ampul yapıyor! Hey Allahım, artık savaş için yapılmayan şey kaldı mı? Savaş için değil, diyebilmek için nerede çalışayım öyleyse? Acımdan gebereyim mi?

KOMŞU KADIN *(Daha hafif)* Acınızdan geberin demiyorum kuşkusuz. Elbette işe gireceksiniz. Ben sadece bu canilerden söz ediyorum. Ne güzel iş sağlıyorlar ama!

ADAM *(Ciddi)* Martha, senin de böyle siyahlar içinde dolaşman olmaz. İstemezler.

KOMŞU KADIN Ardından çıkacak soruları istemezler çünkü.

KADIN *(Sakin)* Yani, bunları çıkarayım mı diyorsun?

ADAM Evet. Yoksa anında işimden olurum.

KADIN Hayır, çıkarmıyorum.

ADAM Ne demek!

KADIN Çıkarmıyorum. Kardeşim öldü. Matemini tutuyorum.

ADAM Annesinin ölümünde Rosa satın aldığı için bunlar sana

geçmeseydi şimdi istesen de matem tutamazdın ama.

KADIN *(Bağırır)* Matem elbisemi yasaklayamazlar! Kardeşimi kurban ettiler, hiç değilse ağlama hakkım olmalı. Böyle şey görülmüş mü hiç? Bu kadar insan düşmanlığı dünyada görülmüş değil! Azılı katiller bunlar!

KOMŞU KADIN *(Adam dehşet içinde dili tutulmuş kalakalınca)* Aman Bayan Fenn!

ADAM *(Daha hararetle)* Böyle konuşursan başımıza geleceklerin yanında işimizi kaybetmek solda sıfır kalır.

KADIN O zaman buyursun alsınlar beni! Kadın toplama kampları da var. Kardeşimi öldürmelerine kayıtsız kalmadım diye buyursun tıksınlar içeri! İspanya'da o ne kaybettiyse!

ADAM İspanya lafını kes!

KOMŞU KADIN Böyle konuşursanız sonu felaket, Bayan Fenn!

KADIN İşini elinden alırlar diye susup oturacağız öyle mi? Onlara bombardman uçakları yapmazsak gebeririz diye ha? Yine de geberiyoruz ama? Tam da Franz gibi, değil mi? Ona da iş yeri sağladılar işte. Yerin bir metre altında. Burada da bulurdu onu!

ADAM *(Karısının ağzını kapamaya çalışır)* Sus n'olur! Hiç faydası yok!

KADIN Neyin faydası var peki? Faydası olanı yapsanıza!

•

26

ZEHİRLİ GAZA KARŞI ÇARE NE?[101]

Uzun burunlu gaz maskeleriyle[102]
Steril kaplar ve sargı bezleriyle[103]
Pensleri yüklenmiş geliyorlar.
Biliyorlar ki oysa
Bu soygunlar ve savaşlarla
Zehirli gaza boğulacaklar.

İşçi evi. Çalışmaktan yıpranmış bir kadın ile onun işçi erkek kardeşi. Akşam.

KADIN Patates yine pahalanmış.
KARDEŞİ Daha da pahalanacak.
KADIN Millete vereceğe yiyecek yoksa savaş da yapamazlar ki!
KARDEŞİ Doğru. Ama millete verecek yiyecekleri olmaksızın savaş yapamayacak da olsalar, o savaşı yapmak zorundalar.
KADIN Sürekli savaştan söz ettiği için oğlana kızıyorum, şimdi sen de savaş deyip durma.
KARDEŞİ Kız ne durumda?
KADIN Öksürüyor.
KARDEŞİ Doktora göründü mü?
KADIN Evet.
KARDEŞİ Ne diyor doktor?
KADIN İyi beslenmesi gerekmiş.
(Kardeş güler)
KADIN Bunda gülecek bir şey yok.
KARDEŞİ Kocan ne diyor peki?
KADIN Hiç.
KARDEŞİ Minzerler uğruyor mu bu arada?
KADIN Hayır. Konuşacak ne var ki?
KARDEŞİ Niye olmasın?
KADIN Yoo, o konuda konuşulamaz, biliyorsun.

KARDEŞİ Konuşmaya başlayanlar var ama. Hem patates ne kadar pahalanırsa, o kadar çok konuşacaklar.

KADIN Savaş kapıda, diyorsun yani.

KARDEŞİ Kapıda biri var.

(Ocağın başından kapıya gider, açar. Geri sıçrar. Kapıda Hitler Gençliği'nden üç çocuk vardır, suratlarına gaz maskesi takmışlar)

KARDEŞİ Bu rezillik de ne?

ÜÇÜ Heil Hitler!

KADIN Ne istiyorsunuz?

ÜÇÜ Heil Hitler!

KADIN Paul evde yok.

ÜÇÜ Heil Hitler!

(Biri maskesini çıkarır)

KADIN Paul!

OĞLAN Ya zehirli gaz gelirse diyorsun ya hep! Buna hazır olduğumuzu göstermek istedik.

KADIN *(Kendini sandalyeye atar)* Seni tanıyamaz oldum.

(Oğlanlardan biri gaz maskesini masaya attıktan sonra üç oğlan Heil Hitler, deyip güle güle giderler)

KADIN Savaşın içindeler bile.

KARDEŞİ *(Gaz maskesini alır)* Bu nesne işe yaramıyor artık, karton kapak gibi. Zehirli gaz filtreden aynen geçiyor. Rezillik.

KADIN Ona söylesen de faydasız. Hâlâ ayaklarım titriyor. Hiç mi hiç tanıyamadım.

KARDEŞİ Pençelerine bir aldılar mı oğul oğulluktan çıkıyor.

KADIN Ne desem ki ona?

KARDEŞİ *(Daha hafif sesle)* 1917'de Doğu Cephesi'ndeydim. Karşımızdaki siperlerde olanla, çaresini buldular. İktidarı devirdiler. Tek çare buydu ve dünya tarihinde bu ilk kez oldu.

KADIN Duvarlar çok ince, biliyorsun.

KARDEŞİ Rezil ağız kilidi! *(Gaz maskesini köşeye fırlatır)* Açmak zorunda kalana kadar tutacağız demek çenemizi: Ta ki zehirli gaz burnumuza geldiğinde.

(Zil çalar. Kadın korku içinde hızla kalkar ve maskeyi yerden alır)

27

HALK OYLAMASI[104]

Ve yürüdüklerini görünce
Haykırdık yüksek sesle:
Kimse hayır demeyecek mi?
Evet diyemezsiniz rahatça
Sizi sürükledikleri kavga
Sizin kavganız değil ki!

13 Mart 1938. Neukölln'de bir proleter evi. İki Erkek ve bir Kadın. Küçük odanın kapısı bir bayrak sopasıyla kontrola alınmış. Radyodan korkunç bir tezahürat, çan sesleri ve uçak gürültüleri duyulur. Bir ses: "İşte şu anda Führer Viyana'ya girmekte," der.

KADIN Sel gibi.

YAŞLICA İŞÇİ Evet, zafer üstüne zafer kazanıyor.

GENÇ İŞÇİ Ve biz yeniliyoruz.

KADIN Öyle.

GENÇ İŞÇİ Dinleyin, nasıl da haykırıyorlar! Bir şey geçecek sanki ellerine!

YAŞLICA İŞÇİ Geçiyor bile. Bir işgal ordusu.

GENÇ İŞÇİ Bunun adı da "halk oylaması". TEK HALK, TEK REİCH, TEK FÜHRER[105]! İSTİYORSAN EVET DE! Ve biz bu halk oylamasına karşı kısacık bir bildiri bile dağıtamıyoruz. Burada, bu işçi semti Neukölln'de.

KADIN Niye dağıtamıyor muşuz?

GENÇ İŞÇİ Çok tehlikeli.

YAŞLICA İŞÇİ Hele şimdi, Karl da yakalandıktan sonra. Adresleri nereden bulacağız?

GENÇ İŞÇİ Metni yazacak kimsemiz de yok.

KADIN *(Radyoyu gösterir)* O, kendi saldırısı için yüzbin kişi buldu. Biz bir kişiyi bulamıyoruz. Güzel. Eğer ihtiyacı olanı yalnızca

o bulursa, elbette zafer onun olur.

GENÇ İŞÇİ *(Kızgın)* Karl'ın olmayışı kayıp değil demek.

KADIN Burada tutum buysa ayrılıp gidelim daha iyi.

YAŞLICA İŞÇİ Yoldaşlar, burada kendimizi aldatmanın alemi yok. Bir bildiri çıkarmak bile gittikçe daha güç oldu. *(Radyoyu gösterir)* Şu zafer naralarını duymazlıktan gelemeyiz. *(Kadın'a)* Böyle bir şeyi her duyuşunda o, daha da fazla güçlendikleri kanısına varabilir, kabul et bunu. Gerçekten BİR HALK gibi gelmiyor mu?

KADIN Beleş bira bulmuş yirmi bin sarhoş gibi geliyor.

GENÇ İŞÇİ Bunu söyleyen yalnızca biziz besbelli, ha?

KADIN Evet. Biz ve bizim gibiler.

(Küçük, buruşuk bir kâğıdı açar)

YAŞLICA İŞÇİ O ne o?

KADIN Bir mektubun kopyası. Hazır gürültü varken okuyabilirim size.

(Okur)

"Sevgili oğlum! Yarın ben olmayacağım artık. İdam genellikle sabah altıda infaz edilir. Ama görüşlerimin hiç değişmediğini bilmen için yine de yazıyorum. Af dilekçesi de vermedim, çünkü ben suç işlemiş değilim. Sınıfıma hizmet ettim, o kadar. Hiçbir şeye yaramamış gibi görünse de gerçek bu değil. Herkes tarafını bilmeli, parola bu!

İşimiz çok zor, ama işlerin en büyüğü, insanlığı kendisini ezenlerden kurtarmak. Bu olmadıkça hayatın bir değeri yok, ancak bu amaçla olursa var. Eğer sürekli bunu göz önünde tutmazsak, insanlığın tümü barbarlığa gömülür. Henüz çok küçüksün, ama her zaman hangi tarafta olduğunu düşünmenin bir zararı yok. Sınıfının yanında ol, işte o zaman baban zorlu kaderine boşuna katlanmış olmayacak, hiç kolay değil çünkü. Annenle, kız kardeşlerinle ilgilen, ağabeyleri sensin. Akıllı olman gerek.

Sana olan sevgisiyle hepinizi selamlayan baban."

YAŞLICA İŞÇİ O kadar da az değiliz.

GENÇ İŞÇİ Peki halk oylamasına karşı bildiriye ne yazacağız?

KADIN *(Düşünerek)* En iyisi tek kelime: HAYIR!

SON

[EK]

[Başka Sahneler]

DUYGU İKAMESİ[106]

Adilikler hep bir mantoyla örtülürdü
zaten. Ama şimdi kumaşı Wollstra[107].

Ciltçi Gnauer ailesi. Bay Gnauer SA üniformasıyladır. Akşam saat sekiz. Yan odada ciltçinin hasta yatan kız kardeşinin başında Doktor vardır.

OĞUL (*Kararsızca radyo başındadır*) Tam da şimdi radyoyu açmamız doğru mu yani? Frieda Hala çok hassas durumda. Gerilebilir belki.

BABA Milli harekete hep ilgi duymuştur o. Hayatı budur onun. Sende zerresi yok tabii. Aç şunu.

OĞUL Doktor var içerde. Adam ne der sonra?

BABA Doktora yaltaklanmak oluyor bu, bir Alman'a yakışmaz. Frieda, kendisi uğruna herhangi bir şeyden vazgeçilmesine asla izin vermez. Ve Almanya'da beslenme konusu vazgeçilmeyecek kadar önemlidir herhalde.

ANNE Aç, deniyorsa aç işte.

RADYODAN SES Sağlık Danışmanı Sayın Seifner "Özellikle Yağlı Beslenme Açısından Dört Yıllık Planda Bilim Kavramı" üstüne konuşacak.

BAŞKA BİR SES Acı fakat çok bilinen bir gerçektir ki, insan kendisi için en iyi olanla olmayanı her zaman bilemez. Sevgili halkımızdan kimileri, hükümetimizin tüm halk için aldığı tedbirlere, her şeyden önce kendisinden istenen özveri az mı çok mu diye bakmaktadır. Son derece insani bir durum! Oysa tam da özveri sanılan bu talepler, yakından bakıldığında çoğu kez özveri değil iyiliktir aslında. Örneğin Dört Yıllık Planın öngördüğü beslenme çerçevesinde, bir yerde sütün, bir başka yerde yağın

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi

daha az alınması isteniyorsa, bunu kimileri ah vah ederek karşılayabilir. Oysa ona örneğin, yağ eksikliğinin kendi bedeni için iyilik olduğunu doğrudan bilimin söylediğini duyunca şaşıracaktır. İşte bugünlerde uzman bilim adamlarından oluşan bir komisyon, az yağlı beslenmenin beden üzerindeki etkileri konusunda araştırmalar yaptı. Bakalım bilim komisyonu neler saptamış!

(Doktor, elini kurulayarak yan odadan gelir. Baba'nın bir işaretiyle Oğul radyoyu kapatır)

BABA Durum nedir doktor bey?

DOKTOR İyi değil. Ameliyat olması gerek.

ANNE Felaket.

DOKTOR Evet, onun yaşı için kritik.

ANNE Biz de iyi bakılırsa düzelir sanmıştık. Hemşireyi onun için tuttuk. Pek ucuz da değil hani.

DOKTOR Ama bu durumda ameliyat şart. Tümör, mide çıkışını neredeyse tıkamış. Ameliyat edilmezse ölür.

BABA Büyük bir ameliyat istiyor herhalde.

DOKTOR Öyle.

BABA Pahalı mı?

DOKTOR İki ya da üç bin Mark'ı gözden çıkarmalısınız.

BABA Altından kalkılmaz bir bedel neredeyse.

ANNE Zavallı Frieda!

BABA O zaman vicdanınıza sığınarak sormak istiyorum doktor bey: Kız kardeşim ameliyatla sağlığına kavuşacak mı?

DOKTOR Bu ihtimal var.

BABA Ne demek, ihtimal var? Demek ameliyatla kurtulacağı kesin bile değil.

ANNE İhtimal ne yani?

DOKTOR Tümörü alacağız, umarız nüksetmez. Böylece sağlığına kavuşmuş demektir, ya da en azından bir süre daha yaşamış olur.

ANNE Ona yaşamak denir mi bilmem ki, öyle acı çekerek.

DOKTOR Açlıktan ölmek de güzel değil sayın bayan ama böyle giderse açlıktan ölür.

BABA Ya nüksederse?

DOKTOR Edebilir.

BABA Yani ameliyatla kurtulacağı bile kesin değil.

DOKTOR Değil. Ama ameliyatsız öleceği kesin.

BABA Besbelli.

DOKTOR Öyle. Düşünün taşının meseleyi, ama çok da uzun değil. İyi akşamlar.

AİLE İyi akşamlar doktor bey.

(Doktor çıkar)

BABA Buyrun bakalım.

OĞUL Zavallı halam.

(Kız kalkar, aynanın önüne geçip dışarı çıkmaya hazırlanır)

BABA Nereye gidiyorsun?

KIZ Konferans var. "Irk ve Vatan".

BABA Dur hele biraz. Benim de teşkilata gitmem gerek. Ama önce şu konuda bir karara varalım, hepinizle birlikte.

KIZ *(Burnu kıvırır)* Karardan bana ne ki?

(Yan odadan hemşire gelir)

HEMŞİRE Kız kardeşiniz, eşinizi rica ediyor birazcık.

ANNE Geliyorum.

(Hemşire gider, Anne kalır)

OĞUL Kararı mararı mı kalmış? Ameliyat olması şart.

BABA Ukalalığı bırak. Ameliyat kolay mı öyle?

ANNE Bu yaşında.

BABA Doktorun söylediğini duymadın mı?

OĞUL Evet duydum, ameliyat olmazsa ölür, dedi.

BABA Ameliyata rağmen de ölebilir, dedi ama.

ANNE Durumunun bu kadar ağır olacağı hiç aklıma gelmemişti.

OĞUL Hem de çok ağır korkarım.

BABA *(Bozuk)* Ne demek istiyorsun?

KIZ Hava basıyor yine.

ANNE Hırgürü bırakın.

BABA Böyle saygısızlık yapacaksan bir daha harçlık diye gelme bana.

OĞUL O zaman okula koşturmam da gerekmez. Bisikletin lastikleri tamir edilemez. Hakiki kauçuktan yeni lastik zaten yok artık. Sadece kauçuk muadili bir şeyler var, ikame denen. Okul da zaten ikame okul ya. Aile de ikame bir aile.

ANNE Hans!

BABA Tamam, harçlık yok öyleyse. Öteki meseleye gelince: Bu gelen doktor müsveddesi bilsin ki, ona hiç güvenmedim ben. Pek kaliteli değil besbelli. Yoksa üç Mark gibi düşük viziteyle gelir miydi?

ANNE Paltosu da dikişlerinden atmış, ayakkabıları yamalı.

BABA Ondan iyileri var elbet. İşinin uzmanı değil.

OĞUL Daha pahalısını getirin o zaman.

ANNE Babanla böyle konuşma. Daha pahalı olan her zaman daha iyi değildir ki. Halanın masrafı zaten kabarık.

BABA Hem en iyiler ameliyattan pay aldıkları için tarafsız olmazlar. Bütün cerrahlar öyle ortak çalışıyor.

OĞUL Bence bu doktor dürüst.

BABA Sence. Ama bence asla değil. Hem en dürüstü bile kendi çıkarını düşünür. Kendi çıkarını düşünmeyen insan görmedim hiç. Söylediği tabii ki insani ve idealistmiş gibi gelir, ama düşündüğü başkadır.

ANNE Belki de ameliyat hiç gerekmiyordur mu demek istiyorsun?

BABA Ne bileyim ben?

(Hemşire yine kapıda görünür)

HEMŞİRE Bir gelemez misiniz Bayan Gnauer? Doktor gelip gidince hastanın içine korku düştü.

ANNE Evet geliyorum tabii. Kısa bir şey konuşuyoruz da. Söyleyin, hemen geliyorum.

BABA Gazeteyi götür ona.

(Oğul bir gazete alır, götürmeye davranır)

BABA İlle de bugünkünü vermesen olmaz mı, ben daha okumadım.

ANNE Dünkü orada işte. Özellikle sehpanın üstüne niye koyuyorum?

OĞUL Kanser bulaşıcı değildir ki.

BABA Madem ihtimal var, bence bulaşıcıdır.

ANNE Hem zaten aynı şeyleri yazıyor. Hatta geçen ayın gazetesini versen yine çok fark etmez.

OĞUL İkame gazete yani. Yine de hemşire fark ediverir belki.

BABA Gazete okusun diye tutmadım ben onu.

(Oğul, eski gazeteyle yan odaya girer)

BABA Ne de olsa çok büyük masraf diyorum.

ANNE Hele iyileşeceği de kesin olmayınca.

BABA Ya. *(Sessizlik)* Bankadaki kendi parası yeter herhalde, ama kıtı kıtına. Üç bin Mark.

ANNE Kesin olmayan bir ameliyat için o kadar parayı suya atmak günah doğrusu. Frieda onun her Fenik'ini hizmetçilikle zar zor

biriktirmiş yazık.

(Oğul gelir)

OĞUL Fena korku sarmış.

BABA Doktor ona ameliyat gerektiğini söylemiş mi?

OĞUL Hayır.

BABA Böyle huzurunu bozduğuna göre söylemiştir pekâlâ.

OĞUL Ona asıl korku veren, sizin burada konuştuklarınız sanıyorum.

BABA E huzursuz olması doğal. Hasta olduğun biliyor. Midesi de hiçbir şey almaz olunca.

ANNE Felaket. Bizim için de. Bütün gün çalış, sonra da akşam bu sıkıntı.

OĞUL Evet, karar verdiniz mi?

BABA Büyük sorumluluk bu.

OĞUL Elbette.

ANNE Sadece ihtimal değil de kesin olaydı...

BABA Kesinliğin ilgisi yok. Deney yapıyorlar, o kadar.

ANNE Doktorun öyle omuz silktiğini görünce hemen anlamıştım bir garantisi olmadığını.

BABA Doğrudan söyledi de zaten. Kendileri için deney yapmak istiyorlar. Rahat ölmeye bile bırakmıyorlar insanı. Kesecekler, biçecekler, neymiş, ihtimalmiş. Sonra da, biz elimizden geleni yaptık diyecekler. Evet ama bizim sırtımızdan.

ANNE Yaşlı bir kadını bir de hastaneye koymak. Yakınlarından ayırmak. Hiç içim elvermiyor.

BABA Benim kaygım bu değil. Ameliyat sağlığına kavuşması için kesin çare olsa anında evet derdim. Hemen bu akşam hatta. Böyle bir ameliyatı reddetmeye kimsenin hakkı olamazdı.

OĞUL Bence şu durumda da hakkımız yok. Bir ihtimal var madem ve masraf da kendi parasından ödenecek...

BABA Parayı düşünen kim burada? Para sözü ettim mi ben? Benim dediğim, bu kadar cefa çektikten sonra kız kardeşimi bir de böyle büyük bir ameliyat için bıçak altına yatırmak, ona karşı vahşettir. Sende hiç mi şu kadarcık duygu yok ha? Para lafını nasıl ağzına alıyorsun? Utan utan!

OĞUL Benim utanmam gerektiğini hiç sanmıyorum.

ANNE Hans!

BABA On paralık duygu yok sende! Bisikletinden başka şey gelmiyor aklına. Bir de ikame kauçuk meselesi. Halkımız ölüm

kalım mücadelesinde, sen bisikletini düşünüyorsun! Bir zayıf anımızı kollayıp duran düşmanlarla kuşatılmış şu durumumuzda, Führer sıfırdan var etti koca orduyu. Bütün halk son lokmasına kadar tasarruf ediyor. Ben herkesin iyiliği için traş sabunu tüplerini biriktiriyorum, sense bisikletini düşünüyorsun, ikame diye yakınıyorsun! Halkımızın karar saati gelip çatmış! Karar vermek zorundayız! Yükselecek miyiz, yoksa batıp gidecek miyiz? Halk için bu hükümetten daha fazlasını kim yapıyor ha? Kim daha ciddi sorumluluk duyuyor? Ama bu reziller, kendi iyilikleri için olduğunu kavrayamadıklarından, kendi o küçük zavallı bencilliklerini feda etmeye yanaşmayan ilkel aşağılık yaratıklar[108]! Sahi niye söylüyorum ki sana bunları? Daha kendi bisikletinin lastiğini feda edemedikten sonra.

OĞUL Ben sadece, ikame lastik hakiki lastikten daha pahalı olduğu için daha fazla harçlık gerekiyor, dedim.

BABA Tamam, kes. Senin bu vatan sevgisinden yoksun gevezeliğinden bıktım. Hürriyet savaşlarından beri[109] millet en büyük manevi yükselişini yaşıyor, bu kalkmış harçlıktan söz ediyor. Kökünü kazımak istediğimiz maddeciliğin ta kendisi bu. Çık git odana. Gözüm görmesin seni.

(Oğul susup kapıya doğru gider)

OĞUL *(Kapıda bir durur)* Halam, hastalığından değil, sizden korkuyor.

(Çıkar)

ANNE *(Ardından seslenir)* İğrençsin Hans!

KIZ Anne, Kızlar Birliği'nin[110] akşamına gitmem gerek şimdi. *(Pencerede)* Yağmur yağmaz herhalde. Yeni gülkurusu elbisemi giyebilirim o zaman. Yoksa yağar mı, ne dersiniz? Elbisem Wollstra'dan, yağmurun her damlası leke olup kalıyor[111].

ANNE Gitme otur.

(Hemşire kapıya gelir)

HEMŞİRE Rahatsız etmiş olmayayım ama hasta çok gergin. Aileden biriyle mutlaka görüşmek istiyor.

BABA Söyleyin, evin idaresiyle ilgili bir şeyi konuşup hallettikten sonra hepimiz geleceğiz.

(Hemşire döner)

BABA Münasebetsiz. Fazlalık bu burada. Frieda'nın hemşireye ne ihtiyacı varmış? O kadar mütevazı insan.

ANNE Hastaneden tasarruf etmeyi düşünüyordun ya sen. Son defa kusmasının ardından bile zaten birkaç gün daha yaşayacağı bilinemezdi ki.

BABA Sorumluluktan çekinmesem her şeyi doktorlara bırakacağım ama sorumluluk öldürüyor beni.

ANA Onlar kesin ameliyata alırlar.

BABA Kuşkusuz.

ANNE Zavallı Frieda. Bu güzel sakin odasından bir kez daha koparılacak...

BABA Ben ameliyata karşıymışım sanki! Kendi vereceği karar enikonu, kendi meselesi.

ANNE Öyle deme. O senin kız kardeşin. Onun için en iyi olanı yapmalıyız biz.

BABA Nasıl bileyim peki? Belki de ameliyat. Kız kardeşini açlıktan öldürdü dedirtmek istemem arkamdan. Ama böyle büyük bir ameliyatın ardından her yeri yara bere olunca yemenin de pek tatlı olmayacağını hatırlatırım kendisine, o kadar.

ANNE Aman eksik olsun. Her lokma bir zehir. Oysa şimdi hiçbir şey hissetmeden safiyetle öbür dünyaya göçüp gider hiç değilse.

BABA Nasıl istiyorsanız öyle yapın. Yalnız ameliyattan sonra gelip bana, işte kestiler ama eskisinden iyi değil demeyin. Benim düşünceme göre bir insan hastaysa biraz huzur istemeye hakkı vardır.

ANNE Frieda bir hastanede! Bizlere bu kadar alışmışken.

BABA Ailesi burada. Her şey alıştığı yerde. Kendisine bakan var. Ama istiyorsanız eğer buyrun götürün hastaneye. Ben bir şey demem.

ANNE İsteyen kim? Kimse onu dışarı çıkarmak istemiyor. Hele yeyip içemediği şu haliyle.

BABA Belki sana çok yük oluyordur hani.

ANNE Yoo, kesinlikle. Frieda çok akıllı uslu.

BABA Sırf onun yüzünden evin huzuru kaçıyorsa...

ANNE Tam tersine yokluğuna dayanamayız. Lotte'ye yeni gülkurusu elbiseyi hediye etti. Hem emekli maaşı da var.

BABA Bence bir doktor daha getirip, alıştığı yerden taşıyıp, başka başka suratlarla karşı karşıya getirerek ona yeni bir huzursuzluk vermekten kaçınmak en iyisi. Ayrıca, ille de paradan söz etmek gerekirse, öyle bir ameliyatın yutacağı günah parasıyla

Lotte için tam da şimdi 'Kott ve Mahdumları' Yahudi işletmesi olduğu için batmış[112], sudan ucuz satılıyorken Möschstrasse'deki mağazasını havadan kapatabiliriz, diye de düşünün derim. Bir daha böyle kelepir bulunmaz.

ANNE Avukata mı uğradın?

BABA Hiç ilgisi yok. Zaten bu düşüncenin karara hiçbir etkisi olamaz. Para Frieda'nın.

ANNE Elbette olamaz.

BABA Yeter ki sonra Frieda için bir fırsat kaçırıldı denmesin bana.

ANNE Kimse diyemez bunu. Her şeyi onun için yapıyoruz.

BABA Adilik parayla pulla mı? Kendi oğlunu işittin işte.

ANNE Bizim ameliyata karşı çıkmamız sırf Frieda'nın iyiliği için.

BABA Onu daha fazla da bekletemeyiz. Doktor geldikten sonra çok huzursuz oldu tabii. Kendisinden konuştuğumuzu düşünecek şimdi.

ANNE O zaman ben kendisine...

(Ayağa kalkar)

BABA Doktorun ameliyata gerek görmediğini söyle.

ANNE Maneviyatını bozmasına gerek yok, dediğini de söylerim.

BABA En derin vicdani kararla, kendisinin iyiliği için, huzur içinde burada kalıp hastaneye götürülmemesi sonucuna vardığımızı ekle.

ANNE Orada kendisi için hiçbir kaygı duymayacak bir sürü yabancının ortasında...

(Yan odaya geçer. Baba radyoyu yine açar)

RADYODA SES Demek ki komisyonun yaptığı saptamaya göre genel olarak çok yağlı yeniyor. Yağsızlığa karşı herhangi bir tedbir almaya gerek yok. Bildiride şöyle deniyor: En incelikli ve en vicdani araştırmalarımıza dayanarak şu sonuca vardık ki, toplumun huzursuz olmasına hiç gerek yok, çünkü toplumumuzun günümüzdeki beslenme tarzı yalnız yeterli olmakla kalmayıp aynı zamanda geçmiştekine oranla daha da sağlıklıdır. İstatistiklerde az yağlı beslenme hiçbir sakıncalı sonuç göstermemiştir. Tam tersine insan organizması, genel olarak alınan yağlı gıdaları asla kaldırmaz. Yalnızca Çin'i ve Japonya'yı örnek göstermek bile yeterlidir. O ülkelerde halkın büyük kesimi en basit pirinç beslenmesiyle gayet iyi durumdadır. Fazla yağlı beslenme ise daha çok hastalık nedenidir. Az

yağlı beslenme, daha uzun ömrün ve daha dayanıklı yaşamın garantisidir. Bir işçinin bedensel zorlanmalara entellektüel denenlerden daha dayanıklı olması boşuna değildir. İşçinin sözde daha kötü denen beslenmesi, aslında daha iyi beslenmedir. Demek ki halkımız, ekonomik durum ve sömürgesizlik nedeniyle yağdan tasarruf edip gücünü başka alanlarda kullanmaya mecbur olmasaydı bile, en içten kanaatimiz şudur ki, az yağlı beslenmesi zaten kendisi için en iyi beslenmedir.

BATAKLIK ASKERLERİ[113]

SA her yandan geliyor işte.
Onlarsa parçalanmış ellerinde
Marx, Kautski[114] tartışıyorlar
Bebel ne dedi, Lenin ne söyledi
Ta ki Nazi hücreleri[115]
Onları birleştirene kadar.

Esterwegen Toplama Kampı[116], 1934. Birkaç tutuklu beton karmaktadır.

BRÜHL *(Dievenbach'a hafif sesle)* Lohmann'dan uzak dur, pek sağlam değil.

DİEVENBACH *(Yüksek sesle)* Baksana Lohmann, Brühl senden uzak durmamı söylüyor, pek sağlam değilmişsin.

BRÜHL Domuz.

LOHMANN Sen mi söylüyorsun bunu, hain! Karl niye hücreye atıldı?

BRÜHL Benim yüzümden mi yani? Kaynağı bellisiz sigaralar bana mı geliyor?

LOHMANN Ne zaman sigara gelmiş bana?

DİNBİLİMCİ[117] Dikkat!

(Görevli SS üst yoldan geçerken durur)

SS Buradan ses geldi. Kim konuştu? *(Yanıt yok)* Bir daha olursa hepiniz hücreyi boylarsınız, anlaşıldı mı? Marş söylenecek! *(Tutuklular "Bataklık Askerleri" şarkısının ilk kıtasını söylerler. SS yürür gider)*

Gözün alabildiğince[118]
Bataklık çepeçevre.
Kuşlar şakıyıp öter mi
Çıplaktır bodur meşe.

Batak askeriyiz biz

Saplanır küreğimiz
Batağa.

DİNBİLİMCİ Ne diye tartışıp duruyorsunuz siz?

DİEVENBACH Hiç uğraşma dinbilimci, anlayacağın şeyler değil. *(Brühl'ü işaretle)* Onun partisi[119] dün Hitler'in dış politikasına evet oyu verdi. *(Lohmann'ı göstererek)* Bu da diyor ki, Hitler'in dış politikası savaş demektir.

BRÜHL Ama biz varken olmadı bu.

LOHMANN Siz varken de bir savaş olmuştu.

BRÜHL Almanya'nın savaşa girecek askeri gücü yok bir kere.

LOHMANN Aman efendim, Hitler'e bir zırhlı kruvazör hediye etmiştiniz[120] ya.

DİNBİLİMCİ *(Dievenbach'a)* Sen neydin? Sosyal demokrat mı, komünist mi?

DİEVENBACH Ben ikisinin de dışında kaldım.

LOHMANN Şimdi bir güzel içindesin işte, toplama kampının içinde yani.

DİNBİLİMCİ Dikkat!

(Görevli SS yine görünür. Bunlara bakar. Brühl hafiften "Bataklık Askerleri" şarkısının üçüncü kıtasını söylemeye başlar. SS gider)

Nöbetçiler gelir gider
Asla gedik vermezler
Dört kat sarmış dikenli tel
Kaçan canıyla öder.

Batak askeriyiz biz
Saplanır küreğimiz
Batağa.

LOHMANN *(Küreği fırlatır)* Birleşik Cephe'yi[121] imkânsız hale getirmeniz yüzünden burada olduğumu düşündükçe kafanı kırasım geliyor.

BRÜHL Yok canım? "Kardeşin olmazsam senin, kafamı kır sen benim," değil mi? Birleşik Cephe'ymiş! Bu şarkıyı çok dinledik beyim: Bizim üyeleri avlamaktı hesabınız!

LOHMANN Öyle mi? Şimdi Hitler avlıyor işte, sevinin! Halk düşmanları!

BRÜHL *(Hemen küreğini kapar ve Lohmann'ın üstüne yürür, Lohmann da küreğe davranmış durumda)* Gösteririm sana!

DİNBİLİMCİ Dikkat!

(Hararetle "Bataklık Askerleri"nin son kıtasını söylemeye başlar. Görevli SS görünür. Ötekiler şarkıya katılırlar, beton karmaya da devam ederler)

Ama bizde yok yakınan,
Sonsuz değil kış, boran.
Biz de seviniriz bir gün
Bizimdir yine vatan!

O gün batak askeri
Saplamaz küreğini
Batağa!

SS "Halk düşmanları" diye kim haykırdı burada?
(Yanıt yoktur)

SS Hiç uslanma yok sizde. *(Lohmann'a)* Söyle, kim?
(Lohmann gözünü Brühl'e dikip susar)

SS *(Dievenbach'a)* Kim?
(Dievenbach susar)

SS *(Dinbilimci'ye)* Kim?
(Dinbilimci susar)

SS *(Brühl'e)* Kim?
(Brühl susar)

SS Şimdi beş saniye veriyorum size, olmazsa hepinizi hücreye tıkarım, çürüyene kadar.
(Beş saniye bekler. Hepsi önlerine bakıp susar)

SS Öyleyse, hücreye!

AÇIKLAMALAR

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı, 191
Horasyalılar Kuriasyalılar, 203
Carrar Ananın Silahları, 213
III. Reich'ın Korku ve Sefaleti, 229

Türkçesi
Yılmaz Onay

KÜÇÜK BURJUVANIN YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAHI

Temel Metin

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı, Brecht'ten kalanlar içinde daktilo yazımı.

Tarihçe

Nisan 1933: Metnin yazımı. 7 Mart 1933: Paris'te Théâtre des Champs-Élysées'de ilk oynanış.

Metnin Oluşum Öyküsü

Bu bale, Brecht'in sürgünde tiyatro için yazdığı ilk eseri ve Kurt Weill ile birlikte çalıştığı, sonuçlandırılıp sahneye konmuş son eseridir. Talep, varlıklı ve gerçeküstücülüğün destekçisi James Edward adlı bir İngiliz sanatseverden gelmiştir. James, Georges Balanchine ile Boris Kochno'nun Paris'te kurdukları "Les Ballets 1933" topluluğunda, Almanya'dan sürgün bir balerin olan karısı Tilly Losch'un yapacağı bir baleyi finanse etmek ister. Koreografiyi Balancine üstlenir. Sergey Dyagilev'in "Rus Balesi" için yaptığı çalışma ve bu çalışmanın 1929'daki Londra ve Berlin turneleriyle daha 1929'da uluslararası üne kavuşmuş olan Dyagilev, Kopenhagen Kraliyet Balesi ve "Monte Carlo Rus Balesi" ile yaptığı anlaşmaların ardından kendi topluluğunu kurmak niyetindedir. Şef olarak Kurt Weill'ın eski öğrencisi Maurice de Abravanel angaje edilir. Sanat yönetmenliği Boris Kochno'dadır.

James, topluluğa yapacağı desteği, yeni eserin bestesini Kurt Weill'ın yapması şartına bağlar. Weill, talebi kabul eder. Hem dans edip hem de şarkı söyleyen bir başoyuncu konusunda anlaşırlar. Böylece James, karısının yanında, Aralık 1932'de Paris'teki bir Weill konserinde dinlediği Lotte Lenja'ya da bir sahne olanağı yaratmak niyetindedir; Weill zaten yıllardır şarkılı bir bale besteleme düşüncesini taşımaktadır. Librettis olarak Jean Cocteau'yu önerir. O reddedince de Brecht'e başvurur. Dekor kostümcü olarak Caspar

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakülte

Neher birlikte çalışmaya çağrılır. İsviçre'de Lugan Gölü kıyısındaki Carona'da Lisa Tetzner ile Kurt Kläber yanında geçici bir ikamet olanağı bulmuş olan Brecht, yaklaşık bir hafta için Paris'e gelir. Geliş tarihi en geç 15 Nisan olmalı. Belli ki, Brecht ile Weill konsept üzerinde çabukça anlaşmışlar. Brecht hemen şarkı metinlerini yazmaya koyulur, 16 Nisan'da da Weill 4 Mayıs'a kadar sürecek olan kompozisyon çalışmasına başlar. Prodüktörüyle görüşemez Brecht; Edward James Londra'dadır. Brecht, Helene Weigel'e şöyle yazar: "[...] yolculuğum iyi geçti, şimdi de Weill ile yoğun çalışma halindeyiz. Hızlı gidecek umarım" (Nisan 1933'teki mektup). Daha Nisan bitmeden Brecht Carona'ya döner. Paris'te kaldığı kısa süre içinde yalnız şarkı metinlerini tamamlamakla kalmamış, Weill ile sahne uygulamasının esasları üstüne de kapsamlı biçimde görüş birliğine varmıştır; Brecht'in daktilo metni üstünde görülen Weill'ın el yazısı kayıtlarından ve 2.Tablo için Brecht'in çiziktirdiği sahne düzeninden anlaşılmaktadır bu. Sahne eskizi, aksiyon taslağında sözü edilen kişileri bile içermekte. Weill, Carona'daki Brecht'e şöyle yazar: "Ayrıca James metne hayran oldu ve her şey bizim istediğimiz gibi yapılacak./Eşek gibi çalışıyorum ama büyük zevk veriyor bana. 5 Numara tamam. Güzel olacak galiba." (1933'te tarihsiz mektup). Brecht'in şarkı metinlerini yazdığı aynı makine ile yazılmış ve demek ki daha o Paris'teyken oluşmuş aksiyon taslağı metninin, Brecht'in kendi biçimlemesi olup olmadığı tartışmalı. Eserin sahnelenişinde Brecht'in hiç katkısı yok.

James ile Weill'ın bale için koydukları konsept yaklaşımı, Brecht'e 1930'daki *Meta Aşk* tasarısını yeniden ele alma fırsatını verir. Bu plan -bir orospunun kişiliğinde- bireyin meta ve satıcı olarak ikiye ayrışmasını konu edinmekteydi ki sonra *Sezuan'ın İyi İnsanı*'nda yeni bir biçim almıştır. Ancak *İyi İnsan*'da bir kişi iki rol oynarken, burada "tek" kişiyi canlandıran iki figür -biri dans eden, öteki de şarkı söyleyen Anna- vardır sahnede. Yedi tablo ya da yedi durakta, para kazanıp memlekette kalan ailesine bir ev yapmak amacıyla büyük kentlere giden ve amacına ancak kendini aldatmak yoluyla varabilen bir küçük dansçının öyküsü anlatılır. Şarkıcı -koro olarak sahnede bulunan aile gibi- olayı yorumlar, ama aynı zamanda olaya da girer. Böylece Brecht'in ve Weill'ın kullandıkları "bale" kavramını kıran ve müziğin, şiirin, dansın ve sözsüz oyunun aynı ağırlıkta yer aldığı özgün bir eser yapısı meydana gelir.

Brecht'in bu baledeki esas fikri, İngiliz doktor ve yazarı Bernard de Mandeville'in *The Fable of the Bees or Private Vices, Publick*

Benefits'inde (1705, ikinci baskı 1714) işlediği konunun bir dönüşümüdür. Mandeville, toplumun bekası ve gelişmesi için günahların yararlarını (aynı şekilde erdemlerin de zararlarını) sergilerken Brecht, erdemlerin bireye getirdiği zararları ortaya çıkarır. Brecht daha yirmili yılların sonunda giriştiği Marks incelemeleri yoluyla Mandeville'in eserine ilgi duymuş olabilir. Marks (*Kapital* dahil) çeşitli eserlerinde Mandeville'e gönderme yapmaktadır. Brecht'in 1934'te *The Fable of Bees*'in yeni çıkan İngilizce yayınını aldığı biliniyor.

Katolik moral teolojisine göre ölümcül, temel ya da esas günahlar, kişiyi Tanrının merhametinden yoksun bırakan ve ebedi lanete uğratan günahlardır. İncil'de (Yuhanna'nın Birinci Mektubu, Bap 5, 16-17 ve Matta 12, 31-32) tek bir ölümcül günah -"Ruhülkudüs'e karşı küfür" (bu bağışlanmazdır)- söz konusu iken, Katolik moral teolojisi İncil'in çok geniş günahlar listesi içinden, 12. yüzyıldan bu yana geçerli olan ve yedi ölümcül günahı içeren bir temel günahlar kataloğu çıkarmıştır: Doymacılık, İffetsizlik, Tamah, Öfke, Kalp Tembelliği, Kıskançlık, Gurur. İlk metin taslağına giriş yapan çok özet notlar gösteriyor ki Brecht, önce bu listeden değil, insanları burjuva toplumunda barınamaz hale getiren tutumları ve verileri sıralamış:

Lanetlenmeye götüren yedi ölümcül günah.
(Harcama tutkusu?)

1) Yoksulluk
2) Hastalık — Sadakat
3) Fikirler — Sencillik
4) Gerçek aşk (meta yerine)
5) Adalet sevgisi
6) Gerçeği söyleme
7) Satılmazlık

ek 1) belli hoşgörüler, ihmal günahları:
Vahşette ihmalkârlık vs.
(Brecht'ten kalanlar içinde not)

Brecht'in burada deneme olarak en üste koyduğu harcama tutkusu, Mandeville'de esas role sahiptir. Başka bir listelemede insacıllık, gerçek aşk vs. "Les vertues dangereuses" (tehlikeli erdemler) olarak belirlenir.

Daha *Mahagonny Kentinin yükselişi ve Düşüşü*'nde Brecht (Sahne 20. Üçüncü katar) ahlaksal çağrıları belli biçimde somutlaştırarak karşıtına dönüştürmüştür, örneğin: "Y a ş a s ı n savunmasızlara karşı

y ü r e k l i l i k". Balede Brecht nihayet bu yöntemi katolik moral teolojisinin yedi ölümcül günahına uygalar. Ölümcül günahlar belli bir bakışta, küçük burjuvanın, ilerlemek istiyorsa yapmaması gereken erdemler, ya da en azından haklı davranış tarzları olarak görünürler -örneğin: "Adiliğe karşı öfke" ve "Kendi için en iyi olanı isteme gururu (Satılmazlık)". Olayın geçtiği yer olarak Brecht, yirmili yıllardaki birçok çalışmasında olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'ni seçer (Örneğin, *Dan Drew, Joe Etkeser, Kentlerin Valisi Ormanındaki Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü.*) Bu eserlerde, örneğin *Dan Drew* (1924-1926) taslaklarındaki Josie Mansfield'in öyküsünde olduğu gibi, "şansını aramak" üzere büyük kentlere gitme motifi çok çeşitli biçimlemelerle kullanılmıştır.

Sonradan, mimik kantat, kısa opera, pantomim, balepontomim, bale temelinde şarkılı oyun unsurları içeren epik kısa opera, gibi çeşitli janr nitelemeleri önerilen *Yedi Ölümcül Günah*'ın alışılmamış karakteri, çalışma sırasında topluluk içinden, Kurt Weill'ın yine de karşı koymayı başardığı direnmelere neden olur. "[...] her zaman olan karışıklık bu. Elbette eski klasik Rus balesine bağlı olup bizim bu balemizdeki baleyi çok az bulan ve yeterince 'arı koreografi' görmeyen bir küçük klik oluştu. Bu yüzden son günlerde büyük kavgalar çıktı, ama ben bir adamın böylesine etkisizleştirilmesine ısrarla karşı çıktım. Balanchine gerçi iki taraf arasındadır ama harika çalıştı ve biraz fazlaca dans ağırlıklı da olsa yine de reel bir gösterim tarzını hakkıyla buldu." (Weill'dan Brecht'e, tarihsiz mektup, olası tarih, 1 Haziran 1933.) Weill, Danimarka'ya geçme hazırlığıyla uğraşan Brecht'i prömiyere davet eder ve Brecht 7 Haziran 1933'teki ilk oynanışta bulunur.

Metin Yazımları

Başlangıçta bu balenin adı *Yedi Ölümcül Günah*'tır ve Brecht hayattayken yalnızca bu adla çıkar kamuoyu önüne: "Paris'teki ilk oynanışta ve 1936'da Kopenhagen'deki sahnelenişte; ayrıca 1955'te yayınlanan Weill'ın piyano partisyonu da *Yedi Ölümcül Günah* başlığını taşır. Ama daha Brecht'in ilk daktilo metninde "*Küçük Burjuvanın*" eklemesi de yine kendi el yazısıyla yer alır. Başlığı değiştirmeye ne zaman niyetlendiği bilinmiyor. Skandinavisk Teaterforlag'a yazdığı 17 Şubat 1937 tarihli mektubundaki talebi, yeni başlıkla yapılmıştır. Daktilo metnine yaptığı ek herhalde İsveç sürgünü sırasında

olmalı: Margarete Steffin (ölümü 1941 Haziran) bu değiştirmeyi kendisinin tashih ettiği bir daktilo kopyeye (elinizdeki yayına esas olan metin) taşımıştır.

Balenin Almanca tam metni Brecht hayattayken yayınlanmadı. İlk yayın olan, "Les ballets 1933" topluluğunun Théatre des Champs-Élysées için 1933'te Paris'te yayınladığı program broşürü, *"les sept péchés capitaux. Spectacle sur des poémes de Bert Brecht. Musique de Kurt Weill. Décor et Costumes de Caspard[!] Neher"* (Yedi Temel Günah. Bert Brecht'in Şiirinden Oyun. Müzik Kurt Weill. Dekor ve Kostüm Caspar Neher) başlığı altında hem Fransızca metni (S. 9 vd.) hem de Almanca metni (Sayfa numaraları olmaksızın, muhtemelen program broşürüyle aynı formatta bir ek olarak) sunmaktadır; bu yayında, baştaki sahne sıralama özeti, koreografiyi açıklayan düzyazı bölümler (aksiyon taslakları) ve sahnelere bölünme yoktur. Bu yayının dayandığı hiçbir belge elde değil. İçindeki Almanca metin, Brecht'in 1933 Nisan'ında yazıp başkalarıyla birlikte düzeltmelerini yaptığı metinle, Brecht'in kendi elinden çıkmayan daha sonraki tarihsiz iki (asıl ve kopye) metin arasında bir aşamayı göstermekte. Son iki kopya, tasarlanan ama gerçekleşmemiş bir basım için yazılmış olmalı. Kopyayı Margarete Steffin düzeltmiş, bu düzeltmede ise başka bir dizi tashihte olduğu gibi Brecht'in 1933 Nisan yazımı esas alınmıştır.

Paris program broşürü içindeki basımın eksikleri bir yana bırakılırsa dört metin arasındaki farklar çok azdır.

1933 Nisan yazımının en önemli farkları

(Dipnot numaralarından sonraki parantez içindeki değerler, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir)

1. (267,18) *Küçük Burjuvanın*] Yok.
2. (268,4-10) *Gözü bizde çünkü... Tabii Anna.*] Yok.
3. (268-15) *Aslında iki kişi değiliz biz*] 'Demek her şey iyi gider, diyoruz/Kardeşimle ben. Aslında...'
4. (276,28) *Kız Kardeşlerin Şarkısı*] Bu şarkının ilk iki kıtasından sonraki kıtaların başına "Kız Kardeşlerin Şarkıları" başlığı konmuştur. "Adolf" yerine hemen hep "Adolphe" yazılıdır. Şarkı metinleri olan sayfalarda Kurt Weill, el yazısıyla sahne başlığını, kısmen sahne uygulamasını da içerir biçimde not etmeştir, örneğin: 'Tembellik Sokak Dilenciliği'; 'Gurur (Kabare)'; 'Öfke (figürasyon)'; 'Oburluk (Dansçı)'; 'İffetsizlik (Kafe)'; 'Açgözlülük'; 'Kıskançlık'.

Paris program broşürünün en önemli farkları:

5. (271,4) *Bunların* | "Bu aptal mahlukların".

6. (271,12) *Tüm parayı yiyor bunlar* | "Tüm parayı yiyor bu aptal mahluklar"

7. (276,10) *Bilsin ki:* | Yok.

8. (276,28) *Kız Kardeşlerin Şarkısı* | Bu şarkının son kıtasına yine aynı başlık konmuştur.

Margarete Steffin'in düzeltme yaptığı kopya, son düzeltme aşamasını gösterdiği için elinizdeki yayında temel metin olarak alınmıştır. İlk tam metin yayınında da (Frankfurt-Main, 1959) temel metin budur. O baskıda -temel metinden küçük farklılıklar yanında- Adolf adı Fernando olarak değiştirilmişir. Bu değişiklik herhalde Weill'ın, hemen her iki dizeden biri gerek Paris program bröşüründen, gerekse elde kalan daktilo metninden ayrılan kompozisyon metnine dayanarak yapılmış. Aslında çoğu kez fazla olmayan bu ayrılmalar Weill'ın bestelediği metne başka bir ritm vermekte, şarkıya daha uyumlu yapmakta. Bunun ötesinde bestelenen metin bazı ek dizeleri içeriyor. İlk yayınlanışı piyano partisyonu içinde Schott & Söhne Yayınevi tarafından yapılmıştır (Kurt Weill. *Yedi Ölümcül Günah. Şarkılı Bale, Sekiz Bölüm*, Metin Bert Brecht). Weill'ın librettosunda Brecht'in ne kadar katkısının bulunduğu belli değil. Oradaki varyantlardan hiçbiri Brecht'ten kalan daktilo yazımlarında yok.

Librettonun temel metinden en önemli farkları:

9. (269,12) *Her seferinde derdik ki:*] Bu ve izleyen dize Weill'ın bestesinde yok. Buna karşılık *Ailenin Şarkısı*'nda her dizeden sonra 'Tembellik kötülüklerin anasıdır' deyimi yineleniyor.

10. (269,22f) *2 Gurur*] Birinci Sahne ile İkinci Sahne arasına yine ailenin şarkısı olarak şu dizeler eklenmiştir:

Efendimizin nuruyla
Bulsun çocuklarımız refah yolunu.
Güç versin o nur, neşe versin ki onlara
Günah işleyip de çiğnemesinler
Zengin ve mutlu yapan kanunu!

11. (270,17) *Prenses gibiydi şapkalı köstümle*] Bu dizeden sonra şu eklenmiş: 'Suya eğilip içerken kendine bakan kaplan, tehlikedir her zaman'.

12. (270,33) *Sabah akşam...*] Bu ve izleyen dizeye paralel olarak şu eklenmiş:

Efendimizin nuruyla
Bulsun çocuklarımız refah yolunu.
Nefsine karşı zafer kazanan
Kazanır oyunu.

13. (271,4) *Bunların*] 'Bu aptal mahlukların'

14. (271,39) *Haksızlığa engel olan*] Bu ikinci kıtadan önce şu eklenmiş:

Efendimizin nuruyla
Bulsun çocuklarımız refah yolunu.

15. (274,6) *Saygı duyulana açılır kese*] 'Tekrar tekrar kimseye'.

16. (274,31) *Bir de ak kıçını* gösterdi] Bu kıtadan önce şu eklenmiş:

Efendimizin nuruyla
Bulsun çocuklarımız yolunu
Günah işleyip de çiğnemesinler
Zengin ve mutlu yapan kanunu.

17. (275,1) *Aman ne zor oldu ...sokmak*] Bu kıtanın başına şu eklenmiş: "Nefsine karşı zafer kazanan, kazanır oyunu".

18. (275,26) *Tennessee*] "Baltimore".

19. (277,19) *önleri kilit*] Onun ardından şu eklenmiş:

'Nefsine karşı zafer kazanan
kazanır oyunu'.

Otto Gelsted'in Danimarka sahnelemesi (1936) program broşüründeki metni, çeviri ile uyarlama arasında bir yerde. Herhalde Weill'ın beste metni ile aksiyon taslaklarını kullanmış.

Bu basımda metin düzenlemesine ait olanlar:

20. (266,1) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklendi.

21. (267,5) *Anna I*] Temel metindeki her iki esas figür için 'A,1' ve 'A,2' gösterimleri yerine sürekli 'Anna I' ve 'Anna II' kondu.

22. (267,12) *Anna II, Anna I'in*] Temel metinde yanlışlıkla tersi yazılmış.

23. (267,13) *Louisiana*] Temel metinde hemen hep '*Louisianna*' biçiminde.

24. (267,29) *Kız Kardeşlerin Şarkısı*] Brecht'in daktilo metninde ve düzeltmesiz daktilo metinde sahne başlıkları olsun, onlara ait ak-

siyon taslakları olsun, hep ilgili şarkı metinlerinin ardına yerleştirilmiş. Temel metinde ise, daktilo sayfalarının yer değiştirmesiyle mantıklı sıra oluşturulmuş, yani: Sahne başlığı-Aksiyon taslağı-Şarkı metni. Bunun yanında (gerek piyano partisyonunda, gerekse Kopenhagen sahnelemesinde 'Ön Oyun' denmiş olan) giriş şarkısı ondan önce hep sahneler sıralamasından öne konmuşken bu kez herhalde yanlışlıkla birinci sahneye eklenmiş ve arkasına aksiyon taslağı konmuş. Temel metinden farklı olarak bu durum düzeltilmiştir.

25. (269,32) *Anna II*] Temel metinde yanlışlıkla "A,1" olarak yazılmış.

26. (270,31) *alıcısı yoktur.*] Temel metinde noktasız.

27. (274,29) *eğer.*] Temel metinde noktasız.

28. (275,26) *Tennessee*] Temel metinde: *"Tennessy"*.

29. (277,21) *kız kardeşim... (çocuğumuz, ikisi de)*] Gerek eldeki tüm daktilo yazımlarında ve gerekse Paris program broşüründe her iki versiyon aynı geçerlikte yan yana -veya üst üste- bulunuyor. Herhalde aynı anda ailenin de şarkıya katılması düşünülmüş, ama aile için Anna I ile Anna II tek bir kişi olabilir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Georges Balanchine'nin koreografisinde ilk oynanış, 7 Haziran 1933'te Théâtre des Champs-Élysées'de, topluluğun Wolgang Amadeus Mozart/Peter Çaykovski'nin *Mozartiana*, Darius Milhaud'un *Les Songes* (Düşler), Franz Schubert'in *Errante* (Çılgın), Henri Sauguet'nin *Fastes* (Roma Şöleni) ve Ludwig van Beethoven'in *Les Valses* (Valsler) kompozisyonlarına dayalı beş başka çalışması ile birlikte gerçekleşir. Reji için Edward James'in adı geçmektedir, müzik yönetimi Maurice de Abravanel'dedir. Metin Almanca olarak oynanır. Caspar Neher'in dekoru (sonraki onbeş sene için Brecht'e yaptığı son dekor) büyük orta sahnenin gerisinde açıklıklarına kâğıt gerili yedi tonozla delinmiş bir yarım dairedir. Anna II, her ölümcül günahı işlediğinde tonozlardan birinin altından geçer ve geçerken üstünde yazı olan gerili kâğıdı yırtar. Yarım daire, ön yanlardan yarı yüksek likte iki perdeyle kapalıdır. Perdelerin önünde solda bir platform vardır; aile bunun üstünde olayı yorumlar ve arkalarında 'Luisiana'da küçük ev' yükselir. Sağ yan ise belli ki her sahne için değişen dekora katılmaktadır. Sahne üstünde yedi lamba asılıdır. Sahneye gelişlerinde her

iki Anna'yı saran diz yüksekliğinde koyu renk şal, çıkışta da ikisini yine sardığından Anna I ile Anna II'nin tek kişi oluşlarını simgeler. Sahnede eş zamanlı olarak bulunan aile, her sahnenin sonunda kızlarının "akıllı" tutumlarının meyvesini toplar: Para keseleri aileye doğru yuvarlanır ve evin yapımında belirgin ilerlemeleri sağlar.

Seyircinin tepkisi tam anlamıyla çelişkilidir. Alman sürgünler ve sanattan anlayan Parisli bir kesim için bu oyun bir olay olmuştur. "Büyük bir akşam oldu./Bir seçkin topluluk, büyük Alman tiyatrosu döneminde alıştığımız gibi sanatçıları ve yorumcuları kutladı," diye yazar Walter Mehring (*Paris'te 'Yedi Günah'*, *Das Neue Tagebuch*'ta, Paris/Amsterdam, 1933, Sayı 1). Mehring, oyunda başoyuncuların (Anna I'de Lotte Lenja, Anna II'de Tilly Losch) başarılarının yanı sıra, en başta "özellikle ilkel aksesuvarları kullanan, renkli baskıya, eski giysilerin kahverengi ve grisine hayran" Caspar Neher'in dekor ve kostümlerinin aldını çizer. Oyun yazarı Edouard Bourdet de, *Yedi Günah*'ı cesur ve önemli bir eser olarak görür, ancak metni daha ayrıntılı incelemeden daha fazla bir şey söylemek istemez.Bkz: Hellmut Kotschenreuter, *Kurt Weill*, Berlin-Hallensee/Wunsiedel 1962, S. 74). Paris seyircisinin ve eleştirmenlerin bir kesimi ise, bu yeni eserden çok, 1929'da ölen Dyagilev'in 'Rus Balesi'nin ve sanat mirasının, ardından gelen çeşitli kuruluşlarca nasıl yönetildiği üstünde dururlar. Ama balenin getirdiği toplumsal eleştirideki alışılmamış keskinlik ve kendine özgü biçim yine de, istemeyene bile kendini kabul ettirir. *Le Ménestrel*'in (Paris, Haziran 1933) eleştirmeni olan Paul Bertrand, *Yedi Günah*'ı, "Bale değil de daha çok insanların ve toplu-mun karakteri üstüne genel fikirlerin, -doğaçlamayla da denebilecek tarzda- ortaya getirilmesi," olarak görür. Görsel uygulama pek de bale olmadığı gibi, Kurt Weill'ın müziği de hakiki müzik değildir artık. Bertrand'a göre, "...Ama karşı konulmaz bir güçle bir atmosfer yaratmaktadır. 'Akıllı' kız kardeşin ve ailenin hemen kesintisizce şarkılarla dile getirdikleri yorum, notalara dökülmüş bir çeşit sanatlı iletidir ve şarkıcı bunu adi bir sesle, 'sabah dört sesiyle!' sunmaktadır./Oldukça nankör olan bu rolü az bulunur bir fantaziyle oynayan, Bayan Lotte Lenja'dır; Bayan Tilly Losch da 'aptal' kız kardeşi etkili bir ifade gücü ve esneklikle sergiliyor."

Brecht'in kendisi baleye ilişkin biraz da üstünkörü bilgi verir: '[...] Çok güzel gitti, ama pek önemli değildi' (Helene Weigel'e kart, 10 Haz.1933). Harry Graf Kessler'in, gerek basındaki gerekse seyircideki izlenimin kötü olduğu yolunda yaptığı tespitler, Brecht'in tutuk ifa-

desinin nedenlerini biraz açığa koyuyor. Kessler, seyircinin hayal kırıklığını besteciye yönelik çok yükselmiş beklentilere bağlar (Bkz. Harry Graf Kessler, *Günlükler 1918-1937*, Frankfur-Main. 1961, 15. ve 17. Haziran notları). Brecht'in esere katkısı, tartışmalarda ikinci planda gelmektedir. Fransızların gösterdiği tepki, Brecht için Paris'e göçme yönünden fazla bir şansın olmadığını gösterir.

Paris'teki bir dizi oynanıştan sonra bale topluluğu bu sahnelemeyi aynı rol dağılımıyla ama değişik bir adla (*Anna Anna. Bert Brecht'in Şiirlerinden Müzik Kurt Weill*) Londra turnesinde 28 Haziran 1933'ten 15 Tem.1933'e dek Savoy Theatre'da oynar. Genel provaya 'tüm Londra sanat çevresi ve Avusturya kolonisinin büyük kesimi geldi' (*A Dress Rehearsal, Birmingham Post*'da, 30 Haziran 1933). Londra'da *New Statesman*'daki eleştiri (*The Ballets of 1933 at the Savoy*), *Yedi Günah*'ı topluluğun en ilginç ürünü olarak kaydeder; hoşlandığını belirtir, "Her kadının doğasında var olan ve ayrılmaz biçimde birbirine bağlı Siamlı kız kardeşlerin" program broşüründe sunulan yorumunu tartışmasız kabullenir, ama metnin yazarından tek kelimeyle söz etmez. *Birmingham Post*'un eleştirmeni de yazarı yok sayar ama, "İğrençlerin Kültü" ara başlığıyla girdiği bölümde, seyircinin baleye gösterdiği tepkiyi enine boyuna anlatır: "En acımasızca eleştirenler bile önemini inkâr edemediler, çünkü dalgalar öyle yüksek geliyordu ki, yandaşlarını da karşıtlarını da yutuyordu. Genel olarak denebilir ki, seyircinin genç kesimi eleştirisizce kaptırdı kendini, en yaşlı kesim topluca lanetledi. Orta yaşta olanlarınsa görüşleri çeşitliydi [...]"

İkinci sahneleme, 12 Kasım 1936'da Kopenhagen'de Kongelien Teater'da *De syv Dodssynder* başlığıyla sergilenir. Bu çalışma için inisiyatif, Bale Müdürü Harald Lander'den gelir. Lander bunu, bir bakıma, sahnelenişi ertelenen *Mezbahaların Kutsal Johanna'sı*'nın yerine düşünmüştür. Kurt Weill'ın arkadaşı olan Lander, tüm rejiyi ve koreografiyi üstlenir. Margarete Steffin'in Walter Benjamin'e yazdığına göre (29 Ekim 1936 günlü mektup) Brecht sık sık provalara katılmıştır. Müzik yönetimi Johan Hye-Knudsen'dedir, dekor Svend Johansen'indir. Başrollere Illona Wieselmann (Anna I) ve Margot Lander (Anna II) çıkarlar. Bu bale, tek perdelik *Den lille Pigen med Svovlstikkerne* (1897) operasıyla birlikte oynanır.

Bu sahneleme, kısa zaman önce (4 Kasım'da) prömiyer yapmış olan *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar*'ın yarattığı yoğun politik tartışmaların baskısı altında gelişir. Margarete Steffin'in Walter Benjamin'e yazdığına göre (5. ve 9. Kasım arası): "Eleştirmenler ve hem-

paları, bu perşembe prömiyeri yapılacak olan baleyi iğrenç bildirimlerle daha baştan yerle bir etmek istiyorlar". Neyse ki birkaç gün sonra (Steffin'in Erwin Piscator'a mektubu, 15 Kasım 1936) hâlâ sürmekte olan düşmanca basın kampanyasına karşın sahnelemenin kazandığı büyük başarının haberini verebilir. 13 Kasım 1936'da Kopenhagen *Berlingske Tidende*'de Frederik Schyberg, "...deneyci tiyatronun büyük ağacında bir meyveden, balenin alışılmadık karakterinin yarattığı sahne etkilerinden söz eder, ama metnin ancak Weill'ın müziği ve sahneleme sayesinde şiirsellik kazandığını belirtir. Viggo Cavling de (*De syv Dodssynder, "Politiken*'de, Kopenhagen, 13.Kas.1936) Weill'ın müziği ve sahnelemenin 'modern stilizasyonu' yanında Brecht'in etki payının daha az olduğunu ifade eder. Başlayan basın savaşında kendi dengeli görüşlerini geçerli kılabileceklerine inanan başka eleştirmenler de aynı tutumdadır. Öte yanda Haagen Falkenfleth'in prömiyerin ertesi günü Kopenhagen *Nationaltidende*'de, *Yedi Günah*'ın, "...metin yönünden sanatla değil ama komünist propagandayla pek ilgili" olduğunu, eserin "zekâsız ve esprisiz üstü örtülü bir propaganda oyuncuğu", "her yerden derlenmiş malum trüklerle dolu" olduğunu yazması gibi, bu basın kampanyasında Brecht olayını "kültür bolşevizmi" ve "İspanya'dakine benzer halk cephesi durumları" tehlikesine karşı uyarı için kullanan pek çok yazı yayınlanmıştır (*Konservativ kunstkritik i kulturbolsjevismen tjeneste*' - Kültür Bolşevizminin Hizmetinde Tutucu Sanat Eleştirisi, *National-Socialisten*'de, 21 Kasım 1936; Shamrock, asıl adı Einar Boesgaard, *Den kgl. nationalscne et bolsjevikisk forsogsteater?* - Kraliyet Ulusal Sahnesi Bolşevik Deneme Tiyatrosu mu?), *Nationaltidende*'de, 15 Kasım 1936. Kampanyanın asıl nedeni olan *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar* yirmi kezden fazla oynanabilmişken, *Yedi Günah*, Alman hükümetinin Berlin'deki Danimarka büyükelçisine başvurusu üzerine, ikinci oynanıştan sonra gösterimden kaldırılır. Böyle bir skandala rağmen bu sahneleme, doğrudan sanat alanında bile öyle az bir yer etmiştir ki, 1958'de Georges Balanchine'ın New York City Center'de yaptığı yeni çalışma (Prömiyer: 4 Eylül), genel olarak oyunun 25 yıl sonra yeniden keşfedilişi diye kutlanmıştır (Çeviri: W. H. Auden ve Chester Kalman, Anna I: Lotte Lenja, Anna II: Allegra Kent).

Eserin asıl kalıcı başarısı ancak bu sahnelemeyle başlar.

Satır Açıklamaları

30. (266,5-10) *Çeşitli Çiftler... Başka Anna'lar*] Bunlar hep sözsüz rollerdir.

31. (267,13f) *Louisiana*] ABD'de bir güney eyaleti.

32. (268,27) *turnelerinin ilk uğrağı olan kentte*] Aksiyonda turne duraklarının önemi, bunların Amerikan büyük kentleri olmasıdır. Film çekimiyle ilgili Üçüncü Sahne'deki Los Angeles dışında öteki kentler değiştirilebilir.

33. (269,12f) *Tembellik/Bütün kötülüklerin anasıdır*] Atasözü.

34. (271,12f) *Douglas Fairbanks*] Yirmili yılların başına dek 'Amerikan tarzı yaşam'ın kahramanı olarak, daha sonra da Robin Hood, Don Juan gibi efsane kahramanları olarak, atletik yapılı dayanılmaz erkek tiplerini canlandıran Amerikan sinema oyuncusu.

35. (275,26) *Tennessee*] Bir kent değil, ABD'de bir eyalet.

36. (275,30) *Meşhur eder insanı*] Bkz: 1. Musa 11,4.

37. (276,4) *Almak için vermek*] Bkz: "Verin, size de verilecektir" (*Lukas İncili* 6,38) ve 'Vermek almaktan daha mutludur' (Resullerin İşleri, 20,35).

38. (276,20) *Sonuncular Birinci Oluyor*] "Fakat çok birinciler sonuncular, sonuncular birinciler olacaklardır" (*Matta İncili* 19,30)

39. (277,1) *Hepimiz özgür doğduk*] Rousseau'nun *Du contrat social ou Principes du droit politique* metnindeki (1762) "L'homme est né libre" (İnsan özgür doğmuştur) deyişine gönderme.

AÇIKLAMALAR

HORASYALILAR ve KURİASYALILAR

Türkçesi
Yılmaz Onay

HORASYALILAR ve KURİASYALILAR

Temel Metin

Horasyalılar ve Turiasyalılar. Okul Oyunu, Toplu Yapıtlar 2. Cilt'te, Londra: Malik Yayınevi 1938, S. 301-326.

Tarihçe

1934: Çalışmanın başlayışı. 1936 Ağustos'tan Ekim başına: Metnin ilk yayın için için hazırlanması.

1936: *İnternationale Literatur*'da ilk yayın, Sayı 1, Moskova.

1938: *Toplu Yapıtlar*, 2.Cilt'te yayın, Malik Yayınevi, Londra.

26 Nisan 1958: Halle'de Theater der Jungen Garde'de tamamının ilk oynanışı.

Metnin Oluşum Öyküsü

Denemeler Sayı 14'te (Suhrkamp Verlag, Frankfurt-Main. 1955, S. 120 ve Aufbau Yayınevi, Berlin/DDR 1955, S. 119) yayın ön notunda, oyunun '1934'te yazıldı'ğı belirtilmekte. Ama tamamlanması 1935 sonbaharıdır. Hatta Margarete Steffin'in, "Küçük bir oyun, çok kısa sürede tamamladı," dediği (Walter Benjamin'e mektup, 25 Eylül 1935) metin de son metin değildir.

İşlenen malzeme, Titus Livius'un dile getirdiği bir antik Roma söylencesinde geçer: Roma ile Alba Longa arasında sınır anlaşmazlıklarından çıkan bir savaş, her iki tarafı temsilen, "Ne yaşça ne de kuvvetçe birbirinden aşağı kalmayan" üçüz erkek kardeşler, Roma adına Horaslar, Alba Longa adına da Kuriaslar tarafından yürütülür. Savaş uzun süre sonuçsuz kalır; 'Üç Albalının yaralanmasından sonra iki Romalı birbiri ardına ruhlarını teslim edip tüştü./Onların düşüşüne Alba ordusu sevinç çığlıkları atınca, Roma birlikleri tüm umutlarını

yitirdilerse de kaygılarını yitirmediler henüz / Üç Kuriaslarca sarılmış tek savaşçının ölüm korkulu kaderi üstüne./Neyse ki o hiç yara almamıştı - gerçi ötekilerin hepsiyle aynı güçte değildi ama - teke tek karşılaşmaya yürekliydi. Böylece üç savaşçıyı birbirinden ayırmak için kaçmayı seçti, çünkü onların her biri kendi yarasının izin verdiğince takibe geçebilecekti./Daha biraz uzaklaşmıştı ki, ötekilerin büyük aralıklarla takip ettiğini ve birinin kendisine çok yakın geldiğini gördü. Büyük bir atakla geri dönüp onun üstüne [...]' (Titus Livius, *Ab urbe Condita*, Kitap 1, 24-25.-Bu eserin Brecht'in kitaplığında bulunan Almanca çevirisinde altı çizilmiş yerler vardır; Brecht bunları *Coriolan*'da da kullanır). Böylece Horasların tek kalanı, zayıf düşmüş düşmanı sırayla bir bir öldürebilir. Brecht bu malzemeyi, *Deyişler Kitabı (Me-Ti)*'deki *Araçlar Değişir* öyküsünde de işleyerek öyküyü Su (Sovyetler Birliği) ile Ga (Almanya) arasında çıkabilecek bir savaşta diyalektik düşüncenin pratik kullanılışına örnek olarak kullanır. Bu öykünün bir daktilo kopyası oyuna ilişkin materyal içindedir. Brecht, yalnız Horasların üçüncüsünün manevrasını ve sonuç alıcı savaşını dile getirmekle kalmamış, Livius'un her iki ordu için anlattığı ateşlendirici seslenişleri ve zafer naralarını da korolarda işlemiştir. Gerek Livius'ta, gerekse *Deyişler Kitabı (Me-Ti)*'de tüm savaşanların başlangıçta aynı anda savaşa başlamaları ve ancak Horasların üçüncüsünün eylem biçiminin ibret taşımasına karşılık Brecht, oyun öyküsünün gidişindeki ilk düşüncelerde görüldüğü gibi, savaş aksiyonunu üç bölümde planlamıştır. Ayrıca saldırı savaşı ile savunma savaşını ayırması ve değişik toplum düzenlerinin kamusal yapılarını tartışması da kaynağa göre başkaca esaslı ayrımlardırdır. Başlangıçta kuvvetlerin eşit olup olmaması sorunundan çıkan konsept zorlukları, buradan kalkarak aşılmıştır.

Brecht'in Hanns Eisler'e yazdığı gibi (29 Ağustos 1935) *Horasyalılar ve Kurasyalılar*'ın "Kızıl Ordu'nun bir talebi" olduğu konusunda Eisler daha sonra kuşku belirtir. Dönemin koşulları içinde "politik-sanatsal üretimin en küçük parçasının bile önemine" inanan Brecht, "oyun sol eğilimli Amerikan, İngiliz, Fransız, Skandinav okullarında sahnelense küçümsenmeyecek bir propaganda değeri taşıyabilir" düşüncesinde olduğu için (29 Ağustos 1935'te Eisler'e mektup), Eisler'in bu yöndeki inisiyatifiyle oyunu çabukça tamamlamak ister (Bu uğurda *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar* oyununun Kopenhagen'deki ilk oynanış için yeniden yazımını da erteler).

Parçalı ilk taslaklara göre, en başta "tüm oyuncuların katıldığı

toplu koro" bir girişle oyunun amacını sunup sonra da her savaşın ardından seyirciyle diyaloğa geçerek onun algısını saptayacak ve düzeltmeler yapacaktır. Tarihi saptanamayan ilk bitmiş metinde, sahne numaralamalarına göre plana alındığı belli olan giriş bölümü "Sefer" henüz yoktur. Gerek daha önceki taslaklarda isim verilmiş savaşçıların isimsizleştirilmesi, gerekse onların üçlü işlevleri (Ordu Komutanı, ordunun bir bölümü, Savaşçı) ve oynanış önerilerinde görülen Çin Tiyatrosu teknikleriyle ilinti, Brecht'in 1935'te Moskova'da Çinli oyuncu Mei Lan-fang'ın gösterilerini izlemesinden kaynaklanır.

Tüm baskılarda birlikte çalışan olarak adı geçen Margarete Steffin'in ve 1935 Temmuz'unda Skovsbostrand'da Brecht'i ziyarete gelmiş olan Karl Korsch'un, tam metnin ilk yazımına yönelik pek çok eleştirileri ve değişiklik önerileri vardır. Korsch'un Brecht tarafından çoğunluğu göz önünde tutulmuş müdaheleleri, hemen bütünüyle metnin mantığına ilişkindir; en önemli değişiklikler, başlangıçta her sahnenin sonuna yerleştirilmiş olan kuvvet kayıplarının belirtiminde ve gösterimindedir.

İkinci tam metin yazımı, ağırlıkla 1935 Ağustos'undan Ekim'ine kadarki aylarda gerçekleşir. Eylül başında oyun "kabaca tamam, 18 daktilo sayfası"dır (Brecht'ten Hanns Eisler'e, 1935 Eylül başı); ek yapılması gereken yerler öncelikle korolardır (Margarete Steffin'in Hanns Eisler'e yazdığı 8 Eylül 1935 günlü mektupla da karşılaştırınız). 15 Eylül 1935'te Margarete Steffin, Walter Benjamin'e şöyle yazar: "Bugün küçük bir öğreti oyunu [...] bitti. *Horasyalılar ve Kuriasyalılar*".

Brecht'in isteği üzerine oyun metnini 25 Eylül 1935'te, incelemesi ve fikrini bildirmesi ricası ile Benjamin'e gönderir: "15. Sayfada bir çatışma durumu var, 2 değişik yazım söz konusu. Siz hangisini yeğlerdiniz, yazar mısınız lütfen?" Burada Brecht, başlangıçta mızraklının, düşmanın üzerine bırakacağı kaya düzenini kurarken, onun geleceği konumu önceden kesinlememesi ve böylece yaptığı işte düşmanın geçişini ihmal etmesini düşünmüştü. Korsch ise buna karşılık, bir kar fırtınasının düşmanı durdurmasını, ama aynı zamanda onu görünmez kılmasını savunmuştu; Steffin, Horasyalının bölgeyi iyi gözlemleyip kaya düzenlemesini ona göre yapmasını, ama düşmanı beklerken bitkinlikten uyuya kalmasını önermişti. Sonunda Benjamin'in de desteğiyle Brecht, Steffin'in önerisinde karar kılar. Brecht'in New York'a hareketinde (7 Ekim 1935), oyun üstüne çalışma bitmiş görünüyor (Margarete Steffin'in Walter Benjamin'e yazdığı 16 Ekim

D.E.U
Güzel Sanatlar Fakülte
Kütüphanesi

1935 günlü mektupla da karş.). Oyun metni ilk kez 1936'da Moskova'da *Internationale Literatur*'da yayınlanır.

Eisler, Brecht'e bu oyun için müzik yapma sözü vermiştir. Koro metinlerinin tamamlanmasında da Brecht hep Eisler'le birlikte çalışmayı gözetmiştir. "Müzik sorunu'nu Brecht'e göre 'bu kez gerçekten basit değil'dir, 'Şu andaki duruma göre pek tüm metin şarkı olarak söylenemez. Ama her yerde müzik gerekli, çünkü -orduların- hareketinin tam olarak belirlenmesi gerek elbet." (Hanns Eisler'e mektup, 1935 Eylül başı.) Eisler de daha 1935 Ağustos'unda beste çalışmasına geçmişti. Ne var ki ikisinin anlaşamaması yüzünde bu birlikte çalışma kesilir ve öyle kalır. Bu yüzden Brecht, *Oyunculara Öğüt*'te müzik eksiğinin vurmalı çalgıyla karşılanmasına yönelir. 1941'de, *Cesaret Ana* kompozisyonu üstünde 1940'tan beri çalışan Simon Parmet'e bu oyunun da müziğini yaptırmayı tasarlar. Finale yeni bir yön verecek bir ek üzerinde de düşünür: "Bir bitiş bölümü eksik aslında. Horasyalılar askeri açıdan zafer kazanıyorlar, ama Kuriasyalılar bir dönüşüm geçiriyorlar ve her iki halk için de uygun olan gerçek bir barışı olanaklı kılacak yeni araçlarla mücadeleye geçiyorlar." (Bkz: *Çalışma Günlüğü*, 16 Ocak 1941). Bu tasarı da gerçekleşmez.

Metin Yazımları

Metnin tamamının ilk yazımından ilk yayınlanışına kadar süren değişiklikler ve eklemeler temel konseptin değişmesine değil, hep onun daha açıklıkla oluşmasına yöneliktir. *Horasyalılar ve Kuriasyalılar. Bir Öğreti Oyunu* başlıklı ilk yayına (*Internationale Literatur*'da, Moskova, 1936, Sayı 1) temel olan metin, 1935 Ekim başında tamamlanan ve *Oyunculara Öğüt*'ün de eklendiği metindir. Bunun ardından esas itibariyle, oyunun 'Okul Oyunu' türünde sayıldığı *Toplu Eserleri*, Cilt 2, Malik Yayınevi, Londra 1938 yayını ve *24. Deneme (Okullar için Oyunlar)* nitelemesiyle "Çocuklar için Diyalektik Üstüne Öğreti Oyunu" sayıldığı, *Denemeler*, Sayı 14 (Suhrkamp Yay., Frankfurt-Main. 1955, ile Aufbau Yay., Berlin/DDR 1955) yayını gelir.

Elinizdeki yayında, Brecht'in düzeltmeleri okuyamadığı 1936 dergi yayınlarından bazı metin farklılıkları gösteren Malik Yayını esas alınmıştır.

1936 dergi yayınlarına göre önemli değişiklikler:

1. (287,11) *İyi mevzideyim*] 'İyi mevzideydim'.
2. (294,35) *Güç kaybettin. İki kat güç harca*] Yok.
3. (296,4) *(Horasyalı, bir sal üstünde ırmaktan aşağı gelmektedir)*] "(Irmaktan aşağı bir sal üstünde Horasyalı gelmekte)".
4. (301,11) *Lekeliyor bir de*] 'Gömüyor bitişe'.
5. (302,6) *Yetişemedi ona!*] 'İlerleyemiyor!' 1955'teki *Denemeler* baskısında değişiklikler çoklukla noktalama işaretlerindedir. Söz olarak bir tek yerde değişiklik vardır:
6. (303,28-31) *Kılıçımız ise... Yere serdi gücünü*] Kılıçımızın hilesi ise / Parçaladı düşmanı./ Ve gücüyle / Onu yere serdi.'

Bu yayında metin düzenlemesine ait olanlar:

7. (280,4) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.
8. (282,31) *Kuriasyalıların önüne*] "Birinci Kuriasyalının önüne" olmalı. Metnin başka birçok yerinde de değişik ordu komutanları açıkça belirtilmemiştir.
9. (284,16) *İkinci Horasyalı*] "Üçüncü Horasyalı" olmalı. Bir önceki açıklamaya da bakınız.
10. (295,5f) *Vardığınız*] "Vardığın" olmalı.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Brecht hayattayken bu oyun hiç oynanmadı. 1935 ile 1938 arasında bir kez oynanma şansı doğmuş gibi. Bunun tek işareti de Brecht'e gelen bir haber: "*Horasyalılar* için Sosyal Demokratlar Birliği'nde bir oynanma olanağı. Metni istiyor musunuz, yoksa öteki toplulukta zaten var mı, hemen bildirin lütfen!" (Brecht'ten kalan notlar arasında). Hangi tiyatro topluluğu olduğu, oyunun niçin oynanamadığı, ne zaman, nereden ve isteyenin kim olduğu bilinmiyor.

1954 Ağustos ortasında Halle'deki müzikbilimci Hella Brock Brecht'ten güncel bir okul operası istediğinde Brecht, *Horasyalılar ve Kuriasyalılar*'ı önerir. Altı ay kadar sonra Brecht, daha önce Berliner Ensemble'daki oyunlar için de müzik yazmış olan Kurt Schwaen'e bu oyunu kompozisyon için sunar (Käthe Rülicke-Weiler'in Brecht'in isteğiyle Schwaen'e mektubu, 30 Nisan 1955). Bale biçiminde bir

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakül.
Kütüphanesi

oynanış düşünür Brecht. Kompozitörle görüşmelerinde, başka hususlar yanında, kılıçlıların savaşında çelişkilerin nasıl meydana çıkarılacağını açıklar: "Horasyalının içinde bulunduğu güç durumu yenmesi, onu teşvik eden koronun seslenişleriyle daha da tehlikeye girer. Bu oyunda o geri çekilme ne kadar zorunlu ve kaçınılmaz olursa olsun, yine de doğal duygulara aykırı olduğunu ve zorunluluğu görmenin zorlukları aşarak gerçekleştiğini bilinçlice yapmak gerek". (Kurt Schwaen, *Stufen und Intervalle*, Berlin/DDR 1976, s. 87). Kompozisyon 1955 yılının Ekim ortası ile Aralık ortası arasında yapılır.

Tam metin olarak ilk oynanış, 26 Nisan 1958'de Halle-Wittenberg Martin-Luter Üniversitesi Müzikbilimi Enstitüsü'nde, Junge Garde Gençlik Örgütünün Halle Tiyatrosunun bir etkinliği olarak gerçekleşir (Reji: Kurt Hübenthal, Yönetim: Hella Brock, Müzik yönetimi: Carlferdinand Zech). Oynayanlar üniversitenin Müzikbilimi Enstitüsü ile Söz Bilgisi Enstitüsü ile Konservatuvar öğrencileridir (enstrüman solistleri); dekoru Burg Giebichenstein Sanat Yüksek Okulu gerçekleştirir. Ama bu stüdyo sahnelemesi hemen hiç dikkat çekmez.

Satır Açıklamaları

11. (279,1) *Horasyalı... Kuriasyalı*] Horaslar ve Kuriaslar, Roma'da ve Alba Longa'daki birer Patrici soyudur. Brecht'te bunlar, özerk ülke halkları olmuştur.

12. (281,38) *küçük bayraklar saplanmış omuzluklar*] Brecht'in *Oyunculara Öğüt* yazısında daha ayrıntılıca açıkladığı bir Çin tiyatrosu tekniği: "Çin tiyatrosunun bir geleneğine göre ordu birlikleri, komutanların enselerinde taşıdıkları bir omuzluktaki küçük bayraklarla gösterilebiliyor.[...] Oyuncular, kendi birliklerinin yitirilişini, büyük jestlerle belli sayıda bayrakçığı omuzluktan çekip fırlatarak dile getirirler."

13. (282,5) *taburu*] Cohors: (Latince) Küme; bir lejyonun on taburdan meydana gelen 600 kişilik bölüğü. Burada, milislere karşılık eğitimli ve profesyonel bir askeri formasyon.

14. (282,8) *milis tugayı*] *Phratria*: (Grekçe) Kardeşlik. 1936 baskısında henüz *Phratrien*. Daha sonra Latinceleşmiş olarak *fraterien*. Latincede bulunmayan bu kavramı Brecht, Horasyalı ordunun bir halk milisi olduğunu belirtmek için kullanmış. (Çeviride de 'tugay' deyimi, günümüz ordusunun 'alay' ile 'tümen' arasındaki birlik büyüklüğü anla-

mındaki 'tugay' olarak değil, İspanya İç Savaşındaki uluslararası milis birlikleri için kullanılan anlamıyla ve sosyalist çalışmadaki işçi birlikleri için kullanılan anlamıyla seçildi; yanlış anlaşılmaması için hep milis tugayı tamlaması halinde kullanıldı.ÇN)

15. (290,7) *Angaryacılar* | *Fron*: Serflerin feodal beye sunmak zorunda oldukları hizmet (angarya). *Fronvögte*: Derebeylerinin bu hizmeti kontrol için tuttukları memurlar.

16. (298,2-4) *Alı, her sağ dönen... Hiç olmaz* | Bkz. Schiller'in *Das Siegesfest* (Zafer Şöleni,1803):

"Vatana yeniden kavuşan
Şen şarkılar söylesin,
[...]
Çünkü dönmez herkes geri.
Herkese nasip olmaz
Vatana dönüş şenliği
[...]".

17. (301,12f) *Kendi insanlarının... ağıt olmak* | Bkz. Schiller, *Nänie* (1800): "Sevgililerin dudağında bir ağıt olmak da muhteşemdir [...]".

AÇIKLAMALAR

CARRAR ANANIN SİLAHLARI

Türkçesi
Yılmaz Onay

CARRAR ANANIN SİLAHLARI

Temel Metin

Carrar Ananın Silahları, Toplu Eserleri'nde, Cilt 2, Londra: Malik Yayıevi 1938, S. 367-396. -Ek: "*Carrar Ananın Silahları*'na *Ön Oyun*" - "*Carrar Ananın Silahları*'na *Son Oyun*", Brecht'ten kalan daktilo yazımları.

Tarihçe

1937 Nisan'ından Ağustos'una: Metnin tamamlanması.
16 Ekim 1937: Paris'te Salle Adyar'da ilk oynanış.
Aralık 1937: Malik Yayınevi'nde ilk yayın (teksir), Londra.

Metnin Oluşum Öyküsü

Bu tek perdelik için ilk itki, 1936'da Paris'te sürgündeki Alman oyuncularla antifaşist tiyatro yapma planları geliştiren Slatan Dudow'dan gelir. Dudow, Brecht'e yazdığı 4 Eylül 1936 günlü mektupta İspanya İç Savaşı üstüne bir oyun yazmasını önerir. Bu bağlamda, "Badajoz'da hemen tümü silahsız maden işçilerinin çaresizlik içindeki mücadelesi"ni anımsatır ve "hiç değilse Fransız işçilerinin silahın ne demek olduğunu anlamalarında," İspanya olayları'nın ne kadar yardımcı olduğunun altını çizer: "Daha şimdiden Paris sokaklarında işçilerin, yanlarından geçen askerlerin silahlarına nasıl istekli bir gözle baktıklarını görebilirsiniz".

İspanya'da savaş, Halk Cephesinin Şubat 1936'daki seçim zaferinin ardından Temmuz 1936'da faşist generallerin cumhuriyetçi hükümete karşı yaptıkları cunta ile başladı. Bu savaşın uluslararası boyutu hemen bir sonraki ayda kendini gösterir: Fransa, İngiltere, daha sonra da ABD, tarafsızlık ve iç işlerine karışmama gerekçesiyle İspanya Cumhuriyetine karşı silah ambargosu uygularlar; bu güçler aynı zamanda Almanya ve İtalya'nın cuntacı generallere verdiği doğrudan askeri desteğe de göz yumarlar.

Savaşın başından beri Brecht, çeşitli gazetelerden -özellikle de Kopenhagen'de çıkan Danimarka günlük gazetesi *Politiken*'den- İspanya'daki siyasi ve askeri olaylara ilişkin malzeme toplamıştır. Bunlar içinde, işçi milisleri arasındaki silahlı kadınları gösteren bir fotograf da vardır. 1937 ilkbaharında Brecht ilgisini özellikle kuzey cephesindeki savaşlara ve General Franco birliklerince kuşatılmış liman ve sanayi kenti Bilbao'ya yoğunlaştırır. Bu bağlamda, Erwin Piscator'a 21 Nisan 1937'de yazdığı bir mektupta, gerçek olaylara dayalı ve Batılı güçlerin karışmama politikasını eleştiren *Kartoffel-Jones* başlıklı bir film projesi geliştirir; bu film gerçekleşmez.

Buna karşılık Nisan ve Mayıs aylarında Margarete Steffin'in de desteğiyle, istenen oyun üstünde çalışmaya geçilir. İlk bütünlüklü ve daha sonra el yazısı düzeltmelerle, daktilo eklerle geliştirilmiş yazım, Haziran başında biter (şimdiye kadar çeşitli kaynaklarda kabul edilen 24 Mart 1937'de değil); bu metinde, liman kenti Almeria'nın 31 Mayıs 1937'de Alman savaş gemilerince bombalanmasına gönderme vardır. Başlık *Bilbao'nun Tepesinde Generaller*'dir. Öykü kurgusu ve kişiler, daha o aşamada sonraki ilk oynanış ve ilk yayın metinleriyle büyük çakışır; olayın geçiş zamanı da ('Nisan 1937, 19'u 20'ye bağlayan gece') verilmiştir. Olay Bilbao ve Durango yakınlarında "Basklı bir balıkçı evi"nde geçer; oyunun başkişisinin adı Theresa Pasqual'dır. Daha başlangıçtan beri oyun, Brecht'in daha önce kullanmadığı, hatta keskin biçimde eleştirdiği bir teknikte yazılmıştır; bunu Brecht, 1938'de *Toplu Eserleri-Cilt 2*'deki yayınlanışta "Aristotelesçi (duygusal katılım) dramatiği" olarak niteleyecektir ('*Carrar Ananın Silahları*' *Üstüne Notlar*. Ayrıca oyun metninin başına da bakınız.)

1952'de Dresden'de Der Kunst Yayınevince yapılan bir yayında Brecht, oyunu "Synge'in bir fikrini kullanarak" yazdığını belirtir. Burada John Millington, Synge'in *Riders to the Sea* oyunu (1904) söz konusudur. 1935'te bu oyun *Reiter ans Meer* (Denize Giden Atlılar) başlığıyla -Synge'in bir başka oyunu *Die Nebelschlucht* (Sis Derbenti) ile birlikte- Werner Wolff'ün çevirisiyle Braus-Riggenbach Yayınevi tarafından Basel'de Alman dilinde yayınlanmıştır. Oyunda, bir annenin, daha önce baba ve öteki kardeşleri yutmuş olan denize gitmemesi için oğlunu uyarması, ama oğulun bu uyarıyı dinlememesi yüzünden annenin onu yitirmesi anlatılır. Brecht'in Synge'den aldıkları, aile ortamı (gerçi *Denize Giden Atlılar*, "ağlar, muşambalar, çıkrıklar bulunan bir köylü mutfağı"nda geçer), bir oğulun denizde ölmesi olayı (ancak Brecht'te anne oğlunu kendisi balığa gönderir) ve

kimi ayrıntılardır: Ekmek pişirme, ağıtçı kadınlar korosunun girmesi vb... Ne var ki, Synge'de kaderin daha ziyade kaçınılmaz biçimde sonucu belirlediği olay dokusu -oyun, "katlanmak zorundayız" sözleriyle biter- Brecht'te, temelden değişiktir.

1937 İlkbaharında oluşturulan öykü, yaz boyu oyun üstünde sürdürülen çalışmada da korunur. Nispeten küçük ayrımlar gösteren çeşitli müsvedde yazımları bunun kanıtıdır. Bu süreçte yeni geliştirilen ise, José ile anne arasındaki "çatışma"nın durumudur (bkz: Sayfa 68'den 70'e kadarki , "Oğlan: Haydi anne, başka çaren yok!" repliğinden, "Oğlan: Ayak geçiverdi birden!" repliğine dek). İşçi Pedro ile kız kardeşi Theresa arasındaki tartışmanın yerleşimi de değişiktir; kimi yazımlarda Peder ile tartışmanın öncesine, kimilerinde ise sonrasına konmuştur. Bitiş için de çeşitli öneriler vardır.

1937 Temmuz ortasında Brecht, İspanya'daki savaşa ilişkin aydınların tutumunun da gündemde olduğu II. Uluslararası Yazarlar Kongresi'ne katılmak üzere Paris'e gider. Bunun için daha önceden bir konuşma hazırlamıştır. Kongrenin, Brecht'in katılamadığı İspanya'daki ilk toplantılarının birinde Madrid'de o konuşma okunur. *Carrar* oyununun konusuna değinen şu söz vardır konuşmada: "Uzun, hem de çok uzun süre yalnızca manevi silahlarla savunulmuş olan kültür, maddi silahların saldırısına uğradığına göre, kendisi de yalnızca manevi değil, hatta özellikle maddi bir şeydir ve maddi silahlarla savunulmalıdır." (*Kültürün Savunulması İçin II. Uluslararası Yazarlar Kongresi'nde Konuşma.*)

Oyun üstünde son önemli değişiklikler, Paris'teki 16 Ekim ilk oynanış için oyunculara verilecek metinlerin hazırlanması bağlamında, provalar başlamadan bir ay önce, Ağustos 1937'de yapılır. Cumhuriyetçi askeri birliklerin Kuzey Bölgelerinde yenilgileri belli olunca (Bilbao 19 Haziran'da düşer, son dayanak Gijon'un düşüşü ise 21 Ekim 1937'dir) Brecht olayın geçtiği yeri güney İspanya'da Endülüs Bölgesine kaydırır (Burası için daha 1937 Şubat'ından başlayarak, ama özellikle de yılın ortasında başlayan şiddetli çarpışmalar olmaktadır). Bu karar, bir yandan da Brecht'in Danimarka'da İspanya savaşçılarıyla görüşmesinden sonra ve 1937 Temmuz'unu İspanya'da geçirmiş Danimarkalı oyuncu Ruth Berlau'un canlı tanıklıklarının etkisi ile verilir. Brecht değişiklikleri el yazısıyla Margarete Steffin'in "24.VIII.1937" tarihini attığı daktilo kopya üzerinde yapar. (Daha önceki daktilo kopyalarda da aynı elle yazılmış olarak aynı tarih vardır, demek ki ayrı ayrı düzeltmelerin incelikli zamanlaması olarak değil, Brecht'in me-

tinleri provaya verdiği gün olarak görmek gerek bunu.)

Bilbao'nun Tepesinde Generaller başlığının üstünde bu kez *Carrar Ananın Silahları* yazılıdır. İlk reji açıklamasındaki "Basklı" da değişip "Endülüs"te olmuştur. Theresa Pasqual yerine Theresa Carrar vardır. Kuzey İspanya kentleri, güney İspanya'dakilerle değişmiştir (örneğin Bilbao yerine Almeria, Durango yerine Motril) ve radyo generalinin Bilbao'ya yönelik tehditleri de şimdi Madrid'e dönmüştür. -Bu ilk oynanış metninde tarihsel olaylar ve bunların zamanlaması kısmen daha serbest işlenmiştir: Brecht'in çabası, olayları model niteliğinde ortaya koymaktır. Örneğin başlangıçta Bayan Pasqual ile Manuela arasında öngörülmüş bir diyalogdan vazgeçer. Hükümetin, tüm savaşabilir erkekleri silah altına çağırdığı söz konusu olunca Anne, 1937 Baharındaki metinde şöyle karşı çıkıyordu: "Sizin hükümetiniz daha geçen yıl o şişko avukatlarını beslemek için benden istediği vergiyi vermezsem evimi satışa çıkarmakla tehdit etmişti beni. Ne zamandan beri böyle bir hükümeti savunmam gerekir oldu?" Savaşa hazır olan Manuela ise şöyle yanıtlıyordu: "Hükümeti savunun diyen var mı size? Kendinizi savunun deniyor!" Böylece Halk Cephesi Hükümetine yönelik iç politika tartışmalarına girilmiş oluyordu. Değişik sol partilerin ulusal burjuvaziyle yaptığı bu güçbirliği, başlangıçta aldığı çelişkili toplumsal önlemler nedeniyle hem anarşistlerin hem de komünistlerin eleştirisine maruz kalmıştı. Ne var ki 1937 yazında, İspanya emekçilerinin kendi çıkarlarını da ancak -bu arada değişmiş olan- Halk Cephesi Hükümetini savunarak koruyabileceği ortaya çıktı. -Ağustos 1937 metninde ayrıca Batılı güçlerin tarafsız kalma politikalarını yeren ek göndermeler de var. Kilisenin alt katmanlarının aktif antifaşist tutumlarını içeren pasajlar da yenidir (Peder'in repliğinde,ÇN); yeni olan bir de karakteristik ayrıntı vardır: Carrar, yırtılmış bayrağı tekrar yerden alır; şu sözün bütünü yenidir: "Bir cüzzam bu ve cüzzam gibi yakılıp yok edilmesi gerekir". Oyunun bitişi burada da henüz saptanmamıştır. Ancak Ekim'deki provalarda kesinlenecektir. Aynı yıl içinde Londra'da Malik Yayınevi tarafından ilk yayın yapılır.

Mayıs 1939'da Brecht, oyunu 1938 Sonbaharında Västerås'ta İsveçli amatörlerle çalışmış olan ve aynı sahnelemeyi Ağustos 1939'da Orta İsveçin endüstri kenti Eskilstuna'daki Ulusal Gençlik Festivalinde bir kez daha sergilemesi gereken Curt Trepte'nin ricasıyla bir "Ön Oyun" ile bir de "Son Oyun" yazar. Elinizdeki yayında ek olarak sunulan bu küçük sahneler, İspanya'da Cumhuriyetin yenilgisi ve Çekoslovakya'nın Hitler Almanya'sı tarafından ilhakının ardından, Bayan Car-

rar'ın antifaşist mücadelede edindiği deneyimlerin geçerliğini vurgular. Bu sahneler, bir tek kez, Ağustos 1939'da Eskilstuna'da oynanmıştır.

Brecht 1952'de, Berliner Ensemble'daki bir sahneleme ve yeni baskıların yayınlanması için (Dresden 1952 ve Berlin/DDR 1953) oyunu yeniden gözden geçirir. Bu bağlamda metinde ve sahne uygulamasında güncelleştirici küçük değişiklikler yapar.

Metin Yazımları

İlk yayınlanışları, Brecht'in daha Ağustos 1937'de bildirilmiş baskı metinlerini aynı yılın Ekim'inde ilk oynanışın ardından gönderdiği Malik Yayınevi yapar; bu yayınlar günümüze kalmamıştır. Yayınevi üç yayın planlar: Birincisi 1937 Kasım'ında teksir olarak çıkar; bunun başına *Sürgünde Oyuncu (Helene Weigel'e adanmıştır)* şiiri konur. Mart 1938'de (1937 tarihiyle) çıkan tek baskı metni bu yayınla çakışmaktadır. Kısa süre sonra oyun *Toplu Eserleri*'nin 2. Cildinde yayınlanır. Bunda metne *'Carrar Ananın Silahları Üstüne' Notlar* eklenmiştir (oyun metninin başına yapılan ekle karşılaştırınız). Bu yayın, söz konusu cümle Brecht'in kontrolundan geçmiş olarak ve oyun metni Mart 1938 baskısıyla çakışık biçimde, elinizdeki yayının temel metnini oluşturmaktadır.

1952'de Dresden'de Der Kunst Yayınevi, üç fasikül halinde *Carrar Ananın Silahları* dosyasını yayınlar; bu fasiküller, oyun metnini, Paris (1937), Kopenhagen (1938), Greifswald (1952) oynanışlarından fotoğrafları ve Ruth Berlau'un kaleme aldığı notları içermektedir. Aynı yıl aynı yayınevince yayınlanan *Tiyatro Çalışması* kitabının bir tamamlayıcısı ve Brecht'in bu dönemde propagandasını yaptığı sahneleme ve oynanış modellerine bir örnek olarak bu yayın, özellikle Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde amatör tiyatro çalışmasını teşvik için ve "Amatör Sanat Merkezinin Desteği ile" gerçekleştirilmiştir. Bu yayında (yalnızca da bunda) İşçi ile Peder arasındaki diyalogda yeni bir ek bölüm vardır. Bu bölüm, 1939'daki *Son Oyun*'un bir motifine gönderme ile antifaşist kararlılığın toplumsal bakışını güçlendirir. İşçi'nin repliğindeki "Söylemesi güzel. Ben de, bir şey güzel göründü mü ona karşı hiçbir şey söylemek istemem," sözünün ardına gelen ek şöyledir:

"Ama dünyanın nasıl terk edileceği değil mesele! Dünyada dört ayak

sürüyse onu nasıl ayakta terk edeceğiz ki? Kollarınız çıplak doğdunuz ama artık çıplak değil. Cübbeniz, Esquillos ve Mahdumları Tekstil Fabrikasının makinelerinde dokundu. Tanrınızın gönderdiği ikibin yıllık balıkçı teknelerimiz her fırtınada sulara gömülür. Oysa motorlu tekneler karaya ulaşır. Keşfedilen tüm makinelerden yalnızca savaş makinelerini görmek nasip olur bize. Efendiler, tanklarıyla ve uçaklarıyla, karasabanı ve motorsuz balıkçı teknesini bizim alnımıza yazmak isterler. Sefalet ve günah karasabandan ve motorsuz tekneden gelir, baskınınsa uçakları ve tankları vardır. Niye General Franco ile konuşmuyorsunuz? "

1953'te Suhrkamp Yayınevi o dönemde kendi dağıtım bölgesinde yayınlamaya henüz karar veremediği için *Carrar Anaının Silahları* Aufbau Yayınevi tarafından *Denemeler* özel sayısı olarak yayınlanır. Bu yayın, o yıllarda *Carrar Ana*'nın çok oynandığı ve okullarda edebiyat öğretiminin bir malzemesi olduğu Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde sayısı giderek artan okurların esere ulaşmasını sağlamak için yapılmıştır. Metin, Kasım 1952'de Berliner Ensemble'daki oynanışa uygundur. O sahnelemede olduğu gibi, Yaralı'nın sahnesinde Anne'nin "Kolunuz bacağınız yerinde ya, ona şükredin siz" repliğinin ardına yarım sayfa kadar tutan yeni bir durum eklenmiştir: Uluslararası milis tugaylarındaki savaşçıların Motril Cephesine yürüyüşleri (1937'de gerçekte bu takviye kuvvetler gelememişti) ve oyun figürlerinin bu yürüyüşü yorumu; bu yürüyüşte Almanlar, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalılar kendi kavga şarkılarını söylerler.

1953 baskısında ayrıca aşağıdaki önemli metin değişiklikleri vardır:

1. (307,35) *Gıda taşıyan gemiler gelir mi ki?*] Yeni metinde şöyledir: 'Gıda taşıyan gemiler İngiliz ablukasını delebilir mi ki?'
2. (311,6) *ayaklanma*] Yeni metinde: "isyan".
3. (326,24) *kuvvet kullanarak*] Yeni metinde: "silahla".
4. (328,36) *şiddet*] Aynı şekilde "şiddet" yerine: "silah".

Bu basımın düzenlenmesine ait olanlar:

5. (306,4-10) *Bu küçük oyun...*] Bu üç cümle, temel metinde oyun metninin arkasına - *'Carrar Anaının Silahları' Üstüne Notlar* başlığı ile- konmuştur.
6. (306,13) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

İlk oynanış 16 Ekim 1937'de Paris Salle Adyar'da gerçekleşir; ikinci oynanış ertesi gündür. Rejisör Slatan Dudow, sürgünlerin kurduğu Die Laterne kabaresinin oyuncularını ve amatörleri bu oyunun topluluğunda buluşturmuştur: Örneğin, dekor tasarımını yapan ressam Heinz Lohmar; 1933'e dek Berlin'de Gustav von Wangenheim yönetimindeki Truppe 1931'in oyuncu çifti ve bu oyunda Bayan Perez ile Peder rollerini canlandıran Steffi Spira ile Günter Ruschin. Eylül sonunda da başrolü oynamak üzere Danimarka'daki sürgünden Paris'e konuk olarak Helene Weigel gelir, provalara katılır.

Daha provalar başlamadan Brecht önerilerini iletmiştir:

"Oyunun üslubu çok basit olarak düşünüyorum. Figürler plastik olarak kireç badanalı duvarlar önünde, ayrı ayrı gruplaşmalar ise resimlerdeki gibi çok titizlikle düzenlenmiş.[...] Ayrıntılar mizahlı, oyunun bütünü ise zaten çok ağdalı olmamalı.' (Slatan Dudow'a mektup, Temmuz 1937.)

Böyle bir uygulamayı Brecht kendisinin katıldığı son provalarda da dile getirir; tasarımları büyük oranda gerçekleşir. "Sarsıcı politik yazım" her iki günde de gerek oradaki sürgünlerce, gerekse onların Fransız dostlarınca "dakikalar boyu süren tezahüratla" karşılanır (*Deutsche Volkszeitung*'da Wolf Frank, Paris, 24 Ekim 1937). Anna Seghers'in prömiyere ilişkin yazdığı gibi oyun, sağladığı başarıyı özellikle oyuncu topluluğuna da borçludur (*Internationale Literatur. Deutsche Blätter*, Moskova, 1938, Sayı 4).

Bu sahnelemenin en önemli sonuçları arasında, dekor, provalar sırasında oluşturulan sahne düzenlemeleri (her ikisi de sonra defalarca model olarak alınmış veya işlenmiştir) ve Weigel'in kendi rolünü yorumlayışı vardır. -Açık renk fon önünde bir odanın beyaz badanalı arka duvarı - yalnızca çarmıhta İsa figürü konmuştur oraya - duvarda küçük bir pencere ve dar bir kapı. Aksesuvar olarak, bir sandık, bir masa, dört sandalye ve ateş tuğlasından bir fırın ile tüm mekân üstüne gerili yarı yükseklikte balık ağı bulunur. -1932'de Brecht'in *Ana* oyunundaki Vlasova rolünden bu yana Weigel, ilk kez yine bir büyük rolle sahneye çıkmaktadır ve Brecht'in Ekim sonunda kendisine yazdığı mektupta belirttiği gibi "klasikleşen bir çalışma" göstermiştir; "bu en yüksek, buruk-kontrollu oynayıştan en derinlikli sarsılmayla etkilenmeyen tek kişi yoktu"(Wolf Frank); "içe kapanıklığında huzursuz,

aymazlığında talepkâr, korkuda dikkat kesilmiş, trajik yargısında yalın ve büyük" (Maximilian Scheer, *Die neue Weltbühne*, Prag/Paris, 1937, Sayı 43). Rolün bu yorumunu Anna Seghers çok net anlatır. Örneğin Anne'nin oğluyla tartışmasındaki bir noktaya (oyunun başlarında Juan için "Ona kalmamış" deyişine) parmak basarak, Weigel'in "bu beş heceli sözü" nasıl "küçük bir iğne batırır gibi" söylediğini belirtir ve onun sahne konuşmasını şu cümlelerle karakterize eder: "Bir ses ki, yığınla gazete değerinde veya paket paket bildiri, vagonlar dolusu cephane. Bu sesle elbette uyuşukları kımıldatabilir insan, düşmanın kâbusu olabilir ve bizimkilere güç verebilir."

Sonraki oniki ayda özellikle beş sahneleme aynı şekilde kalıcı etki yapar. Bunların ikisini Brecht'in birlikte çalıştığı Ruth Berlau, Kopenhagen'de gerçekleştirir: Danimarka dilinde Eylül 1937'de Arbejdernes Teater'da -başrolde amatör oyuncu Dagmar Andreasen, dekor yine Heinz Lohmar'ın- ve Şubat 1938'de Borups Hojskole'da - Carrar rolünde Helene Weigel; başka (amatör) sürgünler de öteki rolleri oynarlar. İsveç'te iki antifaşist Alman rejisör, oyunu İsveç dilinde sahneler: Mart 1938'de, aynı zamanda Peder rolünü de üstlenen Hermann Greid, Stockholm Odeonteatern'da -Carrar rolünde Naima Wifstrand - ve Ekim 1938'de Curt Trepte, Västerås'ta amatör Aros-Amateure sahnesinde; her iki sahneleme (toplam yaklaşık 25 oyun), ülkenin başka yerlerinde de gösterime girer. Bu dört oynanıştan Brecht'in ancak son provalarda, prömiyerde ya da daha sonraki bir oynanış vesilesiyle bilgilenir. Bir başka sürgün uygulaması da Prag'da 21 Mayıs 1938'de sahneye gelir. Rejiyi Paul Lewitt yapar, Carrar'ı Charlotte küter, Pedro'yu Erwin Geschonneck ve bayan Perez'i de Amy Frank oynar.

Tüm bu prodüksiyonlar antifaşist mücadelenin ve İspanya Cumhuriyetiyle dayanışma eylemlerinin bir parçasıdır. Bu bağlamda Brecht'in 1938'de oyuna eklediği *Notlar*'da: "Oyunun İspanya'daki olayları gösteren bir belgesel filmle veya herhangi bir propagandist etkinlikle birlikte sahnelenmesi" önerisi de yerini bulur (bkz: Oyun metninin başı) -tek perdelik oyunun oynanış süresi bakımından da öneri uygun düşer.

Paris'te Alman Yazarları Koruma Birliği himayesindeki ilk oynanışta çerçeve program daha da geniş tutulur. Oyundan sonra René-Clair'in *Son Milyarder* (1934) filminin Almancası gösterilir ve Helene Weigel, Brecht'ten Song'lar ve Baladlar söyler. Danimarka'da sürgünlerin yaptığı sahnelemede güncel sunuşlarla -Norveçli şair

Arnulf Overland'ın ve uluslararası tugaylarda savaşan Henry Jul Andersen'in İspanya şiirleri- giriş yapılır. İsveç'teki oynanışlar da ulusal ya da yerel İspanya'ya yardım komitelerinin desteğinde politik eylemlerle birlikte sergilenir. Stockholm'de, 1937 başında Herbert Kline ve Geza Karpathi'nin film materyalinden ABD'de yapılmış *İspanya'nın Kalbi* belgeseli gösterilir ve oyunun Carrar oyuncusu Naima Wifstrand tarafından çevrilip yayına hazırlanan kitabı prömiyer vesilesiyle yayınlanır. Västerås'taki oynanışların bir bölümü, Stellan Arvidson'un bir antifaşist mücadele şiirinin başta okunmasıdır; kimi seanslarda politik seslenişler yer alır, örneğin İspanya Büyükelçisi Isabel de Palencia, İsveçli Avukat Sonja Branting-Westersål ya da İsveçli Bakan Per Albin Hansson konuşur; aralarda savaşan İspanya için yardım toplanır. Prag'da prömiyer, Hitler Almanya'sının Çekoslovakya'ya saldırı tehdidine karşı ilan edilen kısmi seferberlik günü yapılır. Yazar F.C. Weiskopf, tiyatro salonunda yaptığı konuşmada bu oyun akşamının özel anlamına değinir: "Belki de yarın dava yalnızca Bayan Carrar ve oğlu José'nin değil, Bayan Novàk ve oğlu Josef'in de davası olacaktır' (*Die Rote Fahne*, 24 Mayıs 1938).

Bu ilk sahnelemelerden Brecht deneyimler derler. Bunları not eder ve katılanlara, örneğin Kopenhagen'deki sürgünlerin sahnelemesinde oyunculara mektupla iletir. "Oynanış Tarzında Farklar" makalesinde Bayan Carrar rolünde Helene Weigel ile Dagmar Andreasen'in oyunlarını anlatır. Bu bağlamda, oyunculuk tekniklerinin "eski ve yeni tiyatronun oynanış tarzlarını" ortaya getirebilen iki olanağına değinir. Carrar'ı ya "içe işleyici oynamak, duygusal katılımı sağlayıp yoğun duygular yaratmak", ya da "sergilenen figür karşısında alınacak tavrı işleyip seyirciyi de böyle bir tavra zorlamak" olanağı söz konusudur Brecht'e göre. Bunlardan, Weigel örneğinde olduğu gibi, ikinci tarzın kendi tasarımlarına en fazla uyduğunu belirtmekten de çekinmez Brecht.

Almanya toprağında ilk oynanış, 16 Mayıs 1946'da Berlin Hebbel Tiyatrosunun stüdyo sahnesinde gerçekleşir (Reji: Peter Elsholtz; Carrar: Lu Säuberlich). Sovyet işgal bölgesi ve daha sonra DDR sahnelerinde *Carrar Ananın Silahları*'nın repertuvarda sürekli yer almasını büyük oranda daha önceki sürgünler sağlamıştır. 1938 Prag oynanışının rejisörü Paul Lewitt, oyunu 1946'da Leipzig Vereinigte Volksbühne'de sahneler; sekiz yıl önce Prag'da olduğu gibi Carrar rolünü yine Charlotte Kütter oynar (Prömiyer: 9 Eylül 1946).

Greifswald'da Hans-Joachim Bunge'nin sahnelediği bir amatör

çalışma Brecht'in ilgisini çeker ve Ruth Berlau danışmanlık yapar (Prömiyer: 5 Mayıs 1952). Berliner Ensemble'daki sahnelenişte oyunu Brecht'in yönlendirmesiyle Egon Monk sahneye koyar. İlk oynanış 16 Kasım 1952'dedir ve izleyen sezonlarda 49 kez oynanır. Helene Weigel yine (1937'de Paris'te ve 1938'de Kopenhagen'de olduğu gibi) Carrar rolünü oynar, Erwin Geschonneck de (1938'de Prag'da olduğu gibi) Pedro'yu oynar. Geschonneck bu rolü, önce amatör olarak Ocak 1951'de Köthen'de oynamış olan Erich Franz'la paylaşır; Brecht o oynanışın ardından rejisörü Manfred Wekwerth gibi Erich Franz'ı da Berliner Ensemble'a almıştır. Berlin'deki sahneleme 1952'de DDR televizyonunca kayda alınır ve bu biçimiyle zamanımıza gelir.

Bu tek perdelik oyun, Brecht'in hayattayken en çok oynanmış oyunlarından biridir. 1937 ile 1944 arasında sekiz ülkede (Fransa, Danimarka,, Çekoslovakya, İsveç, ABD, Büyük Britanya, SSCB, Avustralya) 15 sahneleme saptanabiliyor; bunlardan beş tanesi antifaşist Alman sürgünlerince Alman dilinde oynanmıştır (Paris, Kopenhagen, Prag, Odessa, Londra). 1946'dan 1956'ya kadar ise -radyo ve televizyon uygulamaları dışında- 59 tiyatro uygulaması saptanmıştır; her şeyden önce pek çok amatör sahneleme bilinmediği için aslında gerçek sayı daha yüksektir. Bilinenlerin 36'sı Sovyet işgal bölgesinde ve daha sonra DDR'de (on tanesi amatör), iki tanesi Federal Almanya'da (ilki Mayıs 1956'da Ulm'de), biri Batı Berlin'de, 20'si de (on tanesi amatör) yabancı dillerde yedi ülkededir (Yugoslavya, Arjantin, Çekoslovakya, Polonya, İsveç, Fransa, Danimarka).

Özellikle DDR'de ellili yılların başında pek çok yerdeki sahnelemeler, gerek sahne düzenlemesi, gerekse anlatıcı üslup açısından ilk oynanış modelinden esinlenmiş görünüyorlar. Bunların en iyileri, modele uyarken, hem geleneksel eğitimli oyuncuların gerçekçi oyun tarzlarını, hem de Leipzig'deki Amatör Sanat Mer-kezi'nde Brecht'ten ve yardımcılarından bu oyun üstüne yöntemsel bilgiler elde etmiş olan işçi tiyatrolarının ve amatör tiyatroların iddialı sahneleme ve oynayış tarzlarını beslerler.

Satır Açıklamaları

7. (306,15) *Thieresa Carrar*] Savaş sonrası baskılarda İspanyolca yazılış vardır: 'Teresa Carrar'.

8. (307,35) *Gıda taşıyan gemiler gelir mi ki?*] Başlangıçta oyunun

1937 Baharındaki ilk yazımında bu, Franco Birliklerinin Bilbao'yu karadan ve denizden ablukaya almasıyla ilintiliydi: Limanın sözde mayınlanmış olması Britanya'nın gıda taşıyan gemilerinin halkın yardımına gelmesini engelliyordu; darbeciler bunu yaparken sırtlarını Batılı güçlerin tarafsız kalma stratejilerine dayıyorlardı (metinde başka yerlerde de buna gönderme vardır).

9. (308,19) *Valencia*] Valencia, Franco Birliklerinin Madrid'i tehdit etmesi üzerine hükümetin oraya geçmesinden sonra Kasım 1936'dan başlayarak Cumhuriyetçi Hükümetin merkezi olmuştur.

10. (308,28f) *General Queipo de Llano*] Bu general, Temmuz 1936'da Sevilla'nın darbeciler tarafından işgali sırasında 9000 işçinin öldürülmesinden sorumludur; özellikle faşist propagandacı olarak hamasi radyo konuşmalarıyla etkili oluyordu.

11. (308,34f) *Bu konuşmamız Madrid'de olacak*] Darbeci generallerin Madrid'i zapt etme umutlarını dile getiriyor. Bu hedef, 1937 ve 38'de Cumhuriyetçi Birlikler ve uluslararası tugaylar tarafından önce geri püskürtülmüştü.

12. (308,36f) *Canterbury'nin muhterem başpiskoposu*] Anglikan kilisesinin başı. Bu makamın o zamanki sahibi Cosmo Gordon Lang, İspanya'da generallerin cuntasını mahkûm ederek Batılı güçlerin faşizmi kolaylaştıran tarafsız kalma politikalarına karşı çıkmıştı.

13. (308,38) *Bizim uslu Mağriplilerimiz*] Mağripliler, Kuzey Afrika'da Arap-Berber karışımı bir topluluktur. General Franco'nun Birlikleri, İspanya sömürgesi olan Fas'tan önemli oranda asker toplamıştı; bu toplananlar, özellikle vahşi savaş metotlarıyla toplumu ürkütüyordu.

14. (309,3-6) *karşı konulmaz... kökünü kazıyacağız*] General Emiliano Mola'nın şu konuşmasından mealen alıntı: "Harap edilmiş bir halkın, ulusal fikrin önlenemez davasına karşı çıkmaya yeltenme cüretini gösteren başkenti yerle bir edilmeli, kökü kazınmalıdır" (Brecht'in belgeleri: *Politiken*, Kopenhagen, 29 Nisan 1937).

15. (309,22) *Motril*] Güney İspanya'da liman kenti, 1937 başından beri savaş alanı, daha Şubat 1937'de Franco Birliklerince işgal edilmişti.

16. (309,29f) *Almeria'ya sığınmak isteyenlerle*] Franco Birliklerinden kaçan halk, 1937 Şubat'ından Mayıs'ına kadar kısmen Güney İspanya'nın liman kenti Almeria'ya sığınmıştı.

17. (311,2) *Oviedo*] Kuzey İspanya'da Asturien Eyaletinin başkenti; 1934'te bir maden işçileri ayaklanmasının merkezi. -Oyunda

olay Kuzey İspanya'dan Güney İspanya'ya kaydırılırken Carlo Carrar'ın 800 kilometreyi bulan bu yol mesafesi korunmuştur.

18. (311,24) *dua mırıldanmaya*] Buradaki dua (*Englischer Gruss*), *Luka İncili* I, 28'de Melek Gabriel'in Meryem'i selamlamasıdır; Latince: Ave Maria.

19. (314,9) *Monte Solluve*] Bu isimde bir yer bulunmuyor.

20. (314,24) *Madrid'e giremezler*] Madrid'in Cumhuriyetçi muhafızlarının getirdiği *No pasarán* ('Geçit yok') sloganına gönderme.

21. (318,39) *boğazı kesilmiş onbin rahibi*] Özellikle Franco Birliklerine karşı savaşan anarşist güçlerin rehin alma ve öldürme olaylarıyla bağlantılı. Danimarka gazetesi *Politiken* (Kopenhagen) bu konuda örneğin 28 Temmuz 1936 ve 10 Mayıs 1937'de haberler iletmiştir. Böylesi olaylar faşist propaganda tarafından, Cumhuriyeti desteklemeyen Katolik din adamlarına yönelik katliamlar olarak şişirilmiştir (İşçi'nin, "O yalanları dünyaya Vatikan'ın kendisi yayıyormuş" repliğiyle karşılaştırınız).

22. (319,13) *General Franco*] İspanya Cumhuriyetine karşı generallerin darbesinin siyasi ve askeri organizatörü.

23. (319,13) *General Mola*] Bu general Temmuz 1936'da kuzey eyalet Navarra'da faşist başkaldırıyı organize etti, 1936'da Madrid'e saldırıyı ve 1937 başında Bask eyaletlerine saldırıyı yönetti, bu arada 1937 Haziran'ında ölümcül bir kaza geçirdi.

24. (319,26) *Malaga*] Güney İspanya'da eyalet ve liman kenti; daha 8 Şubat 1937'den itibaren Franco birlikleri ve İtalyan lejyonerleri tarafından zapt edildi ve Cumhuriyet Hükümetinden yana olanlar kana boğuldu. Danimarka gazetesi *Politiken* (Kopenhagen), 10 Şubat 1937'de 5000 ölü bildiriyor, ertesi gün ise ölü sayısı 8000 oluyor.

25. (319,35) *Bilbao'nun*] Kuzey İspanya'daki liman ve sanayi kenti Bilbao, Vizcaya Eyaletinin başkentidir. -İlk yazım çalışmasında olayın geçtiği yer Bilbao yakınındaydı. Yayınlanan yazımda bu kentin adı yalnızca burada korunmuştur, çünkü iletide somut tarihsel olay söz konusudur.

26. (319,35) *başpiskoposluğundan*] Katolik piskoposların görev alanı.

27. (320,2f) *Öldürmeyeceksin!*] Kitabı Mukaddes, Çıkış, 20,23; Hıristiyanlıktaki on emrin beşincisi.

28. (320,17) *duanızda*] *Matta İncili* 6,9-13'teki Hıristiyan duası söz konusudur, "günlük ekmeğimizi ver bugün" sözleri vardır.

29. (320,19f) *Yiyecek getiren gemileri... geri çevirdi*] DN. 8 ile de karş. Oysa Brecht'in en önemli başvuru kaynağı olan Danimarka gazetesi *Politiken*, 21 Nisan 1937'den itibaren ('İngiliz Gemileri Kendi Hükümetleriyle Alay Ediyor') bazı İngiliz gemilerinin faşist tehdide karşın kaptanlarının inisiyatifiyle Bilbao limanına girdiğini bildirir; bu kaynağa göre 26 Nisan'da dokuz gemi ablukayı delmiştir.

30. (320,33) *Badajoz*] İspanya'nın Portekiz sınırında güneybatı eyaletinin başkenti. 1836'da Alman gemileri ve uçaklarıyla taşınan Cumhuriyet karşıtı birliklerin saldırısı ilk kez buraya yönelmişti. Badajoz'u 14 Ağustos'ta işgal ettiler, iyi silahlanamamış savunucular kana boğuldu.

31. (321,15f) *Mağribiler, İtalyanlar, Almanlar da cabası*] Franco generallerine yardım eden birlikler: Sömürgeden toplanmış askerler (Bkz. DN.13) ve İtalya ile Almanya'nın gönderdiği askeri güçler, bunlar içinde Alman Hava Birliği 'Legion Condor.'

32. (321,26) *Millet Meclisi*] *Cortes*, Şubat 1936 seçimleri sonrası sol partilerin mutlak çoğunluğu sağladığı İspanya Meclisi.

33. (323,30) *Malaga*] Bkz: DN. 24.

34. (323,35) *Almeria*] 31 Mayıs 1937'de -yani oyunun geçtiği zamandan (Nisan) sonra- Alman savaş gemileri sığınmacılarla dolu liman kenti Almeria'yı bombalamıştı (DN. 16 ile karş.). Büyük tahribat ve sivil halktan büyük kayıplar olmuştu. "*III.Reich'ın Korkuve Sefaleti*'ndeki *Almeria'nın Bombalandığı Kışlalarda Duyuluyor* Sahnesine bakınız. -'Legion Kondor'un terörist bombalama eylemleri daha 31 Mart ve 26 Nisan 1937'de Kuzey İspanya kentleri Durango ve Guernica'ya yapılmıştı.

35. (327,18f) *Doksansekiz, doksandokuz açlık yıllarıydı*] İspanya, 1898'deki İspanya-Amerika Savaşında yenilince, en büyük sömürgeci güç olma konumunu yitirmiş ve ekonomik krize düşmüştü.

36. (328,27f) *iki kere iki beştir,... öğretemem ki!*] Bir kimsenin gerçeğe aykırı bir şeyi söylediği veya söylemek zorunda olduğu anlamına gelen bu deyişi Brecht, daha 1933'te *Toplama Kampında Direnenlere* şiirinde kullanmıştır. Bunu *Galilei'nin Yaşamı*'nda yine kullanır; Bayan Sarti'nin, Oğlu ve Galilei ile sonuşmasında geçer bu deyiş.

37. (329,1f) *dağları aşıp*] General Mola'nın birliklerinin, 1936 Sonbaharında Madrid'e yönelik faşist saldırıları desteklemek üzere Navarra Eyaletinden gelip Iber Dağlarını ve Sierra de Guadarrama'yı aşmalarına gönderme.

38. (329,2f) *İki yıl biraz ışık görmüştük*] 1931'de askeri diktatör General Miguel Primo de Rivera'nın devrilmesinden sonra (İspanyol faşist Falanj hareketinin kurucusu olan oğlu Pilar Primo de Rivera ile karıştırmayınız) İspanya'da bir burjuva-demokratik cumhuriyet kuruldu. Bu cumhuriyet, 1933'te tutucu burjuva hükümetinin iktidara gelmesine kadar ılımlı reform politikası yürüttü.

39. (332,29f) *Kılıcını çeken...*] *Matta İncili* 26,52: "Kılıç tutanların hepsi kılıçla helak olacaklardır". İncil'deki bu bölümü Brecht, *Komün Günleri*'nde Sahne 11b'de kullanır; sözün pasifist içeriği o sahnede Kommünard Varlin tarafından hemen karşıtıyla yanıtlanır: "Peki ya kılıç tutmayanlar?"

40. (335,4-337,15) *Ön Oyun... Son Oyun*] Bkz: *Metnin Oluşumu Öyküsü*'nün sonu.

41. (335,6) *Perpignan*] Doğu Pirenelerdeki Fransız eyaleti. Buranın yakınında 1939'da Saint Cyprien kampı kurulur; yenilgiden sonra İspanyol Cumhuriyetçi Ordusunun askerlerinden Fransız topraklarına geçenler bu kampta enterne edilirler. Kamptakiler buraya 'Perpignan Cehennemi' adını takmışlardır.

42. (335,15) *o eski başkan*] 1935'ten itibaren Çekoslovakya Cumhuriyetinin devlet başkanı olan Edvard Beneş kastediliyor; Beneş, Hitler Almanya'sının tehditlerine karşı SSCB'nin anlaşmayla saptanmış ve yinelenen yardım teklifini kabul etmek yerine, Almanya'nın ilhak taleplerine Batılı güçlerin teslim olmasının ardından (Münih Anlaşması, 29 Eylül 1938) görevinden istifa eder.

43. (335,20f) *bu yıl yıkılan ikinci cumhuriyet...*] Mart 1939'da Franco ordusunca yıkılan İspanya Cumhuriyeti ile aynı ay içinde faşist Almanya tarafından işgal edilen Çekoslovakya Cumhuriyeti kastediliyor.

44. (335,25) *Eylül'de*] Eylül 1939, yani Almanya, İtalya, Büyük Britanya ve Fransa arasında imzalanan ve Çekoslovakya'nın kenar bölgelerinin Almanya'ya geçmesinin kabul edildiği Münih Anlaşması'nın öncesi kastediliyor.

45. (336,6f) *Bizi karasabanın başında... uçaklarını*] Bu ifadeyi Brecht, 1952'de oyunun Dresden'de Der Kunst Yayınevi tarafından yayınlanışı için metne yaptığı bir ekte yine kullanır.

46. (336,9) *enternasyonal*] 1864'ten başlayarak, değişik ülkelerdeki işçi hareketleri (ve o hareketler bağlamındaki akımlar) için ortak bir politika oluşturan çeşitli uluslararası işçi örgütlenmelerine verilen kısa ad. Burada özellikle III. Enternasyonal denilen, 1919'da

Moskova'da kurulup 1943'te dağılmış Komünist Enternasyonal'e (Kİ) gönderme var.

47. (336,26) *Katalonya'da* | Kuzey İspanya'da bir eyalet. -Oyun Güney İspanya'da geçiyor, ama ilk yazımlar sırasında mekân olarak ülkenin kuzeyi (aslında Vizcaya Eyaleti) seçilmişti.

48. (337,7) *Maria Carrar* | Bu rolün adı başka yerlerde hep 'Theresa Carrar' olarak geçmiştir.

AÇIKLAMALAR

III. REİCH'IN KORKU ve SEFALETİ

Türkçesi
Yılmaz Onay

III. REİCH'IN KORKU ve SEFALETİ

Temel Metin

III. Reich'ın Korku ve Sefaleti. 27 Sahne, Londra: Malik Yayınevi (1938), yayınlanmamış olan basım kalıpları Brecht'ten kalanlar içinde.

-Ek: *Duygu İkamesi,* Brecht'ten kalanlar içinde daktilo yazım.

- *Bataklık Askerleri, III. Reich'ın Korku ve Sefaleti. 24 Sahne* içinde, New-York: Aurora Yayınevi 1945, S. 28-30.

Tarihçe

Temmuz 1937'den Haziran 1938'e: 28 sahnenin ve *Alman Geçit Töreni* şiirinin yazımı.

Mart 1938: 8 sahnenin Paris'de d'Iéna Salonunda " *%99* " başlığı ile oynanması.

1938 yılı ikinci yarısı: Londra'da Malik Yayınevi tarafından, yayını gerçekleşemeyen basım için hazırlanmış kalıplar (27 sahne).

1941 yılı ikinci yarısı: Moskova'da Das Internationale Buch Yayınevi tarafından ilk yayın (13 sahne).

Eylül 1944: 1942/43'te 'Amerika için Sahne Uyarlaması' olarak yazılmış *The Private Life of Master Rice*'ın New-York'da New Directions Yayınevince yayınlanması (17 sahne).

1945 sonu: New-York'da Aurora Yayınevi tarafından yayınlanış (24 sahne).

Metnin Oluşum Öyküsü

Brecht 1934/35'ten başlayarak Margarete Steffin'in de desteğiyle Hitler Almanya'sına ilişkin basından ve görgü tanıklarından materyal toplamaya başlar. Ardından bu konuda birkaç şiir oluşur. Toplanan malzeme ile bu şiirler, bir sahneler dizisi olan *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti* için ilk çıkış noktasını oluşturur.

Sahneleri yazmaya 1937'de başlar Brecht. Bu yazımı isteklendiren etkenler arasında, Paris'te *Carrar Ana'nın Silahları*'nı sahneleme hazırlığında olan Slatan Dudow'la o yılın baharından beri süren ilişkiler de vardır. Dudow, Brecht'in kaleminden çıkmış antifaşist sahneleri de tiyatroya getirmek arzusundadır. 1937 Temmuz'unda Brecht, "bir dizi küçük oyun" yazmakta olduğunu Dudow'a bildirir. Geçici başlık olarak *Korku* adı altında ilk beş sahne Ağustos'ta hazırdır: *Mulubir* (bir daktilo kopyada 18.VIII.1937 tarihi var), *Yahudi Kadın, Adalet İşleyişi, Tıp* (sonraki adı: *Meslek Hastalığı*), *Tebeşir İşareti* (bir daktilo kopyaya 20.VIII.1937 tarihi düşülmüş). Alt başlık şöyledir: *Alman Halkının Nazi Rejimi Altındaki Manevi Yükselişi* Brecht, Dudow'a bu sahneleri *Carrar* oyunu ile birlikte aynı akşam sahnelemeyi düşünmesini iletir. Dört ay sonra yedi küçük oyun bitmiştir (Karl Korsch'a Kasım 1937 tarihli mektup).

Mart/Nisan 1938'de Brecht 17 sahnelik bir bütün oluşturur; bu kez -Honoré de Balzac'ın *Kurtisanların Onuru ve Sefaleti* romanını (1839-1847) anıştıran *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti* başlığı altında. Bu sahneler, başta sözü edilen beş sahneye ek olarak şunlardır: *Halk Birliği, Halka Hizmet, Serbest Bırakılan, Fizikçiler 1935, İki Fırıncı, Kış Yardımı, Enternasyonal, Köylü Hayvanına YemVeriyor, Eski Muharip, İş Sağlamak 1937, Zehirli Gaza Karşı Çare Ne?, Eksik Adam* (sonraki adı: *Halk Oylaması*). Bu düzenlemede, örneğin *Tebeşir İşareti* sahnesinin daha önceki yazımında çok belirgin olan şive kaldırılmıştır. 21 Mayıs 1938'de Paris'te sahnelenen sekiz sahne için de bu Mart/Nisan versiyonunun bir daktilo yazımı esas alınmıştır; oyunun adı *"%99"* ve alt başlığı da *Üçüncü Reich'dan Tablolar*'dır. Ama aynı Mart/Nisan'da Piscator'a yazılan bir mektupta 19 sahnenin hazır olduğu ve "daha pek çoğunun bunları izleyeceği" yazılmıştır. Nihayet 24 Nisan'da Brecht, Dudow'a küçük oyunların 25 tanesini tamamladığını yazar.

Haziran 1938 dolaylarında Malik Yayınevi'ne (Londra) gönderilen yayına hazır metin, 27 sahneyi içermektedir, aynı süre içinde yirmi sekizinci sahne *(Duygu İkamesi)* de bitmiştir, ama dahil edilmez. Başka bazı sahneler için öykü tasarımları ve yazılmış parçalar vardır ama sonra bunlar tamamlanmamıştır.

Temmuz 1937 ile Haziran 1938 arasında yazılmış 27 sahnenin bir araya getirilişini Brecht, kendi geliştirdiği ve devrimci işçi hareketinin deneyimlerine oturttuğu "montaj" yönteminin yeni koşullar ve nesneler içinde sınanması olarak görmektedir: "Sürgündeki proletarya

tiyatrosu böylece kendini ayakta tutuyor!" Küçük oyunlar ona göre bir "tavırlar listesi"dir: "dilsizleşme, çevresine bakınma, dehşete düşme vb gibi diktatörlük içinde oluşan tavırlar. Böylece 'epik tiyatro', hem 'içsellik'i, hem de natüralist denebilecek öğeleri kendinde barındırabileceğini göstermektedir" (*Çalışma Günlüğü*, 15 Ağustos 1938).

Brecht'in Piscator'a yazdığı Mart/Nisan 1938 tarihli mektupta aynı zamanda sahneler dizisinin muhtemel başlığı olarak da belirttiği *Alman Geçit Töreni* şiiri, montajın bir parçasıdır. Brecht tarafından sürekli olarak balad diye nitelenen bu dizeler, 1938 yılının Mart ayı ile Haziran ayı arasında yazılmıştır ve daha ilk oynanışta sufle metninde yer alır. Malik Yayınevi'ne yayın için verilen metni tamamlarken Brecht bu şiirde de değişiklikler ve ekler yapar. İlk dört kıta bütünün bir öndeyişidir; sonraki altı dizeli kıtaların ise her biri bir sahnenin önüne düzenlenir. Paul Dessau'nun *Alman Geçit Töreni* müziği de aynı şekilde 1938 baharında ortaya çıkar.

1938'de Malik Yayınevi'nde iki baskı planlanır. Daktilo yazımındaki numaralamadan biraz ayrılan yazımıyla *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti* için kalıplar hazırlanır. Bu metin Toplu Eserleri'nin 3. Cildinde de yer alacaktır; *Toplu Eserleri*'nin 2. Cildinde duyurulduğuna göre, 3. Ciltte oyunun adı, Heinrich Heine'ye (*Almanya. Bir Kış Masalı*, 1844) gönderme ile *Almanya, Bir Dehşet Masalı* olacaktır. Ne var ki bu kalıplar, hatta belki basılmış formalar, Eylül 1938 (Münih Anlaşması) ile Mart 1939 (faşist Almanya'nın Çekoslovakya'yı ilhakı) arasında, muhtemelen 1938'den 39'a geçerken yok olur, imha edilir. Mart 1938 ile Haziran 1939 arasında çeşitli dergilerde kimi sahnelerin yayınlanışından sonra bütününü kapsamayan bir sahneler dizisinin ilk yayını Moskova'da 1941'de Das Internationale Buch Yayınevi tarafından gerçekleştirilir. Bu yayın, *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti* başlığı altında 13 sahneyi içermektedir; bu sahneler, elinizdeki yayında verilen numaralarıyla 1, 2, 4, 6, 9, 12, 13, 6, 18, 20, 21, 24 ve 25nci sahnelerdir. *Alman Geçit Töreni* konmamış, onun yerine sahnelerin sonuna *Savaş Elkitabı 1937*'den şiirler eklenmiştir. 1942'de aynı yayınevi bu yayının *Fair and Misery of the Third Reich* başlıklı İngilizce çevirisini yayınlar. Çevirmen adı verilmemiştir.

Amerika sürgününde Brecht, *Enternasyonal* Sahnesiyle aynı konuyu çok farklı olay kurgusuyla işleyen *Bataklık Askerleri* Sahnesini yazar. Bu sahne önce 1942/43'te Brecht'in "Amerika için sahne uyarlaması" dediği *The Private Life of the Master Race* (Efendi Irkın Özel yaşamı) başlıklı yeni bir versiyon içinde yer alır. Bu versiyonu 1943

sonunda Elisabeth Hauptmann'ın desteğiyle Eric Russell Bentley İngilizce'ye çevirir ve 1944 Eylül'ünde New-York'da New Directions Yayınevi kitap olarak yayınlar. Nihayet 1945'te savaşın bitmesinden sonra Brecht'in küçük değişiklikler yaptığı ve 24 sahneye indirdiği bir düzenleme, yine *III.Reich'ın Korku ve Sefaleti* başlığı ile New-York'ta Aurora Yayınevi tarafından yayınlanır. Bu yayın, sahneler dizisinin, ilk kez *Alman Geçit Töreni*'ni de içeren Alman dilindeki en kapsamlı baskısıdır.

Metin Yazımları

Bu sahneler dizisinin Almanca yayınlanışlarında değişik yazımlardan söz edilemez. Hepsi yalnızca Brecht'le bağlantılı da olmayan yayın olanaklarına ve amaçlarına göre sahnelerin değişik düzenlemeleri baskıya verilmiştir.

Haziran 1938'de Malik Yayınevi için Brecht'in hazırladığı derleme, 27 sahneyi, yani bitmiş sahnelerin hemen tümünü kapsar. Günün koşulları içinde gerçekleşemeyen ama günü etkilemeyi hedefleyen ilk baskı için hazırlanmış o derleme, elinizdeki yayının temel metnidir.

Kendine özgü bir yazım, 1942/43'te oluşturulmuş 'Amerika için sahne uyarlaması' *The Private Life of the Master Race* metnidir. Bu metin 17 sahneyi içerir, *A Documentary Play* (Bir Belgesel Oyun) olarak nitelenmiştir ve o sahnelerde uyarısı yapılmış olan savaş tehlikesinin bu süre içinde gerçeklik olduğundan hareket eder. -Brecht bu sahneler dizisini üç bölüme ayırır. İlk bölüm 1938'den 2 ve 3 numaralı sahneleri, yeni yazılan kısa *Bataklık Askerleri* sahnesini -henüz *Prisoners Mix Cement* (Mahpuslar Çimento Karıyorlar) başlığı ile- ve 12, 13 numaralı sahneleri içerir; ikinci bölümde 7, 8, 5 ve 9 numaralı sahneler vardır; üçüncü bölüm ise 15, 21, 19, 10, 20,18, 22 ve 27 numaralı sahneleri içerir. *Alman Geçit Töreni* şiirinden vazgeçil-miştir. Onun yerine Brecht, bir teatral çerçeve oluşturur (*Ç. Günlüğü*, 20 Mayıs 1942). Brecht bu çalışmayı 1942 ilkbaharında Max Reinhardt'ın planladığı ama gerçekleşemeyen İngilizce sahneleme için yapar. "Esas dekor elemanı" olarak "Alman klasik yıldırım savaşı arabası"nı seçer, "yüzleri kireç gibi Hitler ordusu askerleriyle dolu"dur bu araba ve "Hitler Almanya'sında zaten yerleşmiş 'yeni düzen'i her yere taşımakta"dır (Max Reinhardt'a mektup, 1942 Mayıs sonu). Amerika için uyarlamaya Brecht yeni metinler yazar; 1945'te yazılan *Notlar*'da

kısmen değiştirilmiş olarak bu metinlerin Almanca'ları da yer alır (Bkz: Kitabın sonunda bulunan, bu oyuna ilişkin *"Brecht'in Yazıları, Notları"*, ÇN). Bunlar, başta, bölümler arasında ve sonda çıkan 'zırhlı taşıyıcı personeli korosu' için dört lirik pasaj ve sahne aralarında duyulan 'Ses' için 16 kıtadır; üçüncü bölümde ise 'Bir Kadın Sesi', 1942'de yazılmış *Bir Alman Anasının Şarkısı* şiirinden birinci, ikinci, dördüncü ve altıncı kıtaların İngilizce versiyonunu seslendirir. Sahne başlarında ilk kez bu yazımda yer ve yıl belirtilir. Hanns Eisler muhtemelen 1945 ilkbaharında yeni bir müzik besteler; zırhlı taşıyıcı personeli korosu için Eisler, faşist "Horst-Wessel-Lied"in melodisini çarpıtarak kullanır.

1945'te sahneler dizisinin New York'ta Wieland Herzfelde'nin Aurora Yayınevi'nce yalınlanmasında Brecht, yeniden 1938 yazımına döner ve o yazımı 24 sahneye indirir. O zamana dek Sahne 14 olan *Enternasyonal* Sahnesi yerine, Sahne 4 olarak, *Bataklık Askerleri* geçer; Sahne 16 (*Seçim*), 17 (*Yeni Elbise*) ve 26 (*Gaza Karşı Çare Ne?*) çıkarılır; dolayısıyla sahneler yeniden numaralanır. Ayrıca Brecht, çoğunlukla "Amerika için uyarlama"dan aldığı verilerle sahnelerde yer ve zamanı tam belirtir. Buna göre *İhanet*, 'Breslau, 1933', *Tebeşir İşareti*, 'Berlin 1933', *Halka Hizmet* 'Oranienburg Toplama Kampı, 1934', *Adalet İşleyişi* 'Augsburg, 1934', *Meslek Hastalığı* 'Berlin, 1934', *Fizikçiler* 'Göttingen, 1935', *Yalnızdı Kadın* 'Frankfurt,1935', *Mühbir* 'Köln, 1935', *Siyah Pabuçlar* 'Bitterfeld, 1935', *Çalışma Kampı* 'Lüneburger Heide, 1935', *İşçinin Saati* 'Leipzig, 1934', *Sandık* 'Essen, 1934', *Serbest Bırakılan* 'Berlin, 1936', *Kış Yardımı* 'Karlsruhe, 1936', *İki Fırıncı* 'Landsberg, 1936', *Köylü Hayvanına Yem Veriyor* 'Aichach, 1937', *Eski Muharip* 'Württenberg'de Calw, 1936' (Brecht'in kontrolundan geçen ama bütünüyle 1957'de yayınlanan *Oyunlar*'ın 6. cildindeki yayınlanıştan itibaren: 1938), *Almeria'nın Bombalandığı Kışlalarda Duyuluyor* 'Berlin, Şubat 1937' (Almeria'ya yapılan terör eyleminin tarihi, 31 Mayıs 1937), *İş Sağlama* 'Spandau, 1937'de geçmektedir.

1945'te, temel metinden (1938 basım kalıplarından) farklı olan bölümler:

1. (377,1f) *Biz,... diye düşünüyoruz.*] 'Üçüncü Reich'ta çelişkiler yoktur'.

2. (403,22f) *Daha altı yaşında... dağıtırmış.*] 'Daha on dört yaşında vardiyadaymış'.

3. (421,25f) *Süt bizim sütümüz.*] 'Mahsul bizim mahsulümüz'.

D.E.U
Güzel Sanatlar Fakültes

4. (421,37f) *Karısı - Papaz... yazıyor.*] Bu replik yok.

5. (429,28-33) *Papaz - Kitapta... şart mıydı?*] 'Papaz - (*Uzun bir susuştan sonra, sıkıntıyla*) Kitapta yazar: Tanrının hakkını Tanrıya, Kayzerin hakkını Kayzere verin. (*Ölüm Halindeki, çöker. Karısı, onun alnına ıslak bez koyar*).

Daha sonraki yayınlar, 1945 Aurora Yayınevi baskısına uygundur. Ancak 1948 Aufbau Yayınevi yayınından itibaren oyunun adı, 1938 daktilo kopyadaki yazılış biçimiyle *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti* olur.

Bu yayının metin düzenlemesine ait olanlar

6. (354,17) *yünden benzin*] Temel metinde (ve 1937/38 daktilo kopyalarda) 'benzinden yün' biçimindedir; ardından gelen metnin mantığıyla çelişen bu ifade ilk olarak 1944'te basılan 'Amerika için uyarlama'da (*wool out of gasoline*) ve sonra New York'taki 1945 Aurora Yayınevi basımında düzeltilmiştir.

7. (374,33) *Adli Müşavir*] *Landgerichtsrat.* Temel metinde buradan itibaren hep *Landesgerichtsrat* yazılmıştır. Oysa resmi deyim 'Landgerichtsrat' olduğu için bu düzeltme yapıldı.

8. (376,4) *Eyalet Mahkemesi Reisiyle*] *Landgerichtspräsidenten.* Temel metinde bu da '*Landesgerichtspräsidenten*' yazılmıştır. Aynı şekilde düzeltildi. Temel metin üzerinde Brecht'in el yazısıyla yaptığı düzeltmeler, 1943 ve 1945'te yapılmış olduğu ve ancak 1945 Aurora baskısında göz önüne alındığı için elinizdeki yayında geçerli sayılmadı. Bunlar aşağıdaki gibidir:

9. (344,19) *Rus radyosunun*] 'Yabancı radyonun' olarak düzeltilmiş.

10. (344,22) *Bana öyle bakma.*] Bunun ardına şu ekleme yapılmış:

"Başka bir şey söylemediysen, söylemedin demek ki.

ADAM Bence de.

KADIN Niye karakola gidip, onlara 'Cumartesi kimse gelmedi', diye ifade vermiyorsun.

(Sessizlik)

ADAM Karakola gitmem ben. Hayvanlar, ona yaptıkları neydi?"

11. (345,28) *kavgaya:*] 'hizmete' olarak düzeltilmiş.

12. (387,33f) *şimdiye kadar*] 'şimdiki gibi' diye düzeltilmiş.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Sahneler dizisinin Malik Yayınevi tarafından girişilen yayın çabaları günün koşullarında engellenince, Mayıs 1938'deki ilk oynanış ve öteki çalışmalarla birlikte tek tek sahnelerin yayınlanması da özel ağırlık kazanır. Daha Paris prömiyerinden önce böylesi yayınlar çıkar.

Moskova'da yayınlanan *Das Wort* dergisinde Mart 1938'de *Mulıbir*; Mayıs 1938'de Prag/Paris'te *Die neue Weltbühne*'de *Fizikçiler 1935* yayınlanır; *Das Wort* ayrıca *Adalet İşleyişi* (Haziran) ve *Çalışma Kampı, İşçinin Saati* ve *Sandık* (Temmuz) sahnelerini yayınlar. Bunu 1939'da *Das Wort*'taki (*Yahudi Kadın* ile *İş Sağlama*) ve Thomas Mann'ın Zürih'te çıkardığı sürgün dergisi *Mass und Wert*'teki (Dağ Öğretisi) yayınları izler.

Yayınlar ve oynanışlar Brecht'in metinlerine kamuoyunda oldukça hızlı bir etki kazandırır ve çeşitli açılardan sanatsal ve siyasal çıkışlar yaratır: Güncel bir malzemeyle antifaşist dramanın yaşam gücünü gösterir, Nazi Almanyasındaki koşullara ilişkin gerçekleri yayar ve savaş tehlikesinin alarmını verir; böylece bu sahneler -özellikle 1938'de- hem Alman sürgünlerin kendi aralarında, hem de onların bulunduğu ülkelerde antifaşist birlik ve halk cephesi politikalarına destek sağlar; öte yandan otuzlu yılların sonundaki gerçekçilik tartışmasında belirli bir rol oynar.

Brecht'in epik tiyatrosuna şiddetle karşı çıkan Georg Lukács, *Önemli Olan Gerçekçiliktir* makalesinde (*Das Wort*, 1938, Sayı 6) *Mulıbir*'in yayınlanmasına değinerek o sahneyi, "Almanyadaki faşist terörün dehşetine ilişkin yaşam dolu, insan kaderleriyle bağlantılı bir tablo sunması" nedeniyle över. Brecht ise, 15 Ağustos 1938 günlü *Çalışma Günlüğü* notunda bu değerlendirmeyi, "...Sanki cihat ordusunun kucağına atılmış bir günahkârmışım gibi," diyerek alaylıca yorumlar ve sahneler dizisinin montaj niteliğini vurgulayarak bu çalışmayı -*Carrar*'dan farklı biçimde- epik tiyatro içine yerleştirir (bkz: *Brecht'le Yaşamak. Çalışma Günlüğü*, Yılmaz Onay, Broy Yayınları, İstanbul 1995, S. 15- 18; 27.7, 13.8 ve 15.8 günlü notlar, ÇN)

İlk oynanış -sekiz sahne- 21 Mayıs 1938'de Paris'te Salle d'Iéna'da gerçekleşir; ertesi gün yinelenir. Sahnelemeyi, Alman Sürgün Yazarları Koruma Birliği desteğinde bir grup sürgün Alman oyuncu yapar. Rejisörü, bir yıldan az bir süre önce Paris'te *Carrar Ananın Silahları*'nı

sahnelemiş olan Slatan Dudow'dur. Onun oyuna koyduğu "%99" başlığı (Alt başlık: *Üçüncü Reich'tan Tablolar*), Nazi'lerin propaganda eylemi olan ve Avusturya'nın Hitler Almanya'sına "katılması"na yönelik plebisitle bağlantılı bulunan, 10 Nisan 1938 tarihli genel seçim ve bu seçimin resmen bildirilen sonucuna göndermedir. Brecht bu başlığı "biraz fazla esprili" bulur, ama yine de kabul eder (Slatan Dudow'a mektup, 24 Nisan 1938). Oynanışta sahnelerin sırası şöyledir: *Tebeşir İşareti, Kış Yardımı, Muhbir, Yahudi Kadın, İki Fırıncı, Adalet İşleyişi, Köylü Hayvanına Yem Veriyor, İş Sağlama.* Paul Dessau'nun bestelediği *Alman Geçit Töreni* şiiri de oyundaki yerini alır. Dekoru, yine -*Carrar* sahnelemesindeki gibi- Heinz Lohmar, kostüm tasarımcısı Sylta Busse'nin desteğiyle yapmıştır: "Dekor, optik sözcüğünü vurgularcasına yalın, [...] lanet gerçekliğin bu hortlaklar dansı atmosferinin steno yazımı gibi." (R[obert] Br[euer], *Pariser Tageszeitung*, 22 Mayıs 1938.)

Steffi Spira, Günter Ruschin ve Hans Altmann'nın yanında öteki oyuncular da, bir bölümü geçmişin Berlin tiyatro topluluğu olan 'Truppe 1931'den gelme sürgünler kabaresi 'Die Laterne' topluluğundan alınmıştır. Oynanışta antifaşist amatör oyuncular, yazar Lutwi g Turek ve Sylta Busse de (Nora Reissmann) vardır. Konuk oyuncu olarak -Hollanda'dan gelen Erich Schoenlank'la birlikte- Helene Weigel de Danimarka'dan Paris'e gelir. Prömiyerde verilen rol dağılım broşüründe belirtildiğine göre Weigel, *Kış Yardımı* Sahnesinde Kadın'ı, *Yahudi Kadın* Sahnesinde Yahudi Kadın'ı ve *Adalet İşleyişi* Sahnesinde Hizmetçi'yi oynar.

Hazırlık ve sahneleme çalışmaları sırasında Weigel eliyle Brecht'le ilişki kurulur. Brecht, Dudow'un başlangıçta bu sahnelerin tek bir oynanışta çok depresif etki yapacağı korkusuna karşılık şöyle der: "Bence burada Üçüncü Reich'ın tüm bölük pörçüklüğü her ayrıntısıyla ortaya dökülmekte, onu bir arada tutansa yalnızca şiddet".

Somut örneklerle Brecht, sahnelerin titiz çözümlemelerinin sergilenen durumların diyalektiğini açığa çıkaracağına değinir: "Direniş, hem de artan direniş" açıkça görünecektir, "üstelik her tabakada ve her derecede" (Slatan Dudow'a mektup, Nisan 1938). Sahnelerin seçimine karşı da görüş belirtir Brecht. Slatan Dudow'a 24 Nisan 1938 tarihiyle yazdığı mektupta görüldüğü gibi, yazımı yeni tamamlanmış ve Avusturya'nın ilhakı yanında komünist direnişi de konu edinen, faşist saldırganlık politikasına karşı Hitler'e direnenlerin simgesel "Hayır!" deyişiyle biten *Halk Oylaması* (O sırada adı henüz *Bir*

Adamın Olmayışı'ydı) Sahnesinin de katılmasını ister; aynı şekilde, yine kısa süre önce yazılmış radyo sahnesinin (*İşçinin Saati*) katılmasını savunur. Brecht, Mart/Nisan 1938'de Erwin Piscator'a yazdığı mektupta, sahneleme üslubunu, "Goya'nın iç savaş üstüne gravürleri gibi," düşündüğünü ve sahneler arasına belgesel öğeler yerleştirmenin güzel olacağını yazdı. Dudow'un sahnelemesinde bu tasarıların ne oranda gerçekleştiği, o dönemde çıkan eleştirilerden belli değildir. Brecht, örneğin Ernst Busch'un veya Nazi Almanyasından göç edip Zürih Tiyatrosunda görev alan oyuncuların da yer aldığı daha imajlı bir kadro istediği için prömiyerin ertelenmesini önermişti; ama bu olmadı. Helene Weigel, 1938 Haziran başlarında Brecht'e yazdığı mektupta, ilk prova izlenimlerinden söz ederken, "Hiç hoşnut olmadığını," yazar. Anvers'de sığınmacıların çıkardığı *Freies Deutschland* gazetesi de, oyuna ilişkin yazısını şöyle bitirir: "Gerek reji, gerekse oynanış, çok kıt olanaklar yüzünden büyük teknik güçlükleri yenmek zorunda kaldığı için, oldukça dengesiz bir dağılım göstermekteydi ve yazarın eseri ancak yer yer kuvvetli etki yaratabiliyordu".

Yine de oyunun, "onu derinden duygudaşlıkla izleyen seyirci önündeki" başarısı tartışılmazdır (Walter Benjamin: *Die neue Weltbühne*, Prag/Paris, 1938, Sayı 26). Helene Weigel de, tahminen 22 Mayıs 1938'de yazılmış mektubunda, tüm eleştirel kaygılarına karşın başarıyı belirtir: "Prömiyer, büyük bir başarıydı, öyle görünüyor. Ben iyi değildim, çok yorgundum çünkü. [...] Herkes çok güldü, oyundan sonra da çok alkışladı. Dekor değişimleri fazla uzuyordu. Müzik tatsızdı, sözler anlaşılmıyordu". Her şeyden önce oyunun politik boyutu takdir edilir: "Hem güncel anlamı, hem de sanatsal düzeyi yüksek olan bu eser" (*Pariser Tageszeitung*), "halk cephesi anlamında bir antifaşist eylem" olarak, "ezilenlerin yalnızca güçsüzlüğünü, savunmasızlığını ve aşağılanmalarını değil [...], Nasyonal Sosyalizme karşı onların direniş tepkilerini ve direniş yöntemlerini de" göstermektedir (G.F., *Deutsche Volks-Zeitung*, Paris, 29 Mayıs 1938). Maddi olanağın, iyi oyuncu bulmanın ve reji kapasitesinin sınırlılığına karşın bu sahneleme yine de sürgünde tiyatro için önemlidir. Değerlendirmelerde bu yargı özellikle Weigel'in oyunculuğuna yoğunlaşır. "Unutulmaz yaşantı", en başta, *Yahudi Kadın* Sahnesindeki "cesurca yaygın sözsüz oyundan ve donuk yalnızlık içinde ölürken parıldayan monologdan" doğar (*Pariser Tageszeitung*).

1939'un sonuna dek Fransızca oynanan iki amatör oynanış daha olur. Alman sürgünlerin (Londra'daki ve Stockholm'deki 'Özgür

Alman Kültür Birliği') antifaşist kültür programlarına oyundan seçilmiş sahneler katılır.

İkinci Dünya Savaşında oyun, "Hitler askerlerinin çıkıp geldiği toplumsal ortamı gösterdiği" için (Brecht'in Erwin Piscator'a mektubu, Temmuz/Ağustos 1941) yeni bir güncellik kazanır. Moskova Komsomol Tiyatrosunda *Muhbir*'in çalışılması (Eylül 1941) bu duruma bir tepkidir. Hemen hemen aynı zamanlarda, 1941/42 kışında, Wsevolod Pudovkin de (Alma Ata'ya nakledilmiş) Sovyet film stüdyolarında *Ubijzy wychodjat na dorogu* adıyla (Katiller Yola Çıkıyor) beş sahneyi filme alır. Ne var ki Brecht'in konsept olarak niyetinin yanlış anlaşılması sonucu uygulamalar, yalnızca Almanya'daki korku dolu atmosferi aktaran aşırı psikolojik bir sunuşa götürür.

ABD sürgününde Brecht, "orada başlarına diktatorya gelirse onları nelerin beklediğini," göstermek üzere, sahneler dizisini antifaşist bir aydınlatma için devreye sokmaya çalışır (Erwin Piscator'a mektup, Temmuz/Ağustos 1941). Berthold Viertel 1942 ilkbaharında sürgün Alman oyuncularla New York'ta 'Amerikada Özgür Alman Edebiyat ve Sanat Tribünü'nde dört sahneyi (*Adalet İşleyişi, Tebeşir İşareti, Yahudi Kadın, Muhbir*) sergiler. İlk oynanış 28 Mayıs'ta olur, *Sandık* Sahnesinin de eklendiği ikinci oynanış ise, 14 Haziran'da yapılır. Bu sahnelemeyi izlememiş olan Brecht, "çok güzel olduğu anlaşılan *Korku ve Sefalet* sahnelerinin oynanması"ndan dolayı teşekkürlerini bildirir (Berthold Viertel'e mektup, Mayıs sonu/Haziran başı, 1942). Ama her iki Almanca oynanışın Amerikan kamuoyu üzerindeki etkisi sınırlı kalır.

Haziran 1942'de Fritz Lang, Hanns Eisler ve Clifford Odets ile düşünülen film tasarısı gerçekleşemez. Max Reinhardt'ın kısa süre önce dile getirdiği İngilizce sahneleme niyeti de daha ileri gidemez.

Bu bağlamda Brecht, Amerika için bir sahne uyarlamasına yönelik tasarımlarını geliştirir (*The Private Life of the Master Race*). Bunun Eylül 1944'te kitap olarak yayınlanması olumlu etki yapar ve Brecht'e o güne kadarkinden daha çok dikkat çekilmesini sağlar. Kitabı takdir edenler yalnızca Brecht'in sürgün meslekdaşları -örneğin F.C. Weiskopf, *Introducing Bertolt Brecht* makalesiyle (*The Saturday Rewiev of Literatur*, New York, 27 Ocak 1945)- değildir. Marjorie Farber bu belgesel oyunu, "Biçimsel tamlığa yaklaşmış" bularak, eserin "duygulara değil, ortalama seyircinin eleştirel aklına yönelmesine karşın, kesin dramatik" olduğunu belirtir (*New York Times*, 17 Aralık 1944). Hoffman Reynolds Hays, Brecht'i "zamanımızın pek az dahisinden

biri" olarak över ve "geleceğin oyun yazarı" diye niteler (*Tomorrow*, New York, Sayı 5, Şubat 1945). Amerika için sahne uyarlamasının ilk oynanışı 7 Temmuz 1945'te Berkeley, Kaliforniya Üniversitesi, Wheeler Salonunda yapılır. Tiyatro Bilimi Enstitüsü ve Little Theatre himayesinde Arthur Schnitzler'in oğlu Henry Schnitzler 17 sahneyi çalışır. İlk oyun -bunu sonra üç oyun daha izleyecektir- San Francisco'da Birleşmiş Milletler'in kuruluş kongresinin programı içinde yer alır. Prömiyerin ertesi günü Brecht'e çektiği telgrafta Schnitzler: "Seyirci her sahneyi gergin bir dikkatle izledi," der. Yerel öğrenci gazetesinde *Yahudi Kadın* ve *Mühbir* Sahneleri en etkili sahneler olarak öne çıkarılır.

Beş gün sonra 12 Haziran 1945'te, *The Private Life of the Master Race* kısaltılmış biçimde 'The Theatre of All Nations' topluluğunca New York'taki bir Off-Broadway tiyatroda da oynanır. Ama çalışma talihsiz bir koşuldadır. Brecht bir yandan New York'ta bir oyunuyla sahneye gelmeyi çok isterken, öbür yandan dar bir bütçeyle ve ikinci derece kadroyla bir Off-Broadway sahnelenişinin dezavantajlarından ürkmektedir. Başlangıçta rejiyi Erwin Piscator yapacaktır. Ne var ki Brecht kontratta saptanan prömiyer tarihinden bir ay kadar önce New York'a geldiğinde oyunun çerçevesi üstüne Piscator'la anlaşamaz. Aynı zamanda oyuncu topluluğu olarak bir kesimi İngilizce'ye yeterince hâkim olmayan Alman sığınmacılardan (Albert Bassermann ve karısı Else gibi), bir kesimi de ilk kez sahneye çıkacak kişilerden oluşan bir ekiple karşılaşır. Piscator rejiden vazgeçer. Kontratla bağlanmış olan Brecht, prömiyere ancak iki hafta kala Berthold Viertel'i rejiye getirir ve ardından kendisi de provalara katılır. Nihayet Amerika için uyarlamanın dokuz sahnesi (Hanns Eisler'in müziğiyle) oynandığında sonuç iç açıcı değildir. Eleştiri ortamı hemen tümüyle olumsuz tepki verir.

Koşulların yetersizliği ve alışılmamış epik tiyatroyu hedefleyen sahlemenin yanında New York yapımının başarısız kalmasının bir nedeni de, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin üstünden beş hafta geçince Amerikan seyircisinin ve eleştirmeninin sergilenen konuya ilgisindeki güncel gerilemedir. Faşizm sorununa karşı başka bir bakış oluşur. Daha Şubat/Mart içinde Brecht, Hitler Almanya'sının beklenen yenilgisi açısından Berthold Viertel'e şöyle yazmıştır: "Alman halkının bağrındaki 'iyi çekirdek' [...] ABD'de çok özel bir anlam kazanmakta. Sağlıklı, değerli, 'özgül' olanın yeniden yaşam bulması, yalnızca Nazi kanserinin alınmasından ibaret değil ki. [...] Bu sağlıklı çekirdek teo-

risinin varacağı yer, Batı demokrasilerinin Almanya'da akıllı, uslu, bunalımsız, saydam ve 'sağlıklı' bir kapitalizm kurması [...]".

Brecht'in, bu konuda izlenimlerini aktardığı *Çalışma Günlüğü*'ndeki Haziran/Temmuz 1945 notunda, New York'taki *Master Race* sahnelemesinin etkisizliği bu ürküntüyü doğrular.

İkinci Dünya Savaşından sonra bu sahneler dizisi Avrupa'da da yeniden sergilenir: Örneğin, 6 Ocak 1947'de Ernst Ginsberg'in rejisiyle 'Stadttheater Basel'de 18 sahne, 30 Ocak 1948'de Berlin 'Deutsches Theater'da Wolfgang Langhoff'un rejisiyle 7 sahne ve Viyana 'Lieber Augustin' tiyatrosunda August Rieger'in rejisiyle 8 sahne oynanır.

Basel sahnelemesi, bir buçuk yıl önce New York'takine benzer yanlış anlamalarla karşılanır. Seyircinin ve eleştirmenlerin bir bölümü, Brecht'i -sergilenen durumları yazarın sözde karamsarlığıyla karıştırarak- nihilizmle suçlar. Basel prömiyerine ve algılanışına karşı tavır alan Max Frisch, Brecht'in sahneler dizisini kısa süre önce Zürih'te oynanmış olan Carl Zuckmayer'in *Des Teufels General* oyunuyla karşılaştırarak "o pek çok kimseyi rahatlatmıştı," der (*Schweizer Annalen*, Aarau, 8 Şubat 1947). Frisch bu ifadesiyle, Zuckmayer'in oyununda "rahatlama"nın Alman faşizmiyle hesaplaşmadan kaçınmak olduğuna, Brecht'in oyununda o "rahatlama"nın olmayışına eksiklik demeninse, faşizmden pek az şey öğrenildiğini gösterdiğine parmak basar.

Viyana'daki sahnelemenin (62 oyun) yanında Berlin Deutsches Theater'daki çalışma da kalıcı etkiler yapar. *Adalet İşleyişi, Yalnızdı Kadın, Muhbir, Dağ Öğretisi, Tebeşir İşareti, İşçinin Saati* ve *Halk Oylaması* Sahneleridir oynanan; Boris Blacher'in yeni bestelediği *Alman Geçit Töreni*'ni Kate Kühl söyler. Langhoff'un sahnelemesi 26 kez oynanır; DEFA-Wochenschau programı *Der Augenzeuge*, Ehmi Bessel ve Werner Hinz'le *Yalnızdı Kadın* Sahnesinden geniş pasajları bir milyon izleyiciye ulaştırır. Daha sonra Brecht'in ölümüne dek, -üç radyo yapımı (Danimarka 1947, İsveç 1954, Polonya 1956), Brezilya, Arjantin, İtalya, Japonya ve Fransa'da ona yakın profesyonel ve amatör sahneleme ve Salt Lake City (ABD)de 'Deutsches Theater des deutschen Kulturkreises'da bir gösteri yanında, *Korku ve Sefalet*'in (az ya da çok sahneyi içeren) bir düzineden fazla sahnelenişi de, Alman dilini konuşan ülkelerin profesyonel ve amatör tiyatrolarınca oynanır. Bu sahnelemelerin 1947/48 döneminde Dortmund'daki bir yapım dışında hepsi ya Berlin'in Sovyet işgal bölgesinde ya da Demokratik Almanya'da gerçekleşmiştir.

1956'da Brecht, Berliner Ensemble'da on sahnenin oynanmasına girişir ve öğrencilerini bu çalışmayla görevlendirir. Helene Weigel, öteki roller yanında yine Yahudi Kadın'ı oynar. Prömiyer Şubat 1957'dedir; bu çalışma 1963'e dek 156 oynanışa ulaşır.

Satır Açıklamaları

13. (341,3) *kendini*] Adolf Hitler kastediliyor.

14. (341,18f) *bayraklar/Kan kırmızı... haç var*] Gamalı haçlı bayrak kastediliyor. -İkinci kıtanın beşinci dizesi, Brecht'in *Şarkılar Şiirler Korolar* (1934) derlemesinin ikinci bölümü önüne koyduğu giriş dizeleriyle bağlantılıdır.

15. (342,2) *Halk Birliği*] Nasyonal sosyalist propagandanın demagojik slogan olarak çok kullandığı bir deyim; bununla, Marksistlerin, öteki ilericilerin, demokratik güçlerin ve Yahudilerin dışlandığı ve sözde sınıfsız Alman işçiler ve işverenler, yani Alman "halk çocukları" toplumu propagandası yapılmaktadır.

16. (342,4) *SS'ler*] SS (Schutzstaffel/Koruma Birlikleri), Nazi Partisinin (NSDAP-Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) 1925'te SA'nın "seçkin"lerinden (bkz: DN. 20) derlediği bir askeri örgütü.

17. (342,11) *30 Ocak 1933 Gecesi*] Bu tarihte Adolf Hitler, Devlet Başkanı Paul von Hindenburg tarafından federal şansölyeliğe atanmıştır. Naziler bunu Berlin'de akşam fener alayıyla kutlarlar. İki SS Subayı bu gösteriden gelmektedir.

18. (344,2) *İhanet*] Bu temayı Brecht daha önce *Komşu* şiirinde işlemiştir. Bu sahnenin öyküsüne şiirde değinilir.

19. (345,2) *Tebeşir İşareti*] Bu konuyu da Brecht daha önce *Tebeşir İşareti* şiirinde işlemiştir; sahnenin öyküsü şiirde de görülür.

20. (345,4) *SA'lar*] SA'lar (Sturmabteilung/Hücum Kıtaları), Nazi Partisinin ilk ve sayıca en güçlü paramiliter örgütüydü ("siyasi mücadele birlikleri"). 4 Kasım 1921'den 30 Ocak 1933'e dek pek çok sokak ve salon kavgasında örgütlü işçi hareketine karşı seferber edilmiş ve sonra da zaman zaman polis görevi verilmiştir (örneğin antifaşistlerin tutuklanmasında). SA'lar aynı zamanda toplama kamplarının ilk muhafız personeli olmuşlardır.

21. (345,22-25) *Reinickendorf... Rummelsburg... Richterfelde*] Berlin'in kuzeyinde ve doğusunda semtler.

22. (347,6) *Radyo lambasını*] O zamanki radyoların alıcı parça-

ları için kullanılan halk deyimi.

23. (348,6f) *Kaç lambalı...Dört*] Lamba sayısı yüksek radyolar (dört lambalı radyolara 'süper' denirdi) yabancı istasyonları dinlemeye -ki yasaktı- en uygun alıcılardı, basit, tek lambalı ve ucuz 'halk alıcıları'ndan çok daha iyi alırlardı yayınları.

24. (348,29) *SA lokalinden*] SA'ların buluşma ve göreve gitme merkezleri (bkz: DN. 20); SA birlikleri özellikle 1933'e kadar çoğunlukla lokanta, kahve, lokal vb yerlerde toplanırlardı.

25. (349,35) *damga kuyruğuna*] İşsizler için başvuru bürosu kastediliyor; başvurunun kabulü ve işsizlik yardımının ödenmesi, işsizlik karnesine damga basılarak kayda geçiyordu.

26. (350,37) *Münze'ye*] Berlin jargonunda Alexander Meydanının yakınındaki Münz Sokağının kısaltılmış adı.

27. (351,25) *Goebbels'le*] Joseph Goebbels, Mart 1933'ten başlayarak Federal Hükümette 'Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı'ydı; ağzının genişliği esprisi, propaganda konuşmalarında büyük sözler etmesine kinayedir.

28. (352,9) *gönüllü çalışma kampında*] Çalışma kampı, 1933'ten başlayarak gençlerin devlet yapılarının inşasında çalıştırılmak üzere kışla usulü enterne edildikleri kamplardır. Bu yolla, işsizler düşük bir karşılıkla iş buluyorlar ve aynı zamanda yarı askeri bir eğitim de görüyorlardı. Haziran 1935'te 'Devlet Çalışma Hizmeti', genç erkekler için yasayla altı aylık bir zorunlu hizmet haline getirildi.

29. (352,24) *Doktor Ley*] Yasaklanan sendikaların yerine, 'Halk Birliği' (bkz: DN. 15) ideolojisine uygun olarak işçi ve işverenleri birlikte kapsayan 'Alman İş Cephesi' kurulmuştu ve Mayıs 1933'ten itibaren bu cephenin başında Dr. Robert Ley vardı.

30. (352,28) *eğlenerek güçlenme*] 'Alman İşçi Cephesi'nin, sosyal önlemler ve avantajlarla (büyük çaplı kültür etkinlikleri, tatil gezileri vb) işçileri siyaset dışı tutmak ve faşizme kazanmak için Kasım 1933'te oluşturduğu bir alt kuruluş.

31. (353,20) *Alex*] Berlin'deki Alexander Meydanı'nın kısa söylenişi (Alexanderplatz).

32. (353,26) *Thyssen*] Fritz Thyssen, Ruhr Bölgesi ve çevresi Alman sermaye tekellerinin temsilcisi olarak daha 1933 öncesinde Hitler'in partisine parasal bağışlarla destek sağlamıştı; 1932'den 1939'a dek Nazi Partisinin üyesidir.

33. (354,2) *Göring*] 1933'ten beri Prusya eyalet başbakanı ve içişleri bakanı ve aynı zamanda federal hükümette yetki alanı bellisiz

bakan olan Hermann Göring, 1936'da hızlandırılmış silahlanma hazırlığı içinde 'Hammadde ve Döviz Komiseri' oldu. Metinde, onun kirli işleriyle ve servet yapma hırsıyla alay ediliyor.

34. (354,1) *kış yardımına*] 'Kış Yardımı Eylemi', -1933'te başlayan- muhtaç durumdaki yurttaşlara destek için yardım (eşya ve para) toplama eylemidir. 1936'dan sonra bu eylem, silahlanma için de ek yardım toplamak amacıyla artırıldı. (1937/38: Yaklaşık 300 milyon Mark nakit ve 100 milyon Mark'tan daha yüksek değerde eşya). Aynı adlı sahne ile de karşılaştırınız.

35. (354,8 f) *tereyağı yok... top verelim*] 11 Ekim 1936'da Hitler'in müsteşarı Rudolf Hess, 'tereyağı yerine top' sloganını getirdi. Brecht'in *Top Tereyağından Daha Gerekli* şiiriyle karşılaştırınız (*Swendborg Şiirleri* içinde; Brecht, *Bütün Şiirleri* Cilt 2, MitosBOYUT Yayınları, ÇN). O şiirde Brecht, yine bu sloganı kullanan "General Göring'in ünlü/Top tereyağından önemlidir, sözü"ne değinir.

36. (354,25) *Alex'e... bir görevliyle*] Alexander Meydanında bulunan Berlin Polis Müdürlüğünü kastediyor.

37. (359,3) *Kavgam'ı*] Adolf Hitler'in kitabı; 1925'te ilk kez yayınlandı, 1932'ye dek 100.000 basılıp yayıldı; kitapta nasyonal sosyalizmin asal hedefleri ortaya konmuştur. (Temmuz 1933: Alman memurlarına kitabın çalışılmasını görev olarak veren kararın çıkışı).

38. (359,4) *Führer'in kendisi de... yapmış*] Hitler'in, Birinci Dünya Savaşından sonra ordu mensubu olarak yaptığı ve *Kavgam*'da kendini haklı çıkarmaya çalıştığı casusluk hizmetine gönderme.

39. (361,13) *güvenceye alınmış bir tutuklu*] Nasyonal sosyalist söylemde, sözde halkın öfkeli saldırısına karşı 'güvenceye almak' adına yargı kararı olmaksızın gözaltında tutulan, toplama kampına veya hapishaneye konan politik tutuklular için kullanılan deyim.

40. (363,6) *Halka faydalı olandır hak*] 1933'ten başlayarak 'Devlet Adalet Reisi' ve adaletin 'rejime katılması'yla görevli 'Devlet Komiseri' olan Hans Frank'ın "Adalet, Alman halkına faydalı olandır," sözüne gönderme.

41. (364,33) *ırk kirlenmesi*] Bir Ari ile bir Yahudi'nin evlenmesi veya seksüel ilişkiye girmesine faşistlerin koyduğu deyim; Eylül 1935'teki Nürnberg Yasaları'ndan sonra cezayı gerektiren fiil olmuştur.

42. (371,39) *'kıçını yala' demek için*] Bu ifadenin karşılığı olarak Almanca metinde, 'Götz von Berlichingen gibi yapmak için' ifadesi var. Bu ifade, Goethe'nin *Götz von Berlichingen* oyununun başkişisinin bir

sözüne göndermedir: "[...] kıçımı yalasın benim' (3.Perde)" (ÇN).

43. (372,12) *Hiç yoktan girmiş*] Metinde, 'Pontiusun Credo'ya girmesi gibi' ifadesi var. Bu deyim, 'Yahudiye' Eyaletinin Romalı yöneticisi Pontius Pilatus'tan gelmedir: İsa'nın çarmıha gerilmesinde payı olduğu için, hiç ilgisi olmadığı halde Hıristiyan inanışına (Credo) adı karışmıştır (ÇN).

44. (377,17) *takıntım var benim*] Burada 'takıntı' diye çevirdiğimiz deyim için temel metinde bulunan (ÇN) *Bruchheinser*, hukuk camiasında, özellikle de Bavyera'da, çok yetenekli olmayan, sıradan hukukçular için kullanılır; bitirme sınavlarını ancak 4 alarak, yani ortası kırık 1'le (*Bruch*: Kırık, *eins*: 1, ÇN) bitirmiş demektir. Ludwig Thoma da *Der Postsekretär im Himmel* (1914) kitabındaki *Der Vertrag* öyküsünde aynı anlamda kullanmıştır. Burada ise pek anlaşılmaz olan bu deyim, daha 1938 prömiyerinde *Bruch* (kırık) olarak değiştirilmiştir; böylece oluşan *Bruchheisen* (fıtık) çağrışımı cümleye başka bir anlam vermiştir. Bu sahnenin ve sahneler dizisinin tüm yayınlanışlarında, Brecht'in izniyle, *Bruch* deyimi kullanılmıştır. (Çeviride "kırığım var benim" demek aynı çağrışımı uyandırmayacağı için, ilk sözcüğe de gönderme içeren, ama metne uygun anlamlı çağrışımlar yaratabilecek "takıntım var benim" deyişini yeğledik, ÇN).

45. (377,30f) *Hazır olmak, her şey değildir*] Shakespeare'in *Hamlet* oyunundaki başkahramanın sözüne gönderme: "Bütün mesele hazır olmakta" (V,2).

46. (379,2) *Meslek Hastalığı*] Bu sahnede anlatılan tutumları Brecht, daha *Doktor* şiirinde kaydetmişti.

47. (379,11) *Charité*] Berlin Üniversitesinin aynı adı taşıyan büyük kliniği kastediliyor.

48. (379,33) *Reyno hastalığından*] Kol ve bacak damarlarındaki, el ve ayak parmaklarının yangısı tehlikesini taşıyan kan dolaşımı hastalığı; Fransız nöroloğu Maurice Raynoud'nun adıyla anılmakta.

49. (381,5) *Oranienburg*] Berlin'in kuzeyinde bir ilçe. Bu ilçede, 1933 baharında özellikle Berlin'deki antifaşistlerin kapatıldığı ilk faşist toplama kamplarından biri kuruldu; 1936'da birkaç kilometre ötedeki Sachsenhausen'e nakledildi.

50. (382,2) *Fizikçiler*] Bu sahnede bilimsel kavram ve formüller kullanılmakta; ama bunlar somut bir fiziksel kuramı göstermiyor.

51. (382,9) *Alman fiziği*] Fizikçi Philipp Lenard'ın (1905 Nobel ödüllü) *Deutsche Physik* (Alman Fiziği) kitabına gönderme (4 Cilt, Münih 1936/37). Önsözünde Lenard, özellikle 'Alman fiziğinin karşıtı'

olarak dikkat çeken Albert Einstein'ın temsil ettiği 'Yahudi fiziği'ne yüklenir.

52. (382,17) *Mikovsky*] Bu isim sanaldır; Sayılar Kuramı'nın kurucularından matematikçi Hermann Minkowski'yle ilişkili olabilir; Minkowski, 1908'de Özgül Görecelik Kuramının matematik temellerini geliştirmişti.

53. (382,18) *Çekim Dalgaları*] Ağırlık dalgaları; iki kütle arasındaki çekim yasalarını inceleyen Yerçekimi Kuramı'ndan bir kavram. Newton'un Yerçekimi Yasası (1687), 20. yüzyılın başında Albert Einstein'ın genel görecelik kuramıyla genişletildi (Einstein'ın Yerçekimi Kuramı).

54. (382,24) *bir isim*] Bkz: DN. 52.

55. (383,38) *Einstein*] Görecelik Kuramı'nın kurucusu Albert Einstein, Yahudi olduğu için (bkz: bu bölümün girişinin beşinci dizesi) ve demokratik görüşleri yüzünden saldırıya ve iftiraya uğrayınca 1933'te Almanya'yı terk etti. 1933 ile 1945 arasında onun adı Almanya'da tabu oldu. -Brecht, *Çalışma Güncesi*'nde ve çeşitli yazılarında (*Brecht'in Yazıları, Notları*), Einstin'a sıkça değinir ve onun kırklı yıllarda başlayan Atom ve Hidrojen bombasının gelişiminde ve devreye sokulmasındaki çelişkili tutumunu sorgular. Bu sorgulama, *Galilei'nin Yaşamı* oyununda dolaylı olarak, bir Einstein oyunu yazma tasarımlarında ise doğrudan vardır.

56. (388,3) *Thälmann*] Alman Komünist Partisi Genel Başkanı Ernst Thälmann, 1932 Devlet Başkanlığı seçimlerinde de adaylığını koymuştu.

57. (388,8) *İnsülin*] Pankreas hormonu; 1921'den itibaren suni olarak üretilip şeker hastalığı (diabet) tedavisinde kullanılmaktadır. Pahalı oluşu ve kullanılmasında sürekli doktor kontrolu gerektirmesi nedeniyle otuzlu yıllarda ancak imtiyazlı hastaların ulaşabildiği bir ilaçtı.

58. (388,34) *Kuantum Teorisini*] Molekül, Atom ve partiküller gibi mikro sistemlerdeki olayların açıklanmasına yönelik fizik teorisi; ağırlıkla Max Planck tarafından geliştirilmiştir (1900).

59. (388,34) *Trendelenburg*] Akciğer ambolisinin ameliyat yöntemi; operatör Friedrich Trendelenburg geliştirmiştir.

60. (390,13) *aydın canavarları*] Nasyonal sosyalizm söyleminde, demokrat aydınlar için ya da hatta sırf faşizme karşı mesafeli duran aydınlar için de kullanılan deyim.

61. (391,2) *Mulıbir*] Bu sahnede sergilenen tutumlara Brecht, daha

D.E.Ü
Güzel Sanatlar Fakültesi
Kütüphanesi

Öğretmene Öğreten şiirinde değinmiştir; *Mies und Meck* söyleşilerindeki *Mühibir* öyküsünde de benzerine rastlanır.

62. (392,33f) *site bekçisi*] Almanca metinde: "*Blockwart*: Blok sorumlusu". 'Blok', Nazi Partisinin ve Alman İş Cephesinin (bkz: DN. 30) en küçük örgüt birimiydi; küçük bir yerleşim bölgesindeki (bloklar) üyeleri kapsardı. Blok sorumlusu ise, "Eğlenerek Güçlenme" (bkz: DN. 30) örgütündeki her bir Blok'un şefiydi; en önemli görevlerinden biri de yurttaşları kollamaktı.

63. (393,20) *rahiplerle ilgili dava haberleri*] Antifaşist katolik din adamlarını gözden düşürmek üzere 1935'te tezgâhlanan göstermelik eylemler; bunlar arasında din adamlarının homoseksüellikle suçlanmaları da vardı.

64. (393,36) *Kendi kahverengi binalarında*] Nazi Partisinin Münih'teki genel merkezi; başka kentlerdeki parti büroları da böyle anılırdı.

65. (394,33) *Hitler Gençlik Örgütü*] 1926'da kurulan ve 1936'da yasayla 14 ile 18 yaş arası gençler için katılma zorunluluğu getirilen nasyonal sosyalist gençlik örgütü.

66. (398,36) *Vorwärts*] Almanya Sosyaldemokrat Partisi'nin (SPD) organı olan günlük gazete.

67. (398,37) *siyah beyaz kırmızı bayrak*] Kayzer rejiminin siyah beyaz kırmızı bayrağı, 1933'ten önce Weimar Cumhuriyetinin siyah beyaz sarı bayrak renklerine karşı açık milliyetçi bir vurgu ifade ederdi; 30 Ocak 1933'ten sonra ise Nazilerin gamalı haçlı bayraklarına karşı bir mesafe olasılığı anlamına gelmeye başladı.

68. (399,19) *Demirhaç Nişanı'nı*] 1813'te başlayan Prusya Savaş Madalyası; burada ise Birinci Dünya Savaşına katılanlar için verilen cesaret madalyası kastediliyor.

69. (402,8) *yardım diye verdikleri*] Yoksul kişi ve ailelere devletçe yapılan para ve eşya yardımı. Özellikle dünya ekonomi krizi yıllarında iş bulamadıkları için işsizlik sigortasından 'dışlanan' pek çok kişi bu yardıma başvurmak zorunda kalmıştır. (*İşçinin Saati* Sahnesinde bu yardıma yine gönderme vardır.)

70. (403,2) *Çalışma Kampı*] Çalışma Kampı konusu *Tebeşir İşareti* Sahnesinde de geçer (bkz: DN. 28).

71. (405,4) *Goebbels'in uydukları*] Alman radyo istasyonları kastediliyor; dönemin en önemli kitle iletişim aracı olan radyoyu politik açıdan yönlendirme görevi 1933'ten başlayarak Joseph Goebbels'e verilmişti (bkz: DN. 27).

72. (405,38) *Eski sistemde*] Weimar Cumhuriyeti'nin parlamenter sistemine alaylı gönderme.

73. (407,17) *Hiçbir çark durmuyor* | Georg Herwegh'in 1864'te *Tüm Alman İşçi Birlikleri Federasyonunun Şarkısı* olarak yazdığı zengin geçmişi olan işçi şarkısına polemikçi bir gönderme. O şarkının ilgili kıtası:

Ey işçi uyan uyan!
Kendi gücüne dayan!
Tüm çarklar durur hemen,
İsterse senin kolun.

74. (407,20) *Kol işçileri ile kafa işçileri*] Faşist söylemde, halk birliği ideolojisi (bkz: DN. 15) bağlamında üretim emekçileriyle (kol işçileri) aydınları ya da yönetim düzeyindeki çalışanları (kafa işçileri) kaynaştırmak için kullanılan deyim.

75. (408,4) *çinko tabutlarla*] Ölülerin gömülmesi veya nakli için çinko tabut kullanılmaz. Bu sahnede çinko bir tabuttan söz ediliyor. (bkz: DN. 76).

76. (408,27) *Çinkodan yapılmış*] Çinko (metal) tabut, salgın hastalıklarda ölenler için sağlık nedeniyle veya sınır ötesi cenaze nakillerinde uzun süreye dayanması için kullanılır. Burada, öldürülen antifaşistlerin ölüm nedenlerinin saptanamaması amacıyla sağlık bahanesi kullanılarak yakınlarına çinko tabut içinde verilmesine gönderme yapılıyor. (Brecht'in *Bozguncunun Çinko Tabutla Gömülmesi* şiiriyle de karş.).

77. (410,2) *Enternasyonal*] Uluslararası işçi hareketinin, "Uyan artık uykudan uyan/Uyan esirler dünyası," diye başlayan ünlü marşının adı; metin: Eugène Pottier (1871), müzik: Pierre Chrétien Degeyter (1888).

78. (411,2) *Serbest Bırakılan*] Bu sahnede sergilenen tutumlara Brecht, daha önceden "*Ölüme Adanan*" şiirinde değinmişti.

79. (412,7) *Yardım topluyorlar*] Hitler Almanyasında, örneğin kış yardımı için (bkz: DN. 33) sokakta ya da kapıya getirilen kumbarayla sürekli yapılan yardım toplama eylemleri kastediliyor.

80. (413,8) *Mottenpost*] Çok etkili kitlesel burjuva yayın organı *Berliner Morgenpost* gazetesinin halk dilindeki aşağılayıcı söylenişi. (*Motte*: Güve)

81. (413,9) *Völkische*] Nazi Partisinin organı olan *Völkischer Beobachter* gazetesinin kısaltılmış söylenişi.

82. (415,2) *Seçim*] 29 Mart 1936'daki genel seçim kastediliyor.

Seçime girmesine izin verilen tek parti Nazi Partisiydi.

83. (417,4f) *Yeni yaptıkları kumaş anlı şanlı*] Hammaddelerin savaş endüstrisinde kullanılmak üzere ayrılabilmesi için onların yerine üretilen suni elyaftan yapılma tekstil eşyasının propagandası kastediliyor (Ek'te verilen *Duygu İkamesi* sahnesiyle de karşılaştırınız; bkz: DN. 107).

84. (421,28) *Toprağı sürdüğün... bağlamayacaksın*] 5 Musa 25,4.

85. (421,31) *dört yıllık planını*] Ekonomik rasyonalizasyon ve tasarruf tedbirleriyle askeri silahlanma planını gerçekleştirmek üzere yapılan 'Dört Yıllık Plan', Eylül 1936'da Nazi Partisinin Nürnberg kongresinde ilan edildi. Mart 1937'de Hermann Göring, Dört Yıllık Plan'ın tarıma ilişkin direktiflerini saptadı.

86. (421,35) *haydut*] Hitler kastediliyor.

87. (421,37) *Sulh içinde olun*] Bkz: DN 95.

88. (423,2) *Eski Muharip*] Nazi Partisine daha 1933'ten önce katılmış olan Parti üyelerine 'Eski Muharip' denirdi.

89. (423,5) *Yüzde yüz denilen kitle*] Resmi sonuca göre Nazi Partisinin oyların %99'una yakınını aldığı 1936 Genel Seçimleri kastediliyor.

90. (423,25) *Ren Bölgesini işgal edebilir miydik*] Askerden arındırılmış Ren Bölgesinin Alman birliklerince (Versaille Anlaşması'na ve 1925 Locarno Anlaşması'na aykırı olarak) işgali, 7 Mart 1936'da, genel seçimlerden üç hafta önce olmuştu.

91. (423,39) *ciğerini biliriz*] Çevirilen metinde, Schiller'in *Wallensteins Tod* oyununun başkahramanının bir sözünden alınma bir özdeyiş vardır. (ÇN).

92. (427,2) *Dağ Öğretisi*] *İncil*'de (Matta, 5-7) İsa'nın, anlamlı ahlaki ve toplumsal talepler getiren deyişler ve benzetmeler derlemesi; pek çok toplumsal çaba bunu dayanak yapmıştır.

93. (427,28f) *iman dağları devirir*] *İncil*'de, I Korintoslulara 13,2'deki, "...ve eğer dağları nakledecek bütün imanım olursa" deyişinden gelme bir özdeyişsel söz.

94. (428,11) *hayat çalışıp didinmekten ibaret*] Hayat üstüne: "Onların gururu zahmet ve kederdir," diyen Mezmur (90,10)'a gönderme.

95, (428,29) *Sulh içindekiler mübarek olsun*] *Dağ Öğretisi* metninden (Matta *İncil*'i 5,9).

96. (429,6-9) *Ben takama bir motor... kalakalıyorum*] Brecht bu düşünceyi, *Carrar Ananın Silahları*'nın 1952 yayını için metne yaptığı

ekte de ele alınıştır.

97. (430,2) *Parola*] Parolalar, Nazi inancının benimsenme göstergesi sayılan ve Hitler Gençliği'nin (bkz: DN. 65) programına girip üyelerine ezberletilen sözlerdir.

98. (432,2) *Almeria*] İspanya Cumhuriyeti'ne karşı General Franco'yu destekleyen Alman savaş gemilerinin 31 Mayıs 1937'de bombaladığı bir güney İspanya liman kenti. Almeria'nın bombalanmasına *Carrar Ananın Silahları*'nda da değinilir.

99. (434,2) *İş Sağlamak*] Nazi Hükümeti 1933'te, zorunlu çalışma ve 'Devlet Otoyolları'nın inşasına yönelik iki özel 'İş Sağlama Programı' ilan eder (İlk temel atma: 23 Eylül 1933).

100. (434,22) *İspanya için*] Devamında tartışılan uçak 'kazası' gibi burada da İspanya İç Savaşında yasal Cumhuriyet Hükümetine karşı faşist 'Legion Condor'un bombardıman uçaklarıyla destek sağlaması kastediliyor.

101. (438,2) *Zehirli Gaza Karşı Çare Ne?*] Bu sahne, Haziran 1935'te çıkarılan 'Devlet Hava Savunma Yasası' gereğince artırılan ve hedefteki savaş için pratik ve moral hazırlık anlamına gelen hava savunma tatbikatına yöneliktir.

102. (438,4) *Uzun burunlu gaz maskeleriyle*] Domuz burnu gibi öne uzayan ve ucuna filtre takılan 'Halk Gaz Maskesi' kastediliyor; Maskenin ana malzemesi kauçuk benzeri *guttapercha*'ydı.

103. (438,6) *sargı bezleriyle*] O zamanlar sargı için kullanılan fitilli bez (*scharpie*).

104. (441,2) *Halk Oylaması*] Hitler'in, 13 Mart'taki Avusturya ilhakını Alman devletine 'katılma' olarak legalleştirmek adına 10 Nisan 1938'de yaptığı ve genel seçimlerle bağlantılı olan halk oylaması.

105. (441,25) *Tek Halk, Tek Reich, Tek Führer!*] Nazilerin 1933'ten 1945'e dek sürekli propagandasını yaptıkları temel sloganlardan bir.

106. (443,6) *Duygu İkamesi*] Bu küçük oyun 1938'in ilk yarısında yazıldığı halde, bitmiş olup da Brecht'in yayına vermediği tek sahne oldu. Bu sahnenin konusuna Brecht, daha 1931'de *Santa Lucia oder Der Gelegenheitskauf* filminin kanavasında girmişti.

107. (443,10) *Wollstra*] Yün ile suni elyaf karışımı bir dokuma. (DN 83. ile de karşılaştırınız).

108. (449,3) *ilkel aşağılık yaratıklar!*] Nazi söyleminde Friedrich Nietzsche'nin ideal 'üstün insan' tasarımından (örneğin, *Also sprach Zarathustra*'da, '1885-1891' türetilen ve Ari olmayan ırklar -Yahudiler, Çingeneler- ile Doğu Avrupa halkları -Slavlar- için genelleştirilerek

kullanılan niteleme).

109. (449,12) *Hürriyet savaşlarından beri*] Faşist propagandanın, şovenizm ve savaşçılık yönünde eğitim için çokça başvurduğu 1813'teki Napolyon'a karşı kurtuluş savaşı kastediliyor.

110. (449,20) *Kızlar Birliği'nin*] 'Alman Kızlar Birliği'nin kısaltılmış biçimi; bu Nazi gençlik örgütüne 1936'dan itibaren 14 ile 18 yaş arası kızlar için katılma zorunluluğu vardı.

111. (449,22-24) *yağmurun her damlası leke olup kalıyor.*] *Yeni Elbise* Sahnesiyle karşılaştırınız.

112. (451,4f) *Kott ve Malıdumları Yahudi dükkânı olduğu için batmış*] Yahudi mülkiyetinde olan işletme ve dükkânların ucuza kapatılması tarzındaki yaygın uygulamaya gönderme. Dükkân sahipleri, Nazi yasaları veya kendilerine karşı ilan edilen müşteri boykotu yüzünden iş yapamaz oluyorlar; kısmen de ülkeden kaçmaya hazırlanıyorlar. Bu koşullarda değerinin çok altında satmak zorunluluğunu duyuyorlardı.

113. (453,1) *Bataklık Askerleri*] Bu sahnenin yazımı 1942 veya 1943'tür. Sahnenin adı, komünist tiyatro oyuncusu Wolfgang Langhoff'un 1933/34'te *Börgermoor* (Börger Bataklığı) toplama kampında mahkûm iken İsviçre'ye kaçışından sonra yazdığı *Bataklık Askerleri* anı kitabından (Zürih 1935) alınmıştır.

114. (453,6) *Marx, Kautski tartışıyorlar*] Bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx ile o dönemde Alman sosyal demokrasisi saflarını temsil eden Karl Kautski'nin kuramsal yazıları kastediliyor. Kitapları Nazilerce yasaklanmıştı.

115. (453,8) *Nazi hücreleri*] Toplama kamplarında daha şiddetli ceza için ancak ayakta durulabilen hücre cezası verilirdi.

116. (453,10) *Esterwegen*] Emsland'da bir aşağı Saksonya nahiyesi; 1933 sonbaharında, Börgermoor Toplama Kampı yakınında, özellikle Ren ve Ruhr endüstri bölgelerinden getirilen antifaşist tutuklular için kurulan toplam üç Emsland Kampı'ndan biri burada kurulmuştu.

117. (453,23) *Dinbilimci*] 1878'de ABD'de kurulup uluslararası yaygınlığa kavuşan 'Ciddi Din Araştırıcıları' tarikatının (sonraki adı Yahova Şahitleri) üyesi. Bu tarikat öğretisinin temel tavrı, devlet büyüklerine itaatsizlik ve radikal pasifizmdir. Hitler Almanya'sında yasaklanmış ve üyeleri takibata uğramıştır.

118. (453,30-36) *Gözün alabildiğince...*] Burada Brecht, toplama kampında oluşan ve Lanhgoff'un 1935'te kamp anıları içinde yayın-

ladığı *Börgermoorlied* şarkısından ufak değişikliklerle alıntı yapmıştır (Metin: Wolfgang Langhoff ve Johann Esser; Müzik: Rudi Gougel). Brecht bu alıntıyı yaptığında söz konusu şarkı, *Moorsoldatenlied* (Bataklık Askerleri Şarkısı) olarak en yaygın antifaşist şarkılardan biridir.

119. (453,40) *Onun partisi*] SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) kastediliyor. Hitler'in dış politika programının oylanışı, bu sahnenin tarihi olan 1934'te değil, 17 Mayıs 1933'te yapılmış ve Sosyal Demokrat Partinin Paul Löbe grubu etkisindeki (henüz tutuklanmamış ya da ülkeyi terk etmemiş) az sayıda üyesince evet oyu verilmiştir. Partinin sürgündeki yönetimi ise 2 Haziran'da bu grubu dışlamıştır.

120. (454,7) *zırhlı kruvazör hediye etmiştiniz*] Şansölye Hermann Müller (Sosyal Demokrat) başkanlığındaki federal hükümetin 10 Ağustos 1928'de verdiği ve Deniz Kuvvetlerinin yeniden silahlanma evresini açan zırhlı kruvazör A'nın yapımına başlamayı içeren karar kastediliyor.

Sosyal Demokrat bakanlar bu kararı imzalamış ve Sosyal Demokrat Parti, oylamalarda kararın uygulanmasına olanak veren bir taktik izlemişti.

121. (454,26) *Birleşik Cephe*] Almanya Komünist Partisi'nin (KPD), emperyalizme ve faşizme karşı işçi hareketinin birleşik mücadelesini öngören politik stratejisi. Burada özellikle Komünist Partisi'nin 30 Ocak 1933'te tüm emekçilere ve Sosyal Demokrat Parti yönetimine, ADGB'ye (Tüm Alman Sendikalar Birliği), Hıristiyan sendikalara, öteki işçi örgütlerine yaptığı genel grev ve birleşik cephe çağrısı kastediliyor; bu çağrı -ve çağrının 14 Mart 1933'te yinelenmesi- Sosyal Demokrat Parti tarafından reddedilmişti.

122. (454,29) *Kardeşin olmazsam senin,...*] 1848'de Fransız Devrimi'nde Jakoben'lerin *La fraternité ou la mort* (ya kardeşlik ya ölüm) sözünü, sonra (1903'te) Şansölye Bülow, August Bebel'e karşı yeniden güncelleştirerek, "Kardeşim olmazsan benim/ Kafanı kırarım senin" biçiminde kullanmıştı. Burada bu ifade, dönüştürülerek kullanılıyor.

BRECHT'in
YAZILARI NOTLARI

Horasyalılar ve Kuraisyalılar, 257
Carrar Ananın Silahları, 261
III. Reich(ın Konku ve Sefaleti, 265

Türkçesi
Yılmaz Onay

HORASYALILAR veKURİASYALILAR

"HORASYALILAR ve KURİASYALILAR" İÇİN ÖN ÇALIŞMA[1]

1

Öykü, kuvvetlerin "eşitliği" temeline oturtulabilir mi? Realitede bu eşitlik yok. Öte yandan zaman zaman var bu ve arazi eşitsizliğiyle gelebilir vb. Dahası, savaşlar belli bir eşitlik olmayınca çıkıyor ya da gelişiyor değil. Eşitlik varsayılırsa hileyi göstermek daha kolay kuşkusuz; sonucu hile belirler o zaman. Ama hile belki de en iyisi, kendi özelliğini (zayıflık ya da üstünlük) ve karşıdakinin özelliğini son kerte kullanmakla oluşur. Hile numaraları tek başına bir şey kanıtlamaz, rastlantısaldır ve öğreticiliği azdır, o zaman salt hilenin zavallıca öğütlenmesi kalıyor.

2

Öykü, kuvvetlerin eşitsizliği temeline oturtulabilir mi? Zor. Çünkü zaferi kazanan, üç savaştan ikisini kaybetmiş. Üçüncüyüyse zekâ üstünlüğü ile kazanıyor. Daha kuvvetli olan altta kalacak. Ama nasıl daha kuvvetliydi ki? Daha mı iyi silahlanmış -bu da akıl ister. (Daha iyi üretim!) Daha mı güçlü? İyi ekonomi gerektirir bu. Vb.

3

İlk savaş, silahlanmadaki özelliğin daha iyi kullanımıyla kazanılabilirdi. İkincisi, arazinin kullanımıyla. Üçüncüsü de, örgütlenmeyle.

OYUNCULAR İÇİN YOL GÖSTERME[2]

1

Komutanlar aynı zamanda orduları oynuyorlar. Çin tiyatrosunun bir geleneğine göre ordu birlikleri, komutanların boyunlarındaki bir ahşap askı üstünde taşıdıkları küçük bayraklarla[3] temsil edilebilir. Askı omuzdan yukarı çıkar. Oyuncuların hareketleri yavaş olmalı ve omuzlukları taşıma duygusundan ve belli bir genişlik duygusundan kaynaklanmalı. Oyuncular, birliklerinin yok edilişini büyük bir jestle belli sayıdaki bayrakçığı omuzluktan çekip fırlatarak ifade ederler.

2

Arazi, sahne tabanında belli edilmiştir. Oyuncular ve seyirciler, ırmağı ya da vadiyi tabanda çizilmiş görürler. Meyille yükselen bir sahne tabanında bir zemin dekorasyonu yapılabilir, tüm savaş alanı, diz boyu ormanlık, tepeler vb. Ama bu dekorasyon baştan savma olmamalı (örneğin renksiz), eski haritalardaki gibi olmalı. 'Mızrağın yedi Değeri' bölümünde karşılaşılan engeller (kaya yarığı, kar yığını, vb.) çıplak oyun iskelesindeki küçük tabelalar üstüne çizilebilir.

3

Adımların pozisyonları da belirli olmalı; oyuncular bir bakıma ayak izlerinde yürürler. Bu gerekli, çünkü zaman ölçüsü söz konusu. İlk savaşta güneşi taşıyan oyuncu saattir. İkinci savaşta 'Mızrağın Yedi Değeri' sırasında Kuriasyalı saattir. Olaylar ağır çekim gibi yavaş gösterilir.

4

Okçuların savaşında ok gerekmez.

5

Tipiyi arıştırmak için Mızraklının üstüne birkaç avuç kağıt kırıntısı savrulur.

6

Dizelerin söylenişine gelince: Her dizede ses yeniden devreye girer. Ama seslendirme kırıklı kesikli olmamalı kuşkusuz.

7

Müziksiz de çıkarılabilir oyun[4], yalnızca trampet kullanılabilir.

Vurmalı çalgılar bir süre sonra tekdüze bir etki yapar, kısa sürelerle çalmalı.

8

Başlıklar[5] projeksiyonla verilmeli veya pankartlara yazılmalı.

Brecht'in Yazıları, Notları
HORASYALILAR KURİASYALILAR'a ait:

Kaynaklar

1934: *'Horasyalılar ve Kuriasyalılar' için Ön Çalışma'* (Oyun öyküsü üstüne ilk düşünceler olarak)

1935 sonbaharı: *Oyuncular İçin Yol Gösterme* (Oyunun Moskova'da *İnternationale Literatur. Deutsche Blatter* dergisinde yayınlanışı için).

DİPNOTLAR

1. (220,4) *'Horasyalılar ve Kuriasyalılar' Ön Çalışma*] Metin: Daktilo yazım. Oluşum: 1934.

2. (221,1) *Oyuncular İçin Yol Gösterme*] Metin: *Toplu Yapıtlar*, Cilt 2, Londra; Malik Yayınevi 1938, S. 327. Oluşum: 1935 sonbaharı. İlk Yayın: *İnternationale Literatur. Deutsche Blatter*, Moskova, 1936, Sayı 1, S.43.

Elinizdeki yayın, 1936'da dergideki yayınlanışın düzeltmelerini Brecht'in okuma olanağı olmadığı için, küçük değişiklikler içeren Malik Yayınevi baskısındaki metni esas almıştır.

3. (221,5f) *Çin tiyatrosunun... küçük bayraklarla*] Daha yirmili

yıllarda Çin tiyatrosuna ilişkin, Brecht'in de bilgi edindiği birçok haber çıkmıştır. Örneğin Arthur Holitscher, orduların bayraklarla temsil edilmesi geleneğine değinir: "Generaller ve büyük komutanlar, harika renkli brokar kostümlerinin sırtına iliştirilmiş renkli bayraklar taşırlar, açılmış Tavus kuyruğu gibi ." (Arthur Holitscher, *Theater in China und Japan* adlı yazı *Die neue Rundschau*'da, Berlin, 1926, Ekim, S. 420-432.) Brecht 1935'te Moskova'da Çinli oyuncu Mei Lan-Fang'ın topluluğunun turne oyununu izlediğinde Çin tiyatrosuyla tanışır. Bakınız: *Çin Tiyatro Sanatında Yabancılaştırma Etmenleri, Çinlilerin Tiyatrosu Üstüne* başlıklı yazısı (*Verfremdungseffekte in der chinesischen Schauspielkunst, Über das Theater der Chinesen*; *Werke* /Bütün Eserleri, Cilt 22, *Schriften*:1933-1941, Suhrkamp Yayınevi, 1991).

4. (222,7) *Müziksiz de çıkarılabilir oyun*] Brecht'in isteğine göre Hanns Eisler oyunun müziğini yapacaktı; ama zaman zaman çıkan görüş farkları nedeniyle bu olmadı. 1955/56' da Kurt Schwaen oyuna müzik bestelemiştir.

5. (212,12) *Başlıklar*] Oyundaki sahne başlıkları kastediliyor.

"CARRAR ANANIN SİLAHLARI"

BÜYÜK BİR OYUNCUYU KEŞFETMEK[1]

Bu günlerde İspanya iç savaşı üstüne bir küçük oyunda, daha önce büyük bir oyuncudan seyrettiğim[2] balıkçı karısı rolünde, söylendiğine göre hiç tanınmamış bir oyuncunun[3] oyununu izledim ve işçi oyunculardan meydana gelen bir grup içinde bir kadının herhangi bir ön eğitim olmaksızın müthiş ilgi çekici bir teknikle çok incelikli bir rolün belirli güçlüklerini aynı anda oynayarak nasıl aştığını gittikçe artan bir hayranlıkla saptadım.

BAYAN CARRAR ROLÜNDE WEİGEL ile ANDREASEN. OYUN TARZLARI ARASINDAKİ FARKLAR[4]

Carrar Ananın Silahları oyununun Alman ve Danimarka sahnelemelerinde Weigel'in ve Andreasen'in oyunlarını karşılaştırmak, "epik tiyatro"nun bazı ilkelerine ilişkin değerli ip uçları veriyor. Weigel, çok kaliteli bir sanatçı ve komünist, Andreasen ise bir amatör oyuncu ve komünist. Sahnelemeler her bakımdan aynıydı ve aynı dekor içinde oynanıyordu.

Oyunda bizi ilgilendiren farklar aynı yetenek için de saptanabilir olduğundan, yetenek sorununa girmek gerekmez.

Weigel'in herkesçe tanık olunan 'daha etkili' oyunu, daha büyük yeteneğe değil, başka nedenlere bağlanabilir.

Her iki oyuncu da, oynadıkları figüre duygusal katılımdan ve seyircinin de duygusal katılımından vazgeçmekle, bu açıdan epik ilkelere uymuşlardı. Ama Weigel böylece Anderasen gibi ilgi çekmez olmuyordu, fark buradaydı.

Andreasen'in aksine Weigel, her tutumu ve her sözünde bizzat kendisi tavır almakla seyircinin de tavır almasını sağlıyor ve zorluyordu (öyle ki, seyircilerin arasında oturan ben, tarafsızlıktan yana konuşan balıkçı karısının tutumunda, hep bundan hoşlanmadığı ifadesini duyuyordum). Andreasen'in oyununda ise seyirci kendini olayları izlemeye vermişti. Balıkçı karısının görüşü (tarafsız olmak gereği), onun başından geçenler duyulunca ve ortam izlenince gayet açıklanabilir ve doğal görünüyordu; bir deyişle ,asla başka türlü ola-

mazdı. Kadının görüşünün belirli bir olay nedeniyle (kendisinin kavga dışında tuttuğu oğlunun, tarafsızlıkla ortadan kaldırılamayan bir kavgaya kurban gitmesi sonucu) değişmesi de aynı açıklıkta oluyordu. Seyirci, her evresinde doğal yasallığını kabul ettiği bir doğa öyküsü izliyordu yani. Figürün tutumunun ayrıntılarındaki çelişkiler bile belli olmuyordu: Balıkçı karısının tarafsızlığı, Weigel'in oyununda tam yüzde yüz değil; daha önce hep tarafsızlık yanlısı değilmiş, şimdi de tam değil, oğullarının tutumlarından hoşlandığı yanlar, mücadeleci boyutlar, Peder'in tutumundan hoşlanmayışı, uzlaşmacı eğilimler, vb. Andreasen'in oynadığı figür, Weigel'inkinden çok daha pasifti; pek çok şey onun inisiyatifiyle değil, onun da katılımıyla oluyordu. Sonunda figürün dönüştüğü kavga kişisi de, Andreasen'in oyununda yine çelişki dolu (şiddetin ortadan kalkması için kavga) ve özel bir kavga kişisi değildi. Weigel'de ise, tarafsızlıktan yana bir kavga kişisi, kavgaların ortadan kalkması adına bir kavganın kişisine dönüşüyordu.

Andreasen'in oyunu olayları yeterince ilgi çekici yapmıyordu, öyle ki Weigel'de var olan bir şey onda eksikti, o da şu: Figüre duygusal katılımı sağlama ve en azından onun duygularını güçlü ve kalıcı biçimde figürle birlikte yaşama olanağı. Tiyatroda genellikle hissedilen hipnotik güçleri burada gerçekten arıyor insan. Böylesi araçları kullanmaktan, doğal bir utanma duygusuyla ve güzel bir saygınlık kavrayışıyla cömertçe vazgeçmek, neredeyse bir devavantaj oluşturdu.

Olayları doğal olaylar gibi çelişkisizce sunma tarzındaki böylesi oynanış için, eğer ilginin tümden yitip gitmesi istenmiyorsa, başka bir oyun tarzı, yani eski tiyatronun yaşatımcı tarzı gerekli oluyor.

Sonuç olarak, ne eski tiyatronun ne de yeni tiyatronun gerektirdiği teknik ve deneyime sahip olmayan Andreasen için, kendini geliştirmenin iki olanağı var: Ya birinin, ya da ötekinin tekniğini edinebilir. Ya yaşatımcı oynamayı, duygusal katılım pratiğine girmeyi ve güçlü duyguların oluşmasını zorlamayı öğrenmeli, ya da oynadığı figüre karşı tavrını incelikli ve ustaca koymayı ve seyirciyi de buna zorlamayı öğrenmeli. Eğer şimdi biraz soğukça hissettiği ikinci yolu istiyorsa, o zaman bilgiye varmaları hakkıyla oluşturmalı ve bunları seyircini bulguya varmasına dönüştürmenin yollarını yakalamalı. Bir proleter kadını oynadığında yalnızca öyle biri olmakla kalmayıp, proleter kadının bir burjuva ya da küçük burjuva kadından nerelerde ayrıldığını göstermeli. Proleter kadının özelliklerini bilinçle ve özel olarak sergilemeli.

'CARAR ANANIN SİLAHLARI' ÜSTÜNE NOTLAR[5]

Bu küçük oyun, İspanya İç Savaşının ilk yılında[6] Paris'teki bir Alman ekibi için[7] yazılmıştır. Aristotelesçi (duygusal katılım) dramatiğidir. Bu tekniğin sakıncaları, oyunun İspanya'daki olayları gösteren bir belgesel filmle veya herhangi bir propagandist etkinlikle[8] birlikte sahnelenmesiyle bir ölçüde dengelenebilir.

Brecht'in Yazıları, Notları
CARRAR ANANIN SİLAHLARI'na ait:

Kaynaklar:

1937 sonu/1938 başı: *Büyük Bir Oyuncuyu Keşfetmek* (Tek perdelik oyunun Kopenhagen'deki oynanışından sonra).

1938 ilkbaharı: *Bayan Carrar Rolünde Weigel ile Andreasen.*

1938: *'Carrar Ananın Silahları' Üstüne Notlar* (*Toplu Yapıtlar* Cilt 2'nin basımı için).

DİPNOTLAR

1. (223,4) *Büyük Bir Oyuncuyu Keşfetmek*] Metin: Daktilo yazım. Oluşum: 1937 sonu/1938 başı. Metnin oluşumu *Cesaret Ananın Silahları*'nın Kopenhagen'de 'Arbejdernes Teater' tarafından oynanışından sonradır (Prömiyer: 20 Aralık 1937, reji: Ruth Berlau; Dekor: Heinz Lohmar).

2. (223,7f) *daha önce büyük bir oyuncudan seyrettiğim*] Oyunun Paris'teki oynanışında Carrar rolünü Helene Weigel oynamıştır (prömiyer: 16 Ekim 1937).

3. (223,9) *hiç tanınmamış bir oyuncunun*] Dagmar Andreasen, daha 1935'te Kopenhag'da işçi tiyatrosu 'RT'de Brecht'in *Ana* oyununda başrolü oynamış bir amatör oyuncudur (bkz: DN. 4).

4. (223,17f) *Bayan Carrar Rolünde Weigel ile Andreasen. Oyun Tarzları Arasındaki Farklar*] Metin: Daktilo yazım. Oluşum: 1938 ilkbaharı. Oyunun Kopenhagen'de 13 Şubat 1938'de 'Borups Hoyskole'da Almanca oynanışı (reji: Ruth Berlau; dekor Heinz Lohmar; başrolde Helene Weigel) vesilesiyle Brecht, her iki oyuncunun oyun

tarzları arasında karşılaştırma yapar. Dagmar Andreasen, Carrar rolünü 'Arbejdernes Teater'ın oyununda oynamıştı (bkz: DN. 1).

5. (225,22) *'Carrar Ananın Silahları' Üstüne Notlar* | Metin: İlk basım. Oluşum: 1938. İlk basım: *Toplu Yapıtlar*, Cilt 2, Londra: Malik Yayınevi 1938, S.397.

6. (225,24f) *İspanya İç Savaşı'nın ilk yılında* | İspanya İç Savaşı Temmuz 1936'da başladı; Brecht bu oyunu 1937 Nisan-Ağustos arasında yazdı.

7. (225,25) *Paris'teki bir Alman ekibi için* | Slatan Dudow, İspanya İç Savaşı üstüne bir güncel oyun yazmasını Brecht'e önerir (Dudow'dan Brecht'e mektup, 4 Eylül 1936). Bu tek perdelik oyun ilk kez, Slatan Dudow'un rejisiyle, çoğunluğu antifaşist sığınmacılar kabaresi 'Die Laterne'nin üyelerinden meydana gelen sığınmacı oyuncular ve amatörler topluluğunca oynanır (Helene Weigel konuk olarak başrolde; prömiyer: 16 Ekim 1937).

8. (225,28-30) *belgesel filmle... propagandist etkinlikle*] Bkz: *Açıklamalar*'da 'Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları' bölümü.

III. REICH'IN KORKU ve SEFALETİ

"ÜÇÜNCÜ REİCH'IN KORKU ve SEFALETİ" [1] ÜSTÜNE NOT[2]

Korku ve Sefalet oyununda oyuncular için Aristotelesçi dramatiğe uygun oynanış tarzını kullanmaya yönelik çaba, bu derlemedeki öteki oyunlardan daha fazladır. Olumsuz sürgünlük koşullarında da sahnelenebilmesi için oyun, küçücük topluluklarca (mevcut işçi topluluklarınca) ve kısmî olarak (şu ya da bu sahnelerin seçimiyle) oynanabilecek biçimde ele alındı. İşçi toplulukları, seyirciyi duygusal katılıma zorlamak bakımından hem yetersiz, hem de isteksizdirler; eldeki pek az tiyatro sanatçısı faşist rejimden önceki son on yılların tiyatro deneyimlerinde eğitim görmüş olarak epik oyun tarzına hâkimdir.

İşçi topluluklarının ve böylesi sanatçıların oyun tarzları birbiriyle son derece iyi uyum sağlamaktadır. "Montaj" tekniğini sonuçta salt biçim ilkesi olarak gören kuramcılar[3], burada montajın bir uygulama meselesi olmasıyla karşılaşıyorlar, böylece spekülasyonları gerçeğin zeminine çekiliyor herhalde.

['III. REİCH'IN KORKU ve SEFALETİ'NİN OYNANIŞI ÜSTÜNE] [4]

Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti dizisi bir belgesel oyundur. Gerek maddi güçlükler, gerekse sansür güçlükleri nedeniyle eldeki küçük işçi topluluklarıyla önce salt tek tek sahneler oynanabildi. Oysa döner sahneli ya da yükseltilmiş sahneli her tiyatro yalnızca imleyici çok basit dekorasyonla (diyelim aydınlatılmış bir gamalı haç bayrağının önünde ya da altında) bu oyunun hakkını verebilir. En azından 17 sahne içinden (1, 2, 5, 6, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25. 27) seçme yapılabilir.

Oyun, faşist diktatorya altında değişik sınıflardan insanların tipik davranışlarını ve tedbirlilik, sakınma, ürküntü tavırlarını göstermekte, ama direnme tavırları da özellikle işlenmelidir. Bu oyun, 1930'dan beri yayınlanan *Denemeler* dizisi içinde 20. sırayı[5] oluşturuyor.

NOTLAR[6]

III. Reich'ın Korku ve Sefaleti, görgü tanıklarına ve gazete haberlerine dayalıdır. Birlikte çalışan: "Margarete Steffin".

Sahneler 1938'de Malik Yayınevi için Prag'da basıldı[7], ama Hitler'in saldırısı nedeniyle dağıtılamadı.

Amerika için bir sahne uyarlaması *Private Life of the Master Race* adıyla New York[8] ve San Francisco'da[9] oynandı. Bu oynanışta:

1. Bölümde 1, 3, 4, 13 ve 14. Sahneler,
2. Bölümde 8, 9, 6 ve 10.
3. Bölümde 15,19,17,11,18,16, 20 ve 24. Sahneler vardı[10].

Dekorun asal elemanı Nazi Ordusunun klasik zırhlı personel taşıyıcısıdır. Dört kez sahneye çıkar; başta, bölümler arasında ve sonda. Tek tek sahneler arasında ise bir ses ile taşıyıcının gürültüsü duyulur. Aynı gürültü, insanları savaş arabasına getirecek olan terör devreye girdiğinde de işitilir.

Örneğin:

1.BÖLÜM

Barbarca bir marş müziği ile karanlığın içinden üzerinde POLONYA'YA yazılı büyük bir ok çıkar, yanında da "zırhlı personel taşıyıcısı". Taşıyıcıya, silahları dizlerinin arasında, başları miğferli ve yüzleri kireç beyazı 10 veya 12 asker bindirilmiştir.

KORO izler:

"Nihayet Führer...
...demir yumrukla."

Yine karanlık. Zırhlı taşıyıcının boğuk tekerlek sesi biraz daha sürer. Sonra ışık yanar ve bir merdiven holü görünür. Sahnenin üstünde büyük siyah harflerle yazılmış: Breslau, Schustergasse 2. yazısı asılıdır.

SAHNE 1 oynanır.

SES izler:

"Böyle ihanet etti komşu...
...aldık arabamıza."

BİNDİRİLMİŞ ASKERLER KOROSU

1. Bölüm başında:

Nihayet Führer kurunca düzeni
Demir yumruğuyla Almanya'da
Her ülkede kurulacak diye emretti
Aynı düzen silah zoruyla.
Üstlerimize uyup çıktık sefere
Heybetle -bir Eylül günüydü-
Yıldırım gibi fethetmek üzre
Bir kentini Polonya'nın, set üstü[11].
Derken gördü Avrupa zırhlımızı
Kanla sulanmış Seine'den Volga'ya
Çünkü Führer bu üstün ırkı
Kaynaklamış demir yumrukla.

2. Bölüm başında:

Dünya laneti ihanet ve bölünme
Zırhlımız ilerliyor durmadan:
Bölünme beyaz bayrak sallıyor bize
İhanet oluyor kapıyı açan.
Ve zırhlımız ilerliyor muzaffer
Danimarka boğazından Felemenk tarlasına.
Yeni çağı tanımak istemeyenler
Düşüyor Hitler paletinin altına.
Çünkü Alman ülkeleri için ne yaptıysa
Tüm Avrupa için yapıyor şimdi:
Buz Denizinden Akdeniz kıyısına[12]
Dikiyor gamalı haç görkemini.

3. Bölüm başında:

Çünkü zırhlımızı yapan Krupp von Bohlen[13]
Paletleri Herr von Thyssen'dir[14] takan.
Ve üç banker, neyi nerden almayı bilen
Oniki Junker de bilir, nasıl ne zaman.

3. Bölümün sonunda:

Üçüncü kışta istop etti zırhlımız

Dünyanın fethine çıkmıştık ama
Korku bastı, fazla açılmışız
Dönüşü görür müyüz ki vatana?
Çünkü doğuya seferimizde
Karda kaldı Führerin zafer çelengi.
İlk kez tuttu zırhlımızı olduğu yerde
Üçüncü yıl o yoksullar ülkesi[15].
Biz köleler, dünyayı köle yapmak için
Zorbalıktan zorbaca yola koyulduk:
Sağımız ölüm şimdi, solumuz ölüm
Vatan çok uzakta, hava çok soğuk.

SES

1. *Salınanın sonunda:*
Böyle ihanet etti komşu komşuya
Birbirini yedi küçük insanlar
Düşmanlık boy attı evlerde, mahallelerde
Ve güvenle ilerledik biz
Buyur ettik arabamıza
Kim kaldıysa ayakta:
Bu hainler ve ihanete uğrayanlar halkını
Aldık savaş arabamıza.

3. *Salıne sonunda:*
Fabrikalardan, mutfaklardan ve damga yerlerinden
Alıp doldurduk herkesi arabaya.
Yoksul sürükleyip getirdi yoksulu.
Yahuda öpücüğüyle[16] aldık arabamıza
Dostça dokunarak omuzlara
Aldık savaş arabamıza.

4. *Salıne sonunda:*
Halkın bölünmüşlüğü büyüttü bizi.
Mahpuslarımız toplama kampında bile kavgada
Ama sonunda hepsi geldi arabamıza.
Mahpuslar da
Muhafızlar da
İşkence görenler de, yapanlar da
Hepsi savaş arabamızda.

13. Sahne sonunda:
Uslu çalışanı alkışlarla çoğalttık
Tehditlerle çoğalttık olmazsa.
Terli masasına çiçek saksısı
Kapısına SS diktik.
Alkış yağmuruyla, kurşun yağmuruyla
Buyur ettik savaş arabamıza.

8. Sahne sonunda:
Çocuğunu bağrına basmış
Kendinden geçmiş Bröton anaları, gözleri gökte
Alimlerimizin buluşlarını gözlüyorlar.
Çünkü alimler de arabamızda
Karanlık Einstein'ın öğrencileri[17]
Elbet Führer'in demir tedrisinden geçmiş
Ve öğrenmişler ari ilmi neymiş.

9. Sahne sonunda:
Zırhlımızda bir de doktor var
Polonya madencilerinin eşleri
Krakov kerhanelerine nasıl gönderilir, o saptar
İyi de becerir bunu, tüylerini yolmaz
Yahudi olan ve elinden alınan
"Kendi" karısını da hiç unutmadan
Çünkü efendi ırkın insanı titizce çiftleşmeli[18]
Ve Führer'den sorulur, kim kimi?

6. Sahne sonunda:
Yargıçlar da arabamızda
Rehine almada, kurban seçmede usta
Fransız olmaktan sanık
Vatan sevgisine yargılı
Çünkü yargıçlarımız Alman hukuk kürsüsünden geçmiş
Bilirler kendilerinden bekleneni.

10. Sahne sonunda:
Orada bir de öğretmen arabada

Şimdi yüzbaşı, başında çelik miğfer
Derslerini şimdi
Norveç balıkçılarına, Champagne bağcılarınna vermekte
Çünkü yedi yıl önceydi
Sapsarı yapar insanı ama unutulmaz
Aile ocağında öğrenmişti
Muhbirlikten nefret etmeyi.
Nereye geldik şimdi, babayı oğla karşı kışkırttık
Arkadaşı arkadaşa karşı
Ve yabancı ülkede nasıl farklı olalım ki
Kendi ülkemizde olduğumuzdan?

11. Sahne sonunda:
Kendi dükkânımızdan başkası yok
O da ne kadar bizim, belli değil.

17. Sahne sonunda:
Çekirgeler gibi aç geliyoruz
Kurutuyoruz bir haftada tüm ülkeleri
Çünkü tereyağı yerine top[19] verildi bize
Ve kepek karıştırıldı ekmeğimize.

11. Sahne sonunda:
Girdiğimiz yerlerde ne anneler, ne çocuklar güvende
Çünkü kendi çocuklarımızı
Korumadık biz.

18. Sahne sonunda:
Ne ambardaki tahıl
Ne ahırdaki hayvan güvende
Çünkü kendi hayvanımız alındı elimizden.

16. Sahne sonunda:
Oğullarını alıp götürüyoruz, kızlarını
Acıyıp patates atıyoruz önlerine
"Heil Hitler" diye haykırıyorlar güya, kendi analarımız gibi
Mızrağın ucunda asılılar sanki.

20. Sahne sonunda:
Ve birden fazla Tanrı yok[20]
O da Adolf Hitler.

24. Sahne sonunda:
Ve esir ettik yabancı halkları
Kendi halkımızı nasıl esir ettiysek.

Brecht'in Yazıları, Notları
III. REICH'IN KORKU ve SEFALETİ'ne ait:

Kaynaklar:
1938 civarı: *'Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti' Üstüne Not*, *'III. Reich'ın Korku ve Sefaleti'nin Oynanışı Üstüne.*
1945 ortası: *Notlar* (Sahnelerin New York, Aurora Yayınevi tarafından yayınlanışı için).

DİPNOTLAR
1. (226,5) *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti*] Oyunun adını Brecht çoklukla böyle yazmaktadır (İlk baskıda ise: *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*, bkz: DN. 6).
2. (226,4f) *'Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti' Üstüne Not*] Metin: Daktilo yazım. Oluşum: 1938 civarı. Bu yazı, Londra Malik Yayınevi tarafından sahneler dizisinin de içerecek şekilde yayınlanması planlanıp gerçekleşmeyen *Toplu Yapıtlar* Cilt 3 için düşünülmüş olmalı. Muhtemelen ön taslak olarak yine başlığı *'Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti' Üstüne Not* olan ve Brecht'ten kalanlar içinde bulunan aşağıdaki daktilo yazımı hazırlanmıştır:
"Epik Tiyatronun Bir Oyunu.
Oyuncular ve yönetmenler, bu derlemenin içindeki öbür oyunlardan daha kolaylıkla bu oyunda, tümden *duygusal katılım*'a girişen bir oyun tarzını yeterli bulmuş olabilirler. Gündelik konuşma üslubu olsun, çevre ayrıntıları olsun, koro unsurlarının ve göze batan yabancılaştırmaların bulunmayışı olsun, bu oyunun bir epik oyun olarak görülmesini öteki oyunlardan daha fazla zorlaştırmaktadır."
3. (226,20f) *salt biçim... kuramcılar*] Montaj'ı dekadansın (çöküşün, ÇN) bir sanatsal aracı sayan Georg Lukács'a gönderme. Bu konuda

Brecht bir başka yerde de: "Lukács, *Mühbir*'i, benim bir tövbekâr olarak kutsal cihat ordusunun kollarına atılmamış gibi takdir etmiş. Nihayet bu sahne, bir hayatı hakikiye hikâyesi olabilmiş! Oysa 27 sahnenin montajı görülmüyor, tüm bunların bir tavırlar tablosu olduğu görülmüyor [...]" (*Çalışma Günlüğü*, 15 Ağustos 1938).

4. (226,27f) *'III. Reich'ın Korku ve Sefaleti'nin Oynanışı Üstüne*] Metin: Daktilo yazım. Oluşum: 1938 civarı. İlk basım: Elinizdeki yayın.

5. (227,5) *Denemeler dizisi içinde 20. sırayı*] Brecht bu sıralamayı korumaz. *Denemeler 1949*'un devamında 20. Deneme olarak *Cesaret Ana ve Çocukları* sayılmakta (bu sahneler dizisi, *Denemeler* içinde yayınlanmadı).

6. (227,8) *Notlar*] Metin: İlk basım. Oluşum: 1945 ortası. İlk basım: *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*, New York: Aurora Yayınevi 1945, S. 108-112. *Notlar*, Brecht'in 1942/43'te, *The Private Life of the Master Race* (Efendi Irkın Özel Yaşamı) adıyla sahneler dizisi için yaptığı sahne uyarlamasını anlatmakta ve belgelemektedir. Daha önce yalnız İngilizce yayınlanmış olan *Bindirilmiş Askerler Korosu* ve *Ses* metinlerin Almancaları ilk kez *Notlar*'da yayınlanmıştır. Brecht bu metinleri sahneler dizisinin Aurora Yayınevi tarafından yayınlanışı için kaleme alır.

7. (227,13f) *Malik Yayınevi için Prag'da basıldı*] Elde yalnızca kalıplar vardır; sahneler dizisinin Malik Yaymevi tarafından yayını gerçekleşemedi; bkz: DN. 1.

8. (227,17) *New York'ta*] Berkeley'deki ilk oynanışa göre kısaltılmış bir uyarlama 12 Haziran 1945'te bir New York Off-Broadway tiyatrosunda The Theatre of All Nations topluluğunca sahnelenir (reji: Berthold Viertel).

9. (227,17f) *San Francisco'da*] 7 Haziran 1945'te sahneler dizisi, Berkeley Kaliforniya Üniversitesi'nde Tiyatro Bilimi Enstitüsü ile Little Theatre'ın işbirliğiyle ilk kez sahnelenir (Reji: Henry Schnitzler).

10. (227,18-21) *Bu oynanışta... 24. Sahneler vardı*] Bu sahne numaraları, New York Aurora Yayınevi tarafından 1945'te yayınlanan 24 sahnenin numaralamasına göredir; elinizdeki yayına temel olan ve 27 sahneyi kapsayan 1938 yazımının numaralamasından farklıdır.

11. (228,19) *Bir kentini Polonya'nın, set üstü*] Danzig kastediliyor (bugünkü Gdansk).

12. (228,17-36) *-bir Eylül günüydü... Akdeniz kıyısına*] Koro burada, İkinci Dünya Savaşı'nın, 1 Eylül 1939 tarihindeki başla-

yışından 1942'ye kadarki sürecini belirtiyor.

13. (229,2) *Krupp von Bohlen*] Essen'deki Krupp tesislerinin (Alman ağır endüstrisinin doruktaki işletmesi) sahibi Gustav Krupp von Bohlen und Hallbach, Hitler'i finanse edenlerin başta gelenlerindendir ve üretimini faşist savaş politikasının hizmetine vermiştir (Almanya'nın "silahlanma demircisi"); Krupp, 1948 Nürmberg Mahkemesinde savaş suçlusu olarak hüküm giydi.

14. (229,3) *Herr von Thyssen*] Almanya'nın en büyük çelik tekellerinden birinin (Oberhausen) sahibi Fritz von Thyssen de Hitler'in yükselişini finanse edenlerin başta gelenlerindendir; 1932/33'te Hitler'e şansölyelik (başbakanlık) verilmesi için etkili bir çaba göstermiştir.

15. (229,15) *o yoksullar ülkesi*] Sovyetler Birliği kastediliyor.

16. (229,39) *Yahuda öpücüğüyle*] *Matta İncili*'ne (26,48) gönderme: Yahuda'nın İsa'yı takipçilerine ihbar eden öpücüğü, alçak ikiyüzlülüğün ve ihanetin simgesi olmuştur.

17. (230,27) *Karanlık Einstein'ın öğrencileri*] İzafiyet Kuramının yaratıcısı Nobel ödüllü Albert Einstein, politik görüşleri ve Yahudi kökenli olması nedeniyle 1933'te ülkeden kaçmak zorunda kalır.

18. (230,38) *efendi ırkın insanı titizce çiftleşmeli*] Ari ırkın Yahudilerle evlenmesini kirli sayan ve yasaklayan, 1935 Nürmberg Irk Yasalarına gönderme.

19. (231,31) *tereyağı yerine top*] Hermann Göring'e kadar uzanan ve Rudolf Hess'in 11 Ekim 1936 demecinde formüle ettiği Nazi parolası.

20. (232,14f) *birden fazla Tanrı yok*] Tevrat'tan bir deyişe gönderme; örneğin: 2 Samuel 7,22: "Senden başka Allah yoktur".

ALMAN – SUHRKAMP YAYINEVİ'NİN NOTU

Bertolt Brecht'in eserlerinin açıklamalı Büyük Berlin ve Frankfurt Basımı, Berlin ve Weimar'daki Aufbau Yayınevi ile Frankfurt a.M. Main'daki Suhrkamp Yayınevi'nin ortak yayınlarıdır; basım, her iki yayınevinde eşzamanlı yayınlanmaktadır. Basım, Brecht yaşarken yayınlanan metinler ile, DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti) Sanatlar Akademisi Bertolt Brecht Arşivi'nde bulunan belgeleri temel almıştır.

Türlere göre gruplaştırmalar içersinde eserler, yazılış tarihlerine göre düzenlenmiştir. Oyunlarda ve romanlarda ise fragmanlar ayrıca ele alınmıştır; şiirlerde ve düzyazılarda toplu metinler ile tek tek metinler arasında ayrım yapılmıştır; yazılarda, oyunlara ve tiyatro modellerine ait metinler ayrı bir ciltte toplanmıştır.

Bu basım ilke olarak özgün ilkbaskıları ya da – yazarın ölümünden sonra yayınlanan eserlerde – yazardan kalan belgeler arasında bulunan metinleri temel almıştır. Tarihsel-eleştirel bir basımın tüm normlarına bağlı kalma kaygısı güdülmeksizin, varyasyonlar ve çeşitli metinlerin basımı aracılığıyla bir eserin oluşumunun başlıca aşamaları yansıtılmıştır. Bunlar, her defasında ilk tarihli metne ek olarak verilmiştir.

Bütün metinler, basılı metinlerle ve yazarın ölümünden sonra belgeleri arasında bulunan metinlerle karşılaştırılmıştır. Ortografi, yazım biçimleri korunarak güncelleştirilmiştir. Noktalama işaretleri de, Brecht'in bazı karakteristik özelliklerinin korunması koşuluyla günümüze uydurulmuştur. Basımı yayına hazırlayanların – örneğin başlıklara – yaptıkları bütün ekler köşeli ayraçlar içersine alınmıştır.

Açıklamalarda temel metin kaynakları, oluşum öyküleri, metinlerin tarihçesi ve Brecht'in ölümüne kadarki yankılar yer almaktadır. Satır açıklamaları, belli konuların açıklanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Adı geçen kişilere ait genel veriler, açıklamalı genel indekste bulunmaktadır.

Bu cildin danışmanlığı, DDR Bilimler Akademisi Öğretim ÜyesiJohanna Rosenberg (*Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı / Horasyalılar Kuriasyalılar*) ile Manfred Nössig (*Carrar Ananın Silahları / III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*) tarafından yapılmıştır.

MitosBOYUT YAYINEVİ'NİN NOT'U

Almanya'daki Suhrkamp Yayınevi ile yaptığımız yayın sözleşmesi doğrultusunda, Bertolt Brecht'in bütün oyunları, 9 ciltlik Almanya baskısı olan *"Yorumlu Büyük Berlin-Frankfurt Basımı"*ndan (Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe) 13 cilt olarak dilimize çevrilmiştir.

Oyun metinlerinin yanısıra, Almanca basımda oyunlara ilişkin olarak verilen bütün ekler-açıklamalar da Türkçe basımda yer almaktadır. Oyunların yorum ve sahnelemeleri bakımından büyük önem taşıyan bu ek ve açıklamaların, oyunlarla birlikte bir bütün olarak düşünülmesinin, gerek oyunları sahneleyecekler, gerek okuyucular açısından çok yararlı olacağına inanıyoruz.

Türkçe basıma, aynı yayınevine ait Brecht'in tüm düzyazılarını biraraya getiren *Yazılar* (Schriften) adlı ciltlerden, Brecht'in tiyatro üzerine yazılarını içeren 4. Ciltteki yazıları da eklenmiştir (*Brecht'in Yazıları, Notları* Bölümü). Böylece, yayınladığımız dizide, Brecht'in oyunları üzerinde tam bir bütünlük sağlanmış olmaktadır.

Yayın sözleşmesi gereğince, Almanca basımdaki oyun sıralamaları Türkçe basımda da aynen korunmuştur. Çeviriler tamamlandıkça, cilt sırası gözetilmeden ciltler yayımlanacağından, çıkacak ciltlerin numaralarının birbirini izlememesi okurları şaşırtmamalıdır.

Ayrıca, yayın sözleşmesine göre, Türkçe oyun çevirilerinin, Suhrkamp Yayınevi'nin yukarda adı geçen son baskılarına uygun yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, eski Brecht çevirileri kullanılmamış, oyunların çevirileri yeniden yapılmıştır. Ancak, 1995 Ka sım'ında kaybettiğimiz Aziz Çalışlar'ın yayınevimize ve Türk tiyatrosuna yaptığı hizmetlere gönül borcu olarak, onun *Mahagonny Kenti* ile *Jeanne D'Arc Davası* çevirileri yeniden yapılmamış, bu çevirilerin yeni Almanca basımlara uygunluğunu sağlamak üzere, çeviriler Yılmaz Onay tarafından gözden geçirilmiştir. Böylece, oyunların hem yeni basımlara uygunluğu, hem de bu toplu çevirilerle dil, yorum ve terminoloji birlikteliği sağlanmıştır.

Bu eserlerin yayın dönemi içine (1997-99), Brecht'in "100. Doğum Yıldönümü" rastlamaktadır (1998). Yayınımızı, onun saygın kişiliğ ine ve Türk tiyatrosuna bir armağan olarak sunuyoruz.

Yayınımızın, gerek kuram, gerekse uygulama bağlamında Türk tiyatrosever ve tiyatrocularına yararlı olması en içten dileğimizdir.

MitosBOYUT Yayınları
T. Yılmaz Öğüt, Yayın Yönetmeni

BERTOLT BRECHT / BÜTÜN OYUNLARI

Cilt 1
Kutsal Kitap/Baal (1919)/Baal (1922)/Baal'in Yaşam Öyküsü / Gecede Trampet Sesleri/Düğün/Dilenci veya Ölü Köpekler/Şeytan Kovma/Karanlıktaki Işık/Balık Avı/Ova

Cilt 2
Vahşi Orman/Kentlerin Vahşi Ormanında/İngiliz Kralı İkinci Edward'ın Yaşamı/Adam Adamdır (1926)/Adam Adamdır (1938)

Cilt 3
Üç Kuruşluk Opera/Mahagonny/Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü/Lindberghlerin Uçuşu/Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu/Evet Diyen/Evet Diyen. Hayır Diyen/Önlem (1930) / Önlem (1931)

Cilt 4
Mezbahaların Kutsal Johanna'sı/Kuraldışı ve Kural/ Ana (1933) / Ana (1938)

Cilt 5
Sivri Kafalılar Yuvarlak Kafalılar/Yuvarlak Kafalılar Sivri Kafalılar

Cilt 6
Küçükburjuvanın Yedi Ölümcül Günahı / Horasyalılar ve Kuriasyalılar/Carrar Ananın Silahları/III. Reich'ın Korku ve Sefaleti.

Cilt 7
Galilei'nin Yaşamı (1938/39)/ Gelileo (Amerika Metni)/Galilei'nin Yaşamı (1955/56) / Dansen/ Demirin Fiyatı Nedir?

Cilt 8
Cesaret Ana ve Çocukları / Lukullus'un Sorgulanması (1940) / Lukullus'un Sorgulanması (1951)/Lukullus'un Mahkûmiyeti / Sezuan'ın İyi İnsanı.

Cilt 9
Puntila Ağa ve Uşağı Matti / Arturo Ui'nin Yükselişi/ Simone Machard'ın Düşleri.

Cilt 10
Schweyk / Malfi Düşesi.

Cilt 11
Kafkas Tebeşir Dairesi (1949)/Kafkas Tebeşir Dairesi (1954) / Sofokles'in Antigone'si.

Cilt 12
Komün Günleri / J. M. R. Lenz'in Saray Danışmanı / Gerhart Hauptmann'ın Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horozu.

Cilt 13
Coriolanus/Anna Segers-Rouen'li Jeanne D'Arc'ın Davası 1431 / Turandot veya Aklayıcıların Kongresi/Molière'in Don Juan'ı/ Ziller ve Davullar.